

четиво

ВИКТОР БЛИЗНЕЦ

Звѣн

на паяжинка

за Юноши

ВИКТОР БЛИЗНЕЦ ЗВЪН НА ПАЯЖИНКА

Превод: Лиляна Минкова

chitanka.info

ЗВЪН НА ПАЯЖИНКА

СРЕБЪРНОТО ЧОВЕЧЕ

— Дзън...

— Дзън...

— Бам!

Лежа, потънал в гъстия мрак и го слушам как си играе. То живее отдавна в нашата къща, сигурно зад печката или под миндера, където дреме, свита на кълбо, Торбалана. Него хич не го е страх от Торбалана и то често спи върху меките ѝ лапи. А заран рано, когато в къщи няма никой и кепенците са затворени, то ми идва на гости. Сяда на крайчеца на леглото ми и малките му сребърни подкови звънтят.

— Дзън...

— Дзън...

— Бам!

Сега е в ъгъла до долапа. Там е черното каче за вода, там е влажно и тъмно, но аз го виждам. Това забавно човече е тъничко като стебълце. И излъчва синя светлина. А пък е бързо, пъргаво — не можем го стигна. Хоп, хоп! — току шари по пода и скача ли, скача, сякаш лети из къщи и ти се струва, че светулка проблясва в тъмното. Крилцата му са леки и прозрачни като на щурче и когато ги размахва, те тихо шумолят и едва чуто пращят.

От сутринта му е весело: дори си е отспало, закусило е с трохички бял хляб (аз му нароних на миндера) и сега си подскача на един крак. Подскочи и удари подковите: дзън! Пак подскочи и пак ги удари: дзън! И само се вслушва как в тъмното прелива тихичкият сребърен звън.

Ето го, спусна се от полицата на миндера и заподскача към мен. Я го виж ти: закача се. Хоп, хоп, хоп — подскочи към мене, а после: хоп, хоп, хоп — избяга. И цъка с език, като че ми казва: „Цах, цах, цах — хич не ме е страх!“.

Почакай — мисля си — ще видиш ти. Ей сега ще те хвана...

Измъквам внимателно крак изпод одеялото. Само като си подадох петите и тръпки ме полазиха — чак до гърдите. Замирам,

изчаквам краката ми да свикнат с гъдела. После се обръщам по корем и се смъквам на пода. Одеялото се свлича, свличам се и аз и увисвам някъде във въздуха, увисвам над черна пропаст. Някой ме мушка в лактите, пускам одеялото, извиквам и падам... и изведнъж докосвам нещо студено. Ама да, разбира се, това е подът.

Не, никак не се уплаших, само си помислих, че съм паднал в дълбока яма — затова ми треперят коленете. Сега ще постоя малко така, ще поразмисля на къде да тръгна. Наоколо тъмното сякаш диша, а студът ме докосва по гърба. Дали да не се пъхна обратно в леглото? То е до мене, хоп — и пак съм под одеялото... Да, ама онуй дяволче? Нали ме гледа от ъгъла и ми се присмива. Ей, що се смееш? Мислиш, че се уплаших ли? Чакай, чакай, като те хвана за *она*, ще видиш тогава. (Ами ти знаеш ли какво значи *она*? Ами *ана*? Ами *опи*? Не знаеш? Така си и мислех! Това значи опашле на такова апашле каквото си ти.)

Наоколо е тъмно и аз протягам ръце като че играя на сляпа баба и тръгвам на пръсти към ъгъла. Нещо прошумолява край мен, аз пропъждам с длан мрака и се вирам: къде се е дянал този малък лудньо?

— Бим! — подскача в краката ми хитрото човече.

От него проблясва сребриста сянка и аз бързо шаря с ръце: но къде е? Няма го! Скрило се е някъде.

Опипвам пода, там има нещо мокро, лепкаво като тесто. А ето го и търкалото на месеца. То леко се олюлява, пръска мъждива светлина и сякаш някой препуска по него и удря звънко токове: дзън!... дзън!...

— Ш-ш-шът! Той е тук!

Пляскам с ръка по търкалото и под ръката ми плисва вода.

Водата в тенекиеното легенче.

Едва сега разбирам.

От последния дъжд покривът ни протече. Най-напред на тавана се появи тайнствено жълто петно, сякаш някой беше нарисувал малко, разкривено и мръсно слънце. После слънцето се разкриви още повече, подгизна и от него закапаха жълти, примесени с глина сълзи. Бам, бам! — капките удряха в пода, дълбаеха си трапчинки и скоро подът ни стана сякаш изкълван — като месеца по картинките — целият на дупчици и трапчинки.

Беше толкова любопитно! Тичах из стаята и надничах в трапчинките, над които се пукаха мехурчета, а мама се вайкаше: „Ох,

боже! Същински потоп!... Ох, какво да правя сега!“ — и донесе нощвите, подложи и легена.

Мама не биваше да се плаши толкова, нищо страшно не ни се случи. Тъкмо обратното — у дома зазвуча музика: вехтите дървени нощви свиреха по един начин, а пък тенекиеното легенче, купено в селкоопа, свиреше както то си знае. Дзум, дзън, дзин! — обаждаше се легенчето, сякаш някой удряше с чукчета стъклени висулки. А нощвите пригласяха кратко и глухо: бум!...

Така свиреха. Излизаше много хубаво и в къщи звучеше кристалната музика на капките.

Вече бях забравил защо се озовах тук, до долапа. Стоях и слушах как капките набъбват, как се откъсват от тавана, прекосяват тъмното, а после избухват с мелодичен звън.

Трябва дълго да чакаш, докато капката се откъсне и аз я подканям: „Хайде, падай по-бързо, хайде!“. Представям си: ето, на тавана се образува плътно мънисто, закръгля се, натежава и...

И изведнъж — пляс!

Потреперих, но съобразих веднага, че това е капката и че ме е клъвнала право по носа, пръснала е в очите ми роса. Още не бях примигал от нея и нещо се мярна — изшумоляха крилца и синя искра скочи на долапа, на горната полица. Беше то — сребърното човече! Пак ми избяга.

Избяга и в тъгла веднага стана по-тъмно. Миндерът и качето станаха космати. „Апчи!“ — кихна Торбалана. Кихна и се размърда.

„Бягай!“ — сякаш ме побутна някой.

Докато бягам, студът хвърчи подире ми, тъмното ме гони и сякаш някой иска да ме хване за петите. Мятам се в леглото и се завивам презглава с одеялото: „Е, хвана ли ме?“. И тихичко се смея.

Лежа и се смея: как хитро се измъкнах! Нещо шуми в главата ми, като че ли някъде удрят по наковалнята си мънички ковачи. Можеш да слушаш до насита как весело коват те мекото желязо, можеш и да ги видиш — те са медночервени... Но сега съм зает с друго. Събирам одеялото и правя над главата си колиба, а после надничам крадешком изпод него и виждам какво интересно представление е започнало в къщи.

Слънчево кино!

Мама мисли, че сутрин спя до късно и оставя кепенците затворени. Нека — така е по-хубаво. Защото трябва да знаете, че в единия кепенец има дупчица. На това място е имало чепче. То сигурно е изсъхнало, после се е разклатило и паднало, а в дъската се е отворило мъничко прозорче — като оченце. През него в стаята прониква дълъг сноп слънчеви лъчи. Това е моето кино.

Гледайте какво ще стане сега.

Тъмно е. Свети само тясната ивичка, падаща косо от прозореца чак до печката. А зад нея, зад тази ивичка се е спотаил непрогледен мрак като в мазе. Но чуйте! Тъмнината оживя и се раздвижи. Като че някой я разбърка и от нея изведнъж се вдигнаха хиляди малки пращинки. Ярки, мъхести, те излитат от тъмното и на светлината стават златисти. Прашинките бавно сноват, плуват една след друга и ту се вдигат високо, ту изведнъж се спускат надолу или внезапно изчезват.

Не съм знаел досега, че в къщата ни живеят толкова много и такива чудесни пращинки. Не се смейте, ами се вгледайте по-добре: те са живи. Виждате, нали? Толкова са много, а никоя не се блъска, нито пресича пътя на другите, никой никому не пречи. Защото това не са обикновени, а Вишневи Пращинки.

Да, да, разбира се, че са Вишневи!

Когато овошките цъфтят, когато белите тополи се покриват с пух като облепени с памук, а глухарчетата греят край къщи като жълти слънчица, тогава Вишневите Пращинки живеят в градината на воля и крият снежнобелите си клъбца в чашките на цветята. Вятърът ги люлее, слънцето ги стопля, пчелите ги хранят с мед. А после вишните прецъфтяват и пухът на тополите пада. Тогава мама отваря прозореца и Прашинките прелитат тъжно вътре в къщи.

Събудиш се сутрин и гледаш: первазът, миндерът и подът са покрити с бял пух и жълти тичинки. А над този току-що навалял сняг — мокри и премръзнали Пращинки. Те едва шават и се разпълзяват коя накъдето види.

До пролетта Прашинките се крият из тъмните кътчета. Толкова са малки, че и дъждът може да ги отнесе, и вятърът да ги отвее, и комар да ги стъпче.

По цели дни се спотайват, притихнали. Тъгуват по слънцето, по теменужките, по цъфналите вишни. И само когато в стаята се

възцарява тишина, когато в нея блесва слънчев лъч, те излизат на светло и започват своя карнавал.

Вижте ги колко са тържествени и важни. Бавно пристъпват от тъмното и кръжат като пухкави топчета. Сега, на слънчевата полянка, те стават все повече и повече. Всяка Прашинка кръжи около другите, покланя се ниско и пита: „Как спяхте, Вишнева сестро?“.

Осветени от слънцето, те трепкат като звездички. И са безчет — като макови зрънца, всички искрят с цветовете на дъгата, проблясват и кръжат във весел хоровод, преплитат дирите си във вълшебни плетеници.

Те танцуват.

Чувате ли? Дзън... дзън... бим... Това са водни капки.

Падайки, капките изопват струни. Прашинките ги докосват и в стаята звучи кристална музика.

Вишневите Прашинки летят, кръжат и проблясват на светлината — сякаш танцуват малки принцеси.

Но какво става? Като че духна вятър и понесе, разбърка Прашинките, а те побягнаха, пръснаха се в най-тъмните кътчета.

Аха, някой ги е уплашил.

Изад тъмна скала изплува черно перо. Прокраде се безшумно към светлината. Помислих, че е перо, а се оказа пиратски кораб. Носът му е извит като шията на змия, той е с два реда весла, а на палубата стои капитанът разбойник с прякора Извади-зъб. Той крещи на пиратите си:

— Дръжте. Прашинките! Влачете ги насам!

И корабът се понася по командата на своя капитан. Пиратите плющят с веслата, порят водата, удрят по главите нещастните Прашинки, влачат ги за косите...

— Ей, какво правите! — развихах се изпод одеялото. — Я да се пръждосвате, че като ви дойда!... Само да стана и...

Вдигнах се на колене, наметнат с одеялото, и се развихах срещу пиратите. Но в стаята е тъмно и те си плуват към прозореца и разгонват Прашинките.

— Дзин! — нещо изпраця и видях как отгоре долетя синкава искра, удари се в перото, в пиратския кораб, преобърна го в тъмното.

Браво! Това е моето човече! Сребърното!

Заподскачах в леглото от радост.

Но сега ми се счу, че на пода, в гъстия мрак, нещо шумоли, пращи, поскърцва. Чу се даже тропот и тих звън. Досетих се, те се сражават! Човечето ги е съборило на пода и сега разбойниците са го повалили, насочили сабите си към него.

Дръж се! Ида!

Исках да скоча от леглото и да му се притека на помощ, а не биваше да рискувам: тъмно е, може да настъпя някого. Но в същия миг си спомних: нали до мен е миндерът. Прекачих се бързо пипнешком върху него, оттам на перваза. Отворих горното прозорче и блъснах с юмрук кепенеца.

Нахлу ярък поток светлина.

Сякаш някой ми хвърли пясък в очите. Закрих си лицето с длани и близо минута стоях като заслепен. После погледнах към пода.

Там вече нямаше никого.

Нито пирати, нито моето човече. Даже Вишневите Прашинки бяха изчезнали.

Цялата къща сякаш изведнъж притихна. Старата печка замря с широко отворени черни уста. Миндерът се беше притиснал до стената, опрял тежко в пода четирите си лапи. Сякаш му бяха заповядали: замри! И в долапа, зад витрината, чашите, чашките и шишетата се бяха строили като войници.

Хитреци! Я ги виж ти — спотаиха се и мълчат — ни чули, ни видели.

Не ги и попитах за сражението — знаех, че няма смисъл. Думица няма да ми кажат. Те си имат тайни. Освен това и без тях съм сигурен, че бяха пирати. Прашинките и крилатото човече са избягали, веднага щом отворих кепенците. Те не обичат хората да ги оглеждат. Мънички са, но са много горди.

Разбягаха се моите невидимки. Стаята си стана най-обикновена стая. Нощвите и легенчето са пълни с вода, на пода също има вода — чак до печката са се раздели мокри тъмноръждиви петна. Те не са интересни. Проврях пръст в дупчицата на кепенеца и го затворих.

Отново съм във вълшебното царство.

Лежа и си мисля: отде се взе това храбро човече? Навярно се е родило от капките. Гъсениците, пеперудите, щурците, майските

бръмбари — те всички се раждат от личинки или от пашкули, пълни с памук. А сребърното човече трябва да се е родило от падаща капка. Капката се е пръснала — бум! — и сребърното човече веднага е изскочило, отърсило се е и се е свряло под миндера. Там е изсъхнало, разтворило е крилца и щом е чуло как от тавана капе на пода, веднага се е оживило и е заподскачало, запърхало е между капките, започнало е да ги хваща и да звънка с подковките си. Толкова е мъничко, а от нищо не го е страх — нито от тъмното, нито от паяците, нито от Торбалана. Виж го ти как се хвърли веднага срещу пиратите! Аз все не се решавах, колебаех се, надничах иззад възглавницата, а то измъкна лъскавата си сабя и се втурна срещу кораба: „Напред!“.

Интересно, как ли се казва?

— Хей, човече, как ти е името? — викнах към ъгъла, където стои качето и се люшка черна сянка.

Мълчание. Нито звук. Тихо е и тъмно като в рог.

— Бум! — отговори ми изведнъж една капка.

— А-а! — зарадвах се аз. — Вече зная: ти се казваш Бум. Бум, Бумчо, Бумченце... Ами къде е жена ти Бумчица, къде е малкото Бумче? Къде са дядо Бумчил и баба ти Бумчилка? Каж ми, моля ти се.

Мълчи, стаил дъх.

Много ми се иска да взема Бум на ръце, да го огледам, да го стопля, да му погаля крилцата. Дали да не го сложа в кутийка? А-а, не! Нали ще умре. Ще се задуши... Ако тъмната нощ ме скрие в своите пещери — замислям се аз — ако затрупа изхода с камъни и ме зазида завинаги, какво бих правил сам, дълбоко под земята?... Там, където хвърчат само прилепи, където е студено и тъмно? Как ли бих плакал, как ли бих се блъскал в стените, как ли бих блуждал като слепец! Страшно!

Ами пеперудата? Онази, дето я затворих в кутийка? Крилцата й бяха златисти, а по лапичките и мустачетата си имаше жълт прашец. Беше толкова бърза и такава присмехулница — накара ме да търча из целия двор, докато я хвана. Пърхаше, не искаше да влиза в кутийката, шумолеше, молеше: пусни ме! Не я пуснах. Натиках я в кутийката, сложих кутийката на една полица и я забравих. Сетих се за нея чак есента, когато сушихме вишни. Втурнах се да видя пеперудата. На какво беше това? Спаружени крилца... сух прашец... пепел... Беше изсъхнала в затвора си, горката.

Защо да се убива живота? Чуваш ли ме, Бум? Живей си в нашата къща. Тичай, подскачай, където си пожелаеш. Аз няма нищо да ти сторя. Никога... Ето ти трохи на миндера, ето ти мляко в паничката — хапни си, събери сили. Чуваш ли ме, Бумчо?

ТОРБАЛАНА

Голям съм вече и зная, че с Торбалана плашат децата.

Ако се въртиш в леглото и не заспиваш, мама ще ти се накара и ще рече: „Като викна сега Торбалана...“. Скара ти се, угаси лампата и отиде в кухнята. А ти лежиш и толкова те е страх, че се свиваш на охлюв: коленете ти се приближават полека-лека до гърдите, а шията ти се свива и свиращ нос между коленцата.

Свил си се на кравайче, лежиш и дишаш. Цялото ти тяло е изтръпнало, стегнало се е, само ушите ти сякаш растат. Растат като репей, щръкват в тъмното, за да уловят и най-тихото шумолене. Ето — започва! Това е Торбалана! Там, под миндера, в най-тъмното кътче, сумти ли сумти, та чак вятър се вдига из стаята. Мушвам глава под възглавницата и почвам на глас да си мърморя, та да не се уплаша от страшилището. Ама къде ти! Ето, някой драци, някой ми духва под възглавницата. Не мога да разбера: Торбалана ли сумти, или моят нос свири?

Затварям очи, стисвам ги здраво, а те парят като две нажежени въгленчета и ме боли, но въпреки това виждам: ето я, надига се, червеникава и космата — Торбалана... Кихна, отърси се и скочи на миндера. Не, не е миндер, ами стара вълчица с проскубана козина. Куц-куцук, куц-куцук... — върви, мести лапи, приближава се до леглото ми. А на гърба на вълчицата се е разположила Торбалана.

Не плачете. Не бойте се. Не викайте майка си на помощ.

Знаете ли какво трябва да направите?

Трябва да кажете: „След мене, Бум!“ — и веднага да скочите от леглото. Страшно е, разбира се, но нали Бум е с вас, а вие сте командир на цяла конница, която вече е извадила сабите. Хвърлете се веднага смело в атака! Свийте яко юмруци, стиснете здраво зъби, вие сте истински мъже, отблъснете с рамото си мрака, хвърлете се с открити гърди напред и викнете:

*Бари вари пари
Гръм ще те удари!*

Не се обръщайте назад. Кажете: „След мене, Бум!...“. И ето те вече отстъпват, бягат! Ето, двамата с Бум вече сте в ъгъла. Не бойте се, протегнете ръка да докоснете миндера. Гладък, корав, неподвижен дървен миндер, нали? Стои си на мястото и никъде не е ходил — така ви се е сторило. А сега опипайте под него. Стена, под и нищо друго. Торбалана ли? Каква ти Торбалана? Наистина ли повярвахте, че на този свят съществува Торбалана — едно вехто косматото плашило, една сънлива мързелана, дето по цели дни спи из коренищата, а нощем се промъква в хорските къщи?

Не вярвайте. Няма никаква Торбалана. Измислили са я възрастните, за да плашат с нея децата.

Отначало ме беше страх носа си да подам през вратата. Вече бях претърсил всяко кътче в стаята — под миндера, под масата, зад качето, даже във фурната бях надникнал. И какво ли не бях намерил по време на тези пътешествия: една стара батерия — като я близнеш и те парне по езика; синьо стъкло топче; костен зъб (мама каза, че бил от питомно зайче); ръждясал напръстник, който се е отърколил някога под сандъка и дълго се търкалял там, забравен от всички. Събрах пълна кутия такива съкровища. За всяко откритие — за синьото топче или за костния зъб с тъмно щърбелче — може да се разкаже ужасно интересна история. Но сега думата ми е за вратата.

Струва ми се, че на този свят всяко нещо си има вратичка. И таванът, и полусрутеното мазе, и разцепената от гръмотевица круша, и скалата над рекичката. Ами старият часовник с кукувицата, ами бабината ракла? Нали и те се отварят. Трябва само да намериш, ако не врата, то поне пролука, прозорец, отворче. Да го намериш и много внимателно да надникнеш през него. Тогава пред тебе ще се разкрият неща, които никога не си виждал.

И нашата къща имаше врата. Тя довяваше вятър, някого пускаше да влезе, другото да излезе, а зад нея се мержелееше нещо — дали беше синьо езеро, или високото небе, това още не знаех. Понякога се губех в догадки: къде изчезват хората, които прекрачват прага? И защо

когато се връщат оттам, миришат толкова различно: един на студ, други на мазе, трети на мляко, четвърти — на пъпеши.

Дълго се взират в нашата врата. Обикновено след дъжд тя набъбваше, ставаше навъсена, хлъзгава и дори зеленикава. Като прокараш нокът по дъската, пуска черна водица. Тогава и гласът ѝ ставаше по-дебел. Опитах се да я отвориш, а тя скърца сърдито и мъчително, сякаш стене. Щеш не щеш, сетиш се за бабиния върколак или за маминото предупреждение: „Да не си посмял да престъпиш прага! Ще паднеш!“. Какво има там, в пруста, където примигва светлина, олюляват се сенки и в мене се е втренило нещо непознато, с опулени очи?

Помня, когато бях малък, изпълзах веднъж на двора. А нали знаете — малко момченце, излезе ли на двора, чуди се кое по-напред да гледа. Петното на слънцето, петното на небето, петното на тревата — всичко е огромно, ослепително, необичайно. И всичко се движи, люшка се, бяга изпод краката ти и те носи кой знае накъде. От този огромен свят главата ти се замайва. Леле, ами сега? Няма и за какво да се хванеш!...

Не бойте се. Кажете: „Спокойно, Бум! Нали сме заедно тук. Я да приклепнем и да си гледаме работата — да си играем в пясъка. Виж, под нас има твърда земя и вече не се олюляваме като на палуба“.

Така и направих: седнах край къщи с гръб към слънцето. Пезулчето направо ме омагьоса. То приличаше на нашия миндер, но беше дълго, топло и цялото напукано. Пролуките бяха тъмни и дълбоки, можеше пръста си да пъхнеш в тях и във всяка тичаше нещо живо — стоножки, буболечки, мравки. От дупките си ме гледаха такива бръмбари и бръмбарчета, каквито през живота си не бях виждал. За бръмбарите тези цепнатини бяха сигурно същински дерета и канавки, а по-нататък се извисяваше стръмнина, а ето я и зелената гора от мъх, в която е кацнала красива златиста мушица.

Забелязах, че на едно място на стената глината се е надигнала и в това скривалище се шумгна гущерче. Изскочи и едно малко жабче с бяло коремче, а гръбчето му изпъкнало и на пъпчици. То ме погледна тъжно в очите и се скри под пезулчето. Дълго бръмча една оса, блъскаше се в прозореца, разтърси хоботче и се вмъкна в нея... къде се вмъкна? В къщи? При нас?

Замислих се. Гущерчето, жабчето, мравките — къде се крият? Май че из стените, в пода, в прозорците. Те са до нас, те са ни съседни, те живеят в къщата ни; в нея са техните гнезда, белите им възглавнички, дребните им дечица с бавачките си — мустакатите буболечки.

Долепих ухо до пезулчето. То шумолеше като кутия, пълна с майски бръмбари. Там, в пезулчето, гъмжеше тайнствен живот. Там

сигурно имаше училище за стоножки, имаше дворци и мравешки войски, там сигурно ставаха шумни празнични паради... Оттам, от това буболече царство изпълзя на слънце една черна мушица, размърда мустачки, погледна ме (все едно че ми каза: добър ден, юначе!) и отново се скри.

— Я виж ти какъв свят! — замрях от почуда. — Колко много живинки имало наоколо ни!

КРИЛАТИТЕ ДЪРВЕТА

Двамата с мама готвим за обеди.

Лятната ни кухня се е разположила чак в градината, сред зелените ластуни на тиквите. Гъсто преплетени, стрелнали нагоре яките си стебла, ластуните биха скрили изобщо кухнята, да не беше високият комин на печката — като на параход — черен, с жълта ивица по средата.

Сега на печката ври тежък казан, а изпод капака му сърдито пуфти кашата. Аз притурям сух буренак, вдигам „парата в котела“, та димът да излита от комина с пламъци и искри.

Мама седи до мене на столчето, бели картофи и обелките се стичат на дълга лента в престилката ѝ. Тя се е замислила за нещо и не вижда как се е разшетал нейният син, иначе щеше да ме сгълчи: „Намали огъня, че ще подпалиш къщата!“.

Хубаво ни е тука: в градината е избуяла зеленина, обградила е лятната ни кухня с жив плет и над мене са надвиснали корави тиквета, бобови и грахови шушулки. Пръстта около печката е утъпкана, много е чисто и уютно и в душата ми пеят петли.

Аз моряк съм напет и безстрашен...

Печката ни е голяма, иззидана от тухли, измазана с бяла глина, а най-отдолу е прокарана жълта ивица. От печката лъха жар, но аз хвърлям ли, хвърлям стебла, огънят боботи, моят параход е готов да отплува, той съска, описва завой и пори с носа си високите зелени вълни:

*Другарю, ще идем далеко,
Далеко от тези земи.*

Аз стоя на палубата и козирувам с изпъчени гърди, а морският вятър ме шиба в лицето. Дясно на борд! Пълен напред — по тиквите — огън бий!

Обръщам се и виждам: наведена над лицата, мама бели картофи, но устните ѝ потрепват, а в очите ѝ припламват присмехулни искри.

Забравих, че наблизо има възрастни.

Ръката ми сама се отпуска, матроската ми барета изчезва, сякаш не я е имало, а параходът се превръща в печка.

Приклеках и се залових неохотно да поддържам огъня.

В двора е тихо, няма вятър. Само отгоре, откъм южната степ долита горещ дъх на мащерка. Степта стига чак до къщата ни, защото нямаме плет, само откъм улицата е прокопана канавка, за да не отвлечат дъждовете пръстта от градината. От двора ни се вижда във всички посоки: най-близо е харманът, зад него почват нивите, нататък е вече степта, а още по-надалеч не се различава вече нищо — само небе.

Това ще видиш, ако погледнеш към пътя, проточил се чак отвъд хълма. Ами ако се обърнеш надолу, към ливадите?

Къщата ни е над една долчинка. От нея започва стръмно нанадолнище към реката, а на ската се чернее гъста полудива градина, цялата в бъз, трънки и цариградско грозде.

Олеле, забравих огъня!

Разбърквам с машата пепелта, бузите ми пламват от жегата. Пак тъпча слама и от комина се вдига високо син пушек. Дебелият усукан стълб се източва към небето, разперва крилати клони, откъсва се от земята и вече плува над градината, над хармана, понася се някъде отвъд реката. От комина израства ново дърво, след него още едно и сега дълга редица огромни крилати дървета се понасят над нашата степна долчинка. Какво ли ще е наистина — мисля си аз — да посади човек ей там, на хълма... цяла гора небесносини тополи (никъде няма такива!), а под дърветата да плиска истинско море... и по него да плава моят параход?

Море! Въздъгнах (до печката е ужасно горещо), въздъгнах и се сетих за реката: вярно, рекичката ни е жабешка, но и в нея можеш чудесно да се изкъпеш.

Погледнах крадешком мама: дали ще ме пусне?

Мама седи, дръпнала бялата си забрадка над челото, да ѝ пази очите от слънцето; върху лицето ѝ е легнала сянка и затова мама

изглежда още по-строга — угрижена, замислена. Не вярвам да се смили. Ще рече: „Сам няма да ходиш“.

Да беше жив Рекс, моето вярно куче, щяхме да идем двамата.

Но Рекс го няма.

Глипа го уби.

Когато Глипа минава край нас, аз се крия от него, прикляквам зад мазето или зад печката. Тоя Глипа, как да ви кажа, малко е чудноват. Върви, ботушите му тежки като кютуци. Глипа тътри крака и вдига прахоляк. Главата му е клюмнала, погледът му забит в земята, като че е загубил нещо. На рамото винаги виси пушката.

Кажеш му: „Добър ден, чичо!“ — не чува. Викнеш: „Добър ден, чичо!“ — не отговаря. Изтичаш по-наблизо и викнеш още по-високо: „Добър ден, да не сте оглушал?“. Тогава извърща глава и като ревне: „М-м-ма!“. Не зная какво иска да каже: дали „Марш!“ или „Махай се!“ — не мож го разбра.

Като ти изреве веднъж и ти се отще да го поздравяваш.

Глипа не живее като всички, ами наопаки: през деня, когато хората работят, той спи; нощем, когато хората спят, скитосва. Обикаля из село, трополи с ботушите. „Нощем — казва, — по-хубаво виждам.“ И на лов (а той е ловец) тръгва, като се здрачи.

Сигурен съм, че в целия свят няма по-завистлив ловец от него.

Ако отидат няколко души на лов и някой удари дивеч, а Глипа не сполучи, готов е да спори до сбиване, да се кълне и дето има една дума — от девет дерета вода докарва, за да докаже, че той е улучил дивеча, ето на, вижте, и сачмите били негови — белязани. Или пък му се случи да стреля, без много да се цели, но някой заяк и оня като хукне — върви го гони. А Глипа тича ли, тича подире му, разбира, че няма да го стигне и току запрати след него ръкавицата си, после свали и ботуш, замахне, та замери заяка и с ботуша, най-сетне се строполи на земята и пъшка: „Върни се, ей... Все едно, ще те хвана...“.

Та същият този Глипа уби моя Рекс. Уж през нощта кучето се нахвърлило отгоре му. Не е вярно. Рекс не беше такъв.

Рекс беше добро куче. В колибката му влизаха пилета, в нея си живееше едно куцо гъсе, надничаше и бялото питомно зайче. Колибката се напълни с какъв ли не дребосък, а Рекс си легне, протегне лапи, разстели уши на земята и замижи — блаженства. Животинките го накачулят: зайчето му се провере под мишницата и

задреме като в гнездо; гъсето се притисне до топлата му шия; пилетата се настанят кое където си ще: по гърба, по челото му, че и на крайчеца на кучешкия нос. Рекс не помръдва, с ухо не шавва: нека се топят. Само отвори око, лявото или дясното и погледне в просъница: е, как сте, удобно ли ви е на всички?

Рекс беше учено куче и обичаше да размива хората.

Седнал съм пред къщи и съм прегърнал рошавия Рекс. Изведнъж мама излиза на двора и я гледам, че е нещо угрижена, като да е забравила или загубила нещо. На нея често ѝ се случва: обикаля, снове из къщи, наднича във всяко ъгълче: „Къде оставих ножа?“ — а ножът ѝ в ръката. И сега личи, че мама е угрижена. Побутвам лекичко с лакът Рекс и му казвам тъжно: „Рекс, знаеш ли, че аз заминавам много надалеч. Довиждане!“. Рекс веднага скача, сваля от колчето фуражката ми, донася ми я в зъбите и хоп — слага ми я на главата. Казвам му: „Рекс, искаш ли да ме поизчистиш преди заминаване?“. Рекс отупва с опашката си като с четка прахта от панталона ми, близва ме по ръката, по бузата и ме гледа весело в очите, иска да каже: „Вече лъщиш като нов петак“. Тогава го питам: „Рекс, да знаеш къде ми е шмайзерът?“. Рекс се втурва като светкавица в пруста и донася в зъби оръжието ми — бъзова тояга.

Мама още е тъжна, но като ни гледа, усмихва се леко и казва: „И двамата сте за цирка...“.

Та такава куче уби Глипа.

Никога няма да забравя Рекс. Често си спомням как се боричкахме с него, как играехме на шпиони, а веднъж в градината... Но стоп! Боршът отдавна кипи на печката, лек пушек се вие над комина и над него летят вече не сини дървета, а синкавите пеперуди на пламъците.

— Спри да подклаждаш огъня — ми казва мама, — ще оставим борша да доври на жарава.

Ето че и обедът е готов.

То и аз съм като сварен. Главата ми се е нажежила като котлето. И нещо в нея пращи, като че ли вътре се напуква емайл.

— Мамо, ще ида на реката.

— Недей... Къде ще вървиш сам?

— Няма да съм сам. Ще идем двамата с Рекс.

— С какъв Рекс? — Мама ме поглежда, като че иска да ми каже: „Освести се. Какви ги говориш, сине?“

Премълчавам си. Зная, че Рекс вече го няма, но какво от това?...

Погледнете: в градината ластуните на тиквите се разлюляха и зашумоляха, някой си проправя нетърпеливо път през гъсталака, пълзи, идва насам.

Рекс?!

Да, той е. Изпод ластуните изскочи запъхтян пес, по него е полепнал репей, малко е изкалян, но муцуната му е хитра, палава и сияе. Сигурно е направил някоя бяла. Или е накарал смок да се завре под бента, или е отмъкнал ботуша на Глипа под вратника. (Глипа суши огромните си ботуши на слънце, та размърдява селото.)

Рекс е изплезил език и ме гледа — очите му ръждиви, засмени. Вика ме: хайде в степта, бързо, хайде на лов! Ама е такава жегга! Я се виж, рошльо, изплезил си език и лапаш въздух!

— Рекс — смигам му аз, — я да идем по-добре на реката.

Станах. След мене скочи и кучето (или може би сянката ми) и двамата се промъкнахме тихичко край мама. Тя ни изпрати с учуден поглед. „Какъв Рекс? — говореше погледът й. — Какви ги измисляш, сине? Няма го вече Рекс. Глипа го уби...“ „Че какво от това! Ако ще сто пъти да го убива, за мене кучето е живо, живо е и край! И не отивам сам на реката, заедно отиваме — не виждаш ли, мамо?“

— Рекс, да вървим — продумах аз на сянката, легнала в краката ми, а тя се повлече послушно след мен.

Зад къщи му викнах:

— Хайде да се надбягваме! — и хукнах пръв през градината.

Пътечката е гореща, суха, чак бяла от жегата и краката ми плющят по нея, а вятърът издува ризата ми като платно.

Не се обръщам, но зная: кучето няма да хукне веднага да ме настига. Първо ще спре до къщата; ушите му са щръкнали, опашката на кравайче. Готви се за скок, очите му горят лудешки. „Тичай, тичай,

малкия — това е изписано върху муцуната на Рекс. — От мен да мине, давам ти аванс.“

Тичам с все сили, нажежената земя ми пари петите. Пътечката криволичи през зеленчуковата градина, после прави завой и навлиза между дърветата. Щом се гмурнах в зеления сумрак на храстите, някой прошумоля зад гърба ми. Ето, стрелна се огнено ветрило, завъртя се в храстите. Рекс! Вече ме настига.

Летим презглава по стръмнината. Разпервам ръце и виждам сянката, която препуска до мене — това е моят Рекс, неразделният ми приятел: Давай, Рекс, ще ти настъпя опашката!

Вече сме в ливадите и се смеем от вятъра, който ни гъделичка под мишниците. С ходилата си усещам: вече сме до брега, пръстта е по-мека, пътечката по-хладна, лъха на влага; още малко и сме на реката.

АДАМ

В нашата махала, в Шатрище, други момчета няма. Ние с мама живеем тука кажи-речи сами. Щото това съседни ли са? До дерето е къщата на Глипа (а Глипа спи по цели дни), по-нататък е запуснатата, олющена къща на старата Сироха. Разправят, че след войната двете й момчета загинали от мина.

От Шатрище до селото е далеч и мама не ме пуска да ходя там. Разхождам се сам из градината, сам се къпя в реката... Всъщност защо да съм сам? Когато се навеждам над реката и гледам дълго във водата, от дъното, от живия трепкащ полумрак към мене изплуват две фигури. Това са моите приятели — Адам и Нина.

Името на моя приятел е толкова едно дебело — Адам. Виж, Нина е тънко име, прозрачно. Опитайте се да го произнесете: Ни-и-ин-на... Нали звънти като паяжинка на вятъра? А сега кажете: Аддам... Представяш си огромна като казашка могила камбана и уморения й вечерен звън: д-дам!...

В цялата околност няма по-хубаво място от брода.

Бавна, плитка река, тук-там вирове, коренища, хладна върбова сянка, а ето го и каменният брод.

Той се вижда отдалече. Зелен бряг, тръстика, водни лилии, острица, а сред гъстата трева като гръб на слон се издава огромен валчест камък. По речния чакъл трепкат слънчеви зайчета.

Тук почва бродът.

Тук мама идва да пере.

Просне по храстите и по върбите бели чаршафи и калъфи и като погледнеш — сякаш парашутисти са се напускали в ливадите.

Аз помагам на мама: цамбуркам във водата до посиняване. Ако не се къпя, пълзя на колене, изучавам скалите прагове, водопадите, проливите, островите и пещерите.

Да не си помислите, че тук има могъщи скали, образуващи прагове. Не, просто от двата бряга в рекичката се вдават два големи

равни и гладки камъка — като плочи. Едната плоча е под водата, а другата се издига малко над нея. Помежду им — дълбок разтрог.

Разтрогът е моят пролив. Малко е тесен и краката ми едва се провират през него, но затова пък никой друг на света си няма такъв пролив.

На това място реката широко се разлива в каменното си корито, плиска се, гони леки вълни и проблясва като живак. Щом се наиграе на слънцето, водата се спуска към пролива и свадливо мърмори някъде под камъните.

По цял ден мога да слушам как бълбука водата.

Седнеш на камъка (а той се е нажежил!... пари през панталоните), потопиш крака в разтрога и замреш. Там, в дълбокото, клокочи и лъха студена струя, тя иска да те изтласка от тесния провлак. И водата на дъното е тъмна и студена — веднага те пронизва до кости и краката бързо се вкочаняват.

Вирнеш пети към слънцето и се наведеш пак над пролива. Отгоре камъкът е чист, гладко излъскан, но надолу става все по-тъмен, хлъзгав и ръждив от мъха. А на дъното се развява гъста мъхеста брада, огромна като брадата на Черномор. Там пълзят стоноги рачета, водни бълхи и от дъното някой недоволно пуска мехури.

Чак те дострашава...

Но в плитчината, по сивото каменисто дъно тече съвсем топла и прозрачна вода, като прясно издоено мляко. Тук се събират попови лъжички. Те сноват на тумби край брега, търсят нещо за хапване.

Един ден седях край залива си. Тъкмо бях пуснал във водата листа от киселец — това са моите бързи каравели, които трябва да преведа майсторски между скалите, та да не претърпят корабокрушение. Изведнъж върху мене падна сянка. Сякаш птица беше спряла над главата ми. Свих се, зачаках: кой ли ще да е?

— Какво правите, сър капитан? — чу се глас.

Гласът беше мъжки. Това би могло да ме успокои, но той прозвуча толкова ненадейно, че сякаш нещо ме прободеше в хълбока. Наведох се и си измърморих нещо под носа (да не си помисли *оня*, че съм се уплашил или пък умирам от любопитство. Аз си имам грижи: да изведа флотилията от бурния пролив).

— Сър, при среща в морето капитаните се поздравяват... Здравейте!

Хъм, в нашето село никой не говори като на Острова на съкровищата. Обърнах се. На брега бе застанал слаб, дългокрак човек, облечен градски: светлосив панталон, бяла найлонова спортна риза и лятна шапка.

На слънцето дрехите му прозираха и човекът изглеждаше прозрачен.

— Добър ден — отвърнах му аз и седнах по-удобно (тоест, обгърнах коленете си с ръце). — Аз зная кой сте. Вие сте чичкото, дето гостува на баба Сироха.

— Абсолютно вярно! — каза дългокракият, седна и той на камъка, събу си обувката и опъна на слънце кокалести синкавобели крака. — О-ох как припича! — каза той и примижа. — Ще си постопля кокалите.

Той си свали шапката, сложи я до себе си и си приглади перчема. Изведнъж забелязах, че лицето му е някак не нашенско, съвсем различно от лицето на Глина, на баба Сироха, от моето. През лятото ние почерняваме като гърне на огън. А неговото... Не бяло, а прозрачно бледо лице с остър нос, остра брадичка и цялото прорязано от сини жилчици. Ще речеш — слънце не е виждало.

— Сър! — каза човекът. — Не ме наричайте чичко, не съм заслужил това почетно звание. Наричайте ме просто Адам. Както приятелите ми от института.

— Адам? — произнесох недоверчиво. — Вие такава... да не ми се подигравате?

— И през ум не ми минава! Презимето ми е Адаменко. За полесно — Адам. Така се е наричал първият човек на земята. Нали не е лошо някъде и в нещо да си пръв... А вие как се казвате?

— Лъонка.

— Не ми харесва — бедничко е някак. Хайде да те кръстим Ленд. Капитан трети ранг Ленд. Добре звучи, нали?

— Е... ама вие ми се присмивате.

— Да пукна, ако се присмивам! Нали вие сте капитанът на тази флотилия? — И той посочи киселеца, който вече беше минал пролива и листата сега плуваха на върволица, като същински каравели приближаваха брега.

„Виж го ти! — рекох си. — Сети се, че е флотилия.“ Понеже възрастните — нали ги знаете — щом видят лист, и кажат — лист.

През ум даже не им минава, че този лист може да бъде какво ли не: във водата — каравела, във въздуха — птица, а на гърдите ти — орден... „Изглежда не е лош човек този Адам“ — помислих си аз.

Адам си запретна крачолите (и прасците му бяха синкавобели), нави ги до коленете и предложи:

— Искаш ли да поджапаме... ей там — и кимна към чистия подводен камък.

Вдигна като жерав дългия си крак и нагази предпазливо във водата. Изохка силно (кой го знае защо — а водата е толкова топла!), после нагази и с другия крак и пак примижа — ох, че хубаво!... Зашляпах и аз подире му по плитчината. Тук течението е силно, прозрачната вода бълбука и бърби ли, бърби. Тя обикаля бързо-бързо краката ти, гъделичка те между пръстите и разхлажда разгорещеното тяло.

Постояхме малко на камъка. Адам се наведе, като че се прекърши през кръста, и заби дългия си нос във водата.

— Ленд, какво е това?

До брега стърчеше гнила лилаво-черна клонка, облепена от край до край с черни топчета — на цели гроздове.

— Какво е това? — попита Адам.

— Мидички — отговорих. — Залепили са се за клонката и спят. Ако хвърлиш клона ей там, в дълбокото, мидичките ще се отлепят, защото на дъното им е студено. И пак ще изпълзят на плиткото, в топлата вода.

— Ами това какво е? — пак се наведе като жерав Адам, разглеждайки внимателно дъното.

— Бръмбари плавачи. Вижте, не плуват, ами сякаш скачат. Ще речеш, че си имат моторчета.

— Ами това какво е? — посочи Адам един лист от репей, наведен ниско над водата.

— Това е жабешка къща. Вгледайте се: този лист не е като другите — жабите са си направили от него плик. Прегънали са го на две и здраво са го залепили. Сега вътре има хайвер. А като се излюпят поповите лъжички, всяка ще си пробие дупчица и — скок! — във водата.

— Виж ти какви чудеса! В института не сме учили такива работи.

— Ами какво сте учили?

— Как да направим изкуствено слънце. Да свети по-ярко от истинското.

— Я виж ти! — подсмръкнах аз. — Слънце!... По-голямо от нашето?

— На тебе това не ти ли стига? Я се виж колко си почернял — същински папуас.

— Да де... ама две слънца. Едното за през деня, другото за през нощта. И се разхождай колкото си щеш. Кажете, скоро ли ще направят такава слънце?

— Виж какво, Ленд — помрачня Адам и присви светлосивите си студени очи. — Учените се заловили да направят слънце. Мислели, че то ще свети на хората. Но не успели да направят истинско слънце — тяхното било като кибритена клечка — припламне и веднага угасне. Разбира се, тяхната клечка била огромна... С такава може да се подпали земята. Скалите, реките, небето — всичко да изгори.

Опитах се да си представя този страхотен пламък. Каква ли ще да е тази клечка, каква ѝ е главичката, та може да подпали земя, небе и море?... Но Адам прекъсна мислите ми.

— Остави! — махна той с ръка. — Не си блъскай главата. Тук край реката е същински рай, а ние сме се захванали за ада. Пък и лекарите са ми забранили да мисля и говоря за тези неща. По-добре знаеш ли какво да направим! — Адам огледа с око на стопанин камъша, тинестия бряг малко под брода и каза: — Я по-добре да направим яз и воденица.

Качихме се на камъка. Адам ми рече да се съблека. Пръв хвърли ризата, панталона с изгладени ръбове и остана по гащета. Майко мила! Какъв е бял и нескопосен! Слаб и дълъг като върлина, под синкавата кожа прозира целият му скелет — броят му се ребрата. Толкова бял мъж, с толкова дълги ръце никога не е имало в нашето село.

Съблякох се и аз, сгънах на камъка дрехите си до Адамовите. Как ли ще изглеждам, ако обуя неговия панталон — мина ми през ума. Сигурно ще потъна целият в него и ще остане място два възела да се вържат. Което е право, право си е — дребничък съм.

Да, ама я вижте колко съм почернял! Мама казва, че гърбът ми е шоколаден, е, малко мърляв, а пък неговият? Тялото му е бяло и

накокошинено като на гъсок... Ех, няма страшно, ще поживее тук, ще почернее и той.

И тъй, оставихме си дрехите и малко под брода се спуснахме към рекичката. Само до водата и обратно: на това място брегът е блатист, тинята е като черно тесто, щом стъпиш, забълбукват мехури. Колкото по-надълбоко потъваш, толкова повече мехури се вдигат и ти гъделичкат коленете.

На това място не бент, ами и язче не мож направи.

Намерихме по-сухо място. Адам каза:

— Хайде да почваме! Меси кал и ми я подавай.

Тинята се случи гъста, глинеста. Аз меся плоски питки и ги подавам на Адам. На това място рекичката се стеснява, а на Адам крачищата му дълги и той стърчи над водата като кран.

Виж го ти, колко хитро вдига бента: прегражда откъм двата бряга, а в средата оставя пролив. Бентът расте и водата се надига, залива камъша; под нашата стена вече се е събрало езерце. Водата не тече мързеливо, ами напират през теснината като мътен поток.

— Дай, дай още глина! — припира Адам. Сега той заприщва протока и рекичката клокочи, подрива нашето съоръжение.

Адам се е задъхал. На него, разбира се, и през ум не му минава как се е оплескал с глина — целият се е нашарил. По гърдите, по коленете, по раменете му — ръждиви ивици, като на зебра. Но това съвсем не му пречи на работата. С кокалестите си ръце измъква като с ръжен изпод носа ми глинените питки, трупа ги, оглажда ги с пръсти, трамбува ги върху бента. И ето — бентът е вече готов, издига се като мокра черна стена и прегражда пътя на течението. Рекичката е вече укротена.

— О! — възкликва Адам. — Ами къде да намерим жлеб?

— Какво е това жлеб?

— Нещо съвсем просто: тръба или коритце, по което да се стича водата.

Хъм, проста работа значи... Обикалям бързо (на ум, разбира се) целия двор, надничам в пруста, в сайванта, в мазето и не намирам нищо подходящо. Ами водосточната тръба край къщи? Желязната тръба, разядена от ръждата, но нали от нея си направих далекобойно оръдие?

— Водосточната тръба върши ли работа? — питам.

— От туй по-хубаво — здраве. Иди да я донесеш! Ама бързо.

Помислих си, че докато изтичам до къщи и обратно, водата ще отнесе бента. Че като хукнах към къщи — сякаш вятърът ме издуха по стръмнината. А като тичах пак към рекичката — петите ми святкаха. След мен подскачаше и дрънчеше тръбата, огненоръждива като Рекс. Изрисува ми ребрата на червени дамги.

Дотичах до брега. Не, нашият бент си стои. Водата се е вдигнала високо, от камъша стърчат само зелени връхчета. Отсам бента водата се е разляла широко, а отвъд съвсем е спаднала, вижда се голото дъно, лепкавата тиня, а из локвите пълзят водни бълхи, бръмбари, змиорчета.

Адам ме похвали, пое тръбата, зазида я в бента, а над нея струпа дебел пласт глина. И ето, по тръбата, отначало на плаха струйка, а после все по-силно потече вода. Мътна, тя постепенно се избистряше, изсветляваше, набираше сила, спускаше се като поток, изравяше под бента вдлъбнатина като дияр от копито. Водата се носеше бързо, мърмореше в тръбата, шумно хвърляше пръски. Под върбите сякаш забълбука пролетен поток.

— Е, какво ще кажеш? — попита Адам. — Харесва ли ти тази музика?

Той стърчеше като върлина, целият изпоцапан с кал, и се усмихваше. Беше много доволен и си поглаждаше перчема, но косата му беше толкова рядка, че цялата прозираше.

— А утре, уважаеми Ленд — заяви Адам, — утре ще направим дървена воденичка (сега е вече късно) и ще я наместим до улея. Ще видиш как водата работи за човека. Нали знаеш как го е казал Маршак:

*За да пада отвисоко
покорената вода
и да движи тя турбини,
влакове да кара тя.*

Това ще направим утре. А сега... Сега ще измислим още нещо.

С тайнствен израз на лицето Адам изчезна сред храстите. Пристъпваше бавно и предпазливо като бял изследовател в джунглата. Той събра пръчки, от една млада върба одра парче кора, откъсна голям жилав репей. И се върна със скромната си плячка. Дълго мисли и

обмисля, и най-сетне набоде пръчките около тръбата, надяна върху тях широкия репеев лист и го завърза за кората.

Той още си играеше с хитроумната си измислица, когато водата изведнъж забарабани често-често, звънко по листото.

— Ла-та-та-та!... — лопотеше листът. Струята удряше по самия край на листото, то трепереше и забързано бърбореше нещо.

Вече се свечеряваше; настъпи оня тих час, когато сенките изпълзят изпод върбите. И тъкмо в този миг над брега зазвуча високо говорът на реката. Гледах Адам като да беше майстор магьосник. А той се смееше, навел главата си встрани, белите му зъби блестяха, а на устните му беше застинала бледа усмивка.

— Как се казва вашата рекичка? — попита Адам.

— Никак. Рекичка и толкоз. Момчетата ѝ викат на подбив — Жабешката.

— Това не ми харесва — заяви Адам. — Помисли си само: ако нямаше рекички, изворчета, ако нямаше поне някое малко поточе, какво щяха да правят хората? Щяха да измрат като риби, изхвърлени на пясъка. Рекичката ни дава живот. А нас ни мързи да ѝ дадем поне име... Хайде, позамисли се — как да кръстим вашата рекичка?

Ослушах се: тишина и спокойствие, в градината гука гълъбица, а отвъд нашия бент рекичката бърбори неспирно като жерав.

— Бърборана — казах аз. — Можем ли да я кръстим така?

— Бърборана — повтори Адам. — Хубаво име. Още утре ще нанесем нашата рекичка на картата. За да научи целият свят: има на тази земя една тиха и спокойна рекичка, открита за човечеството от двамата капитани — Ленд и Адам.

Помислих си: дали този ужасно висок човек не идва от Острова на съкровищата, където живеят моряци и продавачи на лимонада? Защото у нас, в Шатрище, толкова мършави хора няма — това едно. И второ — тук никой не говори като прочутите капитани от книгите. С една дума хранех тайната надежда, че двамата с Адам ще потеглим някой ден на пътешествие, та ако ще макар и само през степта, натам, където земята се слива с небето.

А засега отидохме до брода да се измием на плиткото с кучешки сапун (така се казва една трева, приличаща на лишей). От храстите, откъм потъмнелия бряг лъхна хлад, остро замириса на мента, а вечерната вода стана още по-топла. Водата е мека, галювна. Нагазил

си по-надълбоко и не ти се излиза. „Интересно — мисля си, — каква ли воденица ще направи утре.“

— Адаме — почвам да го подпитвам отдалече, — ще останете ли повечко време при баба си?

Мълчи. Извърща лице, гледа клоните на дърветата, позлатени от слънцето.

Дали ми се сърди? Но за какво? Може би просто не ме е чул. Повтарям по-високо:

— За малко ли сте дошли, или ще поостанете при баба си?

— Не — отговаря той и гласът му потреперва. Замълчава, а после казва студено, затаил нещо дълбоко у себе си. — Дошъл съм тук, Лъоня... за да умра.

Каза го спокойно, толкова спокойно, че усетих как ме побиха тръпки и сякаш мравки ме полазиха по цялото тяло, по гърба... Шегува ли се Адам? Ами гласът му? Не, с такъв глас не се шегуват.

Адам се обърна към мене. Раменете му бяха отпуснати, сухите ръце виснаха вяло край тялото, като мъртви. Чак сега забелязах, че Адам е някак страшно прозрачен. Слънцето хвърля върху него коси лъчи и бледото му лице прозира, прозират и хрущялите на ушите му, цялото му немощно тяло.

Разбрах, че Адам не се шегува.

Защото бавно се топи на смъртоносен огън.

— Виж какво, Ленд... — присви той студените си очи. — Има такава едно не много весело нещо, което се нарича левкемия... Виждал ли си как догаря свещ? Бавно, полекичка пламъкът изблизва восъка, докато го стопи. Такава е и моята болест — изпепелява кръвта капка по капка, до последното кръвно телце. Лекарите се чудят, че още съм жив... Но май няма да е вече за дълго...

Той махна с ръка — сякаш искаше да каже: е, да оставим тъжните разговори! И ми заръча веднага да се обличам.

Бързахме да се приберем. Адам се катереше стремително по хълма, вдигаше високо крака. Ситнех подире му и ми се виеше свят — не зная от какво.

А между върбите, обгърнати от топъл сумрак, сънено мърмореше рекичката.

НИНА

Нито на другия, нито на по̀ другия ден Адам не слезе при бента.

... Бентът се превърна в тъжна развалина. През нощта Бърборана подрови стената и отнесе глинени отломки по течението. От бента останаха само купчинки пръст, щръкнали самотно над водата. Сякаш тук е имало крепост, разрушена от орда, съборила стените ѝ в реката.

Поех тъжно покрай брега.

Под едни коренища от тинята се подаваше крайчецът на тръбата и когато я дръпнах, от нея изскочи зелена жаба. Тинята беше затрупала и големия репей; той вече не ставаше за нищо — беше разкъсан на парчета... Езерцето също го нямаше, реката вече не бълбукаше, а си течеше както винаги в старото корито. Колкото и да се мъча, сам никога няма да направя нито бент, нито пеещ воденичен улей.

Стана ми тъжно. Прибрах се в къщи.

Измина още един ден, втори и ето че настъпи ярко слънчево утро и кукуригането на петли огласи цялото село.

Доця ми се да се поразходя край рекичката.

По нас крайбрежните ливади са обрасли с мека гъша трева. Тя е копринено мека и гъста като памук. Като погледнеш — ще речеш, че между върбите е постлано меко килимче. Тази трева не става за сено: с коса не може да се окоси — степва се на кълба. Но колко красиви стават ливадите, когато падне роса! Тревата е като посребрена от скреж, сякаш е покрита със синкавосиво кожухче. Изгрее ли слънцето, цялата ливада припламва и хвърля искри.

Нагазиш в тревата и ти се ще да скачаш като жребче, да риташ, да препускаш през ливадата, да разкъсаш крайбрежната тишина със звънко и весело „и-и-хо-хо“.

Изтичах до върбата и обратно, свих към реката, а след мен по тревата се изви тъмна пътечка. Росата е студена и сякаш дими; тя пари и прониква през драскотините. Препускам с все сили през росата и тя разсипва мъниста — вишневочервени, припламващи на слънцето искри.

Спирам край брода, поглеждам: панталоните ми... е-ех, целите са мокри, подгизнали, лепнат по тялото. Този път няма да ми се размине — мама ще ме напердаши.

Стоя, замислен какво да правя сега. Мисля, ама не ми се мисли. Нещо ми пречи, сякаш щръклица бръмчи над самото ми ухо. Какво значи това? Не мога да проумея, но усещам, че на брега нещо се е променило. О-о!... Чувате ли? Реката не шуми както друг път. Аз вече зная как реката променя гласа си. Сутрин водата е чиста, светла и ромоли като сребърно ручейче; по пладне, в жегата тя се плиска лениво, сподадено, а привечер шуми тихо, успокояващо и този шум се чува надалеч...

Така е било винаги, но сега, сега?

Чувате ли? Водата бушува. Ту стене с плисък и съскане под върбите. Има нещо!

Спускам се, приведен между храстите, към реката. Я виж ти: водата пак се е вдигнала и вече е заляла камъка, който стърчеше над нея.

Хукнах към мястото, където бяхме вдигнали бента. Така си и знаех — нов бент! Още по-висок. И езерцето още по-голямо. А край него трака ли, трака воденица.

Откъде се е взела? Как е изникнала? Кога? Страх ме е да помръдна — да не би чудото да изчезне. Стоя като вдървен и само примигвам.

Същинска воденица...

Как да ви я опиша?

Ами ето: долу под улея са забити краката — подпори — два дебели пръта. В горния им край има вилки, върху които лежи пречникът, а на него — дървената воденичка. Лопатите ѝ са като малки длани, подложени под улея. Водната струя пада и удря по дланите крилца. Мелничката трака ли, трака, колелото ѝ се върти, пръска воден прах и под бента свети малко слънчице.

Слушам и не мога да се наслушам как плиска водата, как плющят лопатите и как бучат подпорките. Щях още да слушам, но нали трябваше да се приближа, да разгледам отблизо, да пипна с ръка: от какво е направено и как? Опипах всяка пръчица, стегнатите възли от върбово лико и лопатките — опипах и най-малкото чепче и чворче. После спирах и пусках воденичката, улавях с език капките, които се

откъсваха от лопатите и дори направих с пръст канавка в бента, за да се убедя яко ли е изградена стената.

Но чакайте... Значи Адам е идвал още веднъж на реката? Направил е воденичката? Но кога? През нощта? И кой му е позволил да става, болен, от леглото — та нали казаха, че имал треска и много висока температура?

Наистина, странен човек е този Адам.

Слушах чак до вечерта тракането на воденицата, като че ли знаех — тя няма дълго да трака, ще дойде нова беда. Така и стана.

Пладнешка жега. Задушно е. Водата мързеливо бълбука.

Лежа на камъка като заспала риба. Раменете и ръцете ми са отмалели, главата ми е натежала, очите ми залепват. На камъка до мене лежи и мелничката. Извадена от тинята, счупена, съхне и тя на слънцето. Изглежда, всички злодеяния стават нощем. Рекс го убиха в тъмното. А сега воденичката. Ще речеш — злосторници са се промъкнали по здрач, съборили са я и са я стъпкали с ботуши в калта.

Устата ми е пресъхнала и ми горчи. Адам няма да дойде. А какво мога да сторя сам? Когато мама ме плесне, по-добре ми е сам. Скрива се в някое ъгълче, поплача си и ми олекне. А сега никой не ме е бил и пак ми е криво. Воденичката е строшена и няма на кого да разкажа за нея. Няма кому да се оплача.

А трябва да има някой. Да лежи до тебе, да се препича на слънце и да те слуша, а ти да започнеш така: „Дотичах заранта, гледам — бентът го няма...“.

Искам да си имам приятел. Искам някой да дойде при мене.

Надигам се на лакти, поглеждам към реката, някъде много надалече, натам, откъдето тя иде иззад хълма, вирам се напрегнато и виждам: оттам се задава... оттам плува към мен малка лодка. Плува бавно между върбите, под гъстата им сянка, заобикаля островчетата бели водни лилии, излиза безшумно на широкото и не се чува плисък, нито удар на весло. Слънцето е обсипало реката с ярки искри, лодката плува като месечина по звездното небе и някой гребе с веслото, приближава брега.

Ето, вече е близо. Завива към брода и сега добре се виждат небесносинята лодка и небесносиньото весло. А в лодката седи — как мислите — кой? Едно момиче. И то е светлосиньо, очите му са големи и учудени, в косата му е вързана бяла панделка.

Не успях да се опомня, а лодката вече се плъзна над подводната скала и зави рязко към моя пролив. Спря срещу скалата, на бързея. Момичето извади мокрото весло, сложи го на дъното на лодката. Впери в мене сините си очи.

— Ти ли ме викаш? — попита то.

— Не... Но много ми се искаше да дойдеш.

— Е, хубаво. Вържи, моля те, лодката, да не я отнесе водата.

Момичето ми хвърли веригата и аз вързах лодката за един стар корен, подал лакът изпод земята.

— Слушай!... — учудих се аз. — Тук проливът е толкова тесен, кракът ми с мъка се провира между скалите, а ти как го преплува с лодката?

По лицето ѝ мина сянка. Тя се наведе, свали бялата си обувчица, почука с нея по борда на лодката, като че ли изсипваше пясък. Изглежда, момичето не обичаше да го разпитват. То погледна камъка, на който лежах, и попита:

— Какво е това до тебе?

— Воденичка. Нощес са я строшили.

— Адам ти я беше направил, нали?

— Адам. Ти откъде знаеш?

Тя пак замълча. Наведе глава, загледа се в меката, сякаш разнежена на слънцето вода и с тъжен глас попита:

— Каж ми, Адам сега с шапка ли ходи?

— Не — отвърнах аз, — не ходи с шапка. Той изобщо не ходи. Лежи в къщата на Сироха. Бабичката му шета и плаче, спомня си за своите синове. А Сироха, да знаеш, е майка на майка му, значи му е баба. Адам казва, че е избягал тука от лекарите: измъчили го с инжекции. Избягал, но за беда взел, че настинал. Разболял се и сега не може да стане.

— Зная — намръщи се момичето и загреба тъжно шепа вода — да опита вкусна ли е. — Адам е безпомощен като дете. Забранено му е изобщо да приближава реката, а той стърчал цял ден във водата. През нощта се давил от кашлица, пламтял целият като в огън... И вече съвсем болен дошъл скришом отново на реката, да направи ей тази воденичка.

Вълните поклащаха лодката и момичето се олюляваше, или може би просто кимаше с глава.

— Кажи на Адам много здраве от мен — каза то строго. — И му предай, че ужасно съм му сърдита. Той трябва да се пази.

— От кого много здраве?

— Кажи му — от Нина. Той ме познава.

— А-а! Значи ти си Нина! — надигнах се учуден. — Аз даже те сънувах веднъж. Сънувах как вятърът олюлява леко една паяжинка и тя тънко-тънко звънти: „Ни-и-ина...“.

— Трябва да си вървя — каза Нина. — Отвържи лодката.

Когато ѝ подадох веригата, тя бързо отблъсна с веслото и пак така бързо се понесе през пролива. С небесносиня рокля, с бяла панделка в косата, тя стоеше в лодката, цялата осветена от слънцето и сякаш по водата плуваше свещ с проблясащо пламъче.

— Сбогом! — махна ми момичето отдалече.

— Сбогом! — извиках ѝ. — Ела пак.

Лодката се понесе по течението, провря се като сянка между дърветата, изчезна зад острия завой. И сякаш свещта в миг угасна.

Втория път доплува привечер.

Здрачът вече се беше спуснал между бреговете, някъде квакаше жабче, водата стана по-спокойна и лъскава. Тогава отново видях лодката ѝ. Както и първия път, тя изплува иззад хълма, точно оттам, където залязва слънцето и където започва реката.

Отдалече можеше да се види: сега лодката на Нина не е небесносиня, а бяла, с тъмни ивици, като да е направена цялата от брезова кора. Лодката е бяла, а Нина е с бяло сукманче, с черна панделка в косата.

Само че днес е още по-тъжна от вчера.

Спря до брега, каза ми добър ден, сложи ръце на коленете и впери мълчаливо тъжен поглед във водата.

— Нина, тридесет и девет и пет, това много ли е?

— Тридесет и девет е много — въздъхна тя, — а тридесет и девет и пет — това е още повече.

— Такава температура имал. Казват, че ще умре...

Нина мълчеше, навела глава. Нещо избълбука, може би сълза се беше отронила във водата.

— Ти ходи ли при него? — повдигна тя мокрите си мигли.

— Ходих. Пренесли са го на двора, под ябълката. Лежи — бял като сняг. И ти се струва, че не диша. Очите му са отворени и сини-сини, а в ъгълчетата им са се притаили бели капчици роса. Отначало не ме позна. Приблжих се, докоснах го по рамото. „Адаме, Адаме!“ А той лежи като мъртъв. Докоснах го още веднъж и той като че ли дойде на себе си, протегна ми ръка. „А-а-а, ти ли си, Ленд? — прошепна с мъка. — Нищо, нищо, капитане. Ние с тебе ще иззидаме от тухли истински бент.“ И ме успокоява, гали ме с ръка. Пръстите му слаби, горещи и потреперват... Толкова ми се искаше да си поприказваме — за слънцето, за пътешествия, но ми казаха да си вървя. Не бивало да го тревожа... у Сирохини се разпорежда някаква чужда жена, дебела една, с бяла престилка.

— Познавам я — каза Нина. — Тя е най главната лекарка. От Киев са я довели.

„Охо! — казах си аз. — Чак от Киев! Но кой я е викнал? Кой я е довел?“ Погледнах крадешком Нина и си спомних как тя вчера отплува бързо за някъде. Мина като сянка между върбите и изчезна... Да не би тя?... Да не би Нина да е докарала бърза помощ, за да спаси Адам?

... Нощ. Камъшът сънено шумоли, птица изписка тревожно в дола. Нина плува сама, а вълците я следват... Но какви вълци по реката? Значи тигри или крокодили я преследват, лодката се олюлява, лети стремително към водовъртежа, а тя се взира в тъмното и шепне: „Помощ! — Бърза помощ!“.

Дали Нина беше пътувала тази нощ така или другояче — не я попитах. Не се реших. Бях разбрал, че не обича излишни въпроси. Изглежда беше ѝ се случило нещо тъжно и тя не искаше сега никому да говори за това.

Седяхме мълчаливо: аз на брега, а Нина в лодката си.

Слънцето почти беше залязло зад хълма, на запад небето беше червено, и червеникави отблясъци играеха по реката. Край брега лодката се поклащаше върху успокоената вода, а в нея и момичето с тъжните очи.

— Нина — казах аз тихо, — искам да умра. Само че за малко. Искам да видя какво става там, под земята. Знам, че ще се съберат хора, ще плачат, ще нареждат, ще затрупат гроба с пръст и ще се разотидат. А после? Какво става после? Лежиш в ковчега. Тихо е. Тъмно. И ето... отваря се врата, желязна, скърцаща и ти ставаш и

слизаш надолу, като в дълбок зимник, а там, сред мрака, безброй хора, които някога са умрели...

— Недей! — потрепери Нина и лицето ѝ помрачня. — Оттам никой не се връща... Познавах мнозина, дружих с тях, те пораснаха, някои загинаха на война, други умряха от болест и нито един не се върна. Да не си посмял да умираш, чуваш ли! — удари тя с юмруче и ме погледна строго. — И на Адам кажи: който умре, той вече няма да живее.

Седях като зашеметен. „Но как така? — мислех си аз. — Та къде ще се дяна? Ето моите ръце, крака, глава, а на главата ми коса и уши — няма всичко това ще умре? Освен това аз тичам, крещя, къпя се в реката — няма всичко това вече няма да го има? И от мене нищо няма да остане на тази земя? Не! Не съм съгласен. Нина май прекали“. Казах ѝ го направо:

— Не е вярно, че хората умират съвсем.

Момичето се замисли. После бавно изрече:

— Разбира се, че хората не умират съвсем. Когато лягат в земята и се превръщат те самите в пръст, от тях израства трева или дърво. От добрите хора израства нещо хубаво — ябълка, люляк, маргаритки. А който е зъл и завистлив, от него израстват бодливи бурени, коприва или лишеи.

Тропнах с крак и оставих трапчина в пръстта: тази мисъл много ми хареса. „Ами какво ли ще израстете от Глипа?“ — мина ми изведнъж през ума.

ГЛИПА И БАКУН

Той беше стар и умен кон. Доживяваше си живота. Вече дори не го спъваха, ами го пускаха свободен край брега. Конят пасеше край реката, често въздишаше и заспиваше прав.

Казват, че някога е бил бял, но козината му отдавна се е сплъстила и е станала мръсносива. А сега, когато над реката е надвиснала като пелена гъста мъгла и конят се е слял с нея, през млечния облак се чува само старческото му пръхтене.

В горещите дни той се криеше под върбите на сянка и дремеше там. Стоеше неподвижно чак до вечерта, провесил дебелията си космата бърна и нещо си спомняше. Винаги съм искал да разбера: за какво мисли? Какво си спомня? Какво му се привижда в полудрямката?

Може би му се присънват пътища (а той ги бе обходил безброй и безкрай). Едни от тези пътища му миришат на гореща прах, други на рядка есенна кал. Може би му се присънват нивя (а той ги е орал — от хоризонт до хоризонт), присънва му се дъхаво като чай степно сено (сигурно може да се струпа планина от сеното, което е пренесъл до конюшнията), присънват му се камшикът и впитата в тялото сбруя, присънват му се коларите: весели, навъсени, с медали, с протези, миришещи на дъхав тютюн — всички коняри, които са го впрягали и подкарвали.

Не зная какво сънуваше конят, но на мене той често ми се присънваше.

Идваше в съня ми, промушваше в нощта топлата си муцуна, оставаше за дълго замислен над моето легло, пръхтеше доверчиво в ухото ми. Аз се усмихвах насън (защото нещо ме гъделичкаше зад ушите), галех меките му кадифени бърни, мърморех нещо несвързано, протягах ръка към гривата му. После всичко ставаше като на кино, когато почват да викат: „Звук!... Дайте звук!...“. Леко, по-леко от перце конят ме вдигаше все по-високо над земята, дъхът ми секваше и аз се вкопчвах здраво в гривата му. Летяхме над брода, над стръмнината и беше толкова хубаво не да яздя, не да препускам, а

именно да се нося във въздуха. Но тъкмо в този миг някой ме дръпваше и аз падах... падах, падах, сърцето ми туптеше силно от страх и аз увисвах над пропастта. Висях като на конец — още миг и ще полетя надолу. Извиквах, опомнях се и сподавеният вик засядаше в гърлото ми. Но щом заспивах, конят се връщаше при мен и ние отново политахме.

Конят се казваше Бакун.

Той вече не работеше. Той доживяваше живота си. И като всички стари същества размишляваше над отминалия си живот.

Тъжните мисли никога не го напускаха.

Обикновено когато Бакун пасеше в ливадата и поскубваше неохотно трева, отдалече личеше, че конят не толкова пасе, колкото размишлява над нещо неразгадано. И когато нагазваше сутрин в реката и цедеше през зъби хладната вода, пак беше ясно, че мисли. Дори с вода на устните не преставаше дълбоко да размишлява. Вече в сянката на върбите така потъваше в своите достъпни само за него конски мисли, че забравяше да отпъжда мухите и те се въвираха в ноздрите му, пълзяха по сълзящите му очи.

Никой не закачаше Бакун. Той по цял ден размишляваше.

Наистина, от време на време край къщи минаваха момчетии или чичковци с юзда в ръце. Значи, разрешили им бяха да вземат коня, за да свършат някоя лека работа — да докарат вода или да пренесат греда. Щом видеше човек да се приближава към него с юзда, Бакун не проявяваше нито радост, нито мъка. Стоеше мирно, навеждаше покорно врат и се оставяше да го оглавят. Едва когато тръгваха, дълбоко въздишаше и хълбоците му се издуваха.

Не го безпокояха често — един-два пъти през цялото лято. Тази година още никой не го беше закачал. Като че бяха забравили за него.

Но ето че един ден видях Глипа. Ще речете: какво от това, че си срещнал Глипа? Да, но първо на първо го видях посред бял ден, когато той обикновено спи и второ, на рамото му висеше юзда, а поводът се удряше в ботушите му и мелодично звънтеше. Освен това Глипа не беше сам, а с някакъв чичо, който много приличаше на Глипа. Изведнъж се сетих, че при съседа е пристигнал брат му и че двамата строят курник. Значи отиват да вземат коня.

Личеше, че братята отдавна не са се виждали. И двамата весели, приказливи, вървят и размахват ръце, понеже едва се държат на

краката си. Глипа разказва нещо за зайци: „И аз — бам! А той — оле-ле! Че като го пипнах за ушите!“ — и Глипа награби близкия храст, но не успя да се задържи и се отърколи в канавката. Умрях си от смях, докато гледах как братът се мъчи да вдигне Глипа, а Глипа повлича и него в канавката.

Ботушите на братята бяха еднакви — ръждиви, окаляни. Двамата тъпчат изтежко с тях, олюляват се край брега и залитат ту към копривата, ту към канавката.

По една странична пътечка изтичах през градината към реката. Глипа и брат му не ме виждаха, но аз не откъсвах поглед от тях.

Чичковците се запътиха към брода. Ето, вече затрополиха по камъните и оня, гостенинът, се спъна, размаха ръце и цамбурна във водата! Облечен, обут, чичкото седи на плиткото, пляска с длани по водата и току повтаря „о-ох, че кеф!“. Този път Глипа вдигаше братчето си, а пък то го събаряше в реката.

Криво-ляво — минаха на отвъдния бряг. Изглежда, запрашиха навътре, защото се чуваше как нещо пращи в храстите и тук-таме потреперваше клонка.

Бакун стоеше в подножието на хълма и дремеше. Но шумът го събуди. Конят надигна глава, очите му проблясваха неприязнено към юначагите, които се измъкнаха мокри от хрусталака и сега се клатушкаха към него. За всеки случай конят се поотстрани, като да казваше: „Вървете си по пътя, добри хора, аз не ви преча“. Но ръцете на братята бяха жилави и се вкопчиха от двете страни в гривата на коня.

Повлякоха Бакун към брода.

Пръв скочи на камъка Глипа. Повлече насила коня за юздата, но той се запъна. Изглежда, не обичаше да го насилват, особено когато трябваше да нагази внимателно във водата и да стъпи на камъка, който е хлъзгав и се клати. Братята дръпнаха коня, а той сякаш приклепна, изви силно гръб, присви сълзящи очи. Страдалческият му вид сякаш казваше: „Пуснете ме, сам ще вървя“.

Да, но беше налетял на хора, които не можеха да го разберат.

— Е-е-ей, ди-ий бе, добиче! — дръпна го Глипа с все сила за юздата. — Гавро, я му дай малко зор! — Глипа дръпна толкова злобно, като че ли искаше да откъсне главата на коня, а Гавро го шибна с пръчка по гърба. — Гавро, я го побутни и отзад!

Гавро блъсна с все сила коня с рамо.

Бакун полетя с цялото си остро тяло напред, удари копито в камъка и изведнъж... изведнъж нещо изпука.

Не можех веднага да разбера какво е станало. Видях само, че конят лежи, изпружен, долната му бърна е увиснала и безпомощно трепери.

Едва малко по-късно разбрах, че Бакун се е спънал и предният му крак се е заклешил в протока. Протоктът е тесен и дълбок и някъде долу, между камъните копитото се беше впримчило неподвижно.

— Шантаво добиче — плесна се Глипа по мокрия панталон. — Гавро, хайде, вдигай го! Да става, крантата му с кранта!

Без много да му мисли, Гавро замахна и така шибна коня по ребрата, че веднага се изду сива дамга. Бакун въздъхна тежко, болезнено, надигна се, запълзя на колене. Но не можа да измъкне затиснатия между камъните крак.

— Гавро, я го ритни с ботуша! — Глипа задърпа коня за юздата, а Гавро му помагаше с ботуш.

Бакун се напъна още веднъж и подви силно крак. Кожата на гърба му се изду на бурунки — още миг и ще се спуска, а старите кокали ще се разсипят.

Бакун изстена.

Най-сетне и Глипа съобрази, че е станала беля.

— Проклетата кранта! — изруга той. — Виж я къде си е завряла петалото!

Братята едва се държаха на краката си и застанали над протока, се пулеха срещу подвития крак на коня.

— Ами сега? — попита братът. — Май нещо заяде, а?

— Голяма работа... ей сега ще оправим, ей сегичка! — и Глипа се плъосна смешно като жена върху камъка. Наведе се към коня, хвана се с две ръце за крака, както оня дядо за ряпата, изплези език и задърпа: „Хай-де, да-вай! Хай-де пак!...“.

Навел леко глава, Бакун беше вперил мътно и печално око в косматото ухо на Глипа.

— Е, братле, не потръгва ли? — попита Гавро.

— Заклешил се е.

— Значи тук ще се мре. Няма да се измъкне.

Братята седнаха на брега, прегърнаха се и запяха: „Ех, Дуня, Дуня-я...“, но Гавро изведнъж млъкна:

— К-как-во ще правим с крантата?

— Трябва да намерим т-трион — каза Глипа. — Ще му прережем крака — и край. Все едно не мож го измъкна. Заклешил се е.

Бях се спотаил зад храста и ги слушах. Чух как Глипа каза: „Ще му отрежем крака...“. Разтреперих се целият, косата ми щръкна, в главата ми възникнаха страшни, нелепи видения: как тези двамата се промъкват с трион до коня... костите скърцат, а те режат ли, режат.

От това скърцане и стъргане в гърдите ми нещо се сви и още по-страшни картини се зароиха в главата ми. Защо не — помислих си аз, — Глипа е способен на всичко, той... Децата разправяха как потопил лодката им в езерото. Учениците си бяха направили сами една тъпоноса лодка — същинско корито. Ходеха с нея да се къпят. Хубаво, ама лодката на учениците му вадела очите на Глипа. За какво им е туй корито? За лудории! Да плашат дивите патици! Отишъл една вечер с брадвата и фрас-фрас-фрас! — пробил в дъното дупка и пунал лодката във водовъртежа.

Както виждате, на Глипа не му е за пръв път да сече или да реже.

Но Бакун... Той лежеше — стар, с излиняла козина, с клюмнала глава и жилите по врата му болезнено потрепваха.

Аз скочих, страхът ме блъсна по гърба и вече бях готов да тичам накъдето ми очи видят, да викна някого на помощ. Но нещо ме спря. Ето! Като си помагат един на друг, братята стават и тръгват нанякъде. Казват, че трябва да отидат при бригадира да му искат разрешение: може би ще е по-добре направо да утрепят беззъбата кранта (тоест Бакун), и без туй няма полза от нея, поне кожата ѝ да вземат.

Мокрогащите братя зарязаха коня, запалиха цигари и се заклатиха покрай брега. Поеха към управлението.

Щом изчезнаха зад храстите, веднага скочих на камъка и изтичах при коня. Бакун ме позна, докосна със сухи бърни бузата ми и тихичко изпръхтя. Муцуната му е топла, а сивата сплъстена козина сега е като посипана с топъл прах. Само в очите му свети влага и от тях са плъзнали мокри пътечки.

— Бакуне, ставай! Ставай, Бакуне! — потупах нежно коня по гривата.

Бакун тръсна глава, като че се канеше да се изправи на крака, но само въздъхна и отпусна безсилно муцуна. Беше тежък и неподвижен като чувал с картофи. Козината му се свличаше, на гърдите и по ставите кокалите му стърчаха като вкаменени бурунки. Лазех около него, суетях се, не знаех какво да правя. Попипах заклещения крак и още повече се уплаших: много яко беше затиснат. Май докато братята са дърпали коня, Бакун се е опъвал и е натикал крака си още по-надълбоко там, където потокът е най-тесен, а копитото му се е свлякло чак под камъка.

Как сега да го измъкнеш!

Но аз реших все пак да рискувам; напънах се и дърпах, исках да измъкна вцепенения и като излян от чугун крак, но всичко беше напразно. Кокалестият крак не се поддаваше. Не биваше повече да дърпам — колената на Бакун и без туй бяха целите в кръв.

Какво да правя, кажете какво да правя?

А времето минаваше, взе да се здрачава и вече ми се привиждаше: братята... стържат с триона... Трябва да са вече наблизо...

Не помня как съм изкачил стръмнината, как съм дотичал до къщи. Обиколих двора, надникнах навсякъде — няма жива душа. Вратата на къщата е залостена с дървеното резе, в сайванта цвъртят лястовиците, мазето зее като черна дупка. „Ох, ама и аз кого ли търся! — проблясва ми изведнъж през ума. — Ума си търся. Та мама е в полето.“

И без да си поема дъх, хукнах към нивите. Пътят е още топъл, петите потъват в меката прах, изпод краката ми шумно излитат сиви облачета. Препускам в лек тръс, а мислите ми летят още по-бързо: представям си как ще видя мама, как всичко ще ѝ разкажа, как ще се втурнем двамата към реката. „Олеле — помислих си пак, — ами накъде съм хукнал?... Къде е мама? Та аз не зная къде работят днес...“ И хукнах пак с все сили обратно. Гърдите ми се свиват, едва дишам. Дотичах у дома и разперих ръце: ами сега накъде, кого да викам на помощ?

Сироха не може — стара е.

Адам няма да ми помогне — той не става от леглото.

Скочих и се втурнах към селото. Все някого ще намеря.

Слънцето е вече ниско, почти докосва земята, по пътя за село няма жива душа, сиви от праха магарешки тръни са се строили край пътя и само една фигурка изскочи от падинката в степта. Жена с бяла забрадка. Походката ми е позната — бавна и уморена. Я гледай, та това е мама!

Не помня как се намерих до мама, как скрих лице в топлите ѝ, корави длани и от глупост даже заплаках (трябва да бях много уморен от тичането, или много развълнуван) и замърморих нещо несвързано за коня и за Глипа.

Стояхме двамата, вечерният път беше пуст; мама ме погали, притисна главата ми до гърдите си и само с крайчетата на пръстите (меко, едва ме докосваше) взе да ми реши косата, да ме гали по немития врат, по опърлените, както тя казваше, уши. После ме запридумва да се успокоя, защото всичко ще се оправи, а „мъката и бедата ще отплуват с водата“. Глипа днес няма да се върне — уверяваше ме мама — в кръчмата са докарали молдавско вино и родните братя така са се вкопчили в бутилките, че едва ли някой ще ги вдигне чак до сутринта. Каза още, че ако Бакун е закъсал, по-хубаво да не го закачаме, да не го мъчим, най-добре е да го оставим сам. Той знае как да си помогне.

... И тази нощ аз летях с Бакун, падах от висока планина и сънувах някакво чудовище — то се беше промъкнало до къщата ни и сечеше с брадва единия ъгъл. Ето, дървената ни къща вече пращи, навежда се на една страна и под леглото ми се лее вода... Мама ме събуди, попита ме дали не съм прекалил с къпането, ако ли не, да спя и да не се въртя в леглото.

На сутринта, като погледнах през прозореца — сякаш мечки са пушили — нищичко не се виждаше от мъгла.

Сякаш бяха покрили с марля и върбите, и камъша край реката, и нашата градина, и трънките на откъдния бряг.

Изтичах към реката и спрях учуден насред ливадата. Странно: облачето мъгла се носи, приближава те, обгръща те от глава до пети, минава като тънки нишки край тебе и през тебе, но без да те докосне дори, без да те пипне, без да закачи косъмче по тебе. Но ти усещаш: лицето, косата, ризата ти — от влагата всичко е омекнало, а на устните ти — вкус на дъждовна вода.

Постоях, гребнах с шепи от редичката мъглива пелена и хукнах към брода.

Нали там е Бакун. Лежи, нещастният, като закован. И разбира се, нищо не е ял. Трябва поне трева да му наскубя.

Обиколих бъзовите храсти и изведнъж: „Фъррр!...“. В мъглата нещо изпръхтя срещу мене от един храст. Трепнах и даже приклегнах от уплаха! Сърцето ми за малко да изскочи от гърдите като врабче.

А от храстите се подаде муцуна... Конска.

„Бакуне, ти ли си? Ох, да те вземат мътните!“

Изтичах до коня, увиснах на врата му. А той стои и като че се усмихва, бърните му зелени, целите в зеленило от трева.

„Бакуне, кой те освободи? Или ти сам? Я си покажи лапата...“ Бива си ме и мене, обесих му се на врата, а конят е сакат. Единия си крак (ранения) държеше вирнат нагоре. Докоснах чашката на коляното и Бакун замижа от болка. Да, предният крак е сериозно ранен: кожата е одрана, копитото е смазано, под козината се е спекла кръв.

Поприказвахме си с коня, аз го сресах, изчоплих калта от раните и язвичките, а той пръхтеше доволен и ме обгръщаше с миризмата на гореща съдвкана трева. После го пусках: „Върви да пасеш, Бакуне...“.

Вдигнал високо глава, конят закрачи с мъка към върбалака.

Мъглата постепенно се вдигна, изгря бяло слънце, което можеш спокойно да гледаш. То не заслепява очите. Седях до брода на камъка и гледах нагоре: слънцето ту се появява, ту изчезва сред сивите космати облаци. Не зная дълго ли съм седял така, но изведнъж чух: някой слиза по ската и боботи със силен бас.

Скочих. Идеха братята Глипа.

Единият беше понесъл праметнат през ръката брезент, другият — брадва и голям остър нож. Братята отиваха към брода и весело си приказваха, запалили цигари. Въобразяваха си, че Бакун ги чака, затиснат от камъните.

Изведнъж те се срещнаха: братята, запътени към реката и Бакун, тръгнал и той натам. Спряха като вцепенени. И впиха очи: братята в коня, а конят в братята. Бакун изпръхтя изненадано, а после... после не повярвах на очите си. Кроткият стар кон, който допреди малко куцукаше, изведнъж силно ритна, изпръхтя юнашки и препусна — вярно, накуцвайки — но толкова бързо, както никога не бях го виждал да препуска.

Някъде на другия край на ливадата се разнесе победоносното му цвилене.

Братята се спогледаха облещени.

— Е, братле, засечка май, а? — попита Гавро.

— Измъкнал се е — можа само да каже Глипа.

Братята се запътиха към къщи.

А там, където бяха стояли, видях един храст с вълчо грозде по бодливите клони.

ДОКТОР ТРАК

В сайванта е сумрачно. Вратата е ниска и няма даже мъничко прозорче, та като застанеш в далечния ъгъл, дето са вехтите ясли, там е вече съвсем тъмно. Нещо писука в яслите, шумоли по стените, кара прогнилите дъски да пращят. Сайвантът като че ли целият шава от неспокойните си обитатели.

Не влизам навътре, сядам до вратата и чакам. Отвън влиза светлина. Слънцето ту се скрива, ту отново ми напича врата.

Изглежда небето се заоблачава. Доспива ми се.

Търпеливо чакам.

Изведнъж в сайванта долита лястовица. Стрелва се точно под напречната греда на вратата и в нищо не се закача. Толкова майсторски се стрелка! Често съм гледал как лястовиците си играят с Бакун. Конят пасе в ливадата, а те долитат отдалече и се прокрадват тихичко към него, политнали ниско, над самата земя. В бръснещия си полет изведнъж шумуг — право под коня! Мерне се под корема му, стрелне се нагоре и палаво зачурулика. Една прелети, после две, после под коня проблесне и прехвърчи цяло ято. Лястовиците почти докосват земята и като че ли искат да подразнят Бакун: „Чурулик!... Хайде, хвани ни де!“. Конят дъвче трева, от време на време размаха опашка, размърда бавно ухо, изобщо не обръща внимание на палавите лястовички. Само нарядко Бакун сдържано изпръхтява, ако някоя ветрогонка прелети точно под носа му.

Пак така смело влетява лястовицата и през вратата. Тя сякаш още отвън вижда, че таванът на сайванта е подпрян с греда, затова рязко заобикаля гредата, кръжи известно време из сайванта и се скрива в гнездото. Нито изчурулика, нито изшумоля с крило, влетя тихичко като сянка. Но вижте: като по сигнал се събудиха малките. И веднага: „Чик-чирик, чик!“ — зачуруликаха в един глас. Те са скрити в гнездото, от него стърчи само сив пух и се подават широко отворени човчици. Широките жълти уста са зейнали и молят, настояват — искат да ядат.

Някое по-нахално птиче се надига над другите и вече налапва червейчето, кажи-речи заедно с човката на майка си.

Опитай се да нахраниш до насита такива гладници!

Лястовицата отлетя и малките се скриха. Заспаха. Гнездото е като празно.

В сайванта е тихо. И на двора е тихо. Смрачено.

Облегнах се на вратата, вперих очи в тавана и от нямане какво да правя заразглеждах гнездото. Случвало ли ви се е да наблюдавате как лястовица си прави гнездо? Най-напред почва да носи от брега плътни бучици пръст, не каква да е пръст, ами влажна, добре омесена с тревисти корени и влакна. Донесе в човчицата си бучица и я залепи изкусно за дървената греда. Погледне отстрани работата си и зачурулика доволна: радва се, че става хубаво. Наистина е красиво. Отначало прави от калта нещо като подкова или полумесец, после вдига закръглена грапава стена, после довършва, ред след ред, своето гнездо, което прилича на малка кошничка. Щом изсъхне, гнездото става бяло и може с години да виси под покрива, без да се развали.

Често ми се е искало да сложа стълбата, да се покатеря до гнездото и поне с крайчеца на окоето да надникна... Да, но вие чували ли сте? Хората казват, че само да пипнеш с пръст гнездото на лястовицата, и птичето ще напусне вашия двор. Ще го напусне и никога няма да се върне, на всички лястовички ще обади да заобикалят отдалече вашата къща. Ако пък развалиш гнездо... Не, по-добре недейте! Виждал съм със собствените си очи: лястовичката има на гърдите си червена ивичка. Само да допре гърдички до сухата слама под стрехата, и сламата тутакси пламва... Къщата ви ще изгори до основи... А за щъркелите съм чувал, че ако им събориш гнездото, донасят в човките си жарава.

Птиците не прощават на злосторниците.

Затова и нашата къща, и къщата на баба Сироха никога не са горели. А у Глипа, откакто се помня, вече два пъти имаше пожар. Къщата му, измазана с глина, още си стои полуобгоряла, а от сайванта са останали само главни от гредите и едно нащърбено овъглено корито.

Лястовиците са свикнали да стоя на прага, а те да прелитат ниско над мен, някоя даже пикира, като че ли иска да откъсне косъм от главата ми, но само се стрелва над нея и влиза в сайванта. Хубаво ми е

да седя сред лекото шумолене, сред сините лястовичи сенки и меката, приглушена от облаците светлина. Доспива ми се и през дрямката чувам: някой ме вика. „О-о-нка!“ — донася до мене вятърът.

Скачам тревожен и поглеждам към пътя: там стои баба Сироха. Дребничка, прегърбена старица със съсухрено лице. Облечена в широка черна пола. Стои, мълчалива и сурова, чака да ида при нея.

— Хайде с мене — казва ми тя строго. — Адам те вика.

Тръгвам подир бабичката (а тя припряно ситни) и ми е странно, и малко ме е страх: Сироха никога не ме е викала... и то при Адам. Какво ли става у тях?

Тръгваме към дерето, отминаваме къщата на Глипа; пътеката ни води до градината на бабичката и ние потъваме в синкав сумрак, а над нас се шири царството на слънчогледовите пити и зелените листа. Прекосяваме градината, ето го вече и двора на Сироха. Малка бяла къщица, до прозореца клонеста ябълка, по-висока от комина; ябълките са надвиснали над сламения покрив. С короната си старото дърво е засенчило почти целия двор. Сега виждам: под бялата ябълка бяла постеля, а на нея лежи Адам и зъбите му блестят — и те бели, та чак синкави.

— О-о, капитан Ленд! — вдига ръка и ми козирува Адам. — Радвам се да ви видя!... Седнете, моля.

Той ми сочи едно разклатено столче и предупреждава: внимавай, креслото е праисторическо. Сядам по-близо до него и ми е приятно и някак неудобно, че той така красиво разговаря с мене.

Тук, под ябълката, е хладно и няма вятър, седиш си на сянка, над главата ти гъст сънен листак, само тук-таме малки пролуки и през тях върху леглото на Адам падат слънчеви зайчета.

Адам не крие: радва се, че съседът му е дошъл. Не е ли ужасно: в такава жега, в такава хубаво време, когато можеш да се разхождаш, да дишаш чист въздух, да се печеш на слънце, налага се да лежиш в пухена постеля, върху възглавница и да се топлиш с горещо питие. Гласът на Адам е отпаднал, тънката му синкава ръка увисва безсилно, но днес той все пак не е такъв, какъвто е бил до вчера. Очите му са оживени, в тях се е появило нещо весело, подигравателно, неспокойно.

Баба Сироха постоя малко, скръстила ръце на гърди, погледна тъжно и строго Адам, въздъхна и си влезе в къщи. Адам закачливо ми смигна:

— Знаеш ли защо те викнах? Разузнаването ми докладва, че тези дни на брега е имало битка. Някакви хора се опитали да осакатят коня. Тъй де — те щом живеят без глави, конят ще преживее без крак. Но, както разправят, ти си се случил там, видял си всичко и както твърдят, даже си се отличил...

„Отличил съм се бил...“ Май че го прекалява. Погледнах Адам: не се ли подиграва? Не, погледът му е сериозен. Той се обърна леко към мене, пое си дъх и ме помоли:

— Ленд, разкажи ми как надхитрихте Глипа?

Полюлях се на скърцащото столче, помислих си: какво ли има за разказване? Как тичах уплашен ту към полето, ту към къщи, като да ме гонеше някой! Това ми е цялото геройство. Виж Бакун е друго. Кон и половина е той!

— А-а, не — закани ми се с пръст Адам и си намести възглавницата, за да легне по-нависоко. — Така лесно няма да се измъкнеш. Виж, ако отидем на реката, там няма да имаме време за разговори, там само ще работим. Намислил съм едно нещо — ще видиш!... Но сега, скъпи Ленд, представи си, че се намираме в каюткомпанията. И всеки от нас ще разкаже по една история — съгласен ли си?... А тъй като си по-млад от мене, ти ще започнеш пръв. — Адам ме хвана за ръката, изглежда забеляза, че нямам

желание и вече някак простичко, с мека усмивка добави: — Лъоня, сериозно, разкажи ми нещо... За Бакун или за твоята рекичка. Ти знаеш...

Слънцето вече залязваше и жълто-зелени сенки лягаха върху гърдите и лицето на Адам. Да, той и сега беше като прозрачен. Над възглавницата стърчеше острата му брадичка, подаваше се тънкият му остър нос — прозрачни, като от восък. Адам често облизваше горещите си устни, дишаше тежко, с хриптене. Усетих как нещо ми гъделичка гърлото, а очите ми парят. Наведох глава към земята и си помислих: Адам по цели дни лежи сам и освен баба Сироха няма кой да му продума.

— Добре, Адаме. — За начало подсмръкнах. — Един ден тръгнахме... Хем да знаеш — точно така си беше.

— Нали се разбрахме — без лъжи — подхвърли Адам.

Настаних се по-удобно на столчето и погледнах Адам. Той беше скръстил ръце върху бялата завивка — готов да слуша. И аз започнах.

— Един ден тръгнахме с мама... Ама преди това аз се разболях — от коклюш май беше. Тогава мама взе бричката, с която се возеше преди бригадирът (той сега има мотоциклет — „ИЖ“ се казва, чудесен мотоциклет с кош...).

— Та майка ти взела тогава бричката — напомни ми Адам.

— Да де, взе бричката, впрегна Бакун, а мене уви с палто и с кожух, като стар дядо ме уви, че беше много студено, и потеглихме към Загатне, при доктора. Пристигнахме вече по здрач. Потропахме на вратата, излезе една лелка с кофа и парцал в ръка и ни препречи пътя. „Здравейте! — поклони ни се тя, — че да бяхте дошли барем посред нощ! Докторът откога е свършил прегледите.“ И ни тръшна вратата под носа. Пренощувахме у едни добри хора и на заранта пак потропахме. Ето я лелката. „Здрасти! — рече ни. — Пак ли сте вие? Докторът днес няма да преглежда. Сидир Петрович отиде на съвещание.“ Тогава мама пошепна нещо на ухото на лелката и оная едва не хукна подир нас... После обърнахме бричката и си тръгнахме за дома...

Прекъснах разказа си и погледнах Адам: слуша ли ме? Той лежеше спокойно, в ъгълчетата на полуотворените му устни беше застинала лека, печална усмивка... Помълчах още малко: може би не му е интересно?

— Е, а после? — не се стърпя Адам. — Нали обеща да ми разкажеш за коня...

— О да, съвсем забравих! — сепнах се аз. — За Бакун исках да ти разкажа и се отплеснах. Случва ми се. Та до къде бях стигнал?... А, да! Ти ходил ли си в Загатне? Не? Жалко! Реката не е като нашата — на жабите до коляно, ами е широка, с пясъчно дъно и е пълно с раци — с ръце да ги ловиш. А бродът е каменен, като минаваш по него, бричката подскача. Беше есен, духаше студен вятър — прерязва те през гърба. Та мама реши да минем за по-пряко през брода. Стигнахме до брега и какво да видим — реката замръзнала. До вчера се пенеше между камъните, а сега беше скована в лед. Мама спря и се замисли: „Какво да правя? Да карам до мостчето — повече от пет километра са...“. Докато се чудеше, аз се измъкнах тихичко изпод кожуха и хайде на леда. А ледът като стъкло, нов-новеничък, ясенец му викаме по нас. Хлъзнеш се, а той те понесе — не можеш спря. След мен и мама дойде до леда. Стъпи на него, олюля се — ледът пращи, огъва се, но не се пука. Ами конят?... Копитата му са остри. Ако Бакун хлътне — разсъждава мама на глас, — ще си пореже краката. Но и да не пропадне, пак няма да мине по леда — не е подкован. А Бакун (честна дума — това се вика кон!), Бакун като че ли разбра защо е угрижена мама. Пристъпи към реката, изпръхтя и помириса леда. Брей: какво прави той? Коленичи. Преви крака като плазове и се заплъзга по леда, подсказва ни, подсеца ни: хайде, помагайте! Мама даже плесна с ръце: „Ех, че умник! Хайде, Лъоня, бутай бричката!“. Хванахме се от двете страни, тикаме бричката, а конят се плъзга по колене, движи се по гладкия лед. Ледът се огъва, пращи, но не се троши. Щом стигнахме брега и хоп, Бакун веднага скочи на крака, ето го вече стъпил на земята... Пък аз никакъв коклюш не съм имал, ами съм настинал на пързалката — завърших разказа си, да не би Адам напразно да се развълнува. — Като се прибрахме у дома, мама ме напари с горещи картофи и веднага ми мина.

— Интересна история — каза Адам. — А това за Бакун е наистина чудесно... Само едно не мога да разбера, кой е бил по-голямо добиче: Бакун, дето се плъзгал на колене по леда, или лелката, дето ви треснала вратата: „Не приема!“. Ти как мислиш, Ленд? — попита ме Адам.

— Според мен — навъсих аз чело, засумтях и се залюлях на стола (труден въпрос ми беше задал Адам), — според мен... Охо, колко много ябълки имате и са почти узрели, бузките им поруменели. Бива ли да опитам ей оназ там, падналата?

— Опитай я.

Отърколих с крак падналата ябълка, ритнах я нагоре, хванах я във въздуха и право в устата. О-ох!... Зелена, ужасно кисела ябълка, слюнките ми потекоха и дето се вика — видях звезди посред бял ден.

Адам не беше вкусил от ябълката, но само ме погледна и той изкриви уста. Стори ми се, че се поусмихна.

— Хитър човек си ти! — каза ми.

Обърна се на хълбок, оправи си възглавницата, накани се, изглежда, нещо да ми говори.

— А сега чуй моята история. И понеже заговорихме за медицина, ще ти разкажа, Лъоня, за истинския доктор Трак... Ето на — гласът на Адам изведнъж се промени и той отчаяно въздъхна, — ето го и моят доктор Охболи.

От къщата излезе баба Сироха. Носеше на чинийка чаша вода и някакви прахчета.

— Стана ли вече време? — посрещна я с умоляващ поглед Адам.

— Да, пий! — каза Сироха.

— Бабо Лизо! Толкова гадории съм изгълтал...

— Пий! Трябва на всеки два часа да ги вземаш. Докторката тъй рече.

— Хубаво, дай ги. — Адам глътна лекарството и от прахчетата устните му като че ли още повече побеляха.

Баба Лиза си отиде, а пък Адам, след като го бяха прекъснали, се обърна и легна на другия хълбок. Беше бледен и приличаше на мъртвец. Редичкият му зализан перчем плувна в пот. По лицето му избиха жълти петна. Адам полежа така и като че задряма, но после отърси от лицето си болезнената сънливост и пак се обърна към мене.

— И тъй, сега ще ти разкажа историята на Трак — продължи той все така бавно и замислено, както беше почнал. — Аз съм щастлив човек. Имам си две баби. Едната живее в степта, а другата в Полесието. А Полесието, скъпи Лъоня, е царството на гъбите и на русалките. Какви гори има там, какви езера и реки. Да можеше само да ги видиш! Там има бели щъркели.

Една двойка бели щъркели живееше и при моята баба Груня. Щъркелът се казваше Трак, а щъркелицата — Траковица. Рано напролет те се връщаха от странство и кръжеха над селото. Баба Груня излизаше от къщи и им махаше с кърпа. Птиците кръжаха и се спускаха все по-ниско. Тогава баба помолваше момчетата да качат на покрива колело. Щъркелите кацат на колелото и си вият на него гнездо.

Спомням си една година пролетта беше студена, през нощта фуча виелица. Баба излязла на двора и какво да види — мокър сняг до колене, а в снега лежат Трак и Траковица, крилете им отпуснати, вече и глава не могат да вдигнат. „Милите ми!“ — завайка се баба Груня, внесе ги в къщи, напали печката, нахрани ги, даде им да пият отвара от билки.

Оздравяха Трак и Траковица, още повече обикнаха баба.

Всяка година те си виеха високо и разкошно гнездо. И се редуваха да го пазят. Спомням си: вече е тъмно, небето цялото в звезди, а в гнездото стои щъркел, като че ли го е изрисувал някой с креда. Замрял на един крак, вирнал клюна и ти се струва, че луната виси от клюна на Трак.

Баба Груня обичаше, преди да си легне, да поприказва с щъркелите. Застане посред двора и пита:

„Я кажи, Трак, ще ми обещаеш ли за утре дъжд?

— Тра-ка-трак“ — трака с клюна той.

„Бе то си личи — отвърща му баба. — Звездите са ясни, тревата е суха, утре ще е жега. Пък аз съм взела разсад, исках да посадя зеле в градината, та сега не знам какво да правя...“

„Трака-трак“ — казва щъркелът.

„Бе май така ще е най-добре“ — въздиша баба и се прибира.

Всяка есен баба изпращаше щъркелите на път. Застане пред портата, размаха кърпа и им заръчва: „Хем да се не делите. Ако срещнете облак — летете по-нависоко, ако засвятка и загърми — спуснете се по-нисичко“.

Но една есен баба не излезе да ги изпрати. Вече се бяха събрали щъркелите от цялата околност и бяха описали прощалния си кръг над горите и езерата, а сега ято след ято вече поемаха за топлите страни. Само бабините щъркели бяха останали. Продължаваха да кръжат над селото и да тракат тревожно с клюновете — не, няма я баба да ги изпрати. Тогава Трак кацна насред двора и гледа: вратата на къщата

открехната. Влиза той в къщи. Оглежда с лъскавите си кафяви очи стаята, миндера. А, ето каква била работата! Баба лежи, прежълтяла от слабост. Не може думица да изрече. „Трака-трак“ — казва ѝ щъркелът и избързва нанякъде. След малко се връща. Тича при баба, протяга ѝ клюна си... жаба. Прясна-прясна. От блатото.

„Ох, докторчето ми... — нарежда баба, трогната от грижата на Трак. — Искаш да ме излекуваш, нали? От твойта билка си ми донесъл... Няма как, ще стана да ви изпроводя, че вие без баба си няма да отлетите.“

Надига се баба с пъшкане от миндера, изпраща щъркелите. Наскоро след това почина.

Хората се чудеха: през пролетта дълго време в небето ден след ден кръжи двойка щъркели и не иска никъде да кацне. Най-сетне кацна все пак на един хилав бор край селото. На бора най-близо до гробището, където са заровени баба и нейните синове.

Адам свърши разказа си. Изглежда, беше се уморил; пхна ръка под главата си и май отново задряма. Лежеше бледен и мълчалив. Побиха ме тръпки, стана ми някак чоглаво от страх: „Жив ли е Адам?“. Като погледнеш — изпънатото одеяло никъде не се надига, като да няма човек в леглото, само брадичката му стърчи и острият нос. А някъде там, извън леглото, на едно столче са Адамовите крака, сини и неподвижни.

Адам отвори бавно сънени очи, намери ме с поглед и понечи леко да се усмихне. Но само едва забележимо помръдна устни.

— Е, Ленд? — попита ме някак виновно. — Тъжна история, нали?

— За Трак ли?

— Да.

— А не, защо, много е интересна. Само едно не разбрах: ами щъркелчетата? Трак нали е имал деца?

— Имаше. Но се пръснаха. Всяко семейство си прави ново гнездо.

— В нашата степ щъркели идват ли?

— Рядко. Щъркелите обичат водата, горите, широките езера...

— А вие ще отидете ли там?... Дето е живяла вашата баба Груня?

— Не зная. Ако стане чудо, може и да отида.

— Ех, да си намерех две щъркелчета... мънички... Щях да им сложа колело.

— Хитър човек си ти! — каза Адам и все пак се усмихна.

Тъкмо се бяхме заприказвали и от къщи пак излезе баба Сироха със същата чинийка в ръцете — с водата и с лекарството.

— Бабо Лизо! — като дете ѝ се замоли Адам. — Толкова се надявах, че ще избягам в степта от инжекциите, от прахчетата, от медицината... Да знаеш как са ми омръзнали...

— Пий — каза бабата, но ръцете ѝ се разтрепериха, водата в чашата се разля и аз видях: сълзи напълниха очите ѝ. Тя преглъща със суха сбръчкана уста неканените сълзи, изхлипва и казва: — Че аз искам ли да те мъча, сине? Мисля си само: може пък да помогне, може да оздравееш, да се вдигнеш, да се съвземеш, че нали те гледам като свецица се топиш пред очите ми. Каква е тая моя орисия! И синовете ми щяха вече да са мъже, да живеят и да се радват на живота като хорските деца, а пък то — и двамата си отидоха...

— Бабо Лизо!... — Гласът на Адам потрепери. — Не ми се сърди. Аз съм дръвник. Аз съм глупак. Прости ми. Повече няма да те мъча. Дай лекарството.

Бабата се затътри към къщи, а аз дълго седях прегърбен, като че ли тежест ми притискаше раменете и стягаше до болка гърдите ми. Като се размисля: май и аз съм виновен; май си е точно така. Замъкнах Адам във водата, че се и радвах — глупак с глупак! Ах какъв бент, ах каква воденичка! А той сега си плаща за тези играчки.

— Повече няма да ходим на реката — измърморих навъсено.

Адам си изпи лекарството и пак притихна, лицето му се покри цялото с жълти петна. Не отговори веднага, помълча, почака да премине тежкият спазъм и чак тогава каза:

— Не, Лъоня, ще отидем на реката. Защото нито реката, нито ти, приятелю мой, никак не сме виновни. Всичко е много по-сложно. Как да ти обясня?... Излизал си, да речем, с лодка навътре в морето, много надалеч, и изведнъж лодката ти е протекла. Какво ще направиш? Ще скръстиш ръце и ще чакаш кротко водата да напълни лодката? Или ще гребеш? Нали ще гребеш, ще налягаш на веслата, докато имаш сили, докато си жив. Та и аз, Лъоня. Много отдавна още в института моята лодка протече. Но аз продължавам да гребя. Вече потъвам и въпреки това гребя. За да живея до последния си дъх. Да живея като тебе, като

всички нормални хора. Разбра ли ме, капитане? Не оклюмвай нос — ще отидем на реката и ще вдигнем истински бент, от тухли. Ще измайсторим такава воденичка, че и когато си в клас, пак да я чуваш как трака. Малко да се привдигна и веднага ще идем...

На прага стоеше баба Сироха, тя беше излязла да завие Адам и се беше спряла мълчаливо, слушаше го тревожно, напрегнато и на съсухреното ѝ лице сякаш беше застинал скръбен упрек: „Какво говориш, Адаме? Къде ще вървиш толкова болен: нали до вкъщи те водят като дете?...“.

ПОДИР ПАЯЖИНКАТА

Днес тя не е същата.

Погледнете: плува в лодката... свива насам и отдалече ми маха с ръка. Грижливо вчесана, седи до борда и дългата ѝ коса докосва меката вода.

Лодката весело бърза.

— Добро утро! — казва ми тя.

— Здравей, Нина!... Внимавай, там има коренища.

Тя заобикаля плитчината на подводния камък, приближава стръмния скат и моята долчинка. „Ох, леле!“ — потреперих аз, защото лодчицата ѝ подскочи и се понесе между камъните.

Нина се наведе, натисна по-леко веслото и рязко го изправи. Лодката спря като закована до скалата.

— Браво на тебе! — казах аз и надникнах в тесния пролив. — Уплаших се да не се разбиеш в скалата. Хвърли веригата да вържа лодката... Знаеш ли, Нина — дърдорех аз, без да спирам, зарадван, че тя дойде, — ей тука, точно на това място се беше заклецил един кон.

— Зная — отвърна Нина. — Ето тук. Един остър камък му се беше врязал в крака и аз му намазах раничката с йод, а камъка го избих с веслото.

— Значи ти си му помогнала? — опулих се аз и даже се усъмних: „Дали не ми се счу?“ — Значи, ти си спасила Бакун?

Нина сякаш не чу възгласа ми. „Трам... трам... трам...“ — затананика тя песничката „Влакче“ и запляска с длани по коленете си. Забравих, че Нина не обича да разказва за себе си. Заразпитвах я по-отдалече:

— То нощем ни-и-ищичко се не вижда — проточих напевно.

— Вижда се. Имам си фенерче.

— Какво фенерче?

— Ето го — и тя ми подаде голяма бяла гъба.

— Но това е гъба!

— Какво от това? Тя нощем свети.

Легнах и издох ризата си на корема — направих си тъмна шатра. Пъхнах в нея гъбата и надникнах с едно око: наистина... гъбата свети... със синьо студено пламъче. От него под ризата ми се разля синкав здрач и стана малка нощ — все едно че имаше и небе, и земя, и луна.

— Знаеш ли какво, Нина — скочих на крака, — вземи си фенерчето и да отидем в кариерата за глина.

— Какво има там?

— Там има дупка. Цяла пещера. Ужасно е дълбока. Малко е страшно даже. Хайде да идем!

Подадох ѝ ръка. Тя скочи от лодката на брега, събу белите си обущенца. Оказа се, че на ръст е почти колкото мен, стига ми точно до перчема, само че е малко слабичка и не е почерняла — също като Адам.

До този ден Нина беше седяла само в лодката. А сега изведнъж стъпи на камъка и кой знае защо, наведе очи. „Не бой се. Да вървим!“ — искаше ми се да ѝ кажа.

Поведох я през брода, през върбалака към отсрещния бряг.

Пътечката се катери стръмно нагоре. Пръстта под краката ни е суха, червеникава и начесто се срещат пъстроцветни кремъчета. Нина заподскача, запляска с ръце: „Ах, колко са хубави!“. Нали знаете: момичето си е момиче. Сочех на Нина най-красивите камъчета: някои са остри, други — плоски, трети приличат на старинни ножове. Какви са на цвят? Ето, виж: има светлозелени като салата, има и тъмнозелени и аленочервени. А как само изсичат искри! В къщи имам пълна шапка с кремъчета. Искаш ли да ти ги дам без нищо. Завинаги.

Приказваме си и изкачваме стръмнината. Вече по всичко личи, че скоро ще стигнем глинените ями: пътечката е поръсена тук-таме с бяла глина. Ето я и урвата почти отвесна, ръждива, изровена от дъждовете стена, а под нея — дупка. Това са входовете за кариерите.

Спряхме пред първия.

Сега си представете: кръгла дупка, трябва да се пъхнеш в нея като в мазе. Някой е изкопал даже стъпала в пръстта. Само че е тъмно. И лъха студ...

— Ще влезем ли? — предложих неуверено.

Изразът ми трябва да е бил доста плах, защото Нина се усмихна така, както се усмихват възрастните, гледайки с умиление детските

лунички. Да става каквото ще — реших аз, поех си дълбоко дъх и се плъзнах надолу, до първото стъпало. Нина след мене. Тя вдигна гъбата, хванахме се за ръце и заслизахме надолу, под земята.

Дупката, изкопана с лопати, беше стръмна и хлъзгава. Стъпвах предпазливо, първо с единия крак, после с другия. Нещо лепкаво се закачаше за косата ми. Вървах приведен и усещах как Нина диша в тила ми.

— Не те ли е страх? — попитах.

— Не... Далече ли е?

Не зная тя дали се страхува, или само мене ме побиват тръпки? Защото точно над нас е надвиснала планина от пръст, а горе сноват трактори и се разхождат чичковци с лопати. Изходът е тесен, той не се вижда в тъмното и не е лесно да стигнеш до него. Щеш не щеш, счува ти се: земята трепери, тътне... още малко и по врата ти ще потече пясъчно ручейче, а после ще чуеш грохот и пръстта ще се срути... От страх дъхът ни секна и вече си говорехме шепнешком.

— Нина, вдигни по-високо фенерчето — тъмно е.

— Дали да не се върнем?

— Не, скоро ще стигнем.

Слизам още по-надолу, тунелът става все по-мрачен, а краката ни пощипва студ. Изведнъж се подхлъзнах и се плъснах в тъмното, в мократа зееща пропаст. Ох! Нещо падна върху мене и ме притисна. Нещо ми светна право в ухото.

— Нина, ти ли си?

И двамата се уплашихме, но веднага се разсмяхме.

Нина стана, вдигна високо фенерчето.

— Погледни! — каза тя, възхитена. — Виж колко е красиво!

Бяхме вече в кариерите, в бялата пещера. Виждали ли сте бяла пещера? От чиста, бяла глина? Подът, стените, таванът — всичко е като измазано с вар, примесена със синка и всичко сияе с поразително равна, студена светлина.

Нина гледаше бялото сияние; лицето ѝ се разхубави от възхищението, а на бузите ѝ разцъфтяха дълбоки вишневоалени трапчинки. В трапчинките сякаш блестеше мед. Усетих даже сладост в устата си, свих си езика на фунийка и близнах с крайчеца му бузата ѝ.

— Ей! — извика Нина. — Не ме плаши.

Тя изтри бузата си с длан, вдигна още по-високо фенерчето и се приближи до стената: в бялата, студена, разровена от лопатите глина, святкаха разноцветни камъчета, блестяха червени жилки. От жилките се процеждаше вода и студени капки падаха върху краката ни. Капките сякаш веднага замръзваха и в пещерата звънко отекваше ехото на всеки удар.

Стана ми студено, приближих се до Нина и си зашепнахме на ухо:

— Нина, очите ти светят.

— И твоите.

— Носът ти е студен.

— И твоят.

— Устните ти треперят.

— И твоите.

— Хайде да избягаме от тука.

— Хайде.

Щом хукнахме, цялата пещера в миг затрепери и заговори.

Катерехме се нагоре, блъскахме се един в друг и пищяхме — дали от страх, или от смях — трудно мога да кажа. Ето ни най-сетне отново над земята... Колко много слънце, колко топлина и аромати! Колко е хубаво горе!

Постояхме един до друг, стоплихме се, надишахме се.

— Хайде да поиграем на камъчета — предложи изведнъж Нина.

— Хайде — съгласих се аз, но си помислих, че може би не бива... Това е момичешка игра. Пък и аз освен на дама, на нищо друго не бях играл, бях гледал само как играят другите.

— Пу-пу-пу — аз съм първа! — извика Нина и бързо си събра хубави, гладки камъчета. — Ето ги — точно пет.

Тя седна на земята, оправи си рокличката, после си задуха с тайнствен израз в шепата и нареди камъчетата някак особено върху дланта си.

— Ще играем на „квачка“ — заяви тя.

Не успях да примигна и Нина вече метна камъчетата. Подхвърли ги високо, обърна бързо бялата си ръка и — хоп! — улови ги с опакото на дланта. Камъчетата се чукнаха във въздуха, паднаха на куп върху ръката ѝ и в миг замряха — нито едно не се отърколи на земята. Нина ги хвърли още веднъж — и ето, камъчетата са пак върху нейната длан.

Браво!

И аз съм играл на „квачка“ — улавял съм по едно-две камъчета. Според правилата продължаваш да играеш само с тези камъчета — колкото е уловила „квачката“. Не хванеш ли нищо — край, излизаш от играта, братле.

— А сега — „превоз“ — каза Нина.

Изсипа скъпоценните си камъчета на земята и почна „превоза“, а после и „въртележката“. Подхвърляше бързо и нависоко камъчетата — по едно, по две, че и по три. Докато те прелитаха пред носа ѝ, тя подхващаше от земята още едно камъче, подхвърляше и него и успяваше даже да плесне междуременно с длани или да се завърти на пети и да хване камъчетата във въздуха, без да изгърве нито едно. Аз само примигвах и гледах как се премятат плитчиците ѝ, как ѝ святкат очите и как проблясват на слънцето нейните колене, как мърда устни, като че ли си помага и с тях, за да хване прелитащите пред нея вълшебни камъчета.

— Край! — въздъхна Нина и облиза капчиците пот, увиснали на нослето ѝ, после се отпусна уморено на земята. Бузите ѝ пламтяха, в очите ѝ трепкаха палави искри.

Ами да, умира си от радост!

Но аз какво да правя? Аз, клетият, как да се измъкна? Да бяхме на реката, да играехме на „дядо носи баба“ — така щях да запратя камъчето, че то триста пъти щеше да подскочи над водата. Честна дума — хич да не са триста, ама поне седем или осем. А сега...

— Слушай, Нина — предложих аз, — хайде да се качим на Хивря.

— Уплаши ли се? Не смееш да играеш?

— Не съм се уплашил, но ще закъснеем за Хивря.

— Какво има там?

— О-о-о! Ти такива неща изобщо не си виждала. Хайде, по-бързо.

Хивря е нашата планина. Стръмният ѝ скат е обърнат към слънцето. Там, на припека, тревата прегаря, земята дими и от сухия пелин очите ти почват да смъдят.

Изкачваме планината, все по-близо сме до небето. От тука се вижда степта, неравният насип на пътя и телеграфните стълбове, застанали като оловни войничета.

— Седни — предложих аз на Нина и потупах с длан нажежената земя.

Седнахме така, че Нина да вижда мене, а аз нея.

— Отгатни кой живее тук? — показах ѝ аз замаскирана дупчица в тревата.

В дупчицата едва можеше да се провре пръст. Но колко хубаво е направена: отворът е кръгъл, стените гладки и покрити с тъничък слой памук. Нищо че е в земята — дупчицата е чиста и светла.

— Тук живее паяк кръстоносец — каза Нина.

— Вярно. Ей сега ще си поприказваме с него.

Извадих такъмите си — найлонов конец и малко смола. Намачках смолата в длан, постоплих я с дъх да поомекне, източих я на „езиче“. Окачих „езичето“ на конца и го спуснах бавно и внимателно в дупката.

— Дръпни — предложих на Нина. — Но недей силно, ами лекичко.

Показах ѝ как трябва да ядоса паяка. На всичкото отгоре и послъгах, че ако го ядосаш, той почва да свирка.

— Е, какво става? — питам аз Нина.

Нина се е навела с тайнствен израз над дупката. С една ръка мърда конца, а с другата ми се заканва с пръст:

— Ш-шът!... Дърпа... Хваща конца!

— Като дръпне по-силно — измъкни го!

Така и стана: Нина се дръпна назад, конецът след нея и паякът излетя от дупката като рак подир стръв. Сив паяк кръстоносец се беше вкопчил като с клещи в смолата. Той се олюляваше на конца точно пред носа на Нина, размахваше мъхнатите си пипала и молеше за пощада.

Тя нямаше да е момиче, ако не беше скочила, ако не беше захвърлила паяка и не беше се разпищяла, ако не ме беше плеснала по врата:

— Ей, лъжльо!... Изкара ми акъла!

Докато се блъскахме един в друг и пищяхме, паякът измъкна пипалца от смолата и се шмугна в дупката си.

— Интересно, как ли си предат нишката? — попита Нина.

— Кой?

— Ами паяците.

— Според мене... Хъм!... Мисля, че събират пращинки и я изпридат от тях. И нишки си предат, и мрежи за мухите, и памук си правят — за паячетата... Защо те интересува?

— Ами така. Я виж колко е тънка нишката. — Нина размаха пръст във въздуха.

Между две стръкчета трева беше увиснала паяжинка. Тя блестеше на слънцето. Огъващите се стъбла я изопваха силно като струна. Паяжинката тънко и приспивно звънтеше.

— Това трябва да е антена — досетих се аз. — За паяшкото радио.

— Хайде да послушаме какво предават.

— Хайде.

Наведох ухо, послушах и казах:

— „Ни-и-ин-на... Ни-ина...“ — това предават.

Нина наведе ухо, послуша и каза:

— „Льо-о-ня... Льо-ня...“ — това предават.

Отново наведох ухо и казах:

— „Лъ... лъ... лъ-жеш ме, Нина“ — това предават.

— „Не е вярно, ти лъжеш...“ — това предават.

Сега и двамата наведохме ухо, ударихме си челата и паяжинката — хоп! — взе че се скъса.

— Ох, колко жалко! — каза Нина.

— Жалко! — въздъгнах аз.

Без да се наговаряме, станахме от земята и тръгнахме подир паяжинката. Тя летеше във въздуха, извиваше се като струна; беше жива и палава и полетя някъде към степта, а ние бързахме след нея.

— Виж, тя заобикаля бурените.

— Виж, тя бяга от лястовицата.

— Виж, свива към пътя.

Вървим двамата подир паяжинката, стигаме до стария път и сме готови да продължим нататък; ако трябва, ще стигнем и до белия град, в който има бели къщи и бели павилиончета, в които продават сладолед. Там и ремъците на милиционерите са бели. Сигурно щяхме да стигнем до града, но вятърът олюля паяжинката, вдигна я в небето, високо над телеграфните жици, по-високо и от лястовиците, натам, към пухкавите облаци. Паяжинката изчезна, стопи се.

На земята останаха само стълбовете с белите чашки, а между тях изопнатите жици, които навярно също звънтят. Допрях ухо до черния стълб: бръм-бръм-бръм... — боботеше и трепереше разтревоженият стълб: напрегнатият му стон идеше от земята, минаваше до дървото и отлиташе някъде по жиците.

— Ей — казах аз на стълбовете, — за какво си бръм-бръмчите?

— Бръм-бръм-ча... — отговори стълбът.

— Ех! — магнах с ръка. — С вас, стълбовете, можеш ли да се разбереш? Бу-бу-бу, ду-ду-ду... — и толкоз... Нина, хайде да се прибираме, че сме много далече.

Наистина, чак сега забелязах колко сме далече. Стояхме на самия връх на планината, над нас се простираше небето, а там долу се виждаше къщурка, толкова мъничка и бяла — същинска гъбка. Не личаха нито прозорците, нито вратите, само тъмни точки. Насред двора един въпросителен знак ми маха с лапичка като на комар. Олеле!... Сигурно са се усетили, че Лъонка го няма никакъв и сега го викат, а от Лъонка ни следа.

— Да тичаме, Нина!

— Да тичаме.

— Хайде да се надбягваме.

— Хайде.

Търчиш по нанадолницето и ти се струва, че си яхнал Бакун. Прелиташ през храсти и канавки, зелените корони на върбите се носят насреща ти и вече те облъхва речна прохлада.

Ето го и бродът.

— Нина, ще дойдеш ли утре?

— Не зная.

— Ела. Нали виждаш — тук съм сам.

— Добре. Ако с Адам не се случи нищо, ще дойда.

— Довиждане, Нина.

— Довиждане.

— Лъоня, ти с кого говориш?

С мъка надигам натежала от слънцето глава. По гърдите и по лактите ми са се изписали сложни рисунки, личи, че дълго съм лежал върху грапавия камък. Всяка издатинка, всяка дупчица се е отпечатала върху тялото ми. От слънцето и от лежането пред очите ми е паднала

мъгла и не съобразявам веднага кой ме пита. А-а, мама е дошла. Стои с кофата, носи пране. Ще го плакне на реката.

— С кого говориш, Лъоня? — отново ме пита мама.

— С никого. Лежа сам. С кого мога да говоря, като на нашата улица няма нито едно дете?

— Горкото ми момче — казва тъжно мама. — По цял ден се препича на камъните, няма с кого да си поиграе.

Мамо, не ставай тъжна, недей.

Нищо, че лежах тука сам и че никъде не съм ходил. Въпреки това бях и в бялата пещера, и паяка хванах, и се разходих из степта — с една дума, капнал съм от игра и сладко-сладко се наприказвах.

ВСИЧКО ЩЕ ОТПЛУВА

Чували ли сте как иде тихият и кротък дъжд? Седиш си в стаята, майка ти отваря прозореца и отвън лъха хлад, а ти седиш и се заслушваш... Някъде далече, в някакъв незнаен свят бавно се заражда шум... Не, още не е шум, а е шепотът на земята, шумоленето на сухата трева и на есенните листа. Вслушваш се напрегнато: може би след съня главата ти шуми? Не, ето през градината бавно преминава някакъв шум, стига до прозореца и чука по стъклото — равномерно, често-често и успокоително. Въздухът замирисва на летен дъжд и навява тихи сънища. Клепките ти натежават и те обгръща топло спокойствие, потъваш в тайнствена дрямка.

Седиш унесен, но слухът ти е остър, напрегнат — и чуваш как скърца, как набъбва мокрото дърво.

Мърморенето под прозорците замлъква, шумовете са изчезнали някъде зад къщи и нещо докосва раменете ми.

Трепвам, поглеждам през прозореца: дъждът вече е спрял, но слънце няма, то е някъде зад облаците. Небето е опушеносиво, но през него прозира ален задоблачен огън, и той пръска меки кремави отблясъци. На тази светлина по мокрите клони блестят дъждовни капки.

Откъм задрямалото поле лъхна ветрец и веднага забарабаниха капките, поронени от листата. Ветрецът се засили. Изглежда, още не е долетял тук, още набира сили в степта. Но там, в далечината е започнало нещо. Не зная дали бяга, или някой някого настига, но е ясно, че е настъпила голяма суматоха. Ниско над земята се търкалят и бързо-бързо подскочат странни бегълци. Сиви, космати, те прелитат през канавките, спират само да си поемат дъх и препускат още по-устремено. Гонят ги пак такива като тях — бързи и космати къмба. И едните, и другите тичат заедно през полето като стадо овце, тичат към селото и се крият уплашено из градините, из храстите, в канавките. Но какво е това? Зайци ли са? Или пък вълци?

Едно кълбо се откъсна, сякаш улучено от куршум и се отърколи странишком право при нас. Скочи с резки заешки скокове в нашия двор, скри се в сламата и замря.

Изтичах бързо от къщи и го приближих. О, я виж кой дотичал при нас — мишорката! Направила си в сламата гнездо и се спотаила. Още трепери от дъжда.

Не са зайци, ами вятърът е довял от полето мокри кълба трева, мишорка.

Става ми тъжно.

Вчера и ние бяхме като тази мишорка. И нас ни шибаше вятърът, а ние тичахме през градините. От всички страни към къщата на баба Сироха се стичаха хора. Насред двора беше спрял камион, трупаше се народ, звънтяха медни чинели, а мъжете вдигаха внимателно ковчега. Ковчегът беше дълъг и се подаваше от каросерията. Когато го наведоха, аз видях Адам: той лежеше строг и гледаше строго в небето. Изпитото му лице светеше мъртвешки бледо. Той умря, защото вече не можеше да диша, да говори, да се смее. Животът в него беше изгорял до капка. Сега от Адам лъхаше на пръст и той се беше запътил натам, откъдето никой не се връща.

Над ковчега му ридаеше, ослепяла от сълзи, непозната жена, до нея нареждаше баба Сироха, хлипаха и нашите майки. Усещах как от ударите на чинелите душата ми цялата трепери, а на гърлото ми застава горчива буца.

Погребаха Адам накрай селото. Под една стара, обрасла в лишеи бреза.

Не зная вият ли щъркелите гнездата си и на брези. Мисля, че да. Те обичат добрите хора. Онези, които лекуват птиците с билки или правят за децата пеещи мелнички.

— Нина — обадох се най-сетне, — лодката ти е протекла. Виждаш ли?

— Протекла е — кимна тя.

Забелязах, че очите на Нина са подпухнали. Беше мълчалива както никога. Седяхме час, два и не можехме дума да изречем. Нина се беше загледала във водата, а вятърът развяваше леко черната панделка в косата ѝ.

Нямаше го вече Адам.

За какво ли да говорим?

Денят беше навъсен: ту се надвесваха леки плашливи сенки, ту изчезваха надалеч; върхарите на дърветата вече забележимо пожълтяваха, в прозрачната хладна вода се отразяваха алените багри на есента.

Няколко пожълтели листа бяха полегнали по веслото. Погледнах още веднъж внимателно лодката и едва сега забелязах: беше се наклонила към десния борд. Хубавите, някога светли парчета брезова кора бяха почернели (с тях бяха обшити бордовете на лодката), туктаме дъските бяха изкорубени и пропускаха. Беше се събрала доста вода и кърмата беше потопена; краката на Нина отдавна се бяха намокрили, а също и белите й обувчици.

— Слушай, Нина, твоята лодка вече за нищо не я бива.

— И така да е.

— Но защо?

— Мога и без лодка.

Не си представях Нина без нейното корабче. С какво ще плува до тук? За мене тя винаги ще плува: от облаците към земята, през тихите ливади към реката, а по реката — до нашия залив.

— Нина, ще ти направя лодка.

— Можеш ли? — Тя ме погледна и горчива усмивка докосна устните й.

— Ще се опитам.

— Но от какво ще я направиш?

Да, наистина, от какво? Седнах и се замислих. Да издълбая лодка от цяло дърво не ми е по силите, пък и няма да върши работа: реката ни е плитка. Само аз си въобразявам, че това е същински пролив, а всъщност между камъните, където се беше заклешил Бакун, едва се провира даже моят крак. Да можех да намеря нещо леко и плуващо, да не е мъчно за дялане и да се държи над водата, та лодката да стане хубава.

Изведнъж се сетих: има такова нещо! В колета!

Снощи у дома дойде баба Сироха. Спря под брезата, съсухрена и посърнала и ме повика с ръка:

— Ела тук!

Както винаги, крачеше бързо, без да се озърта и за това изглеждаше още по-скръбна и прегърбена. Когато влязох в къщата й, там още миришеше — как да ви го кажа — на свещи, на восък, на

смърт миришеше. Бузите на старицата бяха хлътнали и тъмни, очите ѝ също бяха хлътнали дълбоко; чак ме достраша да я гледам: тя сякаш се беше стегнала да върви подир Адам.

— Вземи — каза навъсено бабичката. — Днес му донесоха колет... Днес! — От това „днес“ (Адам три дена откак е в земята и вече никога няма да получи ни писмо, ни колет, ни капчица роса от небето) бузите на бабата се разтрепериха, тя ми тикна бързо шперплатовото сандъче в ръцете и ми рече: — Вземи го! За тебе трябва да го е поръчвал...

Не разбрах веднага кой е поръчвал нещо за мене, взех колета и си тръгнах бавно към къщи. Сандъчето беше разковано и когато надникнах, извадих от него зелени и зрели шишарки, тумбести жельдчета, които приличаха на изгорели от слънцето мъже с кепета, а кепетата им бяха със свински опашници. Измъкнах и дебело парче борова кора, клонче сиво-зелена елхичка, голямо сиво перо — от жерав или щъркел и още шепа разни дреболии.

Наредих всичко на масата и заразглеждах учуден всеки предмет поотделно: за какво е? За какво ли би го използвал Адам? И кой му го е пратил, откъде?... После се сетих: адресът! На капака на сандъчето вместо обратен адрес с химически молив беше нарисувано такова човече:

Както виждате, човечето приветстваше някого. Но кого?

Сигурно никога нямаше да разгадае тайната на колета. И може би никога нямаше да разбере кое е това човече, изпратило в селото ни перо от жерав и клонче зелена елха. Ако не беше Нина, за нищо на света нямаше да разбере.

Като казах, че ще направя корабче, спомних си за боровата кора и — бегом в къщи. Взех сандъчето с всичките богатства в него, взех и нож, наградих всичко, което можеше да ми свърши работа и изтичах пак на реката. Реших, че докато аз изрязвам лодката, Нина ще подреди подаръците, ще си поиграе с тях. Толкова са интересни...

Но още щом стъпих на камъка, Нина ме погледна и пребледня:

— Пристигна ли колетът? Дойде ли? Кога?

Тя стана рязко и лодката се залюля под нея. Скочи на брега и много разстроена, със сълзи на очите, се спусна към сандъчето.

— Погледни, всичко, всичко е изпратил! Всичко необходимо — шепнеше тя и слагаше в полата си шишарките, жельдите, сухите клонки.

— Кой ги е пратил? Ти познаваш ли го? — попитах, съвсем объркан. Баба Сироха ми каза: „Трябва заради тебе да ги е поръчал“, а се оказва, че колетът е за Нина и момиченцето го е чакало с нетърпение.

Нина пъкна ръка в сандъчето и намери нещо чак на дъното, под сухия мъх.

— Да, има... Бележка! — Извади късче хартия, разгърна го развълнувана и бързо го прочете.

— Чети. Чети на глас — помолих я аз.

— Само няколко думи са. Има и за тебе. Ето — и Нина ми подаде бележката.

Прочетох я:

Мили Адаме,

Не умея и няма да те утешавам. Ти си мъжествен човек. Радвам се, че в последните си минути ще имаш до себе си верни приятели. Изпращам им онова, за което ме молиш. Нека в степта замирише на нашето борово Полесие. Поздрави и на двамата — на капитан Ленд и на Нина.

Твой Алс

След „Твой Алс“, както и върху капака на колета, беше нарисувано човече с шапка, вдигната за поздрав.

— Нина — попитах аз, — кой е този Алс?

Като омагьосана, Нина внимателно подреждаше боровите шишарки, жельдите, клонките всичко. Разглеждаше ги, миришеше ги и ги редеше в полата си. Отново я попитах:

— Нина, кажи ми кой е Алс?

— Той е като Адам. Учили са заедно.

— Къде е той сега?

— Той прави същото, каквото и Адам — второ слънце.

— Не го ли е страх? Няма ли това слънце да изгори и него, както изгори Адам?

— Те не мислят за себе си. Била съм с тях. Те казват: трябва. Трябва над земята да има още едно слънце. Да свети по-силно от нашето. Те казват: трябва.

— Но защо да „трябва“? Нима така е лошо? Нима не ни стига слънце, или трева в ливадите, щурчета, пеперуди, пухчета от глухарче? Защо трябва да се измисля още едно слънце?

Нина беше стиснала силно устни и сякаш върху тях беше застинало това решително „трябва“. Разбрах, че тя повече нищо няма да ми каже.

Минута или две седяхме мълчаливо. Аз пръв наруших тишината:

— Добре. Ще ти направя лодка, Нина.

— От борова кора?

— Разбира се.

— Чудесно! Винаги съм мечтала за тъкмо такава лодка от борова кора. Те са най-хубавите: леки, красиви и не протичат. Адам се канеше да ми направи лодка, но не успя. — И Нина наведе глава.

Коленете ѝ трепереха. Тесните ѝ бели обуценца бяха съвсем подгизнали от водата и отпред вече се подаваха премръзналите ѝ пръстчета. „Есен. Студено ѝ е“ — помислих си аз.

Взех парчето борова кора (непознатият ни приятел беше изпратил доста голямо: трябва да го беше откъртил от някой стар дънер. Кората беше на слоеве като сладкиш, същинска шоколадена вафла с бели захарни пластове. Даже на вид беше сладка. Опитах я с език: хъм, тръпчива и мирише на смола.

Гледам: Нина седи, подпряла главица с юмручета, гледа съсредоточено как майсторя и едва забележимо, сдържано се усмихва. Май си мисли: голям чудак е този Лъоня — опитва кората на вкус...

Повъртях в ръце боровата вафла, замислих се: как да я изрежа, та да измайсторя корпуса на лодката. Реших да махна най-напред излишното, да я изстържа отстрани, та да са готови кърмата и бордовете. После ще мога вече да издълбая и сърцевината.

Хванах ножа: той реже гладко и леко. Червената стружка се сипе и се навива на кравайчета. Всичко върви добре: ето, корпусът вече се е издължил и изострил — вярно, още е грапав и не е издялан докрай, но по всичко си личи, че не е какво да е, ами нещо сериозно. Само едно ме тревожи: щом я докоснеш с ножа, горната люспа изхвърча и кората се отделя — изглежда, лошо е слепена. Но нищо, скоро свиквам и работата ми спори.

Нина седи замислена, гледа мълчаливо какво излиза изпод ръцете ми и не проронва ни дума. Тъкмо за това най-много я уважавам. Знаете ли, ако вместо Нина до мене седеше някой друг, като нищо щеше да се обади: „Не дялаш както трябва, не стържеш правилно, ей така, а не така...“. С една дума, щеше да ми надуе главата и тогава човек непременно нещо разваля. А другият потрива доволно ръце: „Аз какво ти казвах? Какво ти казвах?“.

Нина е друг човек. Вижте: подпряла е лице с юмручета, лицето ѝ е кротко, замислено, в очите ѝ — търпеливо очакване. А над нея — ту слънце, ту сенките на облаците.

— Погледни — казвам ѝ — „Санта Мария“^[1] пристигна. Вече е хвърлила котва.

От върбата се отрони жълт лист и падна във водата. Продълговат, лъскав, с гордо вирната, извита опашчица, той напомня каравелата „Санта Мария“, която бях виждал в една книжка. Листото стоеше неподвижно. Но ето, духна ветрец, по водата се появиха бразди и подгониха корабчето към брега. То се носеше и въртеше острия си нос, като че ли избираше къде ще е по-добре да хвърли котва.

— Лъоня — обади се Нина. — Ще може ли и на моето корабче да направиш висока кърма?

— Добре, ще ти направя. Ето — показах ѝ почти готовото корабче.

То се вмести в дланта ми, новичко, тъмночервено, с мирис на смола. Яките, старателно издялани бордове се стесняваха надолу, а цялата носова част рязко се издигаше нагоре.

— Ох!... — каза тихо Нина и очите ѝ светнаха. — Същинска „Санта Мария“!

Оставаше ми съвсем малко: да издълбая сърцевината. Ножът ми е с остър връх — направих вдлъбнатини край бордовете, край кърмата

и носа. Сега трябва само да човъркам леко борвата кора — тя сама се отделя.

Корабчето стана по-дълбоко, трюмовете вече побираха повече и сега мислех къде да сложа пейка и къде да са ключовете за веслата. Чистия дървесината, издухвам стружките, а Нина леко се усмихва и ме поглежда изкосо.

— Какво има, Нина?

— А, нищо. Много ти са юнашки мустаците.

— Какво? Какво?

— Имаш рижи мустаци. Като на пират.

Издухах мустаците, отърсих шоколадените стружки, покрили не само ризата, но и панталона ми, вдигнах корабчето в ръка.

— Готово! — казах. — Остава само да изрежа веслата.

И ето, нашето корабче е вече спуснато във водата. То леко се поклаща. Двете борови весла блестят на слънцето. Червените бордове отхвърлят върху вълните гъста алена сянка. И Нина леко се полюлява. Тя стои в корабчето и съвсем не прилича на онова момиченце, което седеше доскоро тъжно на брега. Вижте: лицето ѝ е станало по-строго, веждите са навъсени, тя като че ли усеща вече как насрещният бриз я шиба в гърдите — завързала е на стегнат възел косата си с панделката, хванала се е с една ръка за борда, а с другата придържа бялата си рокличка, която се развява на вятъра.

— Нина, почакай! Ами платното? Имам парче платно, почакай!...

Вдигам високата мачта с напречна греда, закрепвам я с канап и лепило. Вятърът издува моето платно и то вече плющи тревожно, а бързото течение кара корабчето да завие.

— Лъоня, качвай се! — вика ме Нина. — Ще отплуваме заедно.

— Как? И аз ли да се кача?

— Разбира се.

Изведнъж си помислих: та това не е обикновено корабче, това е фрегатата на Нина, направена от борвата кора, която ни прати непознатият Алс, онзи, който сваля шапка, за да поздрави хората. Защо тогава да не се кача?

Корабчето се беше понесло към пролива и аз овреме скочих на палубата: веднага се озовахме сред пръстите на клокащия бързей, заля ни вода; хванах здраво веслото, викнах на Нина: „Пази се!“ — и

обърнах платноходката така, че тя да заобиколи острия камък. Още веднъж ни подхвърли силно нагоре, заля ме пяна, а после излязохме на открито и заплувахме по течението.

Седяхме мокри един до друг под платното и гледахме към брега. А по нашия бряг се редуват ту издълбани от водата пещери, в които се преплитат коренища — черни и въззелени като морски октоподи; ту светли пясъчни плитчини, покрити с малки мидички: ту високи глинени откоси, целите в дупки — в тях живеят ята бързолети, които кръжаха сега с викове над ливадите.

Плувахме под върбите като в зелена пещера. Вътре цареше тих сумрак и само от време на време някъде горе просветваха като жарави гроздове зряла калина. Бях хванал веслата, избирах пътя. Изведнъж Нина докосна рамото ми. Озърнах се. Зад нас плуваше неотстъпно старото корабче на Нина. Изглежда, не искаше да се олюлява самотно върху вълните на пролива. Сега ни следваше бавно, пълно до половината с вода.

— Там има някой — каза Нина.

— Кой? Никого не виждам.

— Погледни към кърмата.

Наистина! На кърмата беше кацнала жълта стреловидна пеперуда. Стори ми се, че сякаш върху малък самолетносач е кацнал двукрил самолет. Може би е претърпял авария и сега корабчето го откарва до близкото летище?

На един остър завой старото корабче заби нос в брега и заседна. Уплашена от тласъка, пеперудата отлетя. В полет тя приличаше още повече на самолетче, лесно можеше да се види и пилотът, който ни махаше с шлема от кабината и ние се сбогувахме с него.

След малко и нашето корабче спря. Какво има? Наоколо ни боботеха водовъртежи. Неспокойната вода въртеше на повърхността си пяна, но продължаваше да стои на място: нещо ѝ преграждаше пътя. Само много дълбоко, чак на дъното течението се устремяваше силно напред, клокочеше, избликваше като водоскок и рушеше преградата. Нашата платноходка потреперваше като жива, но не помръдваше от мястото си. Спогледахме се с Нина — не можехме нищо да разберем. Наведох се през борда, огледах се внимателно и изведнъж забелязах: там, където се събираше пяна, от водата стърчеше нещо като плетена кошница.

— Аха! — възкликнах аз. — Всичко е ясно.

— Какво има? — не разбра Нина.

— Винтер! Винтерът на Глипа. Има си той едно приспособление за ловене на риба, изплетено от пръти. С него прегражда цялата река. Знаеш ли какво говорят хората? Нощем Глипа вдигал преградата в горното езеро и пускал водата с шараните, дето ги въди колхозът. Сума ти риба отмъква, мошеникът му с мошеник — с килограми!...

— Да, личи, че са пускали водата — каза Нина.

Наистина, ако се взреш, веднага ще видиш: доскоро водата се е разливала тук нашироко — ето, островчетата са покрити с тиня, тревата е полегнала, по сухите клонки виси мъх.

„Интересно — помислих си, — какво ли се е хванало във винтера на Глипа?“

Взех един дълъг прът и го потопих в реката — там, където пяната вдигаше мехури. Потопих го, но прътът се закачи — под него шаваше нещо. Развъртях пръта и водата веднага кипна — рибите се запреобръщаха като цепеници, засуетиха се, заудряха водата с опашки, заизвиваха се. Един шаран така плесна с опашка, че изхвърча на брега, пое си дъх и се метна обратно във водата.

— Олеле, какви риби! — учудих се аз. — И колко много! Забих пръта — не пада.

— Но какво да правим сега? Та това е разбойничество! Дали да не викнем някого?

— Защо? Сами ще измислим нещо... Знаеш ли какво, Нина? Глипа затиска винтера със слама. Ще измъкна сламата и ще пусна рибата да отплува към долните водоеми.

— Хайде! Само че по-бързо!

Нагазих във водата, а тук е дълбоко и краката затъват в тинята. Наведох се ниско, напипах с ръка потопения винтер, наградих снопче слама и го измъкнах. Щом го измъкнах, чух: рибата се размърда... запляска с опашки... и се понесе на стада между краката ми.

— Ето я, ето я! — виках и плясках с ръце по водата, за да подгоня рибата. — На стада плува! Към свободата!

Тлъстите шарани влачеха мързеливо подире си вълна и плуваха бавно по течението. Мърдаха важно и плавно опашки, а люспите по хълбоците им проблясвала като златни. Рибата не се боеше от нас, плуваше до самия бряг. Дълго изпращахме шараните край брега. Но я

виж! Пак преграда! И тук водата правеше водовъртеж и вдигаше пяна. Оказа се, че предвидливият Глипа е сложил още един винтер — контролен. Извадих и тук тапата от наръч гнила слама. Сега пътят от горния до долния водоем беше свободен.

— Ами винтерите? — попита Нина. — Глипа може пак да ги зареди и пак да лови шарани.

Хъм, винтерите... Какво да ги правя?

— Нина — казах аз, — вече се здрачава. А ние сме мокри и премръзнали: виж как ти е настръхнала кожата на лактите. Хайде да накладем огън.

— О-о, чудесно!

На брега събрахме сухи съчки и клони в шубраците. Докато Нина палеше огъня, аз измъкнах винтерите на Глипа. Те бяха се измокрили здравата на дъното, бяха почернели и от сто крачки миришеха на тиня и на рибени люспи. Изправих тежките съоръжения така, че единият винтер да подпира другия и стана нещо като колибка, а под тях оставаше място за огъня. Когато пламъкът лумна, видяхме грандиозна картина: винтерите задимиха. Топлият съскащ дим пълзеше като змей през преплетените пръти и се вдигаше като черен стълб нагоре.

— Погледни! — каза Нина. — Като че димят юрти на ескимоси. И ние с тебе сме ескимоси и ядем сега мечо месо.

— Да — свих се аз, — същински ескимоси. И седим на снега.

Дали от огъня беше станало по-тъмно, или не бяхме забелязали как здрачът се беше сгъстил, но вече ни обграждаше тъмна нощ, а от черните храсти лъхна речна влага. Когато огънят отмяташе за кратък миг тъмнината, аленият отблясък падаше върху платното и тогава виждахме мачтата и дремещия кораб край брега. Над него светеха звезди, сини като искрите на бенгалски огън.

Хвърлих още съчки, пламъкът лумна високо чак до винтерите. Мокрите ракити дълго съскаха и мърмореха, но най-сетне винтерите се запалиха и осветиха като две ракети цялата ливада със снопове искри.

Това се казва зрелище!

Нина подскочи (очите ѝ блестяха) и хайде: „Трам-та-там! Трам-та-там!“, завъртя се край огъня, размаха плитки, запляска с ръце и аз подире ѝ — уж удрям дайре, а пламъкът пращи, сипе искри по земята. Чувате ли? В джунглата гърмят тамтами!

И изведнъж — нощ...

Огънят се срути, разсипа се, веднага лъхна хлад, обгърна ни пустота, опари ни есенна тъга.

Помежду ни стоеше нощта; аз държах Нина за ръката, но не я виждах. Ние притихнахме, сякаш осиротяхме без огъня. Някъде в небето самотно прелетя със свистене нощна птица.

— Есен е — каза Нина.

— Есен е — повторих. — Птиците скоро ще отлетят за топлите страни.

— И за мене е време.

Усетих как тя леко ми стисна ръката.

... Нина си отиваше в есента.

Наесен всичко си отива: листата по водата, облаците, паяжините, птиците, учениците, комбайните. Всичко заминава за някъде, всичко си взема сбогом. Нина също си вземаше сбогом.

Както винаги, ние се срещнахме на реката. Тя седеше в корабчето, аз на камъка. Над водата преминаваха сенките на ята жерави.

— В кой клас ще бъдеш сега? — ме попита Нина.

— В трети.

— Значи скоро ще ме забравиш.

— Е-е — свих рамене, — защо са тези празни приказки?

— Не, ти ще ме забравиш — каза тихо, но твърдо Нина. — Аз имах много приятели, те пораснаха, купиха си мотоциклети, транзистори, билети за футболни мачове. Когато им ходя на гости, те ме гледат със сънени очи и не могат да ме познаят. „Коя си?“ — питат ме те. „Нина“ — отговарям аз. „Не те познаваме.“ „Не си ли спомняте как слушахме в степта паешкото радио?“ — „Ама че глупости!... Паешко радио! Върви си по пътя, момиченце, не ни баламосвай!“

Не ми беше ясно за кого разказваше Нина, но аз, кой знае защо, веднага си представих Глипа как примигва, заслушан в своя грамофон: той като пийне, върти все една и съща плоча:

*Эх, Дуня, Дуня-я,
Дуня ягодка моя...*

— Всички не са такива — измърморих обидено. — Адам не те забрави. Той често ми говореше за тебе.

— Адам... — Нина произнесе някак особено това име. — Адам беше дете. Голямо дете. Той си имаше своя Бум, своята Торбалана и своето фенерче. Фенерчето ми го подари — нали го видя.

— Значи Адам ти го подари? — Чак сега разбрах откъде беше взела гъбата, която ни светеше в пещерата с лунна светлина.

Бръкнах в джоба и извадих богатствата си. Нагазих до колене във водата до корабчето и казах:

— Нина, ето две камъчета. Най-хубавите. Едното е светло, а другото с алени жилки. Те изсичат огън. Ако ти стане някога много страшно, взemi ги, изсечи си огън и вече няма да те е страх.

— Чудесни камъчета — благодари ми Нина и ги уви грижливо в кърпичката си. — Е, Льоня, време е да тръгвам.

Тя седна в корабчето, спусна веслата на вода. Леката платноходка от борова кора излезе на течението. Цялата река беше осеяна с жълти листа и от тях ми се мержелееше пред очите. Сред жълтите листа плуваше кроткото й корабче. Над нея прелитаха паяжинки, а още по-горе — ята жерави. Реката лъкатушеше през долината и изчезваше зад червеникавия хълм. Корабчето се отдалечаваше все повече, сливаше се с хоризонта, превръщаше се в малка точица. Сега ми се струваше, че виждам тъжното момиче, което розовее на слънцето като запалена свещ.

— Сбогом, Ни-на! — махах й с ръка.
„О-огом!“ — отвърна ми ехото.
— Ела пак другото лято. Ще те чакам. Чуваш ли?
— Чувам!... Ще дойда!...

Повдигнах се на пръсти, но платноходката вече беше станала мъничка като сянката на жерав. Изведнъж ми се стори: това наистина е жерав! Погледнете, вдигна се над водата, полетя ниско над ливадата, после се стрелна рязко в небето, направи завой и полетя след отдалечаващите се ята.

Виждах Нина като насън. Ето я — тя насочва приказната си фрегата към светлосин залив, гребе сред облаци, извисени над нея като скали. Платното е като бяло перо. А наоколо — чиста небесносиня вода — дъното не се вижда.

Нина отплува за топлите страни. Заедно с птиците.

... И досега не зная имаше ли наистина такова момиче, или аз просто си го бях измислил.

---

[1] „Санта Мария“ — една от каравелите, с които Христофор Колумб е открил Америка. — Бел.а. ↑

ЖЕНЯ И СИНЧО

КРАСТАВИЦАТА СЪС СВИНСКА ОПАШКА

ДОКЛАДНА ЗАПИСКА

до директора на училището
от учителката по рисуване Изолда Маркивна Книш

Другарю директор,

Според плана днес имах урок в 5-ти „а“ клас. Тема: обемно изобразяване на краставица. Целта ми беше да науча децата да мислят пространствено, тоест да умеят да виждат и да изобразяват предметите не плоски, а триизмерни (обемно изобразяване).

Първите петнадесет минути обяснявах подробно целта на урока. (Трябва да отбележа, че класът шумеше и Андрей Кушчолоб, когото всички наричат Бен, все се пъхаше под чина, риташе във въздуха и крещеше: „Удряй по фланговете!“). Веднага извиках Бен на дъската. Той както винаги взе да прави гримаси и да върти очи, но понеже е много способен, бързо се справи със задачата. После вдигнах Женя Цибулко. Другарю директор, вие сигурно познавате това мургаво момиче от първия чин. Женя е пълна отличничка, много е внимателна и съсредоточена в час, но може и да направи някой номер. Например да се обърне и да плесне някое момче. Ако й направиш забележка, ще се нацупи и ще свие рамене: „Да знае друг път да не се закача... Той що ме щипе!“. Освен това Женя се държи като същинско момче: ходи с късо подстригана коса, носи момчешки ризи и панталон или анцуг. С една дума — труден характер, и все пак такава неща от нея не очаквах.

Другарю директор, случаят е следният.

Цибулко застана пред дъската, аз ѝ казах: „Нарисувайте и вие краставицата“. Докато тя драскаше нещо, тръгнах между чиновете да проверя домашното. Изведнъж чувам зад гърба си дрезгаво, простудено гласче. То кихна и каза: „Грух-грух...“. Обърнах се, гледам:

Цибулко вече е нарисувала овалното тяло на краставицата и слага опашницата. Така я засуква, че е станала не опашка на краставица, а на прасе. Поощрена от смеха на класа, Цибулко нарисува и зурличка. С огромно учудване видях на дъската не вид зеленчук, а същинско прасе. (Прилагам копие от рисунката).

Но още повече се учудих, когато прасето изведнъж кихна, завъртя опашница и каза: „Грух-грух...“. Другарю директор, не ми се е привидяло! Целият клас притихна онемял, а иззад дъската, или от стената, може би от пода дори, се носеше сочно и силно грухтене. Грухтеше наистина прасе, кълна се — човек и да иска, не може така да грухти.

Толкова бях поразена, че близо половин минута мълчах, не можех да отворя уста. После избухнах:

— Цибулко! — викнах. — Какви са тези фокуси! Изтрийте веднага рисунката и седнете! Пиша ви двойка!

Цибулко изтри рисунката и си седна, нацупена. На всичкото отгоре сви нервно рамене, за да покаже, че е много обидена. А като минаваше край мен, видях такова нещо, че и досега не мога да дойда на себе си. Женя носеше мъхеста светлосиня блуза. Горното копче беше разкопчано. Изведнъж блузката се изду, под нея нещо се размърда и от яката се подаде... малка космата ръчичка. (Другарю директор, много ви моля да ми повярвате: твърдя го с ясен разсъдък и в пълно съзнание.) Подаде се червеникава космата ръчичка, махна ми, като че искаше да

каже: „Гудбай! Довиждане, Изолда Маркивна!“. А после (повтарям, че и това е чиста истина), от деколтето на блузката надникна нечия лукава муцунка и ми се изплези. Езикът беше дълъг, гъвкав и червен.

Честна дума, не греша. Имам великолепно зрение на художник. От Владимирския хълм мога да различа какъв цвят са банските шапчици на девойчетата, чак на отвъдния бряг на Днепър. Така че зрителната измама е абсолютно изключена. Със собствените си очи видях и лукавата муцунка, и червения език, дето се виеше като змия. Изводът е един: ученичката от 5-ти „а“ Евгения Цибулко е донесла в клас или механическа играчка (навярно вносна), или живо зверче. А според вашето нареждане, другарю директор, да се носят в училище играчки и животинки е абсолютно забранено.

Можете да си представите какво стана после. Учениците наскачаха, заобиколиха Цибулко, викаха в един глас: „Женя, покажи го, покажи ни го!...“. Крещят, скачат, за малко на главата ми да се качат. Ядосах се и отидох при Цибулко. „Каква е тази играчка? Веднага ми я дай!“ А тя пребледня, стои и ме гледа смаяна, сякаш не разбира какво искам от нея. Тогавя аз сама (може и да не е педагогично) ѝ опипах блузката, но не намерих под нея нищо, освен момчешка памучна фланелка и пионерска връзка. Вдигнах капака на чина, мислех, че е скрила там играчката, но чинът беше празен, имаше само коричка сух хляб и сребърен станиол от шоколад. (Навярно за игра на фанти.) В чантата ѝ също не намерих нищо излишно.

Представете си колко унижена се почувствах, че трябва да бъркам в чужди вещи, а наоколо ми учениците викаха и се смееха, а Бен крещеше: „Да се съблече! Да се обискира! Тя е шпионка!“ — и се кълчеше. Шумът и крясъците не спряха, докато не удари звънецът и аз не можах да умиря класа.

Понеже урокът се оказа всъщност провален, моля ви, другарю директор, да се заемете с цялата тази история и да накажете виновните.

Изолда Маркивна Книш
Преподавателка по художествена бродерия и
рисуване

В КАБИНЕТА НА ДИРЕКТОРА РАПОРТ НА МЛАДШИЯ СЕРЖАНТ ОТ МИЛИЦИЯТА Е. М. РЯБОШАПКА

— А-а, Цибулко! Влез, влез! Ела да ми обясниш каква е била, по дяволите, тази космата ръчичка. Отде се взе? Няма ли да ми кажеш? Момент само да приключа с телефоните...

Петро Максимович — така се казваше директорът — седеше на бюрото, а пред него черната и светлосинята пластмаса на три телефона. И трите отчаяно звъняха. Директорът притискаше с рамо едната слушалка към ухото си, втората държеше с ръка до другото ухо, а третата беше сложил пред себе си на бюрото. Седеше, наведен на едната страна, оплетен от телефонни шнулове и викаше в трите слушалки едновременно: „Ало!... Да, слушам... Да, да!... Разбира се!... Непременно!...“.

Женя разбра, че директорът няма да се отърве скоро от разговорите и за да не губи време, заразглежда етажерките. В кабинета на Петро Максимович имаше какво да се види. Всяко лято директорът водеше горните класове на археологически разкопки и донасяше от Южна Украйна по нещо ново: глинени съдове, каменни брадви и ножове, овъглено жито. Като разгледа внимателно остъклените шкафове край стените, Женя видя между стрелите, гребените, копията и един... човешки череп. Страшен, с дълбоки кухини вместо очи. Приблужи се и прочете: „Череп на кимериец. VII век пр.н.е.“.

Женя впи поглед в празната изтляла кутия, от която се сипеше сив прах. Усети, че ѝ прилява. Не можеше да повярва, че ето на, един ден и твоята глава с палавия къдрав перчем и щръкналите уши (те са като крила на пеперуда и шават не по-лошо от ушите на Бен) — че всичко това ще се превърне един ден в гол череп, в експонат, в тлен...

Но колкото по-дълго гледаше черепа, толкова по-малко се плашеше от него, а после взе даже някак да ѝ харесва. Доця ѝ се да го поиздокара: да му върже кърпа, да му залепи изкуствена коса, да му

изрисува с ярко червило устните. Ох, не... По-добре да стане мъничка-мъничка, да се свре в черепа като в гробница и да се спотаи. (Нади директорът ей сега ще я разпитва за ръчичката.) Ще се спотаи в гробницата, а Петро Максимович ще се озърне и ще каже: „О! Къде изчезна това момиче? Ей сега беше тука... Цибулко!“ — ще викне директорът и в чакалнята.

Тогава Цибулко ще се обади (със задгробен глас) от скривалището си: „Тук съм, другарю директор!“.

Женя се усмихна широко. На бузите ѝ цъфнаха две симпатични розови трапчинки.

— Какво смешно открихте там, миличка? — чу изведнъж зад себе си пресипналия глас на директора.

Обърна се, веднага се наежи, наведе рязко подстриганата си глава. Застана пред бюрото и сега наистина ужасно приличаше на момче — палаво, упорито. Слабо, със сърдито щръкнали уши, с тънка изпружена шия, обрасла с копrienен детски мъх.

Директорът размърда сухи устни, пое си тежко дъх и млъкна. На Женя и през ум не ѝ минаваше, че той си мисли с тъга: „Е хайде, иди я разбери. Наежила се, затворила се е в себе си — върви че разбери какъв човек стои пред тебе, опитай се да проникнеш в тайния му свят, да доловиш поне нещичко от вътрешния му живот“.

— Цибулко, ела по-наблизо! — каза Петро Максимович. — Можеш ли да ми обясниш какво значи всичко това. Докладна записка на Изолда Маркивна Киши — това едно. И второ — рапорт от милицията. Пресен-пресен. Днес ми го донесоха. Виж!

Директорът извади от чекмеджето лист гланцова хартия, на който с уверен калиграфски почерк беше написано: „Рапорт на младшия сержант от милицията Евген Метиславович Рябошапка“.

Женя хвърли изпод вежди бърз и тревожен поглед, впери го в листа, а пред очите ѝ изникна опасаният с ремъци, висок и як розовобузест милиционер, с когото се беше спречкала вчера. „Край! Загубена съм! Ужас!“ — затуптя в мозъка ѝ, заблъска се като в стена сивичка и страхлива мисъл. Женя усети как цялата изтръпва от жалък страх. Такава чувство изпитваше само в самолета АН-2, който я отнасяше при баба Паша на село — когато самолетът изведнъж рязко се устремяваше надолу и потъваше във „въздушните ями“. Тогава усещаше в гърдите си студ, като от ментови бонбони, а отгоре сякаш я

притискаше камък, както ѝ тежеше сега чантата на раменете, сякаш в нея имаше не книги, а тухли.

Докато Женя излизаше от рязкото пике, директорът зачете монотонно — като нещо скучно и безинтересно:

РАПОРТ

на младшия сержант
от милицията

Евген Мстиславович Рябошапка

Довеждам до знанието на директора на 301-во Киевско средно училище следното:

Вчера, в 16 часа и 23 минути по московско време на ъгъла на улиците „Артьом“ и „Глибочица“ от мене беше заловен непълнолетен нарушител на обществения ред, който заяви, че е ученик от 5 „а“ клас на вашето училище.

Същина на случая: споменатият гражданин тичаше към трамвайната спирка до кино „Комунар“. Тъкмо в този момент трамвай № 9 потегли и гражданинът, изглежда много ядосан, удари със спортната си чанта по един телеграфен стълб и възкликна: „Е-ей, край! Закъснявам!“. После, без много да му мисли, метна чантата си през рамо и скочи на стърчишката на трамвая, за да пътува гратис. Изсвирих два пъти късо и веднъж дълго, но споменатият гражданин продължи да виси на тъй наречената „стърчишка“. Тогава изсвирих три пъти продължително и трамваят спря. Изтичах при нарушителя на реда и заявих: „Гражданино! Как не ви е срам? Тц-тц-тц! Слезте!“. Но представете си моето учудване, когато споменатият гражданин се оказа не момче (въпреки че беше оперено и носеше джинси, а косата му беше късо подстригана), а се оказа момиче, което се потвърждаваше от симпатичността на лицето и двете трапчинки по мургавите бузи. Втори път не се сдържах и казах: „Тц-тц-тц! Как не ви е срам!“. Момичето се беше вкопчило в трамвая и не искаше да слезе. Приблжих се и понечих насила да го сваля. В това

време (моля ръководството на училището да обърне внимание на гореизложения факт) от спортната чанта се подаде малка космата ръчичка, свали от главата ми фуражката и я захвърли хулигански на асфалта. Наведох се да хвана фуражката, преди да я сгази лека кола, но в това време вратите на трамвая се отвориха и гражданката Цибулко (името ми съобщиха свидетели) веднага скочи в задния вагон. Прекъснах издирването на фуражката, която се отърколи в неизвестна посока и продължих да изпълнявам, но вече без фуражка, служебния си дълг: спуснах се да настигна Цибулко. Но вратата се затвори под носа ми, трамваят тръгна и изчезна бързо зад завоя — не успях даже да изсвиря подире му. Но още по-голяма неприятност ме очакваше в следващия момент. Зад трамвая се движеше огромен камион КРАЗ, натоварен с панели и бетонобъркачка. Със задното си колело този гигант прегази фуражката ми и я превърна в омлет натюр.

Моля дирекцията на училището да разгледа случая по същество и да накаже нарушителя, а също така да наложи на гражданката Цибулко глоба в размер на 13 рубли и 43 копейки, представляваща стойността на униформената фуражка, станала по вина на споменатата гражданка напълно непригодна.

Младши сержант от милицията
Евген Мстиславович Рябошапка

— Е, какво ще кажете? — попита директорът и посочи с поглед рапорта; той помълча, издуха прахта от черепа на кимериеца и се обърна като че ли вече към нашия далечен прародител чергарин: — Каква е тази дяволска ръчичка? Всички сякаш са се наговорили: ръчичка та ръчичка! И то космата!

Директорът погледна уморено момичето, побарабани с пръсти по бюрото. Това означаваше: е, хайде де, чакам отговор!

Но Женья — именно защото я бяха извикали в кабинета и настояваха за отговор — веднага се запъна, скри се като костенурка в черупката си и запремига криво към плешивата глава на директора. От

директора поне можеше да не се страхува. Нито ще се кара, нито ще ѝ чете морал. Не е такъв човек.

Според Жения, Петро Максимович е особен човек. Сякаш не от този, не от сегашния свят, ами от някогашните времена, за които разказваше на уроците по история. Носеше широк старомоден панталон и широко сако, тъмни вратовръзки и изобщо правеше впечатление на суров, мълчалив човек.

Щом избиеше звънецът, веднага влизаше в час, оставяше дневника на високата катедра и се отпускате тежко на стола. Седеше, притворил очи, като че си припомняше нещо. От първия чин Жения добре виждаше лекия копринен пух на главата му, през който прозираше лъскаво жълта като холандско сирене сипаничава плешивина.

Известно време директорът мълча.

А погледът на Жения проникваше като с рентгенови лъчи през плешивината: в главата на директора още не бяха се улегнали грижите около проклетата ръководна работа. Ехтяха звънци, провеждаха се съвещания, семинари, заседания, съставяха се планове и графици, утвърждаваха се предложения, изслушваха се кавги и разправи. Над всичко това витаеше тютюнев дим, клокочеше тежко сподавено боботене като пред изригване на вулкан; в боботенето се преплитаха човешки гласове, телефонни и коридорни звънци, скърцането на трамвая откъм улицата и неравномерното прекъслечно туптене на болното директорско сърце.

С една дума Петро Максимович пренасяше в клас цялата си канцелария и няколко минути не беше в състояние да се откъсне от безкрайните си ежедневни задължения. Седеше и тежко си поемаше дъх. Очите му се скриваха зад подпухналите и възпалени клепачи.

Пети „а“ притихваше. Жения гледаше уплашено подивялото и някак помъртвяло лице на директора.

Без да отваря очи, Петро Максимович питаше:

— Всички ли са в клас?

Дежурният скачаше, отговаряше отсечено:

— Всички!

Тогава директорът почваше урока.

Говореше тихо и непрекъснато кашляше, защото гърлото му пресъхваше. Над класа се лееше неговият спокоен, малко дрезгав глас,

замисленият му разказ: за Ехнатон — могъщия владетел на Египет, за Нефертити — съпругата на фараона и първа хубавица на Изтока.

— Сега са много модерни медальоните с изображение на златната ѝ главица — добавяше директорът. — Даже момичета от вашия клас (директорът хвърляше бърз поглед към редиците и лекичко се усмихваше) носят такива медальони, а когато попитах една ваша почитателка на модите (директорът погледна към задния чин, където гордо седеше Виола Зайченко и разтърсваше тупираната си индианска грива), когато ѝ посочих медальона и я попитах коя е Нефертити, вашата съученичка ме зашемети с епохалното си откритие. Тя каза, че Нефертити била полска естрадна певица.

През класа мина лек шум — всички зяпнаха, всички едновременно си поеха дъх.

А директорът продължи урока.

Може би тъкмо за да могат да чуят тихия му (и винаги малко тъжен) разказ, класът притихваше, слушаше внимателно, а когато Бен или друго момче се размърдваше на чина, Петро Максимович млъкваше и поглеждаше с болка ученика. Върху сухото прежълтяло лице на директора се изписваха отколешна мъка и тъга. Даже Бен не издържаше този поглед и мируваше.

Директорът извикваше някой ученик да го изпита, а после седеше, навел глава встрани и болезнено се мръщеше — може би се обаждаше спечелената през войната язва, или за него беше мъчение да слуша как ученикът безбожно бърка Ахил с Есхил и Първата Пуническа война с Троянската.

Изслушал докрай „гениалния незнайко“, директорът питаше:

— Е, колко да ти пиша, миличък? Три или четири?

В такива случаи рядко някой се решаваше да моли за повече. Само Бен изтърси веднъж, без да се замисля:

— Пишете ми петица!

— Добре — съгласи се директорът.

Той огледа любопитно това весело, охранено, пращящо от сила и здраве момче, което стоеше сега малко предизвикателно пред класа и полюляваше коляно.

— Добре — повтори директорът. — Ще ти пиша пет. Но при едно условие: кажи ми наизуст някой откъс из Хезиод, от поемата

„Труд и дни“, в която се говори за петте века: златния, сребърния и тъй нататък...

— Какво, какво? — изпъна шия Бен, а на лицето му се изписа безкрайно учудване.

— За петте века. Нали ви я бях посочил като допълнителна литература — и Петро Максимович издекламира:

*Най-напред безсмъртните богове, които обитават
Олимп,
Даруваха златен век на смъртните, притежаващи
слово,
И хората живееха безгрижно, със светли души,
като същински богове...*

Бен премрежи своите светлосини и толкова красиви очи — като на герой от каубойски филм. Премрежи очи, постоя дълбоко замислен, като че наистина си припомняше по-нататъшните редове из Хезиод.

— Не — произнесе с достойнство Бен. — Няма да мога. Забравил съм го.

— Ех, случва се — каза с иронична усмивка директорът. — Случва се. Тогава един по-лесен въпрос: какво знаеш за Хезиод?

— За Хезиод ли? — Бен пак присви дълбокомислено поглед. От усилието пухкавите му бузи пламнаха като на момиче. — За Хезиод... Хезиод... А-а-а! Ами онзи, нали? Дето го играе Смоктуновски. Да, да, спомних си — те се дуелираха с шпаги. И той беше някакъв джебчия!

Бен разтвори широко неимоверно сините си очи и въздъхна с чувството на човек, преминал благополучно между Сцила и Харибда.

— Виж какво, миличък — каза директорът. — Откакто Нефертити стана полска певица, ти направи второто епохално откритие... Професор Введенски (имаше такъв известен историк) ми писа навремето единица за този откъс из Хезиод, въпреки че го знаех наизуст — само защото сбърках нещо в последните два стиха. Как да ти пиша петица, момчето ми, след като ти в свещената си простота сбъркаш гениалния поет с някакъв побойник или джебчия. Седни си, миличък. За такъв отговор ти пиша три плюс. Плюса ти го слагам за храбростта.

През класа пак премина лек шум. Но това хич не смути Бен. Все пак плюсът е някакво отличие, а славолюбивото сърце на Бен не беше никак равнодушно към отличия, награди и значки.

Бен направи жест, сякаш си окачи на гърдите новополучения плюс и си седна.

А директорът помоли учениците да разгърнат картата на Атика и отново се обърна към класа със спокойния си, малко дрезгав глас. Той често спираше, бършеше с кърпа плешивината си и тогава Женя виждаше как в пълната с грижи глава на директора настойчиво звънят телефони.

Женя обичаше Петро Максимович, обичаше неговите часове, с удоволствие тичаше до кабинета да вземе картите и нетърпеливо вдигаше ръка да я изпита. Но сега... Кой знае защо, сега се намръщи и заби поглед в пода. Така правеше винаги. Даже ако се чувстваше виновна и дълбоко в душата си се разкайваше, тя не можеше да изцеди даже сълза на покаяние, а само се мръщеше и мълчеше.

— Цибулко — обърна се към нея директорът. — Кажете ми, ходите ли на плуване?

— Ходя.

— Всеки ден?

— Всеки ден.

Момичето отговаряше, без да вдига глава. Ръцете ѝ бяха заети с чантата. (Защото вътре, уморено от неподвижното седене, вече шумолеше между тетрадките онова, косматото дяволче.)

„Така значи. — Директорът забарабани с пръсти по бюрото. — На тези петокласници, кой знае защо, им се струва, че учителят е едва ли не техен враг. Не могат да разберат, милите, че такъв враг като мене съм не го хваща без приспивателно, защото не го оставят на мира тези палави Беновци, Цибулки и стотиците като тях. Толкова са различни тези деца — искрени и хитри, добри и лоши, а ти мислиш за всяко едно: ох, дете, как да вложя в главата ти разум, а в гърдите ти — сърце?“

— Да плуващ всеки ден — това е наистина чудесно — продължи директорът. — Господи, какво ли не бих дал да можех поне веднъж в седмицата да ходя не да плувам, ами просто да се разхождам по брега на Днепър, да дишам чист въздух. Да, но!... — и директорът разпери безпомощно ръце — искаше да каже, че такъв разкош не е за тях,

педагозите, и в оплешивялата му глава пак се понесоха като вихър звънци, съвещания, графици, конференции...

— От вашия клас само ти ли ходиш да плуваш, или има и други?

— Само аз.

— Но защо? Никой ли не иска? Ти опита ли се да проагитираш някого?

— Не ис... не знам.

— Не знаеш. — Петро Максимович направи пауза. — Ти имаш ли си приятели в училище? Или в махалата, в басейна? Имаш ли си приятел?

Женя понадигна чантата, пристъпи от крак на крак. От продължителното напрегнато стоене ѝ беше изтръпнал гърбът. Помисли си: „Хм... Дали имам приятел? Че такова нещо казва ли се? Особено пък на възрастен?“.

Приятел...

Женя погледна през прозореца и лицето ѝ просветна, големите ѝ светлокафяви очи се оживиха и в тях припламнаха златисти искри. Очите ѝ бяха сериозни като на възрастен и малко тъжни. Женя си спомни за своя Мотя, когото обичаше, с когото дружеше, но се срамуваше пред хората от приятелството си с него. Защото Мотя беше два пъти по-малък от нея. Това дребничко хилаво момченце, клепоухо като нея и прилично на зайче, стърчеше всеки ден самотно в двора, до топлоцентралата и гледаше към прозорците на Жениния апартамент. Стоеше често с овързана глава (щом настинеш, и ушите му почваха да текат) и търпеливо с часове я чакаше.

Когато Женя излизаше на двора, Мотя просто замираще от радост, долиташе при нея и неспирно бърбеше — припряно и смешно. Толкова сериозно и загрижено ѝ разказваше за котетата, за някаква строшена лека кола, за едни лоши момиченца — за всичко на света. А колко беше щастлив, когато Женя му подаряваше медни копчета, стъкълца и лъскави хартийки, от бонбони.

Женя дружеше и с професор Хай-Бичковски от третия етаж, с кондукторите в трамвая, с едноръкия инвалид, дето продава семки на пазара, със стария пощаджия, който разнася и през зимата пощата без ръкавици и твърди, че не му е студено, с продавачката на мляко, с бръснаря Мусий Давидович, който ѝ прави спортни фризури, без да чака ред...

Та могат ли да се изредят всички, с които е дружила и дружи Женя Цибулко? Но как да го разкаже на директора? (Особено пък за тайния си приятел, за дяволчето?)

— Не — отговори хладно Женя. — С никого не дружа. Трябва да уча...

— Лошо — каза директорът. Изглежда разговорът го беше поуморил, защото все по-често притискаше ръка към болното си сърце и се мръщеше. — Лошо — повтори той. — На твоите години човек непременно трябва да има приятели. Сред хората, сред дърветата и дори сред паяците. Въпреки че аз, право да си кажа, не вярвам в твоята самотност. Не вярвам. Струва ми се, че ти чисто и просто не искаш да говориш откровено. Но това си е вече твоя работа...

Директорът хвърли дълъг, уморен поглед към прозореца, към пердетата, пожълтели от слънцето и покрити с въглищен прах. Откъм улицата се носеше равномерно потракване на мотор — ремонтираха пътя пред училището. Долиташе и скърцането на трамвая на завоя, шумът на големия град.

— Споменах ти за паяците. Ами ти имаш ли си вкъщи котенце или куче, или морско свинче? Не си ли гледаш някое животинче? — продължаваше да разпитва със същия спокоен тон директорът.

Женя направи гримаса като да я бяха настъпили по крака. Погледна с болка директора: защо питате? Каква котка, какво морско свинче? Някои хора може и да си имат. Щастливите хора!

— Петро Максимович — каза тя и едва не заплака. — Аз нищо си нямам, нищичко. Толкова ги молих! Като ходихме в Куренивка, на птичия пазар. Там един чичко продаваше кученце — рошавичко едно, беличко с черно петънце на носа. Помолих мама: хайде, да го вземем, всички си имат, хайде! А мама: „Не, та не... — Защо да мъчим животното? Кой ще го гледа туй кученце? Нас по цял ден ни няма, ами през лятото, като идем при баба ти на село — тогава? Да седи да скимти в апартамента?...“.

Петро Максимович я изслуша внимателно, присви очи и погледна хитро Женя.

— А-а... Значи си ги молила да ти купят куче?

— Кученце!

— Ами онова... с косматата лапичка? Да не би да е тъкмо това, което си искала?

„Ами да!“ — за малко да се изпусне Женя. Но веднага се усети и прехапа език. Замръзна, ужасно объркана, пред бюрото: как можа Петро Максимович за всичко да се досети? И как хитро я подхвана!

— Да не е било кукла, играчка, или някое животинче — какво е туй с косматата ръчичка, дето си го носила в клас?

— Петро Максимович, нямаше никаква ръчичка! Никаква! Честна дума.

Женя погледна с няма молба директора и в очите ѝ даже проблеснаха сълзи.

— Добре, добре! — каза забързано директорът (и пак се намръщи от болка). Изглежда беше разбрал, че няма да научи от момичето нищо повече. Затова викна към приемната: — Поканете Изолда Маркивна!

„Само Изолда ѝ липсваше!“ Женя извърна глава към ъгъла, където беше черепът. И си каза: „Мълчи! Скрий се в гробницата и мълчи!“. Тя даже не видя как учителката по рисуване влезе в кабинета. Само чу зад гърба си забързаното потропване на токчетата ѝ, после едно кратко „Да, кажете!“ и откъм вратата лъхна на парфюм.

— Изолда Маркивна — каза тихо директорът. — Много ви моля, наминете днес у Цибулко. Разберете как живее това момиче, какви са родителите ѝ, с кого дружи това дете.

— Добре — отговори кратко Изолда Маркивна и си оправи фризурата — косата ѝ беше боядисана в неземен лилав цвят.

Когато Женя излезе от кабинета, Петро Максимович меко и сякаш с извинение спря Изолда:

— Прощавайте, исках да ви попитам за тази краставица... Разбирам, имате си програма. И все пак... хм, обемно изобразяване на краставица... не е ли твърде сложно. Не е ли по-добре да заведете учениците в парка — сега е есен, там е хубаво, и нека децата да си рисуват цветя, дървета, каквото им допадне?

— Петро Максимович. — Изолда Маркивна веднага взе висока нота. — Ако им позволи човек, ако ги пусне на самотек, нали знаете...

— Зная, зная! — замахна с ръка Петро Максимович, само и само да не почне сега някоя безкрайна дискусия на педагогическа тема — от тях и без туй всеки ден го боли глава. — Та ще ви моля, значи, да наминете при Цибулко.

И той вдигна слушалката, за да покаже, че разговорът е приключен.

Само едно премълча директорът. За онова, което му се привидя. Когато Цибулко излизаше от кабинета, директорът изведнъж зърна как от чантата ѝ за миг се подаде — какво мислите? — същата рижа космата ръчичка и му махна, като че му каза: „Довиждане, Петро Максимович!...“.

ДЕН НА ЗЛАТНАТА СВЕТИНА

Часовете отдавна бяха свършили. В празните стаи беше необичайно тихо. Само стъпките на Женя кънтяха в огромната училищна сграда. Момичето слизаше по стълбите и си мислеше тревожно: „Ами сега? — Мат!“ — това за нея беше обидна дума — „мат“. „Какво да правя сега? Да се скрия? Да се пъхна в мазето и да спя там — да ме търсят където си щат? Или да взема самолета и да замина за Манкивка, при баба?... Такава още не беше й се случвало — двойка по рисуване (вписана в дневника!), и при директора я викаха, че на всичкото отгоре ще идват и у дома!“

Безкрайно нещастна, Женя излезе от училището. Въздъхна и сложи чантата в краката си. Огледа улицата и тихичко охна. Божичко — какъв хубав ден, какво приказно време!

Тя се тормози, чуди се какво да прави, а наоколо е толкова хубаво! Октомври е дошъл в Киев. Дошли са ясните кехлибарени дни на листопада!

Никакъв вятър — нито полъх. Тихо е. Слънцето меко грее и всичко наоколо е златно: въздухът и дърветата, покривите на къщите и тротоарите. Всичко е постлано с кестенови и кленови листа. Срещу училището има малка дървена къщичка — целият й покрив е затрупан с яркожълти листа. Купища листа лежат и по балконите, по корнизите, по дървените перила. Иззад оградата надничат кръгли стълбове и на всеки от тях — пухкава жълта шапка.

Това се повтаряше всяка година. Октомври идваше в Киев като празник, като есенен парад на дърветата. Кестените, брезите, кленовете обличаха разкошни одежди. Сипеха щедро позлатата си по паважа и по асфалта. На Женя й се струваше, че целият град тъне в пожълтели листа. Колко много празнични задължения имаше сега всеки! Портиерите от ранна сутрин събираха нападалите вехнещи листа в огромни, сякаш светеци отвътре купчини; камионите откарваха това есенно злато извън града, но до вечерта асфалтът пак се покриваше с разкошна нова постилка. Върху нея подскачаха и се

боричкаха, въртяха се, замаяни от радостта и свободата, момичета и момчета.

През тези пронизани от слънце топли восьмични дни по лицата на киевчани играеше мекото сияние на есента. Из парковете бродеха очаровани фотографи, по пейките дремеха бабички, а в небето проточваха паяжини реактивни самолети.

На Женя ѝ се дощя да отиде някъде — по-надалеч от къщи, където я очакваше не много приятен разговор. Замисли се: къде ще е най-добре? Дали на Лукиянивския пазар, при чичо Орест, който продава семки? Пазарът е близко — трябва само да пресече трамвайната линия, после да мине край оградата и през долната порта ще излезе право при сергиите. Женя обичаше да ходи там, особено сега, през есента. Дървените сергии са отрупани с ябълки, зеле, сушени гъби, къпини, на едно място (при чичо Орест) мирише на копър и тиквени семки, другаде викат: „Пресен мед! Пресен мед!... Сметана!... Яйца!...“. Пообиколиш, помиришеш — и отнасяш със себе си есенните аромати.

„Ще ида на пазара!“ — реши Женя и заслиза по училищното стълбище.

От вратата почваше тясна стара уличка, по която не минаваха коли. Тук винаги беше тихо, но сега вдигаха шум и се гонеха деца. Ученици от долните класове събираха кестени. Едно по-голямо момче замеряше клоните с тояга и когато лъскавите кафяви кестени се пръсваха с тропот по асфалта, малките ги нападаха като ято и си тъпчеха джобовете и пазвите.

Женя спря. Момчето, което хвърляше пръчката, приличаше на разбойник и беше цялото омацано с глина. То брулеше от дървото не само кестените, но и листа и млади клонки.

— Ей, какво правиш? — викна му строго Женя с гласа на майка си. — Не можеш ли да пораздрусаш дървото?

Няколко чифта очи се обърнаха към Женя — децата решиха, че това високо навъсено момиче в анцуг и с късо подстригана коса е момче и то ядосано. Но докато те гледаха наежени към Женя, пръчката отново полетя нагоре и над главите на всички се изсипа град от кестени — те падаха със зелените си кожухчета и тези бодливи кожухчета се пръскаха по тротоара като малки таралежчета, а от тях се излюпваха толкова свежи, толкова красиви кестени, че човек не

можеше да не спре и да не си вземе поне един. Женя си избра най-големия. Той беше студен и покрит с бяла пелена. Женя го изтри с длан и неволно се залюбува: „Същинско чудо! Как ли се е родил такъв!“. Кестенът беше наистина красавец: стегнат, тъмнокафяв, с гладка повърхност, а по нея с тънки линии изрязана чудесна рисунка. Сякаш е направен от яко задморско дърво.

— Ей, малките — викна Женя. — Искате ли аз да ви набруля! Само ми помогнете да се кача.

Момчетата ѝ помогнаха. Тя се вкопчи в долния клон, а по-нататък се закатери сама — към златния връх, към слънцето, където от ярките листа всичко беше пламнало като от нажежена жаравя. Ето, вече се вижда третият етаж на училището и прозорците на учителската стая (там няма никой), а до нея... До нея зад прозореца седеше прегърбен директорът и пишеше нещо. На Женя ѝ дожеля за този болен човек — той е сам в цялото училище, в очите му е застинала сива мъка, а навън е толкова хубаво... Доця ѝ се да извика: „Петро Максимович, излезте навън!“. Но не, тя никога не би посмяла да го извика.

— Хайде! Брули! — развикаха се отдолу. — По-силно!

— Дръжте! — Женя хвана клона и силно го разтърси, листата и кестените се посипаха шумно.

Вече беше слязла от дървото и си беше взела чантата, а хлапетата още се блъскаха, търсеха сред листата тежките кестени. Беше ясно, че между долните класове има съревнование — кой ще събере повече кестени.

— Гудбай! — каза им Женя и тръгна... само че не към пазара, а към градинката. Защото къде, ако не в градинката, сред пожълтелите кленове, царува истински есента?

На пресечката на улиците „Артъом“ и „Глибочица“ трябваше да почака, докато мине плътният поток от коли. Там беше шумно и въздухът беше лош, асфалтът под краката се друсаше, трамваите звънтяха, а милиционерът надуваше свирката (това беше сержант Рябошапка), за да задържи нетърпеливите пешеходци. Женя си спомни думите на баща си, който не можеше да понася градската блъсканица. Той казваше: „Градът е като битпазар, където хората се настъпват по краката“. Родена тук, в Киев, истинска коренячка, Женя не беше съгласна с баща си, но и тя не обичаше задръстените с коли пресечки,

не обичаше да стои сред пушек и грохот. Огледа се и се промъкна чевръсто между колите на отсрещния тротоар.

Ето я и градинката. Това е съвсем друг свят. Шумът остана встрани, дотук не стигаше даже скърцането на спирачките — над дърветата цареше ясна слънчева тишина.

Още в първата алея Жения спря: ох, майчице! Листа до колене. И то какви листа! Кленови! Чисти, чисти, светложълти, почти прозрачни. Жения вдигна чантата и тръгна през алеята като „влак“, разпръсвайки с крака меката шумоляща пухена постилка.

Изведнъж спря: от другия край на градинката долитаха писъци, възгласи, смях. Я виж ти — техния клас! Играят. Жения позна момичетата и между тях гордата Виола Зайченко, различи сред жълтия прах и Бен: той подскачаше с другите момчета, вдигаше високо крака, после се гмуркаше с главата напред в купища кленови листа.

Жения реши да изтича при момичетата, но спря за миг: какво става тук?...

Петокласничките играеха встрани. Щастливи, че са се изтръгнали на свобода, те пицяха, пълнеха си чантите с листа. „Виж този! Ами този!“ — показваха си най-красивите, най-ярките листа. Да, по това време на годината хербариите на момичетата набъбват, а панталоните на момчетата често се пукат по шевовете и се късат от сраженията.

Ето и сега над парка се носеше воинският глас на Бен:

— Пети полк! Напред! Ура-а-а!

Бен и неговата армия бяха вдигнали цели крепости от кленови листа. Но и срещу тях се издигаха могъщи укрепления: с насипи, окопи, засади. Там беше залегнал противникът, над стената се подаваха само носове, зачервени бузи и пламнали от възбуда очи.

— Огън бий! — прокънтя и от двете страни и десетки кестени забарабаниха по листата, по гърбовете на момчетата, по главите им. Ето, един вече се прикриваше с чантата като с боен щит, друг излизаше от засада, обкръжаваше Бен и тогава Бен изкомандва:

— Сто и първа армия! В атака!... Напред!

Той се изправи над вала, нахлупил миньорската каска, подарък от баща му, с цял килограм значки на гърдите и хвърли в ръкопашна схватка безумно смелите си войни. Противниците се сблъскаха, смесиха се, завърза се ожесточено сражение; момчетата се повалиха

едно друго на земята, натискаха главите на враговете си в листата, боричкаха се. Трудно беше да се каже кой кого побеждава: от смачканите купища листа се подаваше ту нечия пета, ту глава, ту едновременно и пета, и глава.

Женя реши да прекоси алеята, преди да е свършила атаката. Но Бен я забеляза. Той скочи, отърси листата от рошавия си перчем и викна, като си поемаше дъх:

— Сто и първа, към укрепленията! На хоризонта — шпионин!

Разхвърлените купчини зашумоляха, момчетата скочиха, всяко изтича при своите, зае боева позиция. Сега над укрепленията отново се повдигаха само носове и блестяха пламналите погледи на бойците.

Женя се озова между двете крепости.

— А-а, Цибулко!

— Циба!

— Цибулино! — понесе се над прикритията.

— С бърз огън! С шрапнели! Огън бий! — изкрещя, без да щади гърло Бен.

И отново както пред училището върху нея се изсипа град от кестени; Беновите орли ги хвърляха с всички сили. „Мат! — каза си Женя. — Ама тъпкано ще ви го върна!“ Тя се наведе, прикри главата си с ръце и хукна.

— Давай, подскачай, Жабо! — подвикнаха ѝ отзад.

Кестените трополяха по гърба ѝ, от прикритията вече изскачаха момчетата на Бен. Женя сигурно щеше зле да си изпати; и без туй вече силно изохка, когато някой я улучи зад ухото — но в този миг стана нещо и стрелбата изведнъж спря.

Щом се поотдалечи и се озърна, Женя видя следната картина. Над двете крепости се подаваха рошави момчешки глави. Всички със зяпнали в почуда уста. А между крепостите ставаше нещо невероятно. Там се стелеше плътен слой листа и под този слой тичаше нещо. Не тичаше, ами се носеше като кълбовидна мълния и оставяше след себе си вихрена диря — листата се надигаха, шумоляха, издуваха се като гърбица.

— Котка! Котка! — развикаха се воините.

— Таралеж!

— Лисица!

Момчетата хукнаха едно през друго подир кълбото: „Ето го! Ето го! Дръжте го! Захлупете го с каската, с каската!“. Тичаха, падаха, заравяха се в листата, но не можаха нищо да уловят! Онова там — пъргаво и невидимо, се стрелна още по-бързо. На момчетата и през ум не им минаваше, че не е нито котка, нито лисица, а съвсем друго. Изобщо възможно ли беше котка или лисица да се пъхне под такъв дебел слой листа?

Женя постоя, погледа как Беновите орли падат и се заравят в купчините, измъкна се тихичко и каза: „Глупаци! Никога няма да го хванете!“.

Момчетата бяха забравили за Женя и тя спокойно си отиде.

Когато излизаше от градинката, нещо прошумоля в храстите, после прелетя невидимо във въздуха и кацна на рамото ѝ. „Юнак! — каза Женя. — Ти ме спаси от този дивак Бен. Благодаря ти!“ И тя целуна топлата мъхеста ръчичка.

Вече не се страхуваше. Нали не е сама, нали е с рошавия си приятел. С него можеш да пътуваш накъдето си искаш.

Качи се на тролей номер осемнадесет и се озова още по-далече от къщи. Слезе при областната болница. И веднага се убеди: струваше си да дойда тук! Над Бабий Яр растяха могъщи тополи, кестени, дъбове, тук имаше още повече листа, отколкото в Лукиянивка. След всяка Волга или Победа, които прелитаха по улицата, се вдигаше същинска виелица и във въздуха дълго кръжаха разпилени златисти листа, които се закачаха после по балконите и по жиците.

Женя тръгна нататък, към нанадолницето.

Вървеше бавно, загледана натам, където над уличката се синееше небето. Обземаше я странно чувство: като че ли земята ей сега ще свърши, а нататък ще има само небе и тя ще се озове сред синия простор. Девойчето приближаваше стръмнината, а това чувство се засилваше все повече, защото пред нея не се виждаше нито горичка, нито вода, нито късче земя, а само небе, и то започваше право под краката на Женя. Струваше ѝ се, че само да се затича, да размаха ръце — и ще полети.

Пристъпи още крачка и дъхът ѝ секна. Какъв простор. Долу се вие пътят, а по него, като вързани за жиците, бавно се движат, толкова малки отдалече, жълтокълбести тролейбуси. Някъде там, сред синкавата мъгла, са пръснати кварталите на Подол и Куренивка, а зад

тях — в светлата синкава далечина — се виждат разливите на Днепър, стръмнината и Вишгород на хълма, стената на Киевската хидроелектростанция, а в маранята дори сребърното полюшкване на Киевското море.

На Женя ѝ се струваше, че погледът ѝ стига още по-надалеч, че вижда Полесието, езерата, глухите борови гори, където бродят глигани, елени и лосове, откъдето почва царството на чистата, непокътната природа. Женя усети лека и светла тъга — тъга по пътешествия, по широкия свят, който се откриваше от височината, а тя трябваше да се прибира в къщи и да сяде да учи — и без туй беше загубила толкова време.

ПОСЕЩЕНИЕТО НА ИЗОЛДА МАРКИВНА

Майката на Женя переше в кухнята. Беше се прибрала по-рано от работа (Галина Степанивна беше машинописка в Радиото) и в този момент някой позвъни. Галина Степанивна отвори с мокри ръце вратата.

В антрето влезе млада, модерно облечена жена. Ботушките ѝ бяха със седефен цвят, блузката — яркожълта, а червената кожена пола беше силно пристегната с широк лачен колан. Косата на младата жена беше пепелявосива, с лилав оттенък, носеше ярък грим — извитите ѝ клепки бяха тъмносини, а червилото — бледо седефено — в тон с ботушките.

Галина Степанивна се смути: каква хубавица! А тя — с престилката, с евтината домашна блузка, с навити ръкави.

— Добър ден — каза гостенката и мило се усмихна. — Да се запознаем: казвам се Изолда Маркивна и съм учителка на вашата дъщеря.

И на работата, и в техния двор всички наричаха Галина Степанивна Галочка или Галя — за по-кратко или може би защото тя беше слаба и тъничка като ученичка. Тя и сега се представи така:

— Галя — и още по-силно се изчерви.

Като добър колорист Изолда Маркивна веднага установи, че майката и Женя имат еднакви очи — светлокафяви, сериозни. На слънце стават златисти и много хубави.

— Заповядайте, влезте! — засуети се майката и покани учителката в стаята.

— Не, не. — Изолда Маркивна сложи пръст на седефените си устни и кимна тайнствено на Галина. — Дъщеря ви в стаята ли е?... Хайде да влезем в кухнята. Трябва да си поприказваме насаме.

„Ужасно е разхвърляно“ — искаше да я спре Цибулко, но докато да се обади, Изолда Маркивна беше влязла в кухнята. Тя изобщо не обърна внимание на безредието. Учителката си направи място до

масата, седна и сложи крак върху крак. Плъзна бърз поглед по стените и заяви:

— Знаете ли какво ви липсва тук? Радиограмофон или поне радио. Аз щом се върна от работа (а човек се прибира винаги изнервен), веднага пускам музика — нещо леко, естрадно — и чак тогава почвам да чистя, да мия, да готвя. С музика е по-леко — и тя пак мило се усмихна.

Майката на Женя стоеше смутена, гледаше с любопитство и страх младата хубава учителка, любуваше се на нежното ѝ, свежо лице, на белите, добре гледани пръстчета.

— Женя да не е направила някоя пакост? — попита предпазливо Галина Степанивна.

— Не, не се тревожете! — вдигна сините си мигли Изолда Маркивна. Тя хвърли поглед към масата, видя на нея печени картофи и лакомо се облиза. — О, печени! С люспите. Откога не съм яла! Може ли да си взема един!...

— Но моля ви се! — зарадва се майката. — Заповядайте! Ето и хляб, сол.

Въпреки изрисуваното си лице (марсианско, както казваше Бен) Изолда Маркивна се оказа много непосредствен и приказлив човек. Бързо обели картофа без да изцапа червените си лакирани нокти, посоли го и си отхапа. После посъветва Галина Степанивна да не се мъчи да пере бельото в къщи, а да го дава на пералнята. Евтино и най-важното — никакви грижи. През свободното си време може да отиде с мъжа си на кафе или на кино.

— Вие омъжена ли сте? — попита я непредпазливо Галина Степанивна.

— О, не знаете ли?! Моят Геночка наскоро защити кандидатска дисертация!

С една дума Галина Степанивна насочи неволно учителката към любимата ѝ тема: Изолда Маркивна беше лудо влюбена в мъжа си, гордееше се с него и разказваше за него на всеки срещнат.

Генадий Книш, „моят Геночка“, както обичаше да повтаря Изолда Маркивна, беше научен сътрудник в Института по физкултура. Изследваше биологическите процеси, протичащи в организма на спортиста при бягане на дълги разстояния. Като истински учен Книш правеше опитите върху себе си: окичваше се целият като космонавт с

разни броячи, микроуреди и поемаше към Пушча-Водица. Там, сред лоното на природата, където няма кой да ти пречи, той тичаше. Веднъж най-спокойно си тичал, докато не му се случило нещо хем много страшно, хем за хубаво. Опитите му нещо не вървели, не му излизали последните изчисления. От яд навлязъл в гъсталака и налетял на глиган. Дивото прасе се събудило и видяло човек, целият окичен с някакви дрънкулки. И което е най-важното — човекът бягал. Книш не знаел (той изобщо не забелязал глигана), че животното има хищнически инстинкти: щом бягаш от него, веднага хуква подире ти.

Задълбочен в експериментите си, Книш изведнъж чул зад гърба си ужасно грухтене. Озърнал се — острите зъби вече го настигали. Тогава Геночка — продължи да разказва Изолда, — хукнал през глава и надминал всички световни рекорди. Но и глиганът не изоставал. Летял като нажежена комета. Нямало спасение и Книш се метнал със страшна скорост на един бор. Изхвърчал до последните клони като понесен от взривна вълна. Но това не е най-важното — завърши Изолда. Още там, на дървото, Гена погледнал уредите си (те били просто нагорещени) и викнал, та го чула цялата Пушча: „Ура! Излезе!“. С една дума излезли онези изчисления, над които Геннадий Книш се блъскал напразно близо половин година...

— А как мина защитата на дисертацията? — попита с интерес Галина Степанивна.

— Блестящо! В ресторанта му поднесоха печено прасе за спомен, че глиганът му помогна да завърши гениалните си опити.

Жените весело се разсмяха и минаха на „ти“. Домакинята забеляза все пак, че водата в пералнята изстива и пяната пада на дъното. Междувременно Изолда Маркивна разпитваше дипломатично за семейство Цибулко: при какви условия живее Женя, с какво се занимава през свободното си време.

— Какво е семейството ни? — повтори майката въпроса. — Живеем тримата: Женя, мъжът ми и аз. Мъжът ми още не се е прибрал. Той има златни ръце: работи и като бояджия, и като художник, и като реставратор. Печели добре. Имаме две стаи: в предната сме ние с Вася, с мъжа ми; вътрешната, по-тихата е на Женя. Там спи, там си учи уроците. Гледаме да ѝ пазим тишина. Но аз съм машинописка — добави, сякаш се извиняваше, Галина Степанивна, — често работя в къщи, тракам на машината, но най-често в кухнята — да не ѝ преча...

— Ясно, ясно ми е! — прекъсна я енергично учителката и добави, че точно така си е представяла всичко: добро семейство и Жения има чудесни условия. (От тези думи Галина Степанивна сякаш помрачня, но веднага пропъди тревожната сянка от лицето си.). То и по Жения си личи, че у тях всичко е наред: момичето е пълна отличничка. Така че Изолда Маркивна е дошла не във връзка с успеха ѝ, а по друга причина. Как да ѝ обясни...

Учителката разказа накратко какво се беше случило в клас: за краставицата със свинска опашка, за грухтенето и за косматата ръчичка.

— Така ли? — искрено се учуди Галина Степанивна. — То и аз забелязах, че Жения си дойде някак гузна, хапна, без думичка да каже, и веднага седна да учи.

Майката си спомни още, че напоследък дъщерята е някак тревожна. Щом влезе в стаята ѝ трепва нервно и като че бърза нещо да скрие.

Изолда Маркивна се замисли. После произнесе сериозно с тона на човек, стигнал до дълбоки изводи:

— Чудесно! Значи тя не само в училище, но и в къщи е потайна. А бихте ли ми казали с кого дружи, с кого споделя тайните си?

Галина Степанивна въздъхна и си оправи косата с ръка, по която сапунът вече беше изсъхнал. Явно не ѝ се говореше за това, но все пак си призна:

— Ох, сигурно ние сме виновни. Щерката има един навик... Детинщини! От малка си е вгълпила, че иска да е момче. На колко трябва да беше? На три — три и половина. Бяхме на курорт в Крим, в Алушта. Жения си играеше на плажа с един Стасик. Неразделни бяха. Какво толкова ѝ допадна това момче, кой знае. Като се прибрахме в Киев, че като се заинати! Аз съм Стасик, дайте ми панталонки, искам кепе. Поведохме ѝ се по акъла: е, хубаво Стасик — Стасик, ще си поиграе детето. Пък и ни беше интересно. После се усетихме, че взе да става сериозно. Обличам я за детската градина, а тя за нищо на света не иска да сложи рокля. Реве: „Дай си ми панталонките, аз съм Стасик! Не искам децата да ми се смеят!“. Вярно, ще ѝ се смеят — нали всички са свикнали, че е Стасик... Докато тръгна на училище, все с панталон и с момчешка фланелка ходеше. Като гледах момиченцата — с плитчици, с панделки — хубави като пеперудки, и ми домъчняваше:

дали не окрадохме детето си? „Женя, миличко, хайде да ти сплета плитки!“ Ами! Не ще да чуе! Тя колан иска, пистолет, пагони — като ония обесници момчурляците.

— Тя значи повече с момчета дружи, така ли?

— Ох, най-лошото е, дето стана така, че сега изобщо си няма приятели. От момчетата страни, понеже тя е момче, а момчетата, докато бяха по-малки, я приемаха в тайфата си, а сега — нали е момиче — вече не я щат. Повърти се сама из двора и се присламчи към децата (има си един Мотя), или към възрастните. При професор Хай-Бичковски ходи да му додява...

— Да сте ѝ купували напоследък нови играчки? — продължаваше да разпитва Изолда Маркивна. — Нещо, което да пищи или да грухти?

— Господи, какви играчки! Къде има тя време за игра. Учи, ходи да плува, вечер чете или се отбива при професора — това е...

— Хм, странно. — Изолда Маркивна намръщи тънки като ширитчета вежди. — Какво ли беше донесла в клас? Може би кученце?... Но не, грухтеше като прасе...

— А-а-а, сигурно! — засмя се на такова предположение Галина Степанивна. — Кученце трябва да е било! Откога се заканва, че ако не ѝ купим куче, сама ще си намери — ще хване някое, или ще си измоли. Много ни е сърдита. Разбирам децата, особено градските. Вижте ги на какво заприличват през лятото, през ваканцията — скучаят, копнеят за рекичка, за трева, за пеперуди. Искат им се някого да погалят, да го хранят. Затова са деца. Но кажете ми какво мога да направя? Къде да го държа това куче?

— Така е — съгласи се Изолда Маркивна. — И аз мисля същото: вземеш ли куче, после няма да имаш време нито за театър, нито за кино.

Учителката пак се замисли, после попита:

— Мога ли да надникна какво прави Женя?

— Разбира се. Заповядайте, елате.

— Не, не. Галочка, не ме разбрахте. Да идем тихичко на пръсти. Да не я стреснем. — Изолда Маркивна направи на пръсти няколко крачки — показва как да отидат.

Приблжиха се, усмихнати, крадешком до стаята. „Не е май много хубаво да се наднича така“ — помисли си майката, но не посмя

да спори с учителката. Застанаха двете пред вратата. И притихнаха приближили глави, като две приятелки на снимка.

В стаята на Женья беше тихо, сякаш нямаше никой. Само будилникът сънено щракаше. Изведнъж се чу разговор — кратък и тих. Разговаряха двама. Да, именно двама. Единият глас беше несъмнено Жениният. Тя попита нещо. Отговори ѝ някой друг — с тънко, дрезгаво, фъфлещо гласче. Като да беше някое старче или настинал човек.

Върху лицето на майката се изписа учудване: кой можеше да е? Нали никой не беше идвал? Интересно! Открехна вратата. Двете глави, нейната и Изолдината, се вмъкнаха едновременно в стаята. Очите зашариха нетърпеливо по пода, по стените.

А, ето я Женя. Седи на пода, изгражда от книги високо съоръжение — небостъргач или по-скоро кулата на Пиза. Кулата леко

се олюлява и се кланя, а Женя — тя е толкова съсредоточена, че даже не диша и е прехапала език — Женя се мъчи да закрепим отгоре тежкия речник.

— Слушай — обръща се тя към някого. — Я подпри стената. Ей тука, че ще падне. Ама по-бързо.

И какво мислите! Едно мъничко, прилично на човече същество (но май с опашка) надникна иззад купчината книги и протегна лапички да подпре...

Женя трепна, обърна рязко рамо, книгите се сгромолясаха на пода, а помощникът изчезна моментално, сякаш изобщо не го е имало.

За миг се възцари тревожно мълчание.

Жените замряха в комично неловка поза — надвесени до кръста в стаята, и се чувстваха неудобно, задето бяха шпионирали (по-точно, че ги бяха заловили на местопрестъплението). Женя беше застинала — смутена и пребледняла — с лице към вратата.

Изолда Маркивна първа се овладя. Изправи се, разтърси лилавата си фризура и отвори вратата. С престорено бодър тон каза:

— Здравей, Женичка, дойдох да те видя. Още веднъж — здравей. Защо пребледня? От мене ли се уплаши? Не се ли радваш, че съм ви дошла на гости?

Галина Степановна не умееше така добре да се преструва и още стоеше като зашеметена. На нея ѝ беше два пъти по-неудобно: и пред дъщерята, и пред учителката.

— Женя, ти с кого говореше? — попита колкото може по-меко майката.

— Аз? Кога? — По гласа личеше, че Женя се е уплашила, но вече се е овладяла и е настръхнала, готова да се брани. — Кога? — повтори с невинен израз.

— Току-що.

— С никого не съм говорила.

— Женя, нали чухме. С ушите си. Ти си честен човек — кажи.

Момичето хвърли поглед към пода, по който се търкаляха книги, и сякаш се досети за какво става дума.

— А-а! Сама си приказвах.

По лицето на майката премина сянка. Срамота! Лъже щерката. И то пред учителката.

(А Женя беше казала истината. Само че майката и учителката в този миг бяха забравили, че при хора като Женя често идват тайнствени приятели — от мазето, от тавана, от запуснатата вехта къщица до стадиона. Тези приятели идват, когато сте в къщи сами, а искате с някого да си поприказвате.)

С една дума Галина Степанивна спря да разпитва дъщеря си и кимна на Изолда Маркивна: да идем в кухнята. Там тя се извини пред учителката, обеща, че ще поприказва с дъщеря си насаме — досега Женя нищо не е крила от нея. „Ще я разпитам и ще дойда в училище“ — обеща майката.

Жените се сбогуваха, на прага Изолда Маркивна още веднъж мило се усмихна и напомни:

— Непременно да си купите радиограмофон за кухнята.

Навън беше вече тъмно. По улиците светнаха лампите, боботенето на колите се засили — усещаше се краят на работния ден. Галина Степанивна се разбърза — мъжът ѝ скоро ще се прибере, а на печката още вреше пълна бака с пране. Тя переше, изстискваше чаршафите и калъфките, мислеше какво да сготви за вечеря, но всички ежедневни грижи отстъпваха пред мисълта: какво ли става с Женя? Какви са тези тайни? Защо се крие и лъже? Може би за нея вече настъпва трудният преходен период, когато се променя не само гласът, но и характерът, навиците, когато детето пораства? Досега дъщеря ѝ беше като прозрачно стъкло — всичко беше ясно, открито. А сега — упорство, мълчание, някакви тайни.

Галина Степанивна оправи набързо кухнята и влезе при Женя. Момичето седеше на масата, до лампата, поглеждаше към отворения учебник и пишеше нещо. Слабото мургаво лице беше съсредоточено, перчемът стърчеше като таралежче. А ушите ѝ — навярно защото се надвесваше над учебника — леко шаваха.

— Задачи ли решаваш? — попита майката.

— Задачи.

— Излизат ли?

— Излизат.

На Женя всичко ѝ вървеше. И задачите, и английският, и ботаниката. Никога не беше молила родителите да ѝ помогнат.

Майката постоя до вратата, въздъхна и подхвана отдалече:

— Женя... кажи ми, защо не стоите мирни в клас?

Женя хвърли към майка си страдалчески поглед: „Ох! — искаше да каже, — защо ме разпитвате? И нали знам, че няма да ме разберете“.

— Ох, мамо, как да ти кажа? Като си приказва с нас през междучасията, Изолда Маркивна е много весела и добра, момичетата се лепят по нея — разпитват я, оглеждат я. Но влезе ли в час — да умреш от скука!

— Как така — от скука?

— Ами много просто. Доспива ти се... Виж, при директора е друго: той хич не е весел, все е навъсен, а почне ли да разказва за Троянската война и класът веднага се умирява, даже Бен не дърдори, само сумти...

Майката така и не можа да разбере защо се е провалил урокът по рисуване. Попита вече по-откровено:

— Ами ти каква животинка си носила в клас? На улицата ли я намери?

— Мамо! — погледна я умолително Женя. — Какво сте се хванали всички за мен?

В това време в кухнята нещо засъска — сигурно беше изкипяла млечната каша. Майката изохка и хукна, освободи Женя от упорития разпит.

Но денят не завърши толкова благополучно за момичето.

ВАСИЛ КИНДРАТОВИЧ НА ТРИБУНАТА НА ООН

Киев притихна. Минаваше един часът през нощта. Майката и Жения вече спяха, когато по стълбата закънтяха тежки и бавни стъпки — сякаш някой бръскаше с метла. Прибираше се тридесет и пет годишният глава на семейството, Васил Киндратович Цибулко. Слаб, навъсен, с провиснали на носа очила, той се клатушкаше яко. С едната ръка се държеше за перилата, с другата притискаше към гърдите си сандъчето с бояджийските четки. На първата площадка Цибулко спря, пое си дъх и каза: „Дами и господа! Вие потопихте двадесет и шест контейнера на дъното на Атлантическия океан! — Той бутна с пръст стената. — Давате ли си сметка какво значи това? Заплаха за целия световен океан!“. Цибулко се олюля, погледна строго котешката муцуна, надраскана от някого върху червеникавата стена. Закани се на котката и се заклати към втория етаж, към дома си. Дълго не можа да улучи ключалката и подхвана отново: „Джентълмени, знаете ли какво съдържат тези контейнери? Да, страшна отрова. Това ви го казвам аз, Васил Киндратович!... Опомнете се!...“.

За да разберем към кого беше адресирана речта на Цибулко, трябва да се върнем малко назад.

Васил Киндратович беше „майстор по поднебесните работи“. По цял ден се катереше по скелите: под куполите на катедралния храм, по покриви и кули, с една дума там, където духат студени ветрове и над главата ти се носят облаци. Там горе, в небесата, той беше най-големия майстор бояджия в Киев. Така поне твърдеше: „От мене по-голям майстор бояджия няма да намерите!“. Беше много горд, че е боядисвал стените на университета, белосвал е с вар и синка камбанариите на катедралата Света София, правил е украсата върху фасадата на Двореца на пионерите. Беше не само бояджия, но и скулптор, художник, реставратор.

С една дума там, на скелите, Цибулко имаше златни ръце. Но слезеше ли на земята, тези ръце се протягаха понякога... към чашката.

Длъжен съм да заявя категорично: Васил Киндратович пиеше рядко. И то само по принцип, когато прочиташе във вестниците някое страшно съобщение: за атомни експлозии, за отравяне на водата, атмосферата или за нещо подобно. На връщане от работа Цибулко надничаше с тревожно сърце във витрините с окачени вестници и прочетеше ли тревожна новина, удряше каскет в коляното и заявяваше: „Така си и знаех! Предупреждавах ги!“. Възмутен докрай, тръгваше с решителна стъпка към кръчмичката да си намери на някоя масичка събеседник (съмишленник или противник) и да му докаже, че империалистите трябва незабавно да се усмирят, иначе ще докарат планетата до пълна катастрофа.

Така беше и сега. На първа страница на „Известия“ беше прочел съобщението — „Смъртоносният товар“, в което се казваше, че Вашингтон е потопил във водите на Атлантика 3000 тона отровен газ. Това така го потресе, че си поръча тройна доза и за малко не напердаши старчето, с което се разприказва, защото то заяви, че газът е като сапунени мехури, океанската вода ще го разнесе и няма да остане и следа.

С мъка укротиха разгневения Цибулко и го накараха да напусне кръчмата.

После бояджията Цибулко се разхожда до късно през нощта из киевските улици и булеварди, призовавайки гражданите да бъдат бдителни. Качваше се по бордюрите, по пейките и гранитните парапети и държеше речи:

— Граждани, хора, другари! Океанските вълни носят ужасна отрова! Тя приближава! Бреговете на Европа са вече черни!...

Издигаше себе си все по-високо и по-високо — на областни, на всесъюзни трибуни. Малко по-късно държеше речите си вече в Ленинград, в Париж, по европейски конгреси. Гласът му ставаше все по-могъщ, придобиваше ораторска сила и интонации. След като беше говорил и от трибуната на ООН, той се беше довлякъл до блока на улица Стадионна, беше напипал вратата на апартамента си и беше отключил с непослушни ръце. Вмъкна се в антрето и заяви:

— Океанът е отровен, по плажовете на Флорида умират хиляди китове.

Но по миризмата на изпрано бельо веднага разбра, че си е вече в къщи. В миг се преобрази: млъкна, сякаш беше вече изтрезнял, и

запристъпва на пръсти. Промъкна се тихо като балерина в стаята.

Заспа с предчувствието, че утре ще му трийт сол на главата.

Присъниха му се експлозии, земетръси, планински срутвания. Вълните на океана подмятаха Цибулко нагоре и го пускаха с главата надолу, не му достигаше въздух и някой упорито го гъделичкаше по носа. Цибулко кихна и се събуди. От тъмното му се счу фъфлещ глас: „Как само хърка — стъклата треперят!... Я се обърни на хълбок и млъквай!“. Нечии пръстчета пак го хванаха за носа и взеха да напъхват внимателно в ноздрата му кибритена клечка или пръчица. „Ап-чхи! — кихна уплашено Цибулко. — Какъв дявол ме е полазил?“ В тъмното нещо се размърда на гърдите му и пак прошепна: „Хъркас!... Ама ти сега се ми спрес!...“. Усети под носа си допира на космата ръка и му замириса на гъби и плесен — на нещо животинско, а не човешко.

Цибулко изстина: каква е тая дяволия?!

Понечи да размърда ръка — не може; ръката му е изтръпнала, станала е като умряла риба. Пръстите са се слепнали като на мъртвец. Лежеше неподвижен и не дишаше, после раздвижи криво-ляво пръсти, протегна ги предпазливо в тъмното и дръпна шнурчето. Лампата светна. О, боже! Точно на гърдите, под носа му седеше някакво дяволче. Беше присвило очи и се закриваше с мънички длани от светлината. Беше червеникаво, дребничко, с космати ръчички.

Макар да осъзнаваше, че днес беше попрехвърлил мярката и може всичко да му се привида, Цибулко ритна все пак с коляно и викна:

— Къш! Махай се оттука! Къш, дяволе!

Напрегна се, подхвърли с лакти и колене чаршафа, отметна го.

Зверчето тупна на пода, отърколи се, но веднага скочи и затрополи с копитца по паркета. След него се влачеше тънка дълга опашчица с кичурче накрая.

— Галя, дяволи! Къщата е пълна с дяволи! — заразтърсва жена си Цибулко.

Викът му стресна и Женя.

Събуди се разтревожена, запримига, за да отпъди съня. Наоколо беше тихо и тъмно, само вън, на улицата светеше фенер, сякаш обкръжен от жълт пух. Нощ, тишина. А до нея, зад стената, се чува шум, тропот и гласът на баща ѝ:

— Стой! Дръж го, дръж го!

Нещо издрънча (сигурно чаша), счупи се със звън, и събуди ехо в нощната тишина.

Женя най-сетне проумя, че шумът не идва от съседите, от Жупленкови, които все се карат, ами от тях, от предната стая. Чуваше се как там баща ѝ гони някого и крещи:

— А-а! Ей сега ще те спипам! Стой, къде бягаш!

Момичето отметна одеялото и се свлече от леглото, напипа веднага с крака вехтите чехли. Застина и се озърна плахо: да отиде ли при родителите си? Какво става там?

В предната стая бяха запалили лампата, изпод вратата проникваше тясна белезникава ивица. Подът се тресеше от тропот, гръм и трясък — както в клас, когато играят на жмичка. Ето, падна стол, а баща ѝ вика. Изглежда, беше скочил от канапето и се беше хлъзнал на паркета, защото изохка и сърдито изруга.

Ох! Сега се събуди и майка ѝ. Занарежда сънено и ядосано:

— Господи, Василе, какво правиш? Какво си се разбеснял посред нощ? Ще събудиш хората!

— Галя! — пуфтеше баща ѝ. — Галя, тук има дяволи! Виж — един подскача ей там, край стената!

— Пак си направил главата! Знаех си аз! Вече и дяволи ти се привиждат. Нали ти казах докъде ще те докара чашката!

— Ама не, Галя, погледни! Шмугна се под нощното шкафче, не — под телевизора. Скри се. Ами очите му!... Зелени, облепени, чак ме дострашава!

Цибулко ту се хилеше, ту скачаше уплашен, и гласът му беше дрезгав и писклив от възбуда.

— Вася! — вече сериозно се уплаши майката. — Да нямаш треска? Легни, помъчи се да заспиш, успокой се...

Но баща ѝ настоя възмутено:

— Ох, Галя, стани, като ти казвам! Моля те, стани. Ето го — ей там, в ъгъла. Погледни! Много те моля!

Леглото изскърца. Навярно майка ѝ беше станала.

Женя стоеше по нощница зад вратата и усещаше бодежи под ребрата — от студ, или може би от нерви. Дръпна лекичко с пръст вратата към себе си и когато ивицата светлина преряза тавана, надникна с едно око през пролуката.

Родителите ѝ са коленичили и сякаш правят метани — надничат под нощното шкафче.

— Я гледай! — замря в нисък поклон майка ѝ. — Вече и на мен взе да ми се привижда! Май наистина има нещо! Дали не е плъх? Вася, подай ми лопатата, ще се опитам да го измъкна.

Но изведнъж пред родителите застана съненото момиче. Премрежило очи от светлината, по бяла нощница, с подпухнали клепачи, с меки, кръгли, порозовели от топлината ушенца. Сънена, доверчива пеперудка.

— Мамо... Недей с лопатата. Там няма нищо. Ще ти обясня...

БЕН. 101-ВА АРМИЯ НА МАЛКИТЕ ОБЕСНИЦИ

Всъщност всичко се случи заради Бен.

Щом излезе на балкона, Женя виждаше оттам целия двор. Точно под техните прозорци беше топлоцентралата — тромава, черна от пушека тухлена сграда. Зад нея стърчеше кулокранът, който издигаше една след друга стените на девететажен блок, зейнал на слънцето с празните си прозорци.

Из двора още имаше следи от съборените вехти къщурки — тук-таме храсти диво грозде, цветни лехи, плодни дръвчета, полусрутени огради с пролуки от разковани дъски, удобни за провиране в съседните дворове и даже в заводския стадион.

В най-далечния край, прикрил двора от северните ветрове, се издигаше нов седеметажен блок, облицован с бял камък. В този блок, също на втория етаж, живееше Андрий Кушчолоб, тоест Бен.

Женя виждаше неговия балкон, над който се олюляваше японска рогозка с императорската емблема — яркочервено слънце, изгряващо от морето сред ослепителни лъчи. На фона на това слънце пред публиката се появяваше — Бен — Кушчолоб, генералът на 101-ва армия. Неговите бойци го приветстваха със задружен крясък, а когато Бен слизаше с лъвски скокове долу, мазетата и входовете кънтяха от тропота на десетки крака, над двора екваха викове „ура!“, „напред!“ и „Мътните да ви вземат, обесници!“, придружени от силно ехо. С една дума, започваха сражения, за които ще разкажем малко по-късно.

Женя и Бен се познаваха отдавна, кажи-речи от детските колички. Но на гости тя му отиде по-късно, когато тръгнаха на училище. Вече не помнеше за какво я прати майка ѝ при Кушчолобови. Може би да поиска затварачката за консерви. Женя се запъти плахо към съседния блок. Още от входната врата личеше, че тук живее войнствен милитарист: стъклото строшено, дървената рамка изподраскана, мазилката на стените разкъртена — чак тухлите се

виждат. Навсякъде стряскащи надписи: „Халт, мисли му, мръсник!“, „Привет на трупове!“.

Тогава още малка и наивна, Женя се уплаши от надписите. Но я очакваха и по-страшни неща. Вратата на Беновия апартамент беше като вход за разбойническа пещера. Черната мушама на тапицерията беше като насечена със сабя или надупчена от картечница — през дупките и цепките стърчеше бял стъклен памук. В горния край на вратата беше нарисуван череп с кости и пишеше:

FANTOMAS

В долния беше нарисуван пистолет, стрелящ право в очите ви. Гостоприемният надпис гласеше:

Wellkommen! — Моля, заповядайте!

Женя се стъписа, но въпреки това реши да позвъни. Оказа се обаче, че звънец няма и на жичката виси само счупеното копче. Момичето дръпна предпазливо и охна — хвана го ток и му разтърси ръката!

О-ох, ами сега? Как ще влезе?

Зад вратата се чуваше тропот, възгласи, викове. „Сигурно гледат телевизия“ — помисли си момичето. Почука лекичко — никой не се обади. Блъсна вратата с крак и тя се отвори. Както можа да се убеди, Кушчолобови не признаваха никакви ключалки.

Влезе в антрето и видя странно, поразително зрелище: Бен беше яхнал дядо си, пришпорваше го с пети и крещеше: „Хайде, давай. Ритай, дядо, ритай! А сега ме хвърли!“. Оказа се, че Бен репетира сцена: опитомяване на мустанг. Тези дни беше гледал в „Клуба на кинопътешествия“ филм за празника на каубоите в Канада. Много му бяха харесали сцените с бой на бикове (как ловците се криеха от разярените животни в една бъчва), а също и за надбягванията с файтони, и за опитомяването на диви коне. Сега повтаряше най-ефектната сцена при домашни условия. Дядото мустанг тъкмо беше

започнал истински да рита, когато вратата изскърца и в стаята влезе Цибулко. Домашното кино спря. Бен скочи на крака. Беше с дънки и целият в нашивки. Той насочи автомата си към гърдите на Жения и викна:

— Стой, не мърдай! Тука е границата! Я да те видим какво контрабандираш?

Дядото се надигна с пъшкане от пода и заизтрива от лицето си обилната пот.

Жения беше чувала майка си да казва за Бен: „Нищо чудно — детето расте само!“. Наистина, Бен растеше почти без родители. Майка му, стройна синеока хубавица, същинска кинорусалка, беше костюмерка в театъра и кой знае защо — може би за да следи последната мода, или просто от любов към далечните пътешествия, прекарваше повече време в чужбина, отколкото у дома си. Бащата, инженер-конструктор в голям завод, не изоставаше от жена си и също взимаше продължителни командировки — за Полша, Белгия, Италия. В своя дом родителите на Бен се срещаха рядко, обикновено на големи празници. Тогава прегръщаха и целуваха синчето и отново поемаха — кой на Изток, кой на Запад, а на Бен оставяха прощалните си целувки и купища подаръци: последна мода дънки с тигри по етикетите, пистолети и картечници с батерийки, разкошни каубойски колани, истински бинокли и дъвка. С това разпалваха още повече войнствения дух на Бен, който и насън, и наяве само стреляше и пленяваше.

За войнственото възпитание на Бен допринесе и дядо му Андрон. Той беше висок, слаб, с тебеширенобяло лице, като напудрено. Въпреки напредналата си възраст и болестите, работеше в къщи като роб. Някак незабелязано той беше станал за Бен и бавачка, и готвачка, и възпитател. Дядото готвеше, ходеше на пазар и по магазините, подреждаше стаите, переше, къпеше Бен, учеше с него уроците, тъпчеше знания в непокорната Бенова глава. Но този мършав, измъчен от шетнята човек имаше една слабост — спомените.

Дядо Андрон беше участвал в три войни, четири пъти беше раняван и веднъж контузен. Имаше и медал „За спасяване на давец се“. Разбира се, спомените му бяха изпъстрени с бойни епизоди, с батални сцени, с разкази за сражения, отстъпления и преследвания.

Дядо Андрон беше отгледал Бен от пелени, но никога не му беше пял лютчини песни, не беше му разказвал за Лисичка-сестричка и за

Котаран бей, ами нижеше сцени коя от коя по-страшни, от богатата си биография: как ги затрупало в окопа с един австриец и как двамата се били под купища пръст: как един шрапнел му отрязал всички копчета на ризата и на брича, но той останал невредим; как едни бандити се опитали да го напият, ама той ги надпил, навързал ги и ги натоварил на един фургон и тъй нататък, и тем подобни.

Случваше се дядо Андрон да си спомни и някоя приказка, но той винаги я превръщаше в разузнаваческо-шпионска. В неговите уста приказката за Ивасик-Телесик звучеше горе-долу така:

— И ето, потеглил Ивасик-Телесик с лодката си по реката, искал да налови малко риба, да-а-а... А реката се казвала Сейм, точно на границата, и било през тридесет и девета година. Тъкмо хвърлил въдицата и чува пляс-пляс, пляс-пляс... Някой пляска по водата. Погледнал: майчице богородичке! Шпиони, диверсанти! Плуват по течението откъм отсрещния бряг! Само главите им се подават.

Следваше разказа как Ивасик-Телесик хич даже не се уплашил, ами ги фраснал с веслото по кратуните, а после ги навързал с найлоново въже и ги отвел на заставата...

По това време Бен вече стигаше на дядо си до гърдите. Беше рошаво, източено момче с пухкави румени бузи. А очите? Небесносини, безгрижно весели, като на майка му! Дядо му се чудеше с какво да го тъпче, та момчето растеше не с дни, а с часове и дрехите му омаляваха през седмица — ръкавите на ризите стигаха до лактите, а крачолите на новите дънки до прасците. С окъселите дрехи Бен препускаше през двора като луд.

Дядо Андрон даваше мило и драго за внука, въпреки че си поплакваше скришом от него и го наричаше мъчител и тиранин. И как не — беше стигнало дотам, че дядото се приближаваше до Бен само по команда, козируваше и му докладваше за дежурството си в кухнята и как се е справил с Беновите домашни.

А сега дойде време да ви запозная и със 101-ва армия.

Последният звънец е избил и момчетата от улица Стадионна препускат презглава към къщи, като се „насърчават“ взаимно с чантите. Те нахлуват с писъци и смях във входовете, прескачат по две-три стъпала, захвърлят чантите до вратите, преглъщат несдъвканите кюфтета, бързат да изскочат, задъхани и зачервени, на двора. Там, до оградения за децата пясък, воините вече се събират. Всеки носи

оръжието си: лъщят дървени, железни, пластмасови саби и автомати; някои носят направени собственоръчно томаховки и мачете, други са се накичили с пистолети и гранати, някой вече трака нетърпеливо затвора на винтовката. Униформата им е кажи-речи еднаква: вехти, протрити дънки, ризи с прикачени с телчета пагони, войнишки поясоци, а на гърдите — измъкнати от къщи гвардейски значки и медали. Не липсват и каскети, войнишки кепета, шлемове, милиционерски фуражки, с една дума — армията всява страх. Най-отпред, леко прегърбен, в знаменитата вратарска стойка, е застинал Вадим Кадуха — дясната ръка на Бен. През рамото му е праметнат небрежно мръсен червен шал, а над очите му е нахлупена ръждива германска каска.

Армията е готова, тя се вълнува, поглежда нетърпеливо към балкона, към олюляващата се яркожълта японска рогозка с нажеженото слънце.

Но ето, в лъчите на това слънце се появява румената кръглобузеста физиономия на Бен, който още дъвче каша (а дядото ситни подире му с чаша компот). С каша в устата Бен крещи:

— Салуту командо тореро! Ура-а-а! — и маха с генералска ръка.

В отговор армията размахва саби, пистолети и автомати, въодушевено подскача и крещи:

— Бен! Бен! Ура-а-а, Бен!

Поздравът, отправен към вожда, кънти над целия двор, стъклата на прозорците звънтят, враните се вдигат с грач от дърветата, а изпоплашените майки откарват по-надалеч количките с бебетата — бягат зад блока или на улицата.

Нетърпението расте и Бен излита като вихър от входа. На главата му — черен пилотски шлем, на раменете — позлатени (уж маршалски) пагони, коланът е със сребърна тока, свръхмодерните дънки са с ципове по крачолите, а в ръцете си държи автомат от блестяща черна пластмаса. Бен прави с див крясък няколко лъвски скока, пада на едно коляно и пуска дълъг картечен ред по собствената си армия (навярно за да я слиса, да я главозамае, да накара войниците да усетят неговата сила и власт). Преставя да стреля, пак скача, после пада с вик върху пясъка и рита конвулсивно, а поразената армия тъпче смутено край него.

Бен става, впива във Вадим небесносиния поглед на пламналите си от безумна смелост очи и пита:

— Джо, готово ли е?

— Тъй вярно, сър — козирува Джо и изплюва като същински гангстер дъвката.

Кадуха живее с баща си в съседния двор. Момчето няма майка и я кара как да е. То е слабо, нервно и отмъстително. Сега Вадя оправя вратарските си наколенници, а на лицето му е застинала презрителна гримаса. Тя означава: „Я стига си се фукал! Ти си нищожество, Бен! Аз ти продадох временно поста главнокомандващ за цигари и малко пари. Ако си вириш много носа, ще ти направя военен преврат — и ще си върна званието. Ясно ли е?“.

Но засега, придобрен от дъвката и българското цигаре, Кадуха не желае да разпалва вътрешни ежби. Той е готов да се подчини и само плюе презрително през зъби.

Въпреки доклада на Кадуха, че всичко е в пълна готовност, щом почват да делят армията на „наши“ и „чужди“, веднага става меле и се вдига ужасна врява. Всеки иска да е от „нашите“, но Бен подбира най-верните, най-големите подмазвачи, а които нямат щастието да бъдат негови любимци — тях ги блъска с юмруци и ги праща в армията на „врага“. Вадя наблюдава презрително изпод каската какви нехранимайковци му пробутват. „Много важно! — е изписано върху смръщената му, отдавна немита физиономия. — И с тоя дребосък пак ще ви опердаша. Ясно ли е?“

Най-сетне двете армии са готови. Всяка си има свои танкисти, диверсанти, разузнавачи, санитарии. Армиите жадуват битки! И ето: Бен пуска с автомата си (той работи с батерийки) продължителен, пламтящ огнен ред, прави огромен скок и реве като тигър. Това значи, че сражението започва. „Нашите“ се понасят с тропот и крясъци към мазето, а „враговете“, начело с Вадя, тичат към дъното на двора и залягат край оградата, сред боклука и храстите.

Тишина преди атаката. Изведнъж Вадя Кадуха се надига, слага в устата си два мръсни пръста, изсвирва:

— Пълзешком! По корем!... В атака! Напред!

Пръв се надига, прескача храстите и каската дрънчи на главата му. „Враговете“ атакуват с прибежки мазето, лягат, пълзят по лакти, на един му се свличат панталоните, друг си изтървава сандалите, а от

мазето през всички пролуки и отвори стрелят героите на Бен. Този ужасен, нечовешки трясък разтърсва сградата от първия до петия етаж, нахлува в съседните дворове, стига чак до стадиона и до Лукиянивския пазар.

— Ироди! Да опустеете, дано! Чумата да ви тръшне! — долита от един прозорец, а от котелното изскача огнярят Хурдило — плешив и сух като върлина. Глух е като пън, но и той е чул невероятната стрелба и сега тича с ръжен в ръка към пясъка.

Зърнали запъхтения дядка, „враговете“ скачат на крака и вече никой не може да каже дали атакуват, или просто тичат да се скрият в мазето. Пръв препуска Вадя Кадуха с хищен и безстрашен израз на лицето. Той се хвърля в ръкопашна атака срещу бойците на Бен. А Бен и неговите орли се напъхват в тъмните и глухи катакомби, в най-мрачните къшета на подземие, където се боят да влизат даже котараците. Огромното мазе се шири под цялата сграда: по тесните, тъмни галерии можеш да стигнеш чак до другия край на пресечката, ако не сбъркаш и не се заблудиш из страничните коридори и разклонения.

Тропотът, крясъците и стрелбата долитат сега изпод сградата: мазето глухо боботи, чува се как по циментовия под плющят подметки, как някой уплашено пищи, застигнат в тъмното. Там слепешката, пипнешком, продължават да се бият, да преследват врага и да умират воините от 101-ва армия.

Някой ще си помисли, че в тази война царува хаос, че не е ясно кой настъпва и кой се брани, кой е жив и кой е паднал с геройска смърт. Наистина, често се случва току-що убитият изведнъж да възкръсне, да се хвърли ожесточено и неочаквано върху гърба на убиеца и да го повали. Случва се също току-що победената армия бързо да се съвземе и да нададе вик: „Ура! Победата е наша!“. С една дума, често избухват конфликти и остри спорове: кой се е предал, кой е унищожен и кой е победителят.

Но Бен нямаше да е Бен, ако не умееше да внася вълна яснота в заплетените въпроси на войната и мира. Той и неговите стратегии са разработили правила, в които точно се посочва кой да се смята за убит, кой за контузен или леко ранен. Тук всичко зависи от вашата ловкост и от силата на гласа ви. Ако вие пръв сте изкрещели: „бам-бам-бам!“, ако сте извикали „Ей, надай, ти си убит!“, и то така, че да заглушите

противника, значи не може да има спор и врагът трябва да падне като подкосен. Но ако смъртоносните изстрели са прозвучали едновременно, трябва да паднете и двамата. Освен това има значение кой кого е съборил пръв на земята, кой кого е ударил със сабята или му е запушил устата. Най-важният въпрос: дали сме победили ние, или „другите“, се решава от всеобщ, общоармейски ред: победните салюти са за онези, които успеят да надвикат противника.

Освен това, за да се предотврати излишно кръвопролитие, според древната и благородна традиция двамата вождове на враждуващите племена често излизаха и в двубой. Започваше тъй наречената конна схватка. Кадуха качваше на раменете си някое пъргаво хлапе, което умееше яростно да драска; Бен също качваше на раменете си някое хлапе, само че по-леко. И ето, с конниците на рамене, започваха двубоя: скачаха на един крак и след като се сблъскваха най-напред за опит, мъчеха се да свалят врага с рамо, с цяло тяло или дори с челата на конниците. А в това време хлапетата се дращеа с писъци и крясък: мъчеха се с ловки движения и хватки да смъкнат противника от коня. Сред свиркане, тропане, възторжен вой и окуражаващи възгласи сражението продължаваше, докато Бен или Кадуха успееше да повали своя враг. А когато победеният падаше в тревата, разкървявайки и своя нос, и този на конника, екваше такъв триумфиращ вик, че глухият Хурдило отново изтичваше от котелното.

Ето, от мазето вече изнасяха първите ранени. Влачеха ги за ръце и крака, залюляваха ги и ги хвърляха върху пясъка на детската площадка. Притискайки с пръсти раните си, те стенеха, олюляваха се, гърчеха се от болки и го правеха толкова естествено, че веднъж едно момче едва не се разплака, изтича до вкъщи и донесе чаша вода, но един от мъчениците изведнъж ритна и чашата се намери върху пясъка.

Извеждаха и пленниците. Изправяха ги с лице към стената, ръгаха ги в хълбоците и ги хокаха: „Стой мирно! Не сваляй ръце!“. От мазето излизаха Бен и Вадя Кадуха. Те крачеха към момчетата с твърдата и решителна стъпка на триумфатори. Спираха на десетина метра от жертвите, хладнокръвно се прицелваха, изкрещяваха с две гърла и стреляха в стената, а обречените падаха прегърнати на земята и замираха в театрални пози.

— Да ви се не видеше макар! Брей какви артисти, проклетниците! — споглеждаха се, смаяни и потресени майките, които

полюшкваха бебетата си в количките и наблюдаваха безкрайното сражение.

ДЯВОЛЧЕ С АНИХИНА

Женя Цибулко рядко излизаше на улицата. Все нямаше време за разходка: или си учи уроците, или ходи да плува, или трябва да прескочи до магазина за мляко. Вечер майка ѝ насила я пъди: „Стига седя над книгите. Я се виж каква си прежълтяла, нищо не ядеш и очите ти едни тъжни — на какво прилича това! Върви да потичаш с децата“. Женя би искала може би да изтича на двора, но при кого? Понякога чуваше как под прозорците им момичетата играят на дама или скачат на въже. Но не ѝ приличаше да иде при момичетата — нали всички знаят, че тя е Стасик, който играе само със саби и пистолети и си има даже синя пилотска рубашка с истински пагони. (Става дума за отдавнашните пионерски времена, когато Женя се кичеше с разни дрънкулки — всичко беше отдавна отминало, още в трети клас.) Затова и сега, ако излизаше навън, Женя се запътваше, макар и колебливо, към момчетата.

— А-а-а, Цибулко! Жабулко! Слабулко! — посрещаше я армията на Бен. — Гоу хоум! Я да ти видим гърба!

Женя заставаше по-надалеч, беше ужасно напрегната, но си повтаряше: „Не се страхувам от тях! Не се страхувам от тях! Ще им дам да се разберат!“. И въпреки всичко тръгваше намръщена към въоръжената банда, сякаш изобщо не е забелязала неприятното държание на момчетата. Пламтящият ѝ напрегнат поглед говореше: „Само да ме закачите — ще си изпатите!“. Това че беше силна, го знаеха мнозина от тези нехранимайковци. Погледите се срещаха: Женя гледаше упорито и заплашително момчетата, а те гледаха подигравателно и неприязнено това нахално момиче. Изглеждаше, сякаш бандата всеки миг ще връхлети върху Женя и ще почне да я замеря с пръст; но точно тогава с Бен ставаше нещо необяснимо: той се изчервяваше, пристъпваше от крак на крак, примигваше неспокойно, а щом Женя приближеше до бандата му, скачаше и крясваше:

— След мене!

Изтегляше армията си на отдалечени позиции, само и само да не встъпва в бой.

Дори най-близките съратници на Бен не можеха да го разберат: какво му става? Всички го бяха виждали как оседлава безстрашно дебелоликия Шурик, вожд на момчетата от съседния двор, и как, сред крясъците и свиркането на момчетата, му навира носа в земята. Но пред тази Цибулко... май че пасува. И се изчервява до уши.

Откровено казано, Бен сам не знаеше какво го спира пред това момиче. Пред момчетата дразнеше Женя, подиграваше ѝ се, блъскаше я, но дълбоко в себе си признаваше: „Браво на нея! От нищо не се бои! И не отстъпва!“. Наблюдаваше крадешком и с необяснимо вълнение как тича из двора това упорито момиче с щръкнали уши, а привързаността на Женя към бандата ужасно му допаднаше.

— Команда, след мен! — крещеше Бен и прелетяваше като вихър край Цибулко (не забравяше и да я закачи уж случайно с лакът).

Момчетата топуркаха подир „генерала“ си, а Женя си отдъхваше след поражението и си казваше: те отстъпиха! Наистина, не я посрещаха човешки, но не посмяха и да я изпъдят. После се заиграваха и от само себе си излизаше, че Женя е санитарка, че тя също настъпва, атакува, крещи заедно с всички и блъска противника в гърба. Вярно, тичаше с момчетата, но все някак отстрани, откъм края, и все не можеше да се слее с бандата. Това измъчваше Женя и тя неведнъж си мислеше: „Защо не съм се родила момче, защо? На тях всичко им е позволено — да се катерят по дърветата, да стрелят, да се борят, да носят пагони. А аз?...“. Тогава Женя още не знаеше, че след година-две ще се смее на детинските си мъки и ядове, ще се гордее, че е момиче. Защото е много красиво — да си жена. Като нейната майка. Колко е добра! А когато майка ѝ си сложи любимата кремава рокля и белите обувки с високи токове, като се поначерви — колко е хубава тогава! На Женя ѝ е толкова приятно, когато някой от техния двор каже: блазе ти, имаш толкова мила и добра майка!

Разбира се, Женя направи тези открития малко по-късно, но сега още летеше със сабя в ръка след свирепото воинство, а до котелното стоеше нейния Мотя, хилавото момченце с овързаните уши, стоеше като сираче и гледаше как препуска армията на Бен. И дори Женя Цибулко — най-красивото и най-сериозно момиче на този свят, Женя Цибулко, която го черпи с вафли и му подарява стъкълца, даже тя се е

направила на момче, лудува заедно с всички и изобщо не забелязва Мотя. Готово да се разплаче, момченцето си мислеше огорчено, че ако тя, Женя, не дойде ей сега при него и не му каже „добър ден“, той няма да се сдържи и ще ревне. Мотя сигурно щеше да се разплаче, но стана нещо неочаквано: Бен прескочи един храст, бутна Женя и тя падна. Момичето се просна на асфалта, а от удареното коляно потече кръв. Женя се намръщи от болка, стисна зъби и с мъка си поемаше дъх. Запъхтян от играта, Бен стоеше до нея, усмихваше се уплашено и примигваше със смутено-весели очи. Личеше, че иска да ѝ подаде ръка, да ѝ помогне, но не се решава, срам го е от момчетата. Стоеше със застинала усмивка и гледаше кръвта. Тогава към Бен се приближи Мотя — мъничък, настръхнал като врабец. И му каза с разтреперани устни:

— Ей, Бен! Ти имаш... апандисит в мозъка!

— Млък бе! — сопна му се Бен и бутна малкия, но подаде на Женя ръка, помогна ѝ да стане. — Не беше нарочно... не исках — измърмори той грубовато. — Прощавай.

Насила го изрече това „прощавай“, каза го тихо, та никой да не чуе, и целият се изчерви, но нали носеше дълга коса — награби я с шепа и си я пусна пред очите.

— Нищо! — Женя стана и се намръщи. Избърса кръвта и се опита да върви. — Вече не ме боли. Ще мине!

Тя закуцука тичешком подир Бен. Съвсем не му се сърдеше, напротив — беше сякаш доволна, че не я заобиколи, ами я блъсна, както блъска в сражение и приятелите си.

От храстите изсвири Вадя Кадуха и Беновата армия търти да бяга.

Едни се юрнаха към входовете и затрополиха като коне към горните етажи, други минаха през пролуките в съседните дворове, а Женя се напъха с група десантници в най-хубавото скривалище — в мазето.

Още на първия завой, откъдето почваха редиците еднакви вратички (нали всяко семейство си имаше мазе!) беше ужасно тъмно и влажно. Някога тук висяха крушки, но Бен и Кадуха ги бяха изпотрошили, понеже знаеха, че „има ли война в Крим“, всичко трябва да е в огън и дим. Мазето се беше превърнало в подземни гробници и

тунели, където цареше мрак, миришеше на плесен, а в тръбите, опасващи стените, съскаше и виеше като вълк водата.

В тесните преходи не беше трудно да си строшиш главата, но Жения и десантниците тичаха бързо напред и съумяваха как да се ориентират в непрогледния мрак. Момчетата се блъскаха, пицяха от възбуда и страх, подгонени от разбойническото изсвирване на Вадя Кадуха, който напираше отзад. Скоро десантниците се пръснаха, напъхаха се из процепите и тунелите, и Жения не разбра как остана сама. Заопипва стените — къде е! Познаваше уж всички кътчета и къошенца на това мазе, но тук като че ли никога не беше идвала. Спря да си поеме дъх. Ръцете ѝ трепереха. Нима се беше уплашила? От какво? Въображението ѝ рисуваше страшни картини. Тук наистина не беше трудно да си представиш, че си в подземно царство, сред катакомби (като Одеските) или в каменен тунел, в който живеят троглодити и пещерни лъвове. Жения усети как я полазиха тръпки. Става ти страшно, но и любопитно: какво ли има там — малко по-нататък, в тъмната дълбочина?

Вътрешно цялата се сви, облегна се на стената. Ослуша се: къде е Кадуха? Отляво долетя бързо потракване, сякаш от картучница. Навярно Кадуха тичаше и удряше с пръчка по вратите на мазетата. После се чу тропот някъде горе, над главата ѝ, заглъхна зад къщата. Изглежда, армията на Бен беше излязла от мазето и сега се сражаваше вънка.

Жения тъкмо се намери да излезе и тя, но изведнъж нещо зашумоли. „Мишка!“ — помисли си Жения и потрепери. Ослуша се, долавяйки и най-слабите звуци. Ох, ето пак! Някой запъшка като старец и се закашля: у! ух! ух!... Жения хукна да бяга. Но колкото повече се отдалечаваше от странното място, толкова крачките ѝ ставаха по-бавни. Този глас... той беше толкова слаб и немошен, че да се бои от него и още повече да бяга... С една дума, тя спря и пак наостри уши: дали не ѝ се счу? Не! Някъде тука, до нея, до самата стена нещо наистина шаваше. И стенеше.

По гърба на Жения бавно запълзяха тръпки, но тя твърдо си каза: „Не бой се!“ — и вдигна поглед. В стената в една черна вдлъбнатина светеха две пламъчета. Бяха нечий очи, големи, зеленикави.

Но кой можеше да живее тук, под земята, в тъмното мазе? Беше ясно, че е необичайно същество, което после ще ти идва на гости

крадешком, за да не го видят възрастните и ще стане твой тайнствен приятел. Но Женья не се сети веднага и си рече: „Може да е някоя болна котка?“.

— Ма-а-ац! — повика тихо. — Маценце, ела тук.

Очите на онзи, малкия, се стесниха, угаснаха. После от тъмното се чу пак: ух! ух! апчхи! Сякаш се оплакваше от нещо, или молеше да го погалят.

Женья пристъпи. Странно: светеха не само очите, а цялата вдлъбнатина. Стените ѝ бяха залети с прозрачно зеленикава, сякаш морска светлина. А в малката пещера седеше... някакво зверче. Цялото се беше свило и трепереше от студ или от треска. „Морско свинче! — прошепна Женья. — Точно така!“ Беше виждала морски свинчета на птичия пазар в Куренивка. Те са малки, а козината им е бодлива като тел и прилича на изсъхнали водорасли.

Надмогвайки страха, Женья протегна ръка и заизмъква внимателно животинчето от пещеричката.

То се сви и запъшка. Сигурно беше болно.

Като се губеше в догадки, Женья забърза към изхода. Стигна до широкия прав коридор, където вече проникваше разсеяна сива светлина. „Кой си ти?“ — каза тя, вдигна по-високо пленника си и замря. Запримига — не вярваше на очите си. Дали не спи? Пред нея е истинско джудже. Ето му ръцете, пръстчетата, покрити с косъмчета, ето ги дланите — сухи и спаружени като на старче. Същинско човече! Косматичко, не по-голямо от човешка длан. Ами това какво е? Опашка! Дълга, корава, с кичурче накрая.

— Ха! — зарадва се Женья. — Ами че това е маймунка! Малко маймунче! Сигурно е избягало от зоологическата градина.

Но гномчето, щом чу думите „маймунка, маймунче“, веднага се размърда и се задърпа. Симпатичната му остра муцунка се изкриви в горчива гримаса, то засумтя, завъртя глава и взе да сочи с пръст рядката си брадичка. На Женья и през ум не можеше да ѝ мине, че това същество умее да говори, но сега му се е случила беда — гърлото му е възпалено.

— Същинска маймунка — повтори замислено Женья.

— Ав! — завъртя се човечето и плесна с длан Женья по устните.
— Ти си мамунка!

— Какво?! — Женя щеше да се задави. Не я учуди чак толкова, че зверчето говори като човек — нали в приказките и в мултипликационните филми всички животинки говорят. Учуди я, че това същество я перна изневиделица по устата.

— Ти си амунка! — подскочи пак човечето. — Не виздас ли, че съм тяволче и ме оли... хърлото.

— Какво тяволче? Какво хърло?

— Хърлото ме оли. Анхина — запелтечи човечето. После запъшка, закашля се и изрече с усилие: — Не виздас ли — настинах. Аз съм тяволче. Кво се пулис?

Имаше на какво да се пули. Малкото космато зверче, което Женя намери в мазето, изведнъж заговори: твърди, че е тяволче, а на всичко отгоре я хока.

— Я да вървим на светло — заяви категорично Женя. — Там ще видим що за дяволче си ми ти.

Тя тръгна към изхода, но над главата ѝ затрополиха стъпки, заподскачаха по стъпалата и заедно с вятъра в мазето нахлу Вадя Кадуха. Приклезна, разпери ръце като вратар (а лицето му — свирепо) и кресна:

— А-а-а! Ето къде била! Цибулко! Вържете я!

Бандата нахлу с гръм и трясък, наградиха Женя и я помъкнаха както мравките мъкнат стебълце, а тя се дърпаше, риташе и викаше сърдито:

— Пуснете ме! Пуснете ме, ви казвам! Аз вече не играя! Чувате ли!

Момчетата знаеха, че Цибулко е малко странна, че става „ненормална“, когато бандата „разстрелва“ котки или кривокракото куче Джулка. Тогава тя почва да пищи, закрива си лицето с ръце, застава пред дулата на автоматите и крещи, та да я чуе целият двор: „Недейте! Спрете! Дайте ми го!“.

И сега тя злобно се дърпаше и риташе и без това поочуканото войнство.

— Бе, я я зарежете! — викна на момчетата си Кадуха. — Пуснете я, компаниеро! Вари я, печи я — жена!

ГАЛИНА СТЕПАНИВНА. ПЪТЯТ КЪМ КЪЩИ

Масичката на Женината майка беше до стената. В стаята на машинописките, доста голяма и квадратна, стените бяха тапицирани с велтър, а отгоре с басма. За да се приглуши поне малко шумът. Но въпреки това, когато осемте машинописки започваха да блъскат едновременно по своите „Опtimi“, стаята се изпълваше с оглушително сухо тракане. Вратата час по час се отваряше, в стаята нахлуваха запъхтени журналисти и още от прага молеха:

— Галя, ужасно бързам! Моля ти се!

Галина Степанивна вършеше най-спешната работа. А понеже в радиото всичко е спешно и всички бързат за някъде: един на запис, друг — на летучка, на нея й се струпваха най-много ръкописи. Разбира се, за никого не беше тайна защо журналистите се въртят все около крайната машина: в радиото всички много обичаха тази дребничка слаба жена. Обичаха я, защото беше търпелива и работлива, защото имаше мек характер. В редакциите знаеха: Цибулко ще вземе (без да мърмори и без да нервничи) и най-изподраскания текст, ще ви го препише навреме.

Женя неведнъж се учудваше: майка й можеше да разговаря с някого, да гледа през прозореца или да седи, затворила уморено очи, и в същото време бързо-бързо да пише. Познаваше толкова добре клавиатурата, че работеше, без да гледа. Мислите на майка й са сякаш някъде много далече, а пръстите работят сами, местят валяка, намират необходимата буква и никога не допускат пропуск, никога не грешат. При това Галина Степанивна, която в училище беше получавала само петици и шестици, владееше чудесно граматиката, обичаше да чете (най-много за войната, за децата, за нещо героично) и затова не само пишеше вярно, но нерядко поправяше даже журналистите, които в бързината или по невнимание допускаха и по някоя грешка.

— Галя, много ви моля, препишете ми го веднага! — дотичва запъхтян репортерът от „Последни новини“ и хвърля на бюрото й

късчета хартия, изподраскани, изписани от горе до долу с нечетливи завърнкулки.

Галина Степанивна не може никому да откаже; често пише и през обедната почивка, остава и след работа. Към машината я привързват симпатията и любовта, с които произнасят в радиото нейното име: Галочка. „Тичай при Галя, тя веднага ще те оправи.“ „Компютър“ ли? Не зная. Попитай Галя как се пише. „Нашата Галя, при нашата Галя...“ Какво повече му трябва на човек, особено на жена, като награда за тежкия и ежедневен труд!

Гърбът на Галина Степанивна изтръпна от седенето, но тя намира сили да вдигне глава, да се усмихне приветливо на всеки и да каже: „Заповядайте. Готово е“... и чак когато става последна от мястото си и закуцука с отекли крака към вратата, чак тогава разбира колко е уморена. Оправя си набързо косата, слага малко червило и излиза.

Леко ѝ се вие свят — нали цял ден не е ставала от стола. Но Галина Степанивна не умее иначе да работи — такъв ѝ е характерът.

В този вечерен час по Хрещатик пешеходците се движат в два потока; хората се прибират от работа, всички са угрижени, съсредоточени. Шляпат подметки, шумолят найлонови шлифери, боботи сподавен говор. Улицата е задръстена от коли, тук-там в къщите вече палят лампите. Галина Степанивна се влива в потока, който тече към площад „Калинин“. Колкото и да е уморена, не забравя да слезе в подземния преход, където все едни и същи лелки продават цветя. Отбива се да купи карамфили или нарциси. А сега си избра пет разкошни свежи хризантеми.

Доволна от покупката, застана встрани и притисна цветята към бузите си. От белите влажни хризантеми лъха възгорчива есенна свежест, късен хлад. Да не беше толкова уморена, Галина Степанивна щеше да се усмихне и да си каже: „Колко са красиви! И как хубаво миришат!“. Но сега нямаше сили даже да им се зарадва. Но Галина Степанивна още е млада, тя мина няколко пресечки, пое си няколко пъти дълбоко дъх (като йога, както я учеше Женя) и погледът ѝ се оживи, а по бузите ѝ взе да избива руменина.

Тръгна с букета към тролейбусната спирка. Както винаги по това време, на площад „Калинин“ имаше много народ и както обикновено по-нахалните се качваха първи, развъртели лакти. Галина Степанивна

чакаше търпеливо на опашката. Ето я вече в първата петорка. Дойде номер осемнадесет. Опашката кажи-речи внесе слабичката Галина Степанивна в тролея. Тя ужасно се боеше от блъсканица и се промъкна в ъгъла, на задната седалка. Вътре беше претъпкано, но неуспелите да се качат още щурмуваха тролейбуса или висяха по вратите. Най-сетне потеглиха, пътниците се олюляха назад и някаква огромна лелка почти седна върху коленете на Галина Степанивна. „Ех, нищо. Все някак ще стигна“ — помисли си Цибулко, само и само да не стане кавга.

Леко ѝ се виеше свят, стана ѝ задушно, главата ѝ сякаш се изпълни с топла сънена мъгла. Мислите ѝ се въртяха все около работата. Пръстите тичаха по клавишите (буква „С“ заяждаше. „Проклетницата! Трябва да викна майстора“), валякът сновеше насам-натам, а слепоочията ѝ туптяха, туптяха... Галина Степанивна разтърси глава, за да отпъди тежката дрямка. Насила се накара да мисли за друго. Да, Женя. Сигурно се е върнала вече от басейна. Поне да си сложи след плуването вълнената шапка, а пък то, глупачето, нали иска да е герой — ще вземе да настине. А дали се е прибрал мъжът ѝ, няма ли да му се доще да държи речи и днес от трибуната на ООН? Засмя се тихичко — спомни си как мъжът ѝ беше гонил посред нощ дяволи — ако се е прибрал, дали е нахранил детето?

С една дума, домашните грижи я погълнаха всецяло.

Мислеше си за Женя, за това, че момичето много учи, не иска да яде и изобщо напоследък с нея става нещо странно. Първо си завъди някакво зверче (пълни си главата с разни книги и сега си измисля: дяволче!). Сега пък от устата ѝ не слиза този Бен — разказва как му писали двойка, как измъкнал дръжката от вратата на класната стая, как я дразни и в междучасието ѝ слага марка. Разказва разпалено, сърдито, но личи, че пакостите на този Бен даже ѝ харесват. Може би детската дружба започва тъкмо така? Галина Степанивна си спомни своето детство, усмихна се: навремето и при тях двамата беше същото! Върви с момичетата по пътя, а насреща им — Васил Цибулко (тогава той беше проста Вася, изпоцапан и отчаяно смел) и непременно или ще я замери с прах, или ще ѝ окачи някой трън. Момчешко ухажване!

... Пневматичните врати съскаха, пътниците се качваха и слизаха, в тролея ставаше все по-тясно, някаква дама викаше нервно: „Къде са билетите? Подайте ми билетите!“. Но Галина Степанивна нищо не чуваше. Беше потънала в своите мисли и спомени. Гледаше в

една точка и сякаш убеждаваше някого: „Аз все с тая работа, а трябва да отделям повече време за детето. Тя расте, става голямо момиче и вече се боя дали не сме изгървали нещо? Дотича от училище, очите ѝ святкат — има си вече свой живот, свои тайни, вълнения. А как да проникна в тях, как да ѝ помогна, как да защитя сърцето ѝ?...“. Галина Степанивна си спомни за Бен, за хубавата му майка, която гастролира сега някъде из Канада, и се попита: „Е, бива ли така? Роди момчето и го остави на дядото — да си расте като бурен. Детето по цели дни се шляе или се бие из двора, току-виж станала беля!“.

Тролеят подскочи, яката лелка политна върху Галина Степанивна и смачка хризантемите в лицето ѝ. „Ох, защо не внимавате“ — Галина Степанивна се опита да ги запази с ръка. „Брей, я я вижте — принцесата! — развика се лелката. — Пък много си нежна, ма!“ Цибулко не чуваше какво ѝ крещи жената: ядосан човек може всичко да ти наприказва!

Извърна се към ъгъла, погледна със съжаление цветята: смачкани. Сплеснати, сякаш ги е настъпил някой. Изведнъж, на пръв поглед без всякаква връзка, Галина Степанивна си помисли: „Вдругиден е неделя. Защо да не идем в Пушча-Водица. Цялото семейство. В гората е толкова хубаво! Златна есен. Пълно е с гъби. Жения трябва да се поразсее, да подиша чист въздух. Има и за какво да си поговорят с дъщерята“.

СИНЧО, СИН НА ДЯДО СИ

Кой знае дали Женя наистина беше хванала нещо в мазето, или си беше измислила целия този разговор с „тяволчето“ (момичетата много ги бива да измислят: сложи пред себе си плюшено мече и си въобразява, че е учителка). Но така или иначе, от този момент приказката и тайната изпълниха целия ѝ живот.

В стаята цареше полумрак. Улицата боботеше глухо и напрегнато както всяка вечер. По шосето плуваха сякаш не леки коли, а само червени стопове, в стаята на Женя по стените пълзяха леки червеникави отблясъци. Момичето отиде до прозореца, пусна пердетата. Боеше се, че някой може да се покатери до прозореца на втория етаж и да види какво странно зверче си има тя.

В ъгъла, зад библиотеката, имаше настолна лампа. Женя я запали. Стаята потъна в мек синкав сумрак. Библиотеката, масичката, нощното шкафче — всички предмети сякаш потънаха на морското дъно, заслониха сенките на рибките и раците. Такава мека, тайнствена светлина е много подходяща за разговори с призрачни същества.

Женя оправи възглавниците, настани човечето върху тях (то наистина приличаше малко на джуджето, което навремето ѝ беше подарил татко ѝ), загърна го с одеялото и каза:

— А сега да поприказваме сериозно: кой си ти и откъде се взе? Само недей да измисляш. Не съм малка, вече съм пети клас и не вярвам на приказки.

Човечето въздъхна, погледна тъжно Женя и изпелтечи:

— Анхина... хърлото ми бере... За бога, намери ми в мазето хъбки... за чай... свари ми ги да си плакна хърлото, че се умра.

Изхриптя печално тези думи и главичката му клюмна. Наистина, и без доктор личеше, че е болно. Женя опипа гърдичките му, гръбчето, коремчето — тялото на зверчето пламтеше, козината лепнеше от пот, а ръчичките (или лапичките) бяха отпуснати безсилно на възглавницата. Женя се разтревожи, метна върху одеялото и една жилетка. Но малкото

пак се разпъшка, закашля се, телцето му затрепери, очите му плувнаха в сълзи, Женя си спомни за гъбите и бързо скочи:

— Лежи. Не си отвивай. Ще изтичам в мазето.

Есен е. Часът е шест, а навън вече се е здрачило, студено е, гарваните летят на ята — търсят къде да преспят. По небето се носят космати тревожни облаци. Женя се озърна — на двора е тихо, няма никой; изтича бързо по стълбите. И денем, и вечер тук винаги е тъмно. Но сега се страхуваше, кой знае защо, повече от друг път — може би защото откъм изхода зад нея не светеше слънчево петно. Въпреки всичко, момичето тръгна смело по тунела и си каза: „Голяма работа, толкова пъти съм идвала тук!“ — но кой знае защо, краката ѝ се подкосяха и пристъпваха неуверено...

Трах! — това са сандъците. Не бой се! Закачила си ги с крак. Тук изхвърлят останалите от зимата картофи и ябълки. Мирише на влага, на плесен, на гнили плодове. Женя прокара ръка по стената, насъбра плесен и гъбички. (Помисли си: те наистина са лековити — пеницилинът нали от плесен го правят!)

За пръв път се зарадва, че родителите ѝ още не са се прибрали от работа. Сложи престилката, почеса се зад ухото, за да се съсредоточи, и се разшета из кухнята: кипна вода, направи гъбен чай, помисли малко и добави лъжичка сол. Помисли още малко и сипа лъжичка сода — майка ѝ винаги така ѝ прави гаргара за гърлото. Наистина, Женя не знаеше какво именно се слага и колко, но от повече масло кашата само по-хубава става — и това е рецепта на майка ѝ!

Остави чашката на прозореца да изстине, опита чая с език и направи гримаса: м-м-м! отрова! Горчиво, солено — и щипе в носа. На цвят е тъмнозелено, с чернилка на дъното. Дали да не сложи мед? Наля и мед, но не се реши да опита още веднъж. Като келнерка в ресторант внесе чинийката с праметнат през рамото пешкир.

Малкият дремеше, отметнал глава на възглавниците, и дишаше тежко — в гърлото му нещо клокочеше и свистеше.

— Пий — каза му мило Женя, — нали така се говори с болен — и му поднесе чая.

Той протегна ръка към чая, затвори очи, помириша го и тихичко замърка: „м-м-мър-р...“. Изглежда, чаят му хареса. И той го заблиза много смешно, като същинско котенце, от чинийката. Пиеше лакомо и дългото му червено езиче бързо-бързо се мяркаше.

Изпразни чинийката, затвори уморено очи и пак задряма, отпуснат на възглавницата. Момичето се усмихна: „Дяволче! Спи! Смешно мъничко човече, не по-голямо от котенце“.

— Оздравявай — каза му Женя, оправи възглавницата и изведнъж си спомни: ох, нали трябваше да отиде до млекарницата — ей сега ще затворят!

Парите, бидончето — и изхвърча като вятър на улицата. Върна се с шише кефир, с бидонче мляко и пакетче масло. Сложи всичко в хладилника и влезе на пръсти в стаята си.

Здрачът се сгъстяваше. Зад прозореца във високите кутии на сградите по улица Полтавска припламнаха жълто-синьо-оранжеви огньове; улицата бучеше. През пода се чуваше как на първия етаж слушат джазова музика (навярно пенсионерът Жупленко е започнал вечерната си гимнастика под звуците на магнетофона). През стаята пълзяха белезникави слоести ивици — така се прокрадваше мракът, за да се настани за през нощта в потайните кътчета. Женя се послуша: човечето сумтеше тихичко и спокойно, вече не кихаше и не кашляше. „Дали гъбите наистина са му помогнали? Интересно! Спи като къпано.“ Но щом Женя изскърца със стола, и човечето се събуди, запримига със зеленикавите си очета и вече много по-ясно, меко изхриптя:

— Проби.

— Какво е пробило?

— Забралото ми хърло. Поолекна ми.

Женя се учуди: толкова е мъничко, а фъфли като беззъбо старче. Изглежда, винаги фъфли, а не само сега, когато е болно. И пак си помисли — откъде ли се взе това лилипутче? Дали не са го донесли туристи от Америка или от Бразилия? Да, но нали говори нашия език...

Женя хитро го заразитва:

— Не те ли беше страх в мазето? Там е ужа-а-сно тъмно.

— Не — отвърна човечето. — Аз обичам тъмното. Нощем е по-весело.

— А ти защо се беше напъхало там? Долу е студено. Виж как си настинал.

„Тяволчето“ намръщи острата си космата муцунка, беше му явно неприятно да си спомня как и защо се е разболяло.

— Сега не искам. Друг път ще ти разкажа. Нали може?

— Може. И все пак: откъде си избягал? От цирка?

Човечето прихна в длан и се разсмя. После запъшка като старец, измъкна се изпод одеялото, отиде при Женя и се потърка в нея, както прави всяко живо същество, когато иска да го помилват, да го погалят.

Женя го взе на ръце. Той се настани по-удобно, подви крака и се изкашля.

— Е, да ти разкажа ли кой съм? — И пак се засмя, потривайки лукаво ръчички. — Ще ти кажа, ама нали знам, че няма да ми повярваш.

— Може пък да ти повярвам.

— Е добре, но ще го пазиш в тайна. Никому нито думичка. Чу ли?

— Никому няма да кажа! Честна пионерска!

Той я повика с пръст и присви очи — искаше тя да се наведе, да приближи ухо. А когато Женя се наведе, тайнствено прошепна:

— Аз съм къщно тяволче. Чувала ли си за такива?

— Какво, какво?

— Къщно тяволче.

— Хайде де! — плесна го Женя по вратлето. — Не съм толкова балама. Дяволи няма — това и децата го знаят. Може някога, много отдавна, и да е имало нещо подобно — джуджета, вещици, гномове. Но сега вече няма.

— Абе то си е така — няма. Но защо пък да не повярваш, че и сега има? Толкова ли съм отворителен? Я пипни да видиш какви рогца имам.

Женя го попипа над ушите: я, наистина има рогца, скрити под къдравата козина. Твърди, тъмнокафяви, като две жельдчета... Бомба! Можеш ли разбра каква животинка е!

— Ами къде си роден? И кога?

— Аз още съм малък — направи детска гримаса „тяволчето“. — Аз съм само на две лета, една зима и още две зими.

— А-а... ама нищичко не разбрах. Ами защо гласът ти е като на дядо, а зъбите ти са почернели?

— Защото ме е родил дядо ми.

— Кой, кой?

— Дядо ми. Моят дядо се казваше Синчо и аз също се казвам Синчо. Е-е-е! — Той погледна обидено скептично усмихнатата Женя и махна с лапичка. — Вие хората нищо не разбирате. При нас синът може да го роди и баба му, и дядо му, и той да прилича на тях като две капки вода: и по гласа, и по очите, и по брадата, и по зъбите.

— Ей, я стига си лъгал! Какъв Синчо си ти, като очите ти са зелени-зелени като лампичките на такситата, а пък ти...

Женя повъртя Синчо — огледа му муцунката, гръбчето, опашчицата.

— А пък ти си червеникав, космат и само брадичката ти е зелена. Освен това миришеш на гъби. А нослето ти е чипо и смешно. — Момичето натисна с пръст широкото сплеснато носле, щръкнало от гъстата козина.

— Не се закачай — засумтя Синчо и се извърна.

— Е, хайде, не ми се сърди. Ами я ми кажи къде е баща ти и къде са ти роднините?

— Татко ми! — изпъшка старчески Синчо. — Ама ти нищо не разбираш. Аз й казвам: стригано, а тя, не — косено било. Мене дядо ми ме е родил, чу ли? А дядо ми имаше прадядо. Зелената Брада, воден дявол беше. Златен човек! — Гласът на Синчо се посмекчи. — Пък какъв шегобиец беше, какъв веселяк! Момичетата като се къпят в реката, той ги гъделичка по петите и те се превиват от смях. Чувала ли си как се смеят момичетата, като се къпят?

— Чувал съм. На река Десна.

— Ето на, виждаш ли! Красив старец беше. Целият зелен, брадата му до колене и усукана около лакътя; като заплува по реката, брадата му се развява като дълъг шлейф. Ох, много обичаше да си прави шеги с курортистите, с рибарите, дето идеха от града. Хвърли някой курортист въдицата, а дядо се гмурне и окачи на нея бележка: „Не кълве. Обедна почивка“. Или им върже под водата въдиците (ако ловят със спининги), че като задърпа курортистът от единия бряг курортиста, дето е седнал на другия бряг.

— Ами къде е сега дядо ти?

— Няма го вече дядо. Умря.

— Колко годишен беше?

(Женя съвсем забрави, че разговаря със странно човече, което твърди, че е дяволче. Беше сложила Синчо на коленете си и си

приказваше с него като с кукла или като със своето малко приятелче Мотя.)

— Колко годишен ли? — повтори въпроса й Синчо. — Дядо рано умря. Беше живял триста и две лета, две зими и още една пролет. А пък нашият пралядо, Черно-Зелената Брада, е ходил с бурлаците до Азовско море, а загина наскоро, през четиридесет и трета, когато във водата падна бомба...

— Ама си един лъжльо!

— Щом не ми вярваш, ще си вървя — засумтя обидено Синчо, размърда се и се изправи на крака, готов да си тръгне.

— Къде, къде? Остани. Нали те боли гърлото. Дай да те завия, ей така, а ти ми разкажи още нещо, хайде!

— Ще ти разкажа — измърмори Синчо и погледна умиловитен Женя; притисна се пак към нея и я погали предпазливо с лапичка по късата мека коса.

— Ами ти можеш ли да си мърдаш ушите? — попита го изведнъж Женя. — Ето така — я ме погледни!

Тя проточи като гъсе бялата си шийка, напрегна се и така зашава с уши, че мърдаха не само ушите, ами и веждите, кожата на слепоочията и дори косата на темето й.

Синчо зяпна от учудване и наблюдаваше с нескрита завист фокуса на Женя, изпълнен наистина майсторски.

— Голяма работа! — извърна важно чипия си нос и се покашля изтежко. — Пък моят чичо можеше да пуска прах през носа!

— Какъв чичо?

— Бащата на братовчед ми.

Синчо понечи да отвори уста — сигурно искаше пак да излъже нещо, но...

В коридора се чу звънец. Женя скочи бързо към масата си. (А Синчо така пъргаво се шмугна под леглото, че Женя не можа да разбере къде изчезна.) Огледа стаята — всичко е наред, и се втурна да отвори. Но беше закъсняла.

Баща й беше вече в кухнята. Беше прекосил коридора тихо, почти безшумно. Носеше отвън миризма на есенна вечер, на бензин и безирени бои (на бои миришеше сандъчето му, в което си държеше четките). С неизменното сандъче в едната ръка, с пълна мрежа в

другата, той стоеше посред кухнята и се усмихваше меко и виновно на дъщеря си. Женя скочи, пое тежката мрежа, целуна баща си по бузата.

Васил Киндратович се усмихна уморено през очилата, свали кепето и си пое дъх:

— Уух! Такава блъсканица е в автобусите, да му се не видеше макар!

А Женя се любуваше скрито на баща си. Според нея той прилича на учител или на учен: лицето му е продълговато, интелигентно, носи очила, над челото — малки плешивини, а хубавата руса коса е къдрава и винаги добре вчесана. Но най-важното е, че беше висок, слаб и никога не му даваше тридесет и пет години, не повече от трийсет: баща ѝ можеше да скита цял ден с раница из гората и да не се оплаче от умора.

— Е, дъще, научи ли си уроците?

— Имам още малко, по граматика.

— Хайде, свършвай по-скоро. Знаеш ли какво искам да направим? Първо — да приготвим вечерята. И второ — така да разтребим стаите, че мама да ахне и да ни каже: браво!

Сега Женя разбра защо баща ѝ се е прибрал по-рано: сигурно беше помолил да го пуснат, та да изкупи вчерашното. „Чудесно! — зарадва се тя. — Ще мием, ще чистим, само и само да не се карат.“ Ужасно искаше да помогне на татко си. А той препаса мамината престилка и си затананика „Червеното седефче“ под акомпанимента на лъжиците и чиниите, които тракаха в умивалника, и на шума от течащата вода. Женя изтича бързо в стаята си, преписа упражнението, подчерта умалителните суфикси в прилагателните (-ичък, ичка), подреди в чантата учебниците и тетрадките и се върна в кухнята.

Баща ѝ вече се разпореждаше като същински вълшебник. Беше сложил вода за чая, миеше съдовете, белеше картофи и режеше тъничко, както само той умееше, червено цвекло за салатата. Беше се изпотил от толкова работа и беше навил, също като майка ѝ, ръкави до лактите; по очилата му блестяха капчици пара и той непрекъснато бършеше стъклата в тънка златна рамка, но не можеше да свали очилата, защото беше късоглед и без тях почти не виждаше.

— Подавай ми съдовете! — каза Женя и размаха като матадор пред баща си края на пешкира; чиниите полетяха в ръцете ѝ, тя бързо ги бършеше и с подсвиркване ги подреждаше на средната полица на

бюфета. Винаги ѝ беше приятно да върви, да говори, да стои до баща си, когато биваше такъв, какъвто е сега — мек, добър, късоглед, когато поздравяваше учтиво всички и дори към децата се обръщаше на „вие“. За Женя бяха странни и непонятни превращенията на баща ѝ, когато изведнъж коренно се променяше — ставаше нервен, възбуден, започваше ни в клин, ни в ръкав да се кара с хората, да размахва ръце, да навиква майка ѝ, а на другия ден я молеше за прошка, говореше тихо и не смееше да я гледа в очите. Но сега на Женя ѝ беше весело с баща ѝ.

— Каква ще бъде вечерята? — попита тя.

— Супа! — отговори Васил Киндратович. — Супа и пелмени. Съгласна ли си?

— Много вкусно! — облиза се Женя. — Сложи и дафинов лист, мама го обича.

Огледа кухнята — тук вече е ошетано. Може малко да си почине. Попита баща си:

— Какво ново на работата?

Баща ѝ изтри от носа си капчицата пот и отговори, че са прехвърлили тяхната бригада в Историческия музей, ще ремонтират фриза на фасадата, задачата е сложна — тънка скулптурна работа.

— Щом вдигнем скелите и ги закрепим, непременно ще те кача на „най-високото“ — обеща бащата, — ще видиш каква гледка се открива оттам — целият Подол и хълмът Шчекавица, старите улички на занаятчиите — останали сякаш от далечните, княжески времена.

А сега — хайде в стаите. Днес всичко трябва да свети и да блести. Женя довлече от балкона прахосмукачката. Тя се движеше на колелца, като ракета на военен парад. Внимание — пускам! Пъхна щепсела в контакта. Прахосмукачката забръмча, но не както винаги, а глухо, сърдито и заподскача на място. Женя прехапа учудено устна. „Ей! — каза тя. — Стига глупости!“ И я бутна с крак. Прахосмукачката взе да вие и да се дави. После изпуктя и изстреля кръгло кълбо прах. Кълбото се разви и сред облака прах пред Женя застана кихащият Синчо.

— Синчо? Ти ли си?

— Апчи-ху! — каза Синчо. Беше целият сив, с черни кръгове около очите и устата.

— Там ли намери да се напъхаш?

— Исках да спя — каза Синчо. — А ти правиш буря и вдигаш прахоляк. — Апчиху! — кихна пак и засумтя. — Ама ще видиш, ще видиш, като легнеш да спиш, и аз ще те разкихам... със сламка в носа... както татко ти. Ще видиш!

— Не го направих нарочно! — засмя се Женя. — Откъде да зная, че дяволчетата спят в прахосмукачките.

— Добре де, аз мога и да се върна в мазето — изсумтя Синчо и се почеса зад ухото. — Там никой не вдига шум нощем и никой не вика: „Удряй, хвани го!“ — Синчо изимитира чудесно гласа на пийналия Цибулко.

После махна с ръка на Женя и закуцука към балкона — навярно, за да се спусне по улука, както правят понякога момчетата от техния двор.

Семейство Цибулко отдавна бяха вечеряли със сготвените от бащата пелмени, пиха чай, чуха по телевизията последните новини и си легнаха. Цялата къща на улица Стадионна беше вече тъмна, само насреща, у Кушчолобови, в кухнята още светеше.

Там дежуреше Андрон Касиянович. Той беше изкъпал внука, беше му постлал чисти чаршафи и му беше разказал преди да заспи, как веднъж през гражданската война той, Андрон Касиянович, се преоблякъл като белогвардейски генерал и откраднал от щаба на Деникин английски танк „Ричард III“. Бен се унасяше, приспан от шепота на дядо си, изпълнен с войнствено настроение и в сънениия му мозък се въртеше: „Дядо е откраднал, и аз ще открадна... щом той може, значи мога и аз“. Внукът сладко заспа, а Андрон Касиянович отиде на пръсти в банята да изпере бойните доспехи на Бен, превърнати през деня в мръсни дрипи.

Залови се за дънките, защото знаеше, че от тях ще потече катран. Както винаги, преди да ги натопи в сапунената пяна, опипа джобовете. Задното тайно джобче му се видя подозрително издуто. Дядото бръкна и извади два пакета цигари. „Майчице, богородичке! — направо истина Андрон. — Моят Бен пуши! Какво ще кажа на родителите му!“ Вдигна цигарите към лампата, за да види с какво започва любимият му внук биографията си на пушач. (Навремето Андрон беше започнал своята със сушен тезек.) Сложи си очилата, окачени на

шнурче — и ужас прониза тялото му, както мълния хралупесто дърво. Това не бяха обикновени, а кубински цигари, донесени от зет му от Хавана. Значи Бен не само пуши, а и краде, измъква скришом от чекмеджето на баща си скъпите цигари, с които черпеха само най-видни гости.

Зашеметен от това откритие, Андрон Касиянович сграбчи пак джинсите и нервно ги заопипва. От едно странично джобче измъкна смачкана хартийка. Разгърна я и му притъмня пред очите. Три рубли! Ето къде били! А той обърна къщата наопаки да търси тези злополучни три рубли, отделени от пенсията за ябълки и круши — пак за него, за Бен!

„Господи, какво ще кажа на зетя и на дъщерята? — мислеше си отчаян Андрон. — Хайде, двойките — нищо, и това, че в училище му вписаха в бележника триста и седмото строго предупреждение — пак нищо, но да краде!...“ Дядото седеше до кухненската маса, вперил очи в черния прозорец. Там отвъд беше нощ, безизходица, мрак, а на масата лежах откраднатите от внука вещи и студено, сурово твърдяха: „Беда! Трябва нещо да се направи, нещо да се измисли... Това е само началото, после само ще се завърти и ще полети като от стръмна планина...“.

Старецът седеше смазан и объркан. Само една тревожна и досадна мисъл туптеше в мозъка му: „Ами де ги тези родители, дето не се прибират от чужбините!“. Този вик на душата си той пращаше сега като тревожно SOS през водите на Атлантика и изведнъж иззад океана изплува като слънце лицето на хубавата му дъщеря, изпод навъсените вежди блеснаха прекрасните ѝ очи. „Ами вие къде бяхте? Как сте го възпитали?“ — чу Андрон от далечната чужбина безмилостния глас на дъщеря си, и сълзите му потекоха сами по хлътналите сбръчкани страни като смола по борова кора.

Андрон Касиянович плачеше и мислеше само за едно — какво е тласнало внука му към кражба. Не можеше да го проумее. Откъде можеше старецът да знае, че Вадя Кадуха изнудва Бен все по-щедро да му плаща за генералския чин. Заплашва го, че ще разпусне армията, а за дребните Бенови грехове ще обади комуто трябва. А Бен беше понатрупал грехове.

Напоследък Вадя беше установил ново правило: щом играта свършваше, той разпъждаше дребосъка и свикваше в мазето най-

верните си приятели: Бен и още двама-трима петокласници. В едно забутано мазе с разбит катинар те пускаха резето, запалваха свещ и почваше тайният пир. За сметка на Бен, разбира се. „Генералът“ носеше от къщи сандвичи, консерви, цигари, а веднъж домъкна даже няколко малки сувенирни шишенца с вино. Сядаха в кръг върху тухли и сред тревожната тишина и полумрака — пируваха. Като съзаклятници или рицари на Кръглата маса. Докато пиеха и ядяха, Вадя разказваше с възхищение за „подвизите“ на Шурик, скитника от Лукиянивка, дето го търси милицията. Тук се разработваха и плановете за различни „операции“: как да „свят“ ръжена на строгия огняр Хурдило, как да се промъкнат в трамвайното депо, където има гуми за шайби. Под наставничеството на Кадуха Бен смукна за пръв път от цигара (за малко не припадна от дима), за пръв път опита и вкуса на виното от сувенирното шишенце.

Зает с безкрайните домакински грижи, дядо Андрон не забеляза (пък и как да забележи?), че любимият му внук вече започва нов, тайнствен живот.

ТРИТЕ ХИПОТЕЗИ НА ПРОФЕСОР ХАЙ-БИЧКОВСКИ

Женя отвори очи — някой я беше подръпнал за ухото.

Мекото облаче сън се пръсна и Женя видя: на таблата на леглото е седнал Синчо и се хили с черните си зъбки. Клати крака и върти опашле като същинско коте.

— Ох! — скочи от леглото Женя. — Дали не закъснях за училище?

Вече съвсем будна, грабна будилника и го разтърси.

— Ама че ме уплаши! Още е седем.

— Пак е късно. Ти нищо не знаеш. — Той се разсмя доволен от нещо и потърка червените си длани. — Аз вчера им дадох да се разберат. Ще има да ме помнят!

— На кого? Да не си се бил с някого?

Женя сграбчи Синчо и безцеремонно го заразглежда.

— Къде си се изпоцапал такъв? В локва ли падна?

Личеше, че дяволчето е скитало някъде и е цопнало в локва или в бъчвата с вода, дето стои зад котелното. Козината му беше изсъхнала и се беше сплъстила, по гърба му стърчаха мръсни бодливи косъмчета.

— Синчо, къде си скитал? Казвай!

Синчо не бързаше да отговаря, телцето му се тресеше от смях, той просто грухтеше от наслада.

— О-хо-хо, ама им показах де зимуват раците! Втори път няма да си пъхнат гагите!

— Кому си показал? Кой няма да се пъхне?

— Който всичко знае, бързо остарява. Но ако обещаеш да бъдеш добра, ще ти кажа.

— Аз съм добра! Я виж! — И Женя се погали по главата, по меките тъмноруси коси, подстригани момчешки — с път встрани. За да бъде по-убедителна, погледна Синчо с невинно покорни очи: — Виж, цялата съм слух! Разказвай!

— Е, хубаво! Слушай! Там, под земята, те тайно се събираха. Ядяха мармалад, пускаха смърдящ дим и приказваха лоши думи.

— Кой те, къде?

— Ами твоят Бенчик, кой друг? И оня мърльо — Кадуха.

— Хайде, хайде, разказвай. В мазето ли?

— Ами да! В моето мазенце! Търпях, търпях, а те си пушат, трошат бутилки, после рекоха: Жабата...

— За мен ли?!

— За тебе, я! Не издържах!... Нали знаеш, през мазето минават тръби. Водата е ледена. Пък на тръбата има кран. Охо, рекох си, ще ви изкълпя аз, гълъбчета, под душа. Ще чуете гръм от ясно небе! Щом драснаха кибрит да си запалят цигарите, и аз се обадох от угълчето с тъничко гласче: „Ау-у! — викам. — Ще ви обадя в училище“. Те пребледняха, опулиха се един срещу друг. „Счуло ни се е — шепне Кадуха. — Пушете си, братлета! Без паника.“ Така значи! — ядосах се аз. Развъртях крана — и край! Че като засъска оная ми ти вода, като пръсна! Същински шадраван. През цялото мазе. Ония като се разпищяха: „Оле-ле! Потоп! Водата изби!“.. Че като хукнаха от мазето, само петите им видях!...

Женя се разсмя, замери Синчо с малката възглавница, извика възторжено:

— Ей, лъжльо! Това за момчетата ти си го измисли, нали? Измисли ли го?... Знаеш ли какво ще направя? Ще те покажа на професор Хай-Бичковски. Нека каже кой си и откъде си се взел — може би от Лъжландия? Професорът е много учен, той е биолог и живее в нашия блок, на третия етаж. Разбра ли?

Синчо се намръщи и запълзя незабелязано към края на леглото.

— Не ща при професора — захленчи той като глезено дете. — Нищо не съм излъгал. Всичко е истина!... Ще ида в мазето! Спи ми се.

— Да не си посмял! — закани му се Женя. — Веднага при професора. Имаме още цял час. Хайде, пригответи се.

Тя изхвърча от леглото, навлече панталона и неизменната светлосиня блуза. Завъртя се пред огледалото и си поприглади перчема.

— Напред!

— Гърлото ме боли. И съм си натъртил крака — на, виж! — Дяволчето се намръщи и закуцука като старец — показваше

старателно колко му е трудно да ходи.

Но Женя забеляза, че той поглежда към прозореца и се примъква към него — явно иска да офейка.

— Ех, хитрецо! — Момичето го сграбчи и го пъкна в пазвата си. — Не бой се, професорът не прави инжекции. Само ще те види и нищо повече.

В кухнята вече нещо се вареше и пържеше, миришеше на олио; електрическата самобръсначка на баща ѝ боботеше като пропелер. Женя каза на майка си, че отива за малко при Хай-Бичковски, веднага ще се върне за закуска. И хукна към третия етаж. Тя често идваше тук, но сърцето ѝ всеки път замираще пред медната табелка, на която беше гравирано:

ПРОФЕСОР И. П. ХАЙ-БИЧКОВСКИ

ДОКТОР НА БИОЛОГИЧЕСКИТЕ НАУКИ

Пое си дълбоко дъх (като йога) и натисна звънеца. Зад вратата се чу мелодичен звън, сякаш запя канарче.

— Кой е? — обади се веднага професорът с младежки, бодър глас.

— Аз съм — каза Женя.

— Мъж или жена?

— Цибулко.

— Следователно женски пол, така ли?

— Женя, Женя — не чувате ли?

— А, влезте тогава.

Женя влезе в коридора и вече знаеше, че първите думи, които ще чуе, са: „Извинете, но бързам“.

— Извинете, но бързам — каза професорът, като подскачаше на един крак, а с другия се опитваше да скочи в анцуга си. — Правя си сутрешната гимнастика. След пет минути почвам кроса. Десет километра — „да бягаме от инфаркта“. После отивам да плувам.

Професорът облече анцуга, каза още веднъж „извинете“ и почна да прикляква. Едрата му бръсната глава подскачаше нагоре-надолу на фона на огромния аквариум, заемащ цяла стена. Той енергично вдишваше и издишваше, раздувайки широките си татарски ноздри, подхвърляше гъвкавото си тяло и тогава на човек му се струваше, че рибите сноват не из водата зад стъклото, а над самата му плешивина.

— Прощавайте, Евгения, ей сега. — Професорът каза „хоп!“ и застана на главата си, опрял пети в стената. Застина в тази поза, а малките му като делфин остри очи гледаха Женя отдолу с израз на пълно блаженство.

— Ей сега! — Професорът изчезна в банята, пусна там душа и като пуфтеше от удоволствие, застана под студената вода, пляскаше се по гърдите, по врата, масажираше всеки мускул. Избърса се с мъхест пешкир и мощното му мускулесто тяло стана червено като на новородено бебе, то лъхаше топлина и сила.

Когато се върна при Женя (професорът беше по-висок от нея, но плещест, набит и с едра глава), в очите му светеше жизнерадостта на здрав, енергичен човек.

— Взимайте всяка заран студен душ, Евгения — каза професорът. — Най-сериозно ви го препоръчвам. Човекът е излязъл от водата, организмът му е съставен предимно от вода и не бива да забравяме, че водата е нашата сила и здраве.

Сега професорът тичаше из стаята (и то бос), нещо търсеше и го намираще, едновременно се обличаше и продължаваше да говори с обичайното си забързано темпо:

— Напредвате ли в плуването? Още ли не сте го зарязали?

— Не, не съм — отговори Женя. — Продължавам да ходя в „Спартак“.

— Интересно, много интересно! Бих искал да видя как сте овладели кроула. Преди замахът ви беше слаб и къс.

— Искате ли да видите? Ще ви покажа — и Женя направи такова движение, сякаш отместваше пред очите си завеса.

Професорът изобщо не се учуди, че се озова изведнъж на трибуната на басейна. Неведнъж се беше случвало да заема коридора след групата на Женя и често стискаше палци на съседката си, тропаше с крака, сърдеше се и свиркаше, ако Женя изоставаше. И сега Хай-Бичковски си проправи по навик път към първия ред и се настани

удобно на мястото си. Кимна с глава: можете да започвате! Долу над водата вече се вдига пара, възетата се олюляват върху вълните, блести дъното, постлано със сини плочки; в залата е малко задушно, мирише на хлор, чуват се свирките и виковете на треньорите. Ето — Женя е вече на старта, тя е с оранжев бански, слабичка, с остри рамене — същинско дете. Наведе се, пригответи се за скок, тъничките ръце увиснаха като крилца. Пляс! — и Женя се хвърли стремително напред сред водната пяна. Краката работят енергично, загребването ѝ е силно, а обръщането на главата и издишването са добре отработени. Браво, Евгенио! Както винаги, тя се обръща в края на коридора, прави във водата салто, отблъсква се с крака и отново напред! Засега тя е първа! „Давай, давай!“ — затропа с крака Бичковски. Погледна секундомера: петдесет метра за 38 секунди.

— Чудесно! — каза професорът (разговорът продължаваше вече в стаята му). — Вие напредвате, Евгения! Кой разряд сте?

— Втори юношески.

— Не сте изостанала много от мене. И аз имам юношески, само че първи.

Той забеляза, че момичето от време на време сърдито разтърсва ръка, сякаш усмирява някого, скрит под блузата.

— Да не би да сте ми донесли нещо? — и професорът погледна въпросително Женя.

— Да, донесох ви нещо. Как да ви обясня... Аз хванах (само че това е тайна)... Искам да ви покажа...

— Покажете, покажете какво носите. — Професорът ритна с крак чантата си, хвана я във въздуха и се залови да я тъпче с книга.

— Ето го! — Женя измъкна Синчо за врата, а той се дърпаше, опитваше се да се отскубне от ръцете ѝ, драскаше я с острите си нокти. — Поогледайте го — аз нищо не мога да разбера. Що за зверче е това.

Хай-Бичковски погледна Синчо без особено любопитство и по-скоро от учтивост каза:

— Интересно, много интересно. Това е мулаж, нали? Памук, нещо мъхесто, папиемаше и тъй нататък. За кабинета по биология, нали?

Женя не успя да отвори уста, а професорът вече се беше навел, впил в Синчо острите си кафяви очи (а Синчо седеше неподвижен, сякаш препариран).

— Охо! — засмя се професорът. — Дяволче! Чудесно е направено. Изпитана работа. И рогчета сте му изрязали, и очета сте му сложили, и опашчица. — Професорът дръпна опашницата, за да се убеди, че е добре защита.

— Ей, со ме дърпас бе — изсумтя Синчо и се чукна с пръст по челото. — Да не ти хлопа някоя дъска?...

Професорът вдигна учудено вежди (какво ли можеше да значи това?) и го дръпна още веднъж за опашката.

— Но това не е играчка! — и Женя закри Синчо с ръка. — Това е моят Синчо. Той е човече! Яде, скача, говори като всички нормални хора.

Очите на Бичковски пламнаха, той заподскача край Женя, протегна ръце към Синчо.

— Значи механичен модел? С монтиран говорещ апарат. Тъй, тъй, интересно. Въпреки че при сегашното равнище на техниката...

— Но той е жив, жив е? Нима не разбирате! — и Женя плесна с ръце.

— Разбира се, че е жив. Тоест, имитира някои признаци на живия организъм. Ако ви интересува как се е появил моделът на такова същество, трябва да кажа...

Професорът сложи ръце на гърба и се заразхожда бързо край аквариума, а черните меченосци се носеха зад стъклото, сякаш му бяха подводен ескорт. Без да спира, професорът заразвива в бързо темпо пред Женя теорията за произхода на Синчо, тоест на съществуването, което, условно, разбира се, трябва да отнесем към митологичния вид гномове или дяволи.

— В случая могат да бъдат предложени три хипотези — започна Хай-Бичковски. — Първо: кибернетичен произход. Както е известно, Киевският институт по кибернетика под ръководството на един мой приятел, изтъкнат учен, работи върху създаването на мислещи машини, тоест, най-общо казано, моделира дейността на човешкия мозък. В тази насока са постигнати значителни успехи.

Напълно е възможно кибернетиците — а те са весели хора — да са създали като пръв образец такъв, все още твърде примитивен екземпляр мислещо същество, като този ваш... как го нарекохте? Синчо.

(„Какви ги дрънка?“ — прошепна Синчо на момичето.)

Професорът хвана Синчо и го разтърси над ухото си, за да провери дали не дрънчат детайлите, от които е направен. Не, детайлите не дрънчаха. Напротив, в стомаха на малкия нещо изкъркори, той одраска сърдито професора по ръката и кихна:

— Ей, луд ли си? Се ми изтърсис цервата!...

Професорът постоя леко объркан. Не го учуди гласът, а това, че Синчо беше топъл, мек, и че го стрелкаше гневно с живите, зелени мъниста на очетата си.

— М-да — изсумтя професорът и намръщи чело. — В случая ще е по-подходяща, изглежда, биологическата хипотеза. Вие навярно сте чували, уважаема Евгения, за италианския учен професор Петручи. Той е открил метод за изкуствено отглеждане на живи организми в колба. Да, да, не се учудвайте. Взима се ембрион, зародиш, и се отглежда в изкуствена среда, докато не се превърне в жив организъм с всички признаци на живо същество; реагира на светлината, на топлината, на дразнителни, притежава двигателни рефлексии и тъй нататък. Може да се предположи, че тъкмо така, по химически път, е бил отгледан и този хомункулус — малко човече, което прилича... — но професорът погледна Синчо и изглежда сам се усъмни дали може да се отгледа в колба такова симпатично дяволче — рижо, с нежен зелен мъх на коремчето, с красиви рогца и копитца. Затова професорът веднага премина към третата хипотеза — космическата. Той каза, че учените отдавна са изказали предположение за съществуването на органичен живот, а може би и на човешки цивилизации извън пределите на нашата планета. Развитието на радиоастрономията, изследването на далечни звездни светове потвърждава това гениално предвиждане. Нещо повече, има вече, тъй да се каже, и материални доказателства.

— Сигурно знаете, Евгения, за прочутия лапласки метеорит? Та има свидетелства, че в структурата му са открити непознати досега микроорганизми, може би от космически произход. Ако съобщението на чуждестранния печат бъде потвърдено, ще предизвика буря, същински преврат в науката. Това ще означава, че от дълбините на междוזвездните простори на нашата стара Земя долитат от време на време нови, съвсем различни от нашите форми на живот, тъй че твърде е вероятно съществуването, което държите в ръце... — и Хай-Бичковски погледна пак Синчо, но изглежда, отново се усъмни в теорията си:

възможно ли беше наистина това забавно дяволче да е долетяло от студентите космически простори?

Професорът погледна часовника си и подскочи:

— Извинете, но закъснявам! Трябва да си пробягам кроса! Друг път ще си довършим разговора.

— Олеле, и аз закъснявам! — възкликна и Женья. — Няма да успея да закуся.

Тя затрополи бързо по стълбата, а Синчо подаде муцунка изпод блузката и запелтечи уплашено:

— Какви ги дрънкасе тос професор?

— Не така, Синчо! — скара му се Женья. — Той е велик човек. Да знаеш само колко книги има. В другата стая. Чак до тавана. Професорът не само ги е прочел, ами и е написал цели двадесет парчета! Ясно ли ти е? То на великите хора тук винаги малко нещо — и Женья посочи главата си — не им е съвсем в ред. Някои са големи чудаци и са много смешни. Понякога са много странни. Като дойде зимата, ще видим как професорът тича бос по снега. Защото е „морж“...

Биеше вторият звънец и Женья се втурна презглава към своя етаж, прескачайки по няколко стъпала. Профуча като вихър по коридора и окачените по стените портрети се разлюляха на шнуровите си. Дотича задъхана до вратата на 5-ти „а“, но там ѝ преградиха пътя Бен и Костя Панченко — приятелят на „генерала“.

— Момент! — каза Бен и застана пред нея. — Я си покажи ръцете. Ние сме днес на боен пост. Санитарна комисия!

Бен беше дошъл и на училище с джинси и ярка фланелка, с три реда значки на гърдите. Личеше, че е в добро настроение, но иска да ядоса Цибулко.

— Ръцете, ръцете си покажи! — изпъчи важно гърди. — Проверка!

Женья се беше запъхтяла от тичането, а искаше и да надникне преди часа в учебника по ботаника. Само Бен ѝ липсваше с тия свои номера...

Надникна през рамото му в класа. Виола Зайченко! Ето я — върти се, кима към вратата и очите ѝ пламтят от любопитство: какво

ще стане сега! Виола знае всичко за всички. Колко пъти е сядала с тайнствен израз на лицето до Женя и ѝ е шепнала: „Ама ти наистина ли не забелязваш! Ами че той... той те ухажва“.

Що за глупости! Ухажвал я!...

Женя стоеше объркана: как да мине? Значките на Бен дрънчеха, той ѝ препречваше ухилен пътя с рамото си. От класа вече надничаха с подигравателни усмивчици.

— На, виж! — извърна се сърдито Женя и си показа ръцете, въпреки че знаеше: Бен се интересува от чистотата на ръцете ѝ, колкото леля Паша от китайската писменост. — Виж! Чисти са! Току-що ги измих.

— Ха-ха-ха! — Бен едва почваше играта. — Чисти били! — обърна се той към приятеля си Костя Панченко, закръглено, набито момче. — Глей бе, Костя, виж ѝ само ръцете! Пълна липса на хигиена. Хиляда микроба на всеки пръст. Срамота! В стенвестника ще те изтипосаме.

Бен и преди я беше закачал грубо (особено пред момчетата), но сега... „Хиляда микроба!“ И то високо, за да го чуят всички. „Глупак!“ — извърна се високомерно Женя, за да не види Бен как устните ѝ се разтрепериха от обида. Стана ѝ мъчно, досадно. Не, тя наистина не можеше да го разбере това опако момче.

Ако се случи да останат сами — веднага настръхва, вдигне си яката, върви и мълчи. Не поглежда към нея, страх го е, извива очи, само сумти и подритва сърдито камъчета. „Бен, защо мълчиш?“ — „Че да не съм радио!“ Тих, кротък — като първокласник. Но щом види момчетата, и веднага: „О, хайде, здрасти!“. Веднага я оставя наред улицата, като че ли никога не е вървял с нея. Лепва се за момчетата, веднага става нахакан и пръв започва: „О, Жабулано! Хиляда микроби!“. Като сега...

Може би е страхливец? Пък иска да се покаже, че е мъж, голям герой и не допуска на топовен изстрел да го доближават, знае да държи на разстояние такива „жабчета“ като нея. Изключение прави колкото да им се подиграе.

Женя пристъпи към Бен.

— Бен — каза му тихо. — Пусни ме. Стига си се фукал. Ей сега ще дойде учителката, а трябва да преговоря по ботаника...

— А-а, не, на нас тия не ни минават! — инатеше се ужасно доволен Бен; той беше спрял днес всички момичета, та камо ли Цибулко... Как тъй ще я пусне? Току-виж някой рекъл, че той... че тя... че те... С една дума, Бен се изчерви и погледна Женя с малко смутени, изпълнени с добродушно нахалство очи. — Не, Цибулко, с такива ръце мога да те пусна само срещу откуп. Колко да ѝ вземем? — кимна на Костя Панченко.

Костя изду сериозно белите си пухкави бузи, изгледа Женя изпод рошавия перчем и заяви делово:

— Ако ще е в пари — двайсе копейки. Най-малко. Ако ще е в натура — по една ябълка.

— Какви ябълки бе! — махна с ръка Бен — той вече искаше да свърши тази игра — разбираше, че са прекалили! Но играта си е игра и той заяви най-категорично: — Никакви ябълки! Само суха пара! Двайсе крони и хайде, минавай. — Бен раздрънка монетите в джоба си, за да покаже, че други хора отдавна са се откупили и сега си седят като честни зубрачи по чиновете. — Дай двайсе крони и минавай!

Женя блъсна ръката, която ѝ преграждаше пътя. Но силите ѝ се оказаха недостатъчни и тогава тя изгледа Бен с презрителен поглед. Шегата си е шегата, но какви са тези пазарлъци, какво е това изнудване? „Двайсе копейки!“ От Кадуха ли се научихте? Онзи бездомник така измъква от децата пари за цигари.

— Бен! Я се махай! — дръпна се повторно Женя, вече много ядосана. — Иначе всичко ще кажа... аз всичко зная... нали ви чух как в мазето...

— Какво? Какво знаеш? — още се смееше Бен, но погледът му стана студен и тревожен.

— Зная, че пушите с Кадуха. В тъмното мазе. Вадя се чукаше с тебе и каза (тя имитира гласа на Вадя): „Пий, мършо, пий и се не бой, виното е утеха в живота...“.

— Значи ти си била? Ти си била тогава в мазето! — Бен все още не вярваше, беше поразен и объркан, но в очите му вече трепкаше страх. — Така значи! — наведе се той над ухото ѝ. — Ти си подслушвала. Значи, ти ни заля с вода. Шпионка! Ще те науча аз тебе!... — Изсумтя и замахна, готов да я удари, но отзад се чу спасителното: „Бен! Пак тия твои номера!...“.

Беше гласът на Изолда Маркивна, потропването на токчетата ѝ кълтеше вече близо, до самата врата.

И тримата: Женя, Костя и Бен — се втурнаха в клас и се разбягаха по местата си.

Бен дълго се въртя на чина си и нещо мърмореше, после вдигна предпазливо глава и хвърли крадешком поглед към Женя изпод рошавия перчем. Тя седеше пред него, наведена тъжно над чина (мъчеше се, изглежда, да сподави горчивата обида). На бялата ѝ тънка шийка се виеха две меки копринени къдрички. Бен гледаше къдрите, които помръдваха и сякаш го питаха нещо, питаха го тъжно и обидно. Въздъхна тежко и си каза: „Дявол знае как ги правя все такива едни... Само глупости. Без да искаш, току настъпиш някого по душата“.

НЕДЕЛЯ. КАДУХА И ТРИМАТА ЦИБУЛКО

Бащата надуваше топката да провери дали не е спукана. Поемаше колкото може повече въздух, притваряше очи и с все сили надуваше. Напрягаше се до посиняване, а на бузите му се издуваха две едри круши. После въртеше топката в ръце, вслушваше се дали не изпуска въздух. Не се знае дали чу нещо, но от плондера се изпоцапа целият — от носа до брадичката.

Стоеше без очила, примигаше, а Женя го гледаше с весела, нежна усмивка: ей такъв — същинско момче, малко, наежено, той най-много ѝ харесваше. Сякаш ей сега ще свирне от прозореца на момчетата и ще хукне да рита с тях.

Но Цибулко си сложи очилата и веднага се преобрази — стана сериозен, като директор на училище.

— Слушай, старо — обърна се той към майката, която слагаше в една чанта хляб, лъжици, пластмасови чаши. — Ти чу ли как снощи нещо шумолеше, трополеше и викаше в мазето?

— Да, чух! Като викна — тръпки ме полазиха. Надникнах през прозореца — тъмно. Портиерът ругаеше и видях как някой избяга зад котелното.

— Точно така! Крадци трябва да са били.

Женя се извърна, за да не прихне. Тя добре знаеше кои са тези „крадци“, и кой ги пропъди с „гръм и мълнии“.

— Портиерът ми каза днес, че изтичал в мазето, защото помислил, че тръба се е спукала — продължи бащата. — Като дотичал — какво да види: някой си направил леговище в мазето, крие се, там ноцува.

Майката остави чантата, седна и вдигна тревожно очи.

— Че кой може да е? Някой пияница?

— Може. Той и портиерът тъй рече: изтичал долу и гледа: последното мазе, дето е без врата, плувало във вода. Кажи-речи до коленете, а по нея какво мислиш плува? Празни консервени кутии,

някакви шишенца, а после — на Васил косата му щръкнала — изплувала и една свещ в паничка, плува си и още гори...

„А, знаей, тази свещ е на Бен! Той натри в клас с нея дъската точно пред класното, за да не хваща тебеширът.“

Разбира се, Женя не каза нищо за Бен — само си го помисли. Защото за Женя Бен беше не просто Бен, а играта, сраженията, мазетата, тайните. С една дума неща, които не се разказват на възрастните. И Женя умееше да мълчи, това го знаеше и Бен, въпреки че я наричаше с обидната дума „шпионка“. Но напоследък Женя взе да забелязва, че в техните хубави, весели и толкова интересни тайни започваше да се прокрадва нещо лошо. За всичко беше виновен Вадя Кадуха. Той разби компанията: едни гонеше, други водеше в тъмните входове, по-далечко от хорски очи. А там — подозрително шепнене, монети, предавани от ръце в ръце и смрадлив тютюнев дим.

„Нищо — мръщеше се Женя. — Ще му го кажа някой ден на Кадуха. Така ще го наредя.“ Но какво ще му каже и как ще го „подреди“, когато той е два пъти по-силен от нея? Да беше момче, щеше да е лесно — ще го хване за яката, ще го пораздруса и ще му каже право в очите: „Да не си посмял! — ще процеди само през зъби. — Да не си посмял да водиш Бен и другите момчета по тъмните къшета, чу ли?“

Майката си правеше догадки: кой ли си е сложил легло в мазето? Виж го ти — и консерви донесъл, и шишета, че и свещ. Някой безнадежден пияница — кой друг. Трябва да кажат на портиера да заключва вечер мазето.

— Чакай да ти разправа после какво станало! — прекъсна я Цибулко и намръщи весело нос. — Портиерът затворил противопожарния кран (кой ли идиот го е развъртял!) и вече тръгвал да се връща. Изведнъж чува — в тъмното някой киха. Краката му се подкосили на човека. Ами ако е някой бандит? Драснал кибрит и гледа — на тръбата, до крана, седи нещо космато. И му се блещи със зелени очи. Портиерът като се уплашил, че като наградил някакъв прът, че като го погнал — през цялото мазе, вика, съм го гонил.

Киндратович погледна хитро и весело Женя над очилата:

— Ох, сещам се аз кой ще да е бил! Нали го гоних и аз веднъж посред нощ.

Майката каза сериозно:

— Хич не ми харесват тези дяволчета! Отде ли се взеха? Дали не са пак на Женя лудориите?

На Женя ѝ пламнаха ушите, тя се наведе да си върже кецовете и нещо измърмори: тъй де, тя пък от де да знае какви са тия дяволчета? (А Синчо се беше спотаил под блузката и се давеше от смях. Навярно си спомняше как пушачите хукнаха да бягат от неговия гръм и трясък.)

Майката затвори чантата и попита Женя:

— Дъще, готова ли си?

Готова е, разбира се! Какво толкова има да се стяга!

Още от събота вечер всички разговори се въртят само около екскурзията до Пушча-Водица. Галина Степанивна пържи месо, задушавя зеле, вари компот от ябълки. И Цибулко има куп грижи, озърта се през очилата: „Къде ми е джобното ножче? Къде ли съм го пъхнал?“. По неизвестни причини ножчето се оказва в хладилника, бащата го слага в чантата заедно с кесия сурови картофи (ще ги пекат край езерото), сол, кибрит — всички необходими дреболии. Дълго пъха топката, ядосва се, че не може да я намести между бурканите. Женя слага за всеки случай в раницата Трублаини — може би ще успее малко да почете. Ама какъв ти Трублаини. Пред очите ѝ вече е гората — горещо жълта, алена, зелена, оранжева — неповторимата есенна гора. И тишината, чистият въздух и гъбите, които се крият сред листата. Трънките и шипките, окичили с червените си мъниста оголените клонки.

Спокойно, без шум и без излишни приказки, ще вървят през гората: най-отпред бащата — истински турист — със спортно яке, с кецове, с тояга на рамо — на нея е окачил тежката чанта. И майката носи тояга — разравя с нея сухите листа, търси млечници и масловки. Женя подскача най-отзад, върти глава като глупаво теле, пуснато на свобода: ето, по дървото почуква кълвач, мярва се и катеричка, от земята се вдига късна пеперуда „пауново око“ с черни петна по крилцата. Женя се радва, че родителите ѝ са млади, не се заседяват в къщи и че тримата вече са ходили и на река Десна, и в Крим, и в Полтава, и в Чернигов, и чак на границата, в Брестката крепост — с една дума, къде ли не са пътешествали, а след такива пътувания тяхното малко семейство става все по-задружно и толкова им е хубаво да обикалят заедно — те тримата!

Почти всеки неделен или празничен ден прекарваха сред природата — в гората, край реката, в тихи места. От всяка екскурзия майка ѝ донасяше в къщи нещо за спомен: букетче зимзелен, шишарка с необичайна форма, ярки есенни листа. Слагаше цветята и клонките във вода, радваше им се: „Женя, виж колко е красиво!“. В Чернигов изкопа китка полска мента и я посади на техния балкон. Ментата се хвана и вечер ароматът ѝ изпълваше целия двор...

Всички са готови, кецовете са вързани, якетата облечени.

— Бригада, ходом марш! — казва бащата, оправя си очилата и те излизат от къщи. Тримата почукват с тоягите по асфалта и Женя я обхваща радостно предчувствие: „В гората! За цял ден! Какво по-прекрасно от това?“.

В семейна редица излязоха от двора. Родителите завиха по улица Артъом, а Женя се позабави.

„Ето го! А! Ето го и него — подмокреният герой от тяхното мазе!“ — хвърли тя поглед към отсрещния тротоар.

Пред вратата на вехтата дървена къща, отдавна обречена на събаряне, стоеше и скучаеше Вадя Кадуха. Женя го беше кръстила „подмокрения герой“.

Червеният шал, вързан по последна парижка мода, беше праметнат небрежно през рамо и подчертаваше бледостта на лицето му, тясно и остро като бръснач, с черен пух под носа. Винаги мръсен и гладен, Кадуха ставаше от ден на ден все по-слаб и прежълтял, а когато заставаше пред къщичката с презрителен израз на лицето и в знаменитата си вратарска стойка, приличаше на сърдито, наежено врабче.

Сега Кадуха не стоеше без работа — той плюеше през зъби върху асфалта — мъчеше се да изрисува с плюнки правилен кръст. Кръстът вече се очертаваше, но вниманието му беше отвлечено от семейство Цибулко. Вадя ги изпрати с присвити очи и си каза: „Брей — какви кадри! Помъкнали се в гората, в пущинаците! Ще клечат там, при пъновете!“.

Днес Кадуха го беше яд на целия свят. Баща му го беше напердашил за нищо и никакво. Сега Вадя стоеше пред вратата унижен и нещастен и се чудеше накъде да върви, как да убие неделния ден.

Тъкмо в този миг на хоризонта, тоест в близката пряка, се появи Бен. Кадуха живна: вече има компания! „Генералът“ носеше от млекарницата пълна мрежа — такова нещо още не беше му се случвало. Личеше си, че Бен се срамува от тази унизителна роля — вървеше, извърнал нос, сякаш не забелязваше Кадуха.

— Привет! — викна му Вадя. — Свършвай си трудовите подвизи и ела. Ще идем на кино.

— Не мога! — отвърна кисело Бен. — Дядката нещо не е в ред. Сърцето. Смуче валидол. (Бен не обясни, че причината са трите рубли, кубинските цигари, намерени от дядото в джинсите му.)

— Много важно! — подсмръкна Кадуха. — И донес нещо за гризкане — рибка или холандско сирене.

Бен измърмори нещо и щом влезе в двора, където от всевиждащите очи на Кадуха го скриваха две дебели стени, му показа отдалеч лакът: „На̀ ти една риба!“. Бен хем се страхуваше от Кадуха, хем му се подмазваше, защото Вадя беше не само по-силен, но и по-смел: като се ядоса, може да налети с юмруци и срещу възрастен.

„Мърша! — плю презрително Вадя. — Ще се пъчи генерал да ми става! Като ти обърша сополите, и ординарец ще ми станеш!...“ (Кадуха отдавна да го е направил, но... парите, консервите, цигарите! Напълно зависеше от Кушчолоб! Трябваше да търпи.)

По покорно извития Бенов гръб, който изчезна зад ъгъла, Вадя разбра, че той няма да излезе. „Мухльо! С такива по-добре да си нямаш работа!“ Вадя реши да отиде сам на кино. В „Комунар“ даваха египетския филм „Любов и изневяра“ (за деца до 16 години — вход забранен). Кадуха признаваше само такива филми. В „Комунар“ той си имаше лична лежа. Заобикаляше сградата и от вътрешния двор се изкатерваше по пожарникарската стълба чак до покрива. Оттам, през едно прозорче, се вмъкваше на тавана. Насред тавана имаше квадратен отвор — вентилационния люк на голямата зала. Кадуха лягаше по корем върху мрежата и гледаше отгоре под остър ъгъл, към екрана. Беше малко неудобно — очите му се уморяваха, но си имаше и предимства: Вадя се излежаваше на хълбок, пушеше кубински цигари и чуваше как в тъмното сноват и писукат прилепи. Когато филмът му доскучаваше (на местата без стрелби и преследвания), Вадя се развличаше, като плюеше в залата, взел на прицел нечия плешивина.

„Другарю директор! — чуваше се в залата. — Какво ни капе над главите?...“ И това ако не е кино!

Но сега на Вадя му се отця да върви в „Комунар“ — скучно е сам. Дали да не иде в Лукиянивка при своя приятел Шурик? Ще поскитат двамата из Бабий Яр; там са сложили на шосето нови лампи на високи близо седем метра стълбове. Те и лампите не са обикновени, а с големи матови стъкла. Чудесен прицел! Ще ги замерят с камъни — да видим кой ще счупи повече.

Вадя си представи как се цели в стъклената чиния и го засърбяха ръцете: екстра — право под извивката на стълба с хубаво плоско камъче! Вече предчувстваше, че днес всеки негов удар ще бъде точен. Щом денят почна с несполука (сигурно предзнаменование), все в нещо ще ти провърви. Ще спечели и ще си върне от Шурик трите рубли, дето оня му ги взе за лампите в Ботаническата градина.

Вадя праметна решително през рамо дрипавия край на шала и се запъти към Лукиянивка. Да можеше да се види отстрани, лесно щеше да познае в тази жалка, мрачно прегърбена фигура баща си — Кадуха старши и може би поне за секунда щеше да се замисли: няма ли да повтори и той празния и жалък живот на своя баща?

Но сега Вадя имаше само една грижа: да спечели! Да си прибере от Шурик трите рубли и да отидат в летния павилион, да вземат по бутилка бира, а като му се позамае главата — вече няма да го интересува нищо на света.

С ТАТКО НА „ГЪЛЪБАРНИКА“ ДИСКУСИЯТА В КЛАС БЕН. ПРИЧИНАТА ЗА ПОРАЖЕНИЕТО НА СПАРТАК

Женя бързаше: „Ох, минава един, само да не закъснея“. Дъвчеше бързо сандвича и същевременно пишеше бележката. Чукаше с един пръст на мамината машина — на тромавия стар „Ундервуд“. Клавишите на „Ундервуда“ бяха протрити до жълтата мед и забило нос в клавиатурата, момичето търсеше дълго всяка буква. Намираще я, удряше с пръст и чукчето тракваше сухо по валяка, но кой знае защо често пъти изскачаше съвсем друга буква и Женя се ядосваше, зачукваше написаното и пак търсеше необходимата буква. В резултат върху листа се появи следното:

Мила мамиочко №!
Отивам при татко на работаТа.Х.? О.
Ключовете са чержето, както винаги. Тъгувах за тебе.
Скоро ще се върна. ЦелУвам ТЕ, целувки!
Твоя Женя Цибулко

Докато Женя пишеше, Синчо седеше мирно на перваза и я гледаше с весело нетърпение как трака. Дали му беше харесала машината, или му беше интересно как Женя сякаш души с нос буквите, но беше проточил врат, надничаше в написаното и се хилеше с черните си зъби.

Женя сложи последната точка, скочи и бързо се заоблича. Изведнъж чу зад гърба си тракането на вехтия „Ундервуд“. „И таз добра! — каза си. — От писането нещо ми трака в главата.“ Уви, тя даже не се озърна. Напразно! Ако се беше озърнала, щеше да види

твърде странна картина: Синчо беше скочил върху клавишите и подскачаше ли, подскачаше — танцуваше хопак. Подскочи за последен път, тропна с копитце, погледна какво пише на листа и скочи пак на перваза. Седна кротко, ни лук ял, ни мирисал и премрежи доволно очи.

Панталона, якето, ботушките — всичко беше облечено за миг. Женя приглади перчема си, погледна се в огледалото и вече се канеше да хукне. „Да! Ами бележката за мама?“ Извади бързо листа от машината и вече искаше да я забодне на вратата... Но нещо сякаш я дръпна за ръкава. Какво значи това? Чакай, чакай? Та това е съвсем друга бележка! Прочете бързо:

Мила мамиочко №? Ключовете заминаха при татко на работата. Домъчня им за тебе (шшшшшшш)

Лежа където винаги, под чержето. Скоро ще се преобърна. Целувам те, целувам те!

Твоя Ценя Жибулко

— Ах, ти, разбойнико. Ти си го направил! — Смачка бележката и се втурна към прозореца. — Сега ще видиш коя е Жибулка!

Синчо се наведе, изпъшка и — хоп! — праметна се над главата ѝ, ето го вече седи на полилея, люлее се и наднича отгоре с кръгли котарашки очи, весели, но и уплашени.

— Ей, ама да не ме биес! — измърмори той и си прибира опашката, да не го дръпне Женя от полилея.

— Да не те бия! Ти разбираш ли бе, разбойнико, какви грижи щеше да създадеш на мама? Нали щеше да иде при татко за ключовете! Ами това: „лежа под чердчето“? Какви глупости си измислил... Я слизай оттам.

— Няма да сляза. Ще ме биес...

Женя грабна тупалката, с която тупаха на двора дрехите, и се намръщи сърдито, като че ли наистина имаше намерение да напердаши Синчо. Но преди това отвори прозореца и посочи с пръст:

— Хайде, изчезвай! И повече да не си стъпил тука! Изтрябвали са ми такива фокусници!

Синчо се повъртя на полилея, изпъшка: „Брей, пък много си сърдита! Хиц дазе не си добра! Сте ида да умра в мазето и веце никога-

никога няма да ме видис...“. Изхлипа, направи тъжна гримаса, избърса си сълзите. После скочи, пролетя през стаята и изчезна през прозореца, стопи се като облаче червеникав пушек от някой ауспук.

Изчезна. Остави само гореща капка на ръката ѝ — горчивата си сълза. Женя стоеше смутена. Нали искаше само на шега да му се закани, да го посплаши, а той се нацупи и хайде — „ще умра в мазето“.

Изскочи от къщи („Ох, ама ще закъснея за татко!“), но мислите ѝ непрекъснато се връщаха към Синчо. „Глупаче! Току-виж наистина не се върнал вече.“

Те се изкачват все по-високо по клатушкащото се дървено скеле. Под краката им скърцат изпоцапаните с глина дъски, над скелето тихо свири вятърът, а земята потъва и под тях зейва яма, а наоколо като гребени се извисяват покривите на къщите. Бащата върви напред и начесто се обръща към Женя, окуражава я с усмивка:

— По-високо главата, дъще! Не си гледай в краката, гледай в небето. Виж, есен е, облаците са ниски.

Наистина, облаците се носят ниско-ниско — като сив поток от мъгла, закачат се в покривите, за телевизионните антени, за брандмауерите.

— Не ме е страх! — вирва брадичка Женя и също се усмихва, въпреки че нейният самолет се друса и хлътва из въздушните ями. Въпреки всичко — интересно ѝ е; хем страшно, хем много интересно, затова иска да се качи още по-високо, поне още малко по-нависоко. Човека винаги го влече нагоре, момчетата неслучайно се катерят по дърветата, алпинистите по елбрусите и еверестите, а космонавтите летят към Луната. Сега Женя за нищо на света не би казала: да се връщаме, страх ме е. Първо, нали тя настоя и второ — баща ѝ върви спокойно и уверено; въпреки че дъските са полегати, а преходите тесни, той даже не се хваща за перилата. Но Женя някак против волята си се държи за тях или се притиска до стената.

Високата, прясно варосана стена на историческия музей стърчеше над Женя като отвесна скала. Но така ѝ се струваше, докато беше долу. А сега пред нея е върхът, широкият триъгълен фронтон, на който работи баща ѝ.

— Ето че стигнахме — поема си дъх Васил Киндратович и поздравява майсторите, които са насядали по дъските и спокойно си пушат. — Добър ден!

— Здравейте!... Добър ден!... О, и бодра смяна е дошла! — оживиха се мъжете.

Възрастни и съвсем млади, всички бяха облечени еднакво — в широки брезентови работни дрехи, изпоцапани с бои и глина. Всички оглеждаха със симпатия и любопитство едрохата щерка на бригадира. Женя ужасно се смути от погледите им. Промъкна се незабелязано зад бащиния си гръб и изведнъж усети: дали от изкачването, или от височината, а може би от вълнението — лицето ѝ изведнъж пламна и главата ѝ зашумя. Хвана се за колана на баща си и постоя малко, докато ѝ се поизбистри главата. После заразглежда бригадата. Някои хора веднага позна: онзи огромен мустакач чичо с добродушно кръгло лице сигурно е Олекса Петрович. Той има златни ръце — Олекса Петрович е художник, резбар и пчелар (у дома си държи на балкона кошери), а онзи младият, черничкият, с бързия поглед е Петрунчик (така го наричат в бригадата) — веселяк и шегобиец; крайният чичко, побелял и дълъг като върлина, е сериозният Гордийович. Баща ѝ разказва всяка вечер за тях: на кого какъв наряд дал, кой го бива да прави грунд, а кой — да вае и какво ново има в семействата им. Тези хора отдавна са влезли в мислите и в разговорите на семейство Цибулко и сякаш живеят заедно с тях, в техния дом; някои от тях майка ѝ често сочи за пример („Гордийович — казва тя — е злато човек: я виж какви хубави рафтове ми направи в кухнята“), друг е пък антипример („Не се води по акъла на Петрунчик, човече. Той е ерген, на него всичко му е позволено“). С една дума, те са все свои хора, стари добри познати, затова посрещнаха Женя толкова сърдечно, просто и искрено:

— Вземи си ябълки, дъще. Взимай, взимай, не бой се, от моята градина са. Антоновки! На пазара такива не можеш купи.

— А от мен лешници. Дай шепите. Със сина ги брахме в гората.

— Казвай какво ново в училище? Какво донесе днеска? Петица? Браво! Аз на моя Ярик всяка вечер това му повтарям: „Учи се като Женя Цибулко. Учи, непрокопсанико!“. А той грабне щеката и хайде навън — върви го гони!

Женя яде ябълка, хрупа лешници и се чувства чудесно с баща си сред тези мили, гостоприемни хора. Над главата ѝ плават облаци, денят е влажен, мъглив. Оттук Женя вижда киевските хълмове, гъсто населените квартали на Подол. А в далечината, зад безлесниавите разливи на Днепър, се виждат и пясъчните дюни и островчетата борови гори. Облаците плават и те обзема чувството, че сякаш ти летиш над хълмовете, над Подол, над широката река и леко се полюшваш заедно с огромната кутия на каменната сграда.

Момичето се притиска към татковия гръб. Приятно ѝ е, че щом дойде баща ѝ (на „гълъбарника“ както казва) — въпреки че не е по-възрастен, нито е по-висок от другите, напротив — той е един от най-младите, с тънък врат и остър нос, остър като на студент — същинско момче сред солидни мъже — въпреки това всички веднага го заобиколиха, приклекнаха в тесен кръг и сега разговарят, слушат внимателно баща ѝ, съветват се за нещо. Веднага личи, че баща ѝ е бригадир с авторитет.

„Чудесен татко си имам!“ — помисли си с топлота момичето.

— Време е — каза баща ѝ и си погледна часовника. — По местата.

Всички се пръсват, приготвят си инструментите — сандъчета, мистрии, шпатули, малки железни ножове-лопатки. Някои носят и туби с вода, леки пластмасови кофи, книжни чували с цимент, алабастр, пясък, цветна глина. Дъските скърцат, майсторите се пръскат и ето вече цялата странична фасада е украсена с дребни човешки фигурки и ти се струва сякаш бързолети или лястовици са накацали по стените.

Бащата вика Женя и я повежда по стълбите нагоре, под самия покрив. Едва след известно време, посвикнала с височината, тя разбира, че са вече в люлката. Скована от яки дълги дъски, люлката е окачена на въжета и може да се повдига и да се спуска с макари. Това е много удобно за работата.

— Днес ще ми бъдеш калфа — казва баща ѝ (той е облякъл брезентните работни дрехи, нахлупил е някакво кепе, затова ѝ изглежда по-различен, отколкото в къщи, малко чужд, далечен, и я гледа така строго през очилата). — Твоята задача е да ми разтваряш цимент. Ето ти формата, ето ти лопатка и вода. Ще добавяш в разтвора от този прах — синтетично лепило за якост. Само много те моля:

разтваряй на малки порции. Ще се убедиш сама — циментът бързо се втвърдява... Ясно ли е?

Женя кимна утвърдително: разбира се! Толкова е просто, все едно да правиш тесто. Разтвори във формата малко цимент, доля вода, размеси сивкавото тесто, опита го с пръст и... замря. Пред самия ѝ нос се протегна лапичка, някой награби от тестото и си го напъха право в устата. „Синчо, отде се взе?“ — зашепна строго Женя и се извърна, за да не види баща ѝ неканения гостенин. Нали уж избяга от къщи, пустото дяволче! Как ли я беше намерило тук и кога ли се беше пъхнало под якето ѝ. Синчо подсдъвка цимента, запримига със зелените си очи, направи възмутена гримаса и плю:

— Тфу!... Какъв е този мармалад? Само пясък, скърца ми на зъбите!

Женя приклепна, задавена от глух смях. Дяволчето изсумтя докачено, награби пак шепа цимент и я лепна на Жениния нос.

— Що се смееш... Я го опитай!

— О, ама вие сте били двама! — измърмори учудено бащата и хвърли поглед през рамото на Женя. — И вече се изпоцапахте! Две дяволчета!

Бащата го каза с добродушна усмивка, но Синчо, щом чу гласа на Цибулко, веднага се шмугна под якето и изчезна, а Женя стана, избърса си носа и спря неуместния на такова място смях — тя не е дошла да пречи на баща си.

— Разтворих го — каза сериозно Женя. — Може би трябва да е по-гъст?

— Не, много е добър. Сега ще почнем да ваем.

Цибулко напръска с вода загладената кръпка върху стената, почака влагата да попие и напръска още веднъж — релефът се прави върху мокра тухла, върху тъй наречената влажна основа. После разгъна свитък тънка копирна хартия, разстла го на пода и го затисна с камъчета по ъглите.

— Погледни, Женя, какъв сложен орнамент. Долу грозд с листа — символ на живота. Горе — фигурки на работници и моряци с картечници, и будъоновци, сякаш летят във въздуха на конете си. Нашата революция, онова, което ни е най-скъпо в цялата ни история. А в дълбочината — виждаш ли, воители с копия, орачи — древната ни история. Взири се внимателно... Нито един елемент, нито една фигура

не се повтаря. Затова работим ръчно, а не с форми. Защото релефите могат да се направят и с форми, изработени фабрично. Трябва само да се прикрепят към стената. Ясно ли е? — и баща ѝ „позвъни“, тоест натисна с пръст чипия Женин нос, както тя често правеше със своя Синчо.

Женя се усмихна широко с едрите си предни зъби.

— Ясно! — отговори щастлива.

— Тогава подай ми цимент.

Цибулко загреба с лопатката от разтвора, погледна рисунката и залепи с бързо движение „тестото“ към мокрото парче стена, после още и още; израсна бяла грапава купчинка, бащата я оглади с гъвкави послушни пръсти, закръгли я и Женя видя изведнъж конска грива. Ето я и шията. Бащата поизчисти с шпаклата отстрани, махна излишното, присви очи, вгледан във фигурата, и продължи работата си. Пръстите му сноват, изравняват, оглаждат и ето, на стената вече ясно се открояват главата и шията на коня. Дълго си игра с окото: изстърже малко разтвор, пак добави, чисти с пръчица, обгражда окото с дълбоки дъги, докато остана най-сетне доволен: окото, а с него и цялата напрегната, устремена напред конска глава сякаш оживяха.

„Будьоновски кон. Сякаш лети по стената“ — Женя стоеше и се любуваше на майсторството на баща си.

Хвърли поглед към скелето. До тях, по-високо и по-ниско, сякаш увиснали във въздуха, работеха майсторите. Замесваха цимент, пясък и го напластяваха върху стената, по-тежките детайли ги закрепваха с шпури. Работеха съсредоточено, от време на време си казваха нещо, и Женя си помисли: наистина приличат на лястовици, закрепиха се по чудо върху корниза, и си вият гнезда.

— Тате, ами как ще свържете този... орнамент? За да се получи цяла картина?

— А-а, много просто! Погледни внимателно: стената е разчертана на квадрати. Когато всеки свърши своя релеф, картините ще се слоят долу в права ивица, а на фронтона в полудъга... Нали музеят ще стане много хубав? Тук идват стотици екскурзианти, хората ще гледат и ще казват: „Колко хубаво е направено. Тук някъде е вложила своя труд и Евгения Цибулко“. — Бащата се усмихна лукаво през очилата.

— Тате! Дай да опитам и аз... да вая!

— Ами добре. Да почнем от зърната. Хайде, погледни сега схемата, рисунката. Ето в този квадрат — нали виждаш? — е първото зърно. Не кръгло, а продълговато. Почвай. По-смело! Така, вземи цимент и хоп! — Баща ѝ завъртя пръсти върху стената и веднага се появи същинско зрънце.

— Сега аз.

Женя гребна разтвор, изплезе език и впери поглед в стената. Бутна с пръста и — хоп! — мокрият цимент полетя надолу през пролуките между дъските, пляс! — цопна върху по-долното скеле.

— Нищо. Опитай пак. Никой не се е родил научен.

Сега загребва повече цимент, мокри крайчеца на пръстите и залепва меко, внимателно тестото към тухлата, но в това време... изпод якето се подава космата лампичка и Синчо почва да фъфли: „Ма не така, не там, ей така!“ — той размазва с лапичка цимента и оставя бяла диря по цялото яке. Бащата стои, раменете му треперят от смях и очите му закачливо блестят.

— Ей, само ми пречиш! — Женя пляска Синчо по лапичката, изплезва старателно език и успява най-сетне да закрепил на стената една точица — нейното зърно.

— Ох, майка ти ще има да ни се кара — виж как сме се изпоцапали! — клати глава Цибулко. Извади чиста кърпичка, намокри я и се залови да бърше тъмносиньото найлоново яке. — О-о, щерко, ами ти си премръзнала. Тук духа. Не е ли време да се прибиращ?

— Нали обеща да ми покажеш стария Киев?

— Хайде друг път.

— Не, не, сега!

— Добре, нека бъде сега. Пък и време е за почивка. Ела по-близо до мен. Така. Ще те завия с моя брезент.

Бащата притисна към себе си слабото дългоухо момиче, заметна го с полата на дрехата си. На Женя ѝ стана толкова хубаво до рамото на баща ѝ, толкова топло и спокойно, че ѝ се стори — ако затвори сега очи — веднага ще заспи, а на устните ѝ ще играе щастлива усмивка. И на Васил Киндратович му беше безкрайно приятно: до него се беше притиснало и търсеше топлината му това малко, беззащитно и толкова скъпо за него същество, нежно, гальовно, послушно, нищо, че и то си имаше свое капризно малко дяволче.

Бащата и дъщерята се обърнаха малко встрани, за да бъдат с лице към Подол, и той посочи с ръка:

— Гледай. Ето го — старият Киев на занаятчиите. Как само се е запазил! Сякаш се е преселил от осми или девети век направо в наши дни.

Наистина, сякаш в центъра на града се е разположило село. При това древно, дървено село, от стари-прастари времена. Наоколо му —

хълмове, дерета... Просто да не повярваш, че не е макет, не са боядисани шперплатови декори за някой филм, а истинска жива панорама.

В дълбокото дере се е стаило древно селище — тъй наречената Гончаривка. Сега, когато дърветата бяха голи и не закриваха сградите, то се виждаше като на длан — с гълъбарниците, с малките кладенчета сред дворовете. През стръмното дере се виеше тясна уличка — и то каква уличка! Почернели вехти къщурки, които приличаха на древноруските дървени къщи. По стълбищата — парапети с резба. С мостчета пред портите. От комините се вие мързеливо дим. Скърцат макарите на кладенците, веригите се удрят със звън в кофите. Тесни дъсчени тротоари под прозорците. Пътищата с дълбоки коловози са постлани с калдъръм; излъскани за няколко века от хорските нозе, грубите недялани камъни сега блестят. Дълги, сложно разклонени редици от скърцащи дървени стълби с перила и пейки по площадките: по тях жителите са се качвали от дерето в града. Тази мирна архаична картина се допълваше от старозаветните кози, които пасяха по склоновете, и от босите хлапета (тези малки разбойници — все същите през всички векове), които тичаха и се боричкаха на самия край на стръмнината.

Да не бяха телевизионните антени над дървените къщички и новите съвременни сгради от бетон и стъкло, заобиколили дерето, човек би могъл да си помисли, че се е пренесъл по някакво чудо във времената на княз Володимир Святославович.

Женя разглеждаше очарована всяко дворче, всяка уличка на Гончаривка, а баща ѝ, който досега мълчеше, за да не ѝ пречи, най-сетне каза:

— Е? Нали е чудесно!... Да имах кинокамера — продължи той замислено, — непременно щях да направя филм за това неповторимо кътче в Киев. То така хубаво се е скрило от света, че даже тук хора, които живеят на две крачки от него, не знаят за съществуването му.

— Така е — съгласи се Женя. Толкова пъти е идвала тука, на Старокиевския хълм, а не е знаела, че трябва да направи само няколко крачки и да свие зад Историческия музей, за да види пред себе си древния Киев, отколешната старина.

— Тука, където стоим сега — заговори баща ѝ, сочейки с ръка през скелето, — тук е бил някога горният град, основан от княз

Володимир. Както виждаш, от него нищо не е останало. Той е изгорял. А там, в дерето, селището си стои като консервирано, и по уличките, по които сега тичат пионери, навремето са минавали оръженосците и книгописците на Ярослав Мъдри. Как мислиш, защо се е запазила така добре Гончаривка?

— Защото е добре скрита — отвърна Женя.

— Правилно, дъще. Самата природа я е скрила. Това дърво пред нас (то се нарича Грънчарско) е заобиколено отвсякъде с хълмове. Ей онзи хълм, най-близкият, с червеникавите склонове, е Замковият; до него е хълмът Детинец, по-нататък е Шчекавица, а там, зад нея, се подава връхчето на Хоревица. Хълмовете са обкръжили като пръстен дерето, а то е дълбоко, с много стръмни склонове с глинести урви. Тъкмо тук — в това създадено от природата гнездо, в котловината са се заселили някога занаятчиите. Защото кое е най-важно за занаятчията? Спокойствието и мирът. Тук са живели кожари, чеканачи, сарачи, ковачи, но не обикновени ковачи, ами майстори „най-изкусни по злато, сребро и мед“, както е казано за тях в летописа. Представи си, дъще, какъв живот е кипял тогава в Гончаривка. Звънтели са наковални, пламтели са пещите, в които са изпичали глинените съдове, миришело е на кожа и на дъбова кора, трополели са каруци, натоварени с бъчви. В Гърция, във Византия, в Литва и къде ли не още са се продавали мечовете, глинените кани, златните украшения на киевските майстори.

— А при нашествието на татарите? — попита очарована от разказа Женя, която се усещаше като птиче под мишницата на татко си.

— Да, да. Тъкмо за това исках да ти разкажа.

Васил Киндратович се отмести внимателно, пристъпи от крак на крак — май му беше неудобно да стои така наведен, за да завие Женя с дрехата си. Настани се по-удобно, опря лакът о парапета и подхвана отново, стопляйки с дъха си вратлето на дъщерята.

— Тъкмо това е най-интересното, Женя. Татарите вече разрушили и опожарили почти целия Киев, а за Гончаривка изобщо не подозирали — заобиколили това страшно и както им се струвало безлюдно дърво. Едва след време някакъв татарин разбрал, че там долу се крие цяло занаятчийско селище. Но аз забравих да ти кажа: откъм Подол било трудно да се мине в Гончаривка: освен хълмовете, там се издигали два крепостни вала, а откъм юг, където минават сега трамваите, течала рекичката Глибочица. Към нея имало само един път

— по Боричевската стръмнина, там, където се издига сега Андриивската черква. Татарите нахлули оттам. С цялата орда, с огромна, безпощадна сила. И какво мислиш? Тези златари, тези мирни хора, които правели от сребро тънки ажурни плетеници, се хванали до един за мечовете и копията. С тях и жените, децата, немощните старци. Препречили с гърдите си пътя на ордата. Битката била страшна. Едва след дванадесетдневна обсада и щурм Гончаривка се предала. Всъщност след битката от нея почти нищо не било останало.

Бащата и дъщерята помълчаха, потънали в мислите си. Притисната до баща си, Женя си представяше страшната и неравна битка на мирните занаятчии със свирепата орда. След като помълча малко, Васил Киндратович обясни, че тези чергари налетели като пясъчен смерч и пак така отминали надалеч, а Гончаривка след време оживяла и отново смайвала света със своята керамика, със златните си гривни и с редките и скъпи тогава стъклени съдове.

— Някой ден ще поскитаме с тебе из дерето — каза Цибулко. — Непременно! Там и досега улиците носят старите си имена, занаятчийските: Кожарска, Грънчарска... Както се заселвали занаятчиите — на цехове, така кръщавали и своите улици и улички. Много е интересно! — Бащата помълча и добави: — Да имах кинокамера, непременно щях да направя филм; та тук всяка къща сякаш те моли да я снимаш...

„Колко хубаво стана, че дойдох днеска при татко — помисли си Женя. Хем направих с ръцете си гроздово зрънце на стената, хем научих толкова интересни неща за Гончаривка“... Не го призна нито пред себе си, нито пред баща си, но наистина много ѝ стана криво, че толкова пъти е идвала тук, до музея, а не е знаела нищичко за Гончаривка. Изглежда, човек трябва не само да гледа, но и да вижда. Както вижда баща ѝ. Ето тук, пред музея, от земята се подават остатъци от стара стена. За Женя това е най-обикновена стена. Тухли, хоросан и нищо повече. А за баща ѝ това е история. Той огледа стария строеж, изцъка и половин ден ѝ разказва за старото градище, за първите строители, за Византия, за тайните на някогашните майстори, как всичко тук е било опожарявано и отново изграждано.

Толкова неща умееше да види той в едни най-обикновени тухли!

Когато порасне, Женя ще изучава какво е било на земята преди векове (Петро Максимович, директорът на училището, като ѝ пише

петиците, все казва: „Женя Цибулко, от теб ще стане чудесен историк!“) или заедно с баща си ще изгражда Киев. Най-хубаво би било и едното, и другото — да строи Киев и да се рови в земята, за да разбере какво е имало някога на мястото, където правиш сега изкоп за нова сграда.

— Ще стана като тебе, тате — каза Женя и се изчерви. — Ще работя и ще зная всичко за Киев... и изобщо... за всичко на света.

— Разбира се, Женя. — Васил Киндратович стоеше, развълнуван не по-малко от дъщеря си и гласът му зазвуча глухо от вълнение и прилив на нежност. — Разбира се, Женя. Аз вярвам в тебе — ти си ми умна и разумна.

Той я погали нежно по меките копнинени къдри и вече съвсем делово каза:

— А сега в къщи — да си учиш уроците.

Дълго и тържествено звънеше звънецът, известявайки голямото междучасие. 5-ти „а“ беше почти празен. Учениците се бяха пръснали: едни в стола, други към задния вход, зад колоната, където можеха спокойно да поиграят на пощенски марки. Костя Панченко вече свиркаше откъм улицата, викаше Бен. А Бен седеше на чина, навъсен и тъжен. Дъвчеше бавно и без апетит сандвича, приготвен от дядото и мислеше, че в джунглите на Амазонка бродят тигри и леопарди, че майка му е някъде в Канада, а той, забравеният и изоставен Бен, цял живот е все сам, този двор му е дошъл до гуша, а глухият Хурдило го гони с ръжена, нарича го разбойник и хулиган. „Ще избягам!“ — беше изписано върху печалната физиономия на Бен.

Женя въздъхна — тя беше прочела в очите на своя приятел съперник това решително „ще избягам!“. Само това липсваше! — помисли си Женя. Без Бен в двора всичко ще стихне и ще замре, тревата ще избуи до пояс и само пенсионерите ще дремят от скука по пейките. Женя запристъпва тихичко, крадешком подир Бен по дивите пътечки на джунглата, но изведнъж спря: „И таз добра! Къде съм хукнала! Забравих да преговоря по английски...“. Отвори учебника и се намръщи от досада: Сега пък друго! От задните чинове долита весел шепот и кикотене. Женя се обърна... но не се разсърди, а се

разсмя и тя. Какъв ти английски, щом Виола Зайченко почва спектакъла си.

Виола беше събрала момичетата и те бяха насядали край нея. Тя самата се качи на чина с няколко фибби в устата, разплете си плитката и си среса косата на разкошна, черна като смола конска опашка. След като извърши тази операция, Виола заяви:

— Ще се омъжа само за човек на умствения труд — художник или киномеханик.

— Пък аз за офицер! — обади се пухкавата, червенобузеста Светлана Кушч и цялата пламна.

— Ти си ужасно изостанала — Зайченко изгледа пренебрежително Светлана и отново се обърна към момичетата, та да я видят всички. — Модата на офицерите отдавна е минала. Сега, ако искаш да знаеш, са модерни послушните мъже, дресираните... Затова никак не е изключено да се омъжа за обикновен човек — да е домошар и да ми готви. Ще си живея като нашата съседка Фая. Върне се Фая от института (тя работи в някаква лаборатория), захвърли си чангичката, отпусне се в креслото и заявява: „Ах, ужасно съм уморена!“. — Виола се отпусна премаляла на чина, затвори очи и си помаха с въображаемо ветрило. После гневно се изправи и вдигна театрално пръст. — „Кузик (Фая така нарича съпруга си), Кузик, не чуваш ли — нашият Боря плаче! Аха, детето е мокро. Ами ти защо стоиш, не знаеш ли какво трябва да направиш — я му смени пеленките. А, той се бил и... Ами изкъпи го! И му попей, изпей му някоя песничка, не бой се, няма да ти спадне гласът. Заспа ли? Добре. Сега иди да напазаруваш, ама бързо, че и вечерята ти още не е готова. Ти съвест нямаш ли — жена ти се е прибрала гладна!“

Виола така хубаво имитираше гласа, маниерите, позите на съседката си, че класът примираше от кеф. Само Бен, който през цялото време навъсено мълчеше, се удари изведнъж с юмрук в гърдите и заяви глухо:

— Да ми падне на мен... тази Фая!

— Герой! — Виола Зайченко изгледа унищожавашо Бен (а очите ѝ бяха черни, големи и пронизващи като на циганка). — Чухте ли го? Той щял да я научи! Я кажи по-добре как дядо ти от тебе бял ден не вижда, как тича подире ти с компота и ти решава задачите! Експлоататор! — добави Виола с тон на обвинител.

В отговор Бен направи презрителна гримаса — изимитира Виола. Но никой не обърна внимание на гримасите му. Всички погледи бяха приковани към ъгъла, където седеше белоликата хубавица Виола Зайченко, всички очакваха продължението на спектакъла. Доволна от възхищението на класа, Виола кръстоса важно крак връз крак, изправи с жест пред себе си онзи превърнат в дрипа Кузик и реши да го дооскубе.

— Не плачи, Кузя, недей. Избърши си носа. — Виола вдигна кърпичката си във въздуха, като че ли му бършеше носа. — Успокой се, миличък, такава е сега съдбата на всички мъже. Вие сте се превърнали в жени. Тъй де, кажи ми какво ти е мъжкото? Да не би да ходиш на лов за мамути? Или си храниш семейството? Ореш с плуг паркета или цепиш дърва в кухнята до газовата печка? Сега, гълъбче, техниката ви върши цялата работа. А вие? Разхождате се с бележници и с чанти като дамички. То и физическата ти сила, миличък, не е по-голяма от силата на онези лелки, дето мъкнат щайгите в „Плод зеленчуците“. Я се виж: отпуснал си се, омекнал си, не приличаш на мъж, ами на тюфлек. Досега да си забравил и да ходиш, ако не те пращах на пазар... Така че не плачи, миличък, не роптай... Можеш само да си благодарен на жена си, че те търпи в къщата си, вместо да те предаде като вехта мебел на вторични суровини...

— Каква артистка! — каза някой зад гърбовете им.

Класът се обърна като по команда. На прага стоеше Петро Максимович, директорът. Никой не беше забелязал как е влязъл; какво ти — в 5-ти „а“ не бяха чули и звънеца — така ги беше покорила тази Виола. Навел плешивата си глава, директорът беше стоял доста време на прага и беше гледал как Виола играе самовлюбена дама. Кой знае дали му беше харесала импровизацията на това високо и прекалено зряло за възрастта си момиче, защото директорът я слушаше и се усмихваше само с едната половина на лицето си. Наистина, той винаги се усмихваше така — лявата му буза се отпускате и се покриваше с бръчици, оживяваше, а дясната, пострадала от контузия, си оставаше бледа и неподвижна.

— Каква артистка! — повтори директорът и в гласа му прозвучаха весели нотки. — Виж я ти как ни осмива нас, представителите на силния пол. Трябва да кажа на Изолда Маркивна да те запише в драмкръжока — да не се затрие такъв божи дар.

В първия миг, когато в класа прозвуча гласът на историка, учениците се смутиха и сякаш се вцепениха. Но само след миг, като че някой бе махнал с вълшебна пръчица, всички вече седяха по местата си. Виола не видя как слезе от чина и се скри зад гърбовете на другарите си.

„Ох, леле, как ли ще си изпатя! — казваха искрящите ѝ палави очи. — Каква ли двойка ще ми извърти — за таланта и за божия дар!“

Директорът се качи на катедрата и според обичая си поседя няколко секунди със затворени очи.

— Отсъстващи? — попита той уморено.

— Няма! — подскочи Бен и застина като по команда „мирно!“.

— Чудесно. Няма да нарушаваме традицията. Ще дадем думата най-напред на дежурния. Бен... прощавайте... все ме обърквате с този Бен... Андрий, излез на дъската. Разправят, че си стратег, пълководец и носиш генералски пагони. Не се съмнявам, че си прочел от кора до кора романа на Джованьоли „Спартак“. Бях ви го препоръчал за домашен прочит. Чудесно. Не се съмнявах, че книгата ще ти хареса. А сега, гълъбче, хайде да помислим заедно: какви са военните, политическите и икономическите причини за поражението на Спартак?... Не бързай, помисли добре...

Допреди малко Бен седеше навъсен и пред замъгления му поглед още бродеха тигри; но щом чу за вожда на гладиаторите, за битките на въстаналите роби, кръвта нахлу в лицето му, очите му заблестяха, Бен удари токове, отсече по военному:

— Другарю директор! За мен причината за поражението на Спартак е абсолютно ясна: Спартак е изгубил последната битка, защото не е разполагал с картечници.

Класът се затресе от смях. След Виола Бен подхващаше ново представление, още по-весело, защото не беше на шега, а съвсем сериозно.

— Петро Максимович, кажете им да не се смеят. Веднага ще го докажа. Къде е тебеширът? — Бен грабна тебешира и нарисува на дъската широк овал. — Това е остров Сицилия, където Спартак е искал да прехвърли войската си. Ето го и провлакът. — На дъската се появи по-малък кръг. — Тъкмо тук, на провлака, кръвожадният Крас е притиснал Спартак. Отрязал въстаниците с широк ров, вдигнал и

насипи. Ако Спартак имаше картечници и ако беше ги разположил по фланговете, ето тука и тука...

— По фланговете ли? — попита директорът с иронична усмивка.

— Не е ли било по-добре да разположи там ракети?

— Но аз не се шегувам, другарю директор. Ако картечниците...

— И аз не се шегувам. Я ела насам! Покажи ми пръстите си. Защо са жълти? Може би от барута?

— Тъй вярно, другарю директор!

— Стига глупости, гълъбче. Пръстите ти са пожълтели от пушенето. Така ли е, приятели? — обърна се Петро Максимович към класа.

Премина с поглед по редиците и главите на момчетата отведнъж се наведоха, някои съвсем ниско като на велосипедисти при състезание.

— Я виж! — каза директорът. — Виж как се срамуват твоите съученици заради тебе. Пушиш, гълъбче. Я се обърни встрани. Така! Хайде, извади от оня джоб цигарите.

— От къде? Какво говорите? Какви цигари? — престори се на обиден Бен и се потупа по джобовете. — Можете да ме обискирате.

— Извади ги. От тайното джобче. А-а, ето така! А сега ги сложи ей тук, на катедрата.

Бен сложи цигарите и се извърна. Сега класът наистина се срамуваше от лъжите на Бен (каза, че няма и веднага измъкна кутията). Даже Виола, която трудно можеш да смутиш, се беше навела сега над чина.

— Андрий — изрече директорът бавно, с глух и уморен глас, — ще те заведе в кабинета по биология и ще ти покажа много прост опит. Ще намокрим една от цигарите и ще изстискаме от нея капка никотин. Малка капчица. После ще пръснем с нея жива клетка — амеба или инфузория. Ще видиш под микроскопа как живата, подвижна, весела клетка в миг почернява и загива. Същото става и у тебе: с всяко вдишване на никотин умира не една, а стотици, хиляди живи клетки — в белите дробове, в сърцето и което е най-страшното — в кората на главния мозък. Не знаеш ли, че старите пушачи са обикновено напълно склерозирали: паметта им е притъпена, сърцето отровено, а нервите похабени? Не си ли чувал? Или съзнателно искаш да се притъпиш, да убиеш отрано и мозъка си, и всяка свежа мисъл?

Бен само тежко сумтеше, навел глава, и от време на време отмяташе гъстата си руса коса.

— Позволете да ви попитам — в разговор с учениците Петро Максимович често минаваше от „ти“ на „вие“, — за каква дейност се готвите? За военна?

— М-ми да... Искам да постъпя във военно училище, в ракетните войски.

— О-о-хо? В ракетните! А известно ли ви е колко високи са там изискванията по математика, по физика и химия? Колко бистър ум е необходим, каква бързина на реакциите? Някъде в стратосферата лети ракета, лети със скорост, по-голяма от тази на звука. За някаква частица от секундата трябва да я откриеш, да изчислиш нейната траектория и да я свалиш. С помощта на електронна машина, разбира се, но на пулта ще бъдете вие, Бен, прощавайте, вие, Андрий.

Директорът явно се развълнува, защото изведнъж млъкна и затвори очи, заслушан в сърцето си. Слабото му, уморено лице стана мъртвешки бледо. Сякаш за да се извини, Петро Максимович разтърси глава (прощавайте, по дяволите, присви ме нещо) и през жълтите кръгове, плуващи пред очите му, погледна Бен, който мачкаше с върха на обувките си парче тебешир.

— Не цапай, гълъбче — спокойно и без раздражение му направи забележка директорът. — И послушай съвета ми. Ако спреш да пушиш още сега, веднага, още днес, твоят млад организъм ще може да възстанови разрушените клетки. Ако ли не... Нали зная: още не ти е станало навик (нима наистина ти се пуши?), това е просто мода. Глупава, момчешка мода — подражавате някому. На Кадуха навярно. По модата се водят, разбира се, най-слабохарактерните... Прояви воля, Андрий. Прояви сила, твърдост, гордост ако щеш. Кажи на приятелчетата си: не, гълъбчета, аз не съм парцал, аз не желая да оглупея. Ако го направиш — ще станеш човек. Но повлечеш ли се по Кадуха, ще се превърнеш в един от онези безволни мъже, на които се подиграваше преди малко Виола Зайченко. Казвам го и като завършек на разговора ви за това, откъде се взимат тези дресирани Кузики.

Директорът обгърна с поглед редиците и се спря на чернооката Виола, която се открояваше в класа и с ръста си, и с ярката си полудетска-полумоминска хубост, и с модерните си дрехи. Той не подозираше, че Виола го наблюдава най-внимателно, изучава с

професионален интерес начина, по който говори, неговите меки, бавни движения, за да разиграе през междучасието весела сценка — как Монархът (така наричаха историка в 5-ти „а“) разгромява пред дъската техния Бен, поел ролята на Спартак.

— Как мислиш, Виола — попита Петро Максимович, без да се досеща, че е станал вече герой от неин спектакъл, — ако Бен продължи да събира фасове с Кадуха, няма ли да се превърне и той в такъв един дресиран Кузик?

Виола скочи, зае театрална поза и с предвзетия глас на Фая пропя:

— Бенчо, я ела тук — на гърба ми е кацнала муха. Духни я!

Бен изгледа убийствено Виола, устните му се разтрепериха:

— Аз... аз... така ще те духна!

Но думите му потънаха в общия шум — учениците се въртяха на чиновете и се смееха с широки белозъби усмивки.

ОГНЕНОТО БУГАЛО ИЛИ КАК СЕ Е РОДИЛ СИНЧО

— Ех, да мозех да си хапна сега пързени мухоморки?

Женя си учеше уроците, а Синчо седеше на перваза и клатеше крака, удряше с копитца по парното. Дългата му корава опашка шаваше като на котка, която дебне мишка.

Момичето вдигна глава от учебника, погледна дяволчето и се усмихна.

— Какви мухоморки? Нали са отровни. Ето, в ботаниката има и рисунка: „Отровни и неотровни гъби“.

— Те за вас, хората, са отровни, пък за мене са като мармалад. Особено пързени с масълце. Хрупкави. М-м-м, толкова са вкусни!

Дяволчето присви блажено очи, за да покаже с какво удоволствие би си хапнало мухоморки. Тъкмо искаше да каже на Женя къде да му набере: зад стадиона, в дерето, в буренака, там е пълно с пънове и гнили коренища, а под тях растат отровните гъбки — зеленки, бледо жълтички, с дълги белезникави крачета.

Но Женя го отклони от тази тема.

— Да беше ми разказал все пак — напомни му тя, — защо те наричат Синчо. Какво ти е синьото, като очите ти са зелени като две светофарчета, а брадата ти никне зеленикава?

— О-о-о, това е дълга история — прозя се Синчо и прикри с лапичка щърбавата си уста. — Научи ли си? (Отде са го измислили хората пък туй нещо — уроците?) Ние не тормозим децата с уроци, ами щом се роди дяволчето, веднага му напъхват всички знания в главата. Разбра ли?

— Хайде, моля ти се, Синчо, разкажи ми. Вече по всичко съм си научила.

— То аслъ, голяма работа — уроци-муроци — размърмори се Синчо като някой дядка. — Хубаво де, сте ти разказа най-тайната тайна. Ама никому нито думица. Ясно?

— Ясно!

— Ако я издадес някому, аз... аз ще умра... ей тъй! — Синчо затвори сините си клепачи, скръсти лапички на гърдите си и дори спря да диша.

— Честна пионерска! — навъси Женя редичките си вежди. — Никому няма да кажа! Кълна ти се!...

— Добре тогава, слушай.

Дяволчето скочи на масата, настани се върху купчината учебници, а крайчецът на опашката му поомете масата и се топна в мастилото (Женя току-що си беше напълнила писалката), а после мацна в бележника голямо лилаво петно — като натаралежено слънце.

— Какво правиш, Синчо?

— Ш-ш-т! — сложи той пръст на устните си. — Не ме прекъсвай. Трябва да се съсредоточа.

„Ама че хитрец!“ — помисли си Женя, но премълча и се приготви да слуша.

— Преди всичко трябва да знаеш — почна Синчо, — че аз живея на земята вечно. Тоест, родил съм се наскоро, преди пет години, но до тогава съм живял в баща си, а заедно с баща си в дядо си, а заедно с дядо в прадядо си... Какво ме гледаш така? Не разбра ли? Слушай нататък — ще разбереш.

Той се намести по-удобно върху книгите и сложи лапичките на гърба (съвсем като професор Хай-Бичковски), после продължи — неясно и с фъфлене, както винаги, но ние предаваме тук казаното на нормален език.

— Когато нашият дядо остарява — изрече дълбокомислено Синчо, — а това става след като е живял триста-четиристотин години, когато усети, че смъртта му приближава, той отива в гъста, непроходима гора, където човешки крак не е стъпвал. Избира си там най-глухото кътче. И чака най-тъмната нощ. Може би си чувала — попита Синчо, — хората често разказват за някакъв ярък блуждаещ огън в горите или в блатата. Той се нарича бугало — нощният огън. Та да знаеш, че това е наш дядо, който си чака смъртта. Той броди, броди из гората, докато не си намери най-сетне място край някое блато. Застава там и цяла нощ стои с вдигнати нагоре ръце. Стои неподвижно, като вкаменен, и чака. Изведнъж гръм и мълния раздират нощния мрак и плътната мъгла; от тази мълния той целият пламва. Гори като факла. Стои така и

гори чак до сутринта и свети с ослепителен син огън. Всичко наоколо му — блатото, храстите, дърветата — също светят и сякаш пламтят.

На разсъмване, щом над гората избоботи първият пощенски самолет, огънят угасва и на хълмчето вече остава черен обгорял ствол. Як, сякаш от желязо. Духне ли по-силен вятър, той пада в тръстиката, в блатото. Лежи там година, две, три и още тридесет и три пролети и лета. В този ствол, в сърцевината му съзрява плътен бял пашкул. Това съм вече аз — заяви гордо Синчо и се потупа по косматите гърди. — Старото дърво изгнива: първо се отделя кората, после се руши самата дървесина и остава само коприненият пашкул — новото дяволче. Така съм се родил аз, Синчо, син на дядо си — Синюха Червенокосия.

— Хубава приказка — въздъхна Женя, която бе слушала дяволчето със затаен дъх. — Но ми се струва, че вече съм чувала нещо подобно. По радиото или по телевизията — не помня.

— И таз добра! Ти едно знаеш: приказка, та приказка! Като не ми вярваш, ще си взема абичката и торбичката — и сбогом!

Синчо се нацупи и се размърда — един вид — кани се да си ходи.

— Не се сърди. Ела тук! — Женя го вдигна от масата, сложи го на коленете си, взе да го гали по гръбчето, по вратлето, да го чеше зад ушите. И Синчо много обичаше да го гаят и особено да го чешат между рогчетата — тогава премрежваше очи и мъркаше от удоволствие.

— Много си капризен, Синчо! — мъреше го гальовно Женя. — Само да ти каже нещо човек — вирваш нос и си готов да избягаш. Не е хубаво така!

Тя полюля Синчо, за да го успокои и сдържано (като възрастен човек, който прощава на децата дребните им лудории) продължи:

— Не ми са ясни вашите имена. Ти си Синчо, а дядо ти се е казал Синюха, и то Червенокосия Синюха. Защо така?

— Много просто. Докато съм малък, аз съм Синчо. Като порасна, ще стана много голям и червенокос като истински дявол. Тогава ще съм Синюха, Синюха Червенокосия. Ясно ли е?

Не ѝ стана съвсем ясно, но Женя не искаше повече да го разпитва, че току-виж пак се докачил...

Синчо продължи разказа си:

— Та така, значи. Родил съм се от дядо си, но помня и працядо и прабаба и даже прапрацядо и прапрабаба. Често пъти усещам, че просто не зная къде свършват прадедите ми и къде почвам аз.

Синчо се наведе към Женя, прошеушна ѝ на ухото:

— Сега ще ти кажа нещо, но внимавай, това е най-тайната тайна!... Вече усещам, че в мене седи едно малко дяволче като малко семенце. И не е само то — в мене е вече и моят внук, и внукът на моя внук; те лудуват, гъделичкат ме, викат ми дядо, за да се ядосвам, и често ми слагат крак, че да падна, а пък те, дяволите недни, да се превиват от смях...

— Ама че си лъжльо! — не се стърпя Женя и се плесна със смях по коляното. — Такива ги дрънкаш — едно с едно не се връзва.

Но веднага се усети, залюля Синчо и каза миролюбиво:

— Не, не, вярвам ти!

Синчо се завъртя, вирна муцунка и облеци зелените си като сигнала „минете“ очи.

— Искаш ли да ти разкажа още една тайна — изфъфли той тайнствено. — Когато горящият стълб престава да пламти, той не угасва съвсем, а в едното си крайче скътва малка искра. Тя също се нарича бугало. Тази искрица дядото предава на бащата, бащата на сина, а синът на внука. Ние крием буталото си в гората, под стари пънове, в най-потайни места. Защото в тази искра, но внимавай — никому нито дума!... Това е страшна тайна.

— Нали ти обещах — ще мълча!

— Защото в тази искра е всичката ни сила, нашата душа и цялата ни хитрост. Всеки свестен Синчо пази своето бугало като зеницата на окото си и го крие на най-сигурно място. Може би си чувала за блуждаещите огньовете. Вие ги наричате светулки. Разправят, че тези огньовете подмамвали хората към блатата. Глупости! Кажи ми: случвало ли се е в Пушча-Водица да се е заблудил някой? Не, нали? Моите братя никога не подмамват, те, милите, сега само се чудят как да избягат от гъбарите и от туристите, чудят се къде да си крият бугалцата... Някой ден ще ти покажа моята искра, моето скъпо бугалце.

— Кога? Къде е?

— О, ами ти искаш всичко да знаеш! Като му дойде времето — ще ти го покажа! То беше в Пушча-Водица. Това са наши семейни места. Но сега вече не можеш да скриеш бугало в гората, не-е! Сега

там от хора не можеш се размина. Та в Киев стана по-сигурно. Затова пренесох искрата си в града и я скрих тук наблизно. Ако бъдеш добричка — непременно ще ти я покажа!

Синчо наведе глава Женья да го погали между рогчетата, но в това време изскърца външната врата. В коридора се чуха нечии стъпки. Синчо подскочи и сякаш вятър го издуха под леглото.

МЪГЛАТА, „ХОНКОНГ“ И ТУИТЕ, КОИТО СЕ ГОНЕХА

— Скъпи деца! — заговори през марлената превръзка Изолда Маркивна Книш. — Вие сигурно знаете, че в Киев се шири епидемия от грип...

Изолда Маркивна приличаше сега на операционна сестра — тя стоеше пред класа строга, с бяла марлена превръзка, закрила лицето ѝ до очите.

5-и „а“ слушаше учителката с нарастваща весела възбуда. Най-досетливите (между тях, разбира се, и Бен) си затваряха крадешком чантите и поглеждаха нетърпеливо към вратата. Зад прозорците плуваше гъста като дим есенна мъгла, понесла влага, дъждове и вирусни грипове. От мъглата долитаха боботенето на камионите и звънтенето на трамвая, който завиваше до самото училище, преди да се спусне към Подол. Влажната мъгла сякаш проникваше и през двойните рамки на прозорците. В класа беше студено, тъмно и неудобно. Но въпреки проклетото лошо време и марлената превръзка, гласът на Изолда Маркивна звучеше както винаги с чисто, прозрачно сопрано.

— Мили деца! — продължи тя. — Грипът, който върлува, е тежък и дава сериозни усложнения. Както съобщава пресата, вирусът е много устойчив, учените са го нарекли „хонконгски“ — според града, в който се е зародила епидемията. Тя обхванала почти цяла Азия, прехвърлила се е в Близкия Изток, а сега грипът се приближава и към нас. Може би сте чули по радиото, че в Киев са взети решителни мерки. Затворени са кината („У-у-у!“ — възглас на разочарование в класа), не работят и редица учреждения („О-о-о!“ — израз на възторг). Въпреки това, вече има болни, и то с тежки усложнения. Затова има нареждане по улиците всички да ходят с марлени превръзки. Това едно. И второ — има решение да бъдат временно прекъснати заниманията в учили...

Още не беше произнесла докрай дългоочакваната дума, и краката вече затрополиха по пода, момчетата затръшнаха с гръм и трясък

капаците на чиновете си. Бен пръв скочи от мястото си и с един скок се намери до вратата.

— Вива ла грипа! — извика той и размаха триумфално юмруци.
— Момчета, по домовете!

След него се втурнаха и останалите, стълпиха се пред вратата.

— Стойте! Къде? Назад! — развика се подир тях учителката. — Срамота! Като че ли ги пускат от затвор! И това ми било пионери!... Да, разпускаме ви, но първо седнете и си запишете домашните за цялата седмица. Чухте ли? По всички предмети!

Петокласниците, проявили така бурно своя възторг, веднага посърнаха, замърмориха недоволно и насядаха оклюмали по местата си. Изолда Маркивна започна да им диктува домашните по математика, ботаника, география, по украински и по руски език. Диктуваше с напевен, меден глас, сякаш съобщаваше нещо извънредно приятно. Върху наведените детски глави се посипаха страници, параграфи, номерата на задачи и упражнения.

— Виж, това е вече епидемия! — измърмори Бен, записвайки цифра след цифра в тетрадката. — Грипа можеш и да го преболедуваш, ама от тия параграфи като нищо ще предадеш богу дух.

— Като нищо! — изгледа го сърдито Изолда Маркивна изпод извитите мигли. — За теб специално хич не ме е страх, че ще умреш от преумора... Стига си мърморил — записвай!

След десет минути учениците вече изскачаха през вратата на училището като кифлички от автомат. Излитаха един след друг, гмуркаха се в гъстата влажна мъгла и обвити от ситния дъжд, веднага изчезваха, сякаш се разтваряха в мъглата. Женя тръгна направо, през Лукиянивския пазар; мократа земя се хлъзгаше под краката, трябваше да се навежда, за да не се подхлъзне, да не се закачи за телта, да не се спъне в трамвайните релси. Откъде се беше взела тази мъгла? Тя се стелеше ниско над земята и прехвърляше пълзешком оградите, цедеше се на плътни струи през пролуките между дъските, провираше се и под тях. Чуваше се как по шосето напрегнато реват моторите (и на тях не им стигаше кислород), как някой кашля в сумрака, в който се бяха смесили пушек и кален дъжд. На Женя ѝ се струваше, че вижда как в мъглата плуват вирусите на грипа: извиват се и се преобръщат във въздуха като малки змийчета. Най-отвратителните „хонконги“ се вият

точно над главата ѝ, пикират, за да се пъхнат в носа или в устата ѝ... Женя закри лице с ръка и хукна бързо към къщи.

Влезе в антрето мокра, просмукана с миризма на пушек и веднага чу: някой трака на машината. Сърцето ѝ радостно се сви: „Мама! Дошла си е по-рано от работа! Ами ако... ако има грип... ако е болна...“.

Влезе на пръсти в стаята. Седи... милата ѝ майчица. Приблужи се на пръсти и прегърна майка си през врата, притисна се към нея. Беше ѝ домъчняло за майка ѝ, толкова малко време бяха заедно: само рано сутрин и късно вечер. Галина Степановна обърна към Женя щастливо, усмихнато лице, взе ръцете на дъщеря си в своите.

— Ох, колко са студени!... Влажно ли е навън?

— Влажно е. Отвратително време.

Женя каза, че са ги разпуснали за една седмица и сега поне ще се начете: татко е донесъл от библиотеката две книги за войната — „Брестката крепост“ и „Битката за Киев“.

Женя се съблече и седна на канапето. Но не разтвори книга, а с тиха, стаена радост гледаше майка си. Галина Степановна седеше до прозореца пред ниска кръгла масичка. Момичето виждаше буйната ѝ тъмна, пусната върху раменете коса. Виждаше и ръцете ѝ, които се движеха по клавиатурата — бързи, точни, свикнали с всякаква работа.

Навела глава встрани, майка ѝ надникна в тъмната вътрешност на своя „Ундервуд“, сложи нова лента, чисти листа с индиго, удари няколко букви — за опит. Всичко е наред. Облегна се на стола и почна да пише толкова бързо, че дъщерята не успяваше да следи пръстите ѝ, които тичаха по клавишите, отместваха валяка и отново сякаш изстрелваха дълъг картечен ред. Оглушена от този трясък, Женя все не можеше да разбере откъде иде някакъв настойчив, непрекъснат звън — дали от улицата, от етаж над тях, или от тяхното антре.

— Мамо, струва ми се, че някой звъни — докосна тя Галина Степановна по рамото.

— А-а, може би е авторът — каза майката и изтича в антрето.

Автори майка ѝ наричаше журналистите от радиото и от вестниците, пенсионерите, професор Хай-Бичковски, с една дума всички, които носеха ръкописи и я молеха да ги препише. Сигурно и сега звънеше някой от тях.

Галина Степанивна отвори, поздрави влезлия и каза: „Заповядайте, съблечете се“. Докато гостът си окачваше палтото и мърмореше нещо весело, майката се втурна в стаята и прошепна на дъщеря си: „Поразтреби малко. Това е писателят Рибалко. Донесъл ми е новата си «повест».“

Рибалко! Ами сега? Женя сякаш се вцепени наред стаята и запримига. Нали още в трети клас беше прочела веселата му книга за знаменитите тореадори от Васюкивка и за сраженията им с кравата Контрибуция. Четеше и се превиваше от смях. А сега самият Рибалко, жив писател, е дошъл в къщата им. Какво ти разтребване!

Момичето се отпусна на един стол и се спотаи в ъгълчето.

В стаята влезе висок мъж — приличаше малко на Тарапунко^[1], само че без мустаци и по-млад. Лицето му беше хитро, очите живи и насмешливи. Той връчи на майка ѝ дебела папка и каза (хем сериозно, хем на шега):

— Препишете я колкото може по-бързо! Това е забележителна творба, която светът очаква с нетърпение.

После се озърна и видя в ъгъла Женя. Лицето му веднага придоби комично сериозен израз. С дългия си остър нос изписа във въздуха въпросителна.

— Охо! — възкликна радостно писателят. — Ти ли си, разбойнико! Хайде, казвай, много ли бели правиш в училище?

Женя беше вече свикнала — с панталоните и спортната фланелка, че и с тази късо подстригана коса, всички я мислят за момче, но толкова безцеремонно... Тя се сви и замря в ъгъла си, усети как цялата пламва.

— А двойки носиш ли? — настъпваше бърбивият гостенин.

Майката се усмихна. Беше я развеселила грешката на писателя — беше решил, че Женя е момче, и то от изтърваните. За да не развали играта, каза само:

— А не, Женя двойки не носи. Само петици.

— Я виж ти! Не очаквах! Не очаквах! — каза високо Рибалко и не стана ясно — зарадва ли се, или го разочарова тази новина.

Постоя, разглеждайки лукаво Женя, и със същото бързо и неочаквано темпо попита:

— Книгата „Кукурузо“ чел ли си я?

— Чел... — измърмори момичето, без да вдига глава.

— Нали е гениално? Същински Шекспир, че и по-хубаво дори, защото Шекспир даже в Англия го четат с речник. Да, да, попрекалил е старецът, попрекалил е!...

Сега Женя зяпна от учудване и показа на госта двата си широки предни зъби. И кестенявите си очи, които умееха лукаво да се смеят.

Но гостът загуби изведнъж интерес към „разбойника“, получаващ петици, сбогува се с майката и на излизане от стаята весело посъветва:

— Ако грипът позвъни на вратата ви — изпъдете го. Нашибайте го с чесън и с люта ракия.

— Благодаря. Точно тъй ще направим — отвърна майката.

Тя изпрати госта, върна се в стаята, а на хубавото ѝ мургаво лице още грееше усмивка.

— Весел чичко, нали?

— Да — съгласи се Женя, все още развълнувана и смутена, но и малко разочарована, че писателят се оказа човек като всички — на лицето му нямаше нищо такова... марсианско.

Галина Степанивна седна да работи, а Женя се зачете. Разтвори „Битката за Киев“ и сърцето ѝ тревожно заби: бродът... черна есенна мъгла, взривове на бомби и зарево над реката, едва забележимо се очертава високият и стръмен отвъден бряг („Там е врагът!“), а вълните са тежки и студени, прожекторите заслепяват; Днепър гъмжи от малки салове и понтони, с които го преминават нашите войници. До шиите във водата, под куршумите, през бурното, стремително течение... Изведнъж Женя си спомни: танкът! В гората! Там, където си направиха снимка! Миналата пролет, през май, бяха с целия клас на екскурзия в Ново-Петровци. Отбиха се от пътя в гората и там, на една поляна, между борове видяха танк. Истински боен танк, само че стар, ръждясал. Той стоеше на едно хълмче, върху скромен тухлен постамент и между гъсениците му растеше трева. Танк! Разбира се, момчетата се развикаха. Всички се закатериха към купола, смееха се, снимаха се. Тогава Женя не знаеше, не беше и помислила дори, с цената на какви нечовешки усилия са изкачвали нашите войници танковете на стръмния бряг. Докарвали ги с лодки и салове, а фашистите обстрелвали бясно с картечници; мокри, премръзнали, нашите бойци изнасяли буквално на ръце тези тридесет и пет тонни гиганти на стръмния бряг на Днепър; а колко бойци, покосени от

куршумите, отнесли и погребали в тъмните си дълбини буриите вълни на реката...

... Тогава, на екскурзията, те се смееха, крещяха: „И нас, и нас да ни снимате!“. Бен потриваше доволен ръце и повтаряше: „Честна дума! Ще се повозя един ден на такъв танк!“.

А сега, сега вече ѝ е ясно, че не биваше така да се смеят там, до танка върху полусрутения, обрасъл с трева постамент. Трябва просто мълчаливо да постоят.

Женя вдигна очи от книгата и се загледа замислена през прозореца. Навън мъглата ставаше все по-гъста, в стаята се стъмни съвсем и въпреки че беше по пладне, майка ѝ помоли да запали лампата. После посъветва дъщеря си:

— Не си преуморявай очите. Облечи се по-топло и иди да се поразходиш. Толкова рядко излизаш.

Момичето обу гумените ботуши, облече палтото и момчешката ушанка. Излезе на двора. Веднага усети, че времето се е променило: вятърът беше постихнал и сега мъглата не плуваше, а стоеше неподвижно, гъста и бяла като мляко. Не се виждаше даже съседният блок, където живееше Бен. Котелното и клонестите дървета в градината и под прозорците бяха заприличали на страшни космати чудовища. Сред тези огромни привидения до котелното стърчеше някакво стълбче. Женя пристъпи по-близо и ахна: Зайко! Слабичко дългоухо хлапенце, загърнато в огромен шал. То беше премръзнало, посиняло, но въпреки това стоеше, вперило тъжен поглед в Жениния прозорец.

— Зайко, мене ли чакаш?

— Чакам те — изрече покорно и жално Мотя. Но лицето му вече сияеше от радост.

Женя му оправя шала и каза:

— Да се поразходим ли до стадиона?

— Хайде! — съгласи се Мотя и си подаде ръката.

Изглежда, много се беше затъжил за Женя, защото се вкопчи в нея и забъбри, заразправя новините си: баба му умряла, а пък котаракът довякъл в кухнята мишка, а днес изведнъж нещо изпрацяло и всички лампи изгорели, та сега у тях е тъмно... Беше толкова бърлив и така старчески мъдър, че Женя го слушаше и вътрешно се усмихваше. Увлечени в разговор, стигнаха до улица

Стадионна, засадена с високи канадски тополи, които застилат лете земята с пух, бял като сняг, а Зайчето тъкмо сподели с Женя, че татко му е обещал да му купи истинска щека и кънки и че тази зима ще ходи на стадиона и ще се учи да играе хокей.

— Аз и свирка си имам! — похвали се Мотя, порови в джоба на палтото си, измъкна черна рогова свирка с шнурче и за по-убедително изду бузи и свирна.

— Ти си ми истинско Зайче! — похвали го Женя. — Хайде, наведи се.

През пролуката в дървената ограда те влязоха в стадиона. Той не беше много голям. Около терена бяха засадени люляк и акации. През зимата тук правеха пързалка и в мразовитите вечери над стадиона се носеха викове на момчетата „а-ах!“, „удряй!“, „шайба!“, тракаха щеки, шайбите се удряха глухо в стената. Но сега на мястото на хокейната площадка имаше локви, а мъглата беше окачила черни студени капки по железните вратарски мрежи. На футболното игрище също блестяха локви, но под тях се зеленееше подстригана трева и нечия коза равнодушно я пасеше.

Момичето и Мотя прекосиха стадиона и стигнаха до пущинака. Миналата пролет го бяха превърнали в парк. Пионерите от тяхното училище и младежите от механическия завод поработиха яко: засипваха канавки, изкореняваха пънове и най-важното — посадиха туя. Женя много обичаше тези красиви тъмнозелени дървета с дъх на смола: те приличаха на млади кипариси и напомняха на момичето Крим, Алушта и красивото, сякаш разтопено от жегата море, в което си играят делфини. Младите туи растяха на хълма зад стадиона и вечер, по залез-слънце, над острите им върхари, също както над кипарисите в Алушта, припламваха златисти слънчеви корони. Сега, обвити в мокра мъгла, туите стояха на височинката като прегърбени старци с кожуси.

От мъглата, от влагата и ветровете тук, на открито, Женя премръзна, а Зайчето направо се вкочаняса. Вече не бърбеше неспирно, а само тихичко подсмърчаше.

— Хайде да се прибираме — каза Женя.

— Хайде — бързо се съгласи Мотя.

Тъкмо тръгваха обратно, когато чуха изведнъж момчешки гласове и сред тях бойните възгласи на Бен, а после и рязкото остро

свиркане на Вадя Кадуха. Гласовете и свиркането се носеха откъм дерето, над което растеше първата алея туи.

Женя и Мотя веднага се обърнаха натам... и какво беше това чудо?! Туите не стояха неподвижно. Те сякаш плуваха или тичаха в мъглата. Ето — едно дръвце се понесе стремително в кръг, после спря, скри се зад другите и нечий гласец извика предизвикателно: „Ехо! Тук съм!“. Женя не можеше да проумее какво става. Сякаш някакво момче гонеше туите, а те го дразнеха, отскачаха и ту се пръсваха, ту пак се скупчваха.

— Какво правят? — попита Зайчето и надникна учудено изпод майчиния шал.

— Кой „те“?

— Ами момчетата! От нашия двор.

Изведнъж Женя я осени страшна догадка: „Нима момчетата... нима са били способни на такова нещо — да изтръгнат храстчетата от корен?... Тези прекрасни, стройни дръвчета, над които вечер сияят златни корони?“.

— Да идем там! — каза решително Женя. — Бегом!

Хвана Мотя за ръка и го повлече по стръмнината; краката им се хлъзгаха надолу заедно с глината и мокрите листа. Най-сетне се изкатери на хълмчето, пое си дъх и също като баща си, когато беше много възмутен, се плесна по коляното:

— Я ги виж! Нехранимайковци, хулигани! Какво правят!

Край рова се гонеха туи. Зад едно дръвце с олющена кора се мярна гърбът на Бен; Бен намести на главата си черния авиаторски шлем и пак хукна, като се прикриваше с една туя и крещеше разпалено: „Хайде, хвани ме, хвани ме де! Ето ме!“. И други глави и гърбове надничаха иззад гъстата зеленина; мярна се червеният шал на Кадуха, Вадя скочи встрани и всички туи в миг се понесоха напред, сякаш понесени от невидими същества, и изчезнаха някъде в мъглата.

— Какво сте направили, хулигани! — развика се Женя, задъхана от злоба. — Ще ви дам да се разберете!... Ей сега ще викна милиция!

Туите, които допреди малко тичаха насам-натам, изведнъж застинаха. Набитото момче, което ги гонеше, сякаш се вцепени, размахало ръце. Не беше с вързани очи, както мислеше Женя, а с черни защитни очила, плътно прилепени към лицето; сега в мъглата, през

тъмните стъкла, то сигурно едва различаваше в мрака някакви тъмни сенки като призраци.

Женя изведнъж разбра всичко: армията на Бен играеше на шпиони, а младите дръвчета им бяха потрябвали за маскировка...

— Какво сте направили! — развика се заканително Женя и гласът ѝ трепереше от сълзи на гняв и възмущение. Всичко беше очаквала от Бен, само не това.

Туите застинаха над рова; поглеждаха враждебно и уплашено тези двамата, дето им прекъснаха играта; сред дръвчетата премина сподавен шепот. Още миг и туите положително щяха да нападнат в бодлив строй Женя и Мотя. Но изведнъж се чу изсвирване: толкова решително и взискателно можеше да свири само младшият сержант от милицията Евгений Рябошапка. После се разбра, че Зайчето се беше сетило за бащиния си подарък — съдийската свирка и от уплаха я беше надуло с все сила.

— Братлета, мильовците! — изрева Кадуха и уплашената армия, скрита зад туите, хукна дружно към храсталака, към дълбокия ров. Чуваше се само пращане на съчки и листа под краката.

— Ей, разбойници! — крещеше подире им Женя. — Ще кажа всичко на родителите ви!

Но в този миг вниманието ѝ привлече друго: дръвчетата, които стояха допреди малко над рова, изведнъж изпадаха. Женя и Зайко се втурнаха към тях и замряха: всички насаждения бяха унищожени до корен. „Виж, виж! И тези!... Как е възможно?“ — обикаляше и се вайкаше Женя. В душата ѝ сякаш бяха премазали и стъпкали нещо — момичето разбра, че приятелчетата на Кадуха не са имали ножове и са кършили дръвчетата с ръце. Някои туи са били по-жилави и понеже не са могли да ги прекършат, успели са само да ги обезобразят, да им одерат кората.

Най-младите туи, които лесно са изкоренили и с които са се прикривали в играта, лежаха сега като мъртви.

Посинялото от студа лице на Мотя се изкриви, устните му се разтрепериха, той беше готов да заплаче.

— Същински варвари! Как е възможно! Как са могли? — повтаряше с болка Женя и се навеждаше над всяко дръвче. — Кадуха е виновен! Той ги е подсторил! „Пълзешком по земята!...“ А ония са готови да пълзят пред него, да му се подмазват!

— Ох, ами къде ли е моето дръвце? — озърна се момичето.

Веднага си спомни как тогава, през пролетта, дойдоха с баща си на съботника и също посадиха туя — може би най-мъничката, толкова стройна и хубава. Посадиха я в самия край на склона. Погледна тревожно нататък: дръвчето го нямаше! От земята стърчеше само разцепеният крайчец на ствола с извити бели влакна.

— Бен! — каза глухо Женя и изведнъж гърлото ѝ се сви. — Как можа! Не, няма да оставя това така! Ще отида при директора!

— Нали ти казах! Нали ти казах! — подсмърчаше жално Мотя. — Нали ти казах, че Бен има апандисит в мозъка!

В това време момчетата се посъвзеха. Вадя Кадуха като най-опитен по въпросите на „бягай-настигай“, разбра, че няма никаква милиция, а на хълмчето стоят двама нещастни сополанковци от техния двор и следователно армията му се е уплашила от нищо и никакво. В дерето веднага запращяха и се олюляха клонки, под краката заджвака мокра глина и героите почнаха да заобикалят Женя и Зайко. Мотя се вкопчи в ръката на момичето и притихна уплашен.

Окопитени, момчетата завикаха в един глас:

— Ей, Жабалино! Ти що се довлече? Да шпионираш? Да портиш?

— Шпионка! И оня микроб с нея!

— Момчета, заобиколете ги откъм фланговете! Да не ги изтървете!

— С шрапнели, огън бий!

Женя и Мотя се наведоха, а към тях полетяха пръчки, коренища, парчета глина.

И ето, пред Женя щръкна зловещата фигура на Вадя Кадуха. Момичето се приведе и прикри с едната си ръка Зайко.

— Е? — изгледа я страшно Кадуха и удари Женя по ушанката, но още не много злобно. — Хайде, на колене, чу ли! Закълни се, че никому няма да кажеш!... Нищо не си видяла! Хайде!

Кадуха я удари по-силно. Женя залитна, бутна неволно и Зайко, а той уплашено захлипа. В това време още някой ритна болезнено Женя и очите ѝ се напълниха със сълзи, тя вече искаше да се обърне и да върне удара, но в този миг...

— Вадя! — изсъска неочаквано Бен и закри Женя с рамото си. — Да не си посмял да я пипнеш! Ако трябва, аз ще я ступам! Тя е от

нашия клас...

— Брей, да се не знае! — смая се Кадуха. — От вашия клас! Ще я браниш до смърт, така ли? Виж го ти — Матросов! Ами да искаш случайно един по муцуната!

— Хайде де!

— А мислиш не! Ще ми се фука пред госпоицата!... Ей ти! — Вадя нарочно блъсна свилата се Женя в гърба (да покаже, че хич не му пука от защитници като Бен). — Сега ще ти отвинтя носа, че да не го пъхаш друг път в чужди работи! Хайде, подай си носа!

Вадя разпери кални пръсти и ги протегна право към Жениното лице.

— Ей, момчета! — чу се отнякъде силен мъжки глас. — Я стойте! Виж ги ти — герои! Налетели на момиче! И детето уплашили! Я марш оттука! Хайде, изчезвайте!

През парещите сълзи, през мъглата Женя видя: на хълма е застанал някакъв чичко с ботуши, с дълга мушама и води с въженце коза, същата, дете се разхождаше флегматично из футболното игрище и пасеше трева.

Кадуха и приятелите му наведоха глави, стрелкаха изпод вежди чичкото и се споглеждаха.

Женя усети как палещата обида ѝ задави гърлото; тя изведнъж горчиво заплака и каза през сълзи:

— Чичко, вижте как са изпочупили туите! И моята, дете я посадихме с татко...

— Т-ю-ю! — изсвири от учудване чичкото. — Значи те са изпокършили дръвчетата?!

— Те, чичко, те! Ей сега, преди малко!

— Стой! — викна чичкото на козата. — Стой! Ей сега ще си поприказвам с тях по шофьорски!

Мъжът заслиза от хълма, мократа му мушама громолеше като да беше от тенекия, а ботушите заджвакаха шумно през калта.

— Бяга-а-ай! — кресна дрезгаво Вадя и верните му войници заскачаха един през друг в дерето и хукнаха към храсталака, като чупеха дръвчетата и губеха последните копчета от саката и якетата си.

Мотя реवेशе и размазваше с юмруче сълзите си, питаше тихо Женя силно ли са я ударили и дали я боли. Но момичето не отговаряше на въпросите му, а само го дръпна за ръката:

— Мотя, хайде да бягаме! Да си вървим! Че могат и да ни посрещнат пред вратата на стадиона.

Двамата хукнаха, хванати за ръце, а мъжът стоеше над рова и викаше в мъглата:

— Все едно, ще ви намеря! Хулигани! Живи дървета ще ми изкореняват!

---

[1] Известен украински артист — комик. — Бел.прев. ↑

ПОРТАДЖИЙКА ИЛИ ПЪЗЛЪОВЦИ

Вече четвърт час продължаваше събранието в 5-ти „а“, но все не можеха нищо да изяснят. Класът упорито мълчеше. Директорът вдигаше всекиго подред — от първия до последния чин.

— Панченко! — извика тихо още едно име, наведе глава и се взря внимателно в приятеля на Бен.

Панченко пъргаво скочи и отметна падналия на челото си рус перчем.

— Ти беше ли там? — попита директорът.

— Не! — отговори отсечено момчето. — Не бях.

— Седни.

И пак така спокойно, с присъщата си сдържаност:

— Светлана Кушч!

Стана пълничка ученичка, светлокоса, с грижливо изгладена престилчица. Изчерви си до уши и бързо-бързо заговори:

— Петро Максимович! Мен ме нямаше в Киев по време на епидемията. Мама ме заведе при баба, в село Иванково. В джоба на палтото ми са останали билетите за автобуса, ако искате ще ви ги покажа...

— Не, не, няма нужда, Светлана, седни си...

— Ами ти, Зинчук?

— Бях болен от грип — чу се бас. — Три дена лежах. Питайте мама.

— Добре. Ами ти, Виола?

— Петро Максимович, какво говорите? — Виола Зайченко изрази и с поза, и с поглед обидата си. — Как бих могла в такова лошо време... и изобщо... вие познавате родителите ми...

— Да, зная, зная. — Директорът се разходи из класа. — И тъй, значи никой от вас не е бил там, така ли? — усмихна се той горчиво. — Значи младши сержантът Рябошапка просто е наклеветил в рапорта си вашия клас? Той пише: „На местопрестъплението беше намерена черна лачена козирка от фуражка (изглежда откъсната с прилагане на

груба физическа сила). На козирката с остър предмет е надраскано: «5-ти „а“ клас. Ще те убия! Фантомас».

Светлокосият Костя Панченко, който седеше зад Женя, се размърда неспокойно на чина си.

— А ти какво мислиш, Андрий? — Директорът спря пред Бен, изгледа внимателно рошовото розовобузесто момче. — Как мислиш, чия може да бъде фуражката? Кой от 5-ти „а“ клас е взел прякора Фантомас — този тъп френски киногангстер?

Бен се изчерви, но само за миг, веднага погледна директора със спокойни яносини очи (самата невинност) и избоботи:

— Не мога да знам!

— Ами как мислиш, кой е бил на стадиона?

— И това не мога да знам! Не съм пазач.

Един чин изскърца. На него седеше Андрон Касиянович — преданият баща-майка-дядо на Бен. От самото начало на събранието той слушаше, дълбоко възмутен, тези „Не съм аз“, „Не съм ходил“, „Не зная“, а сега вече и военното: „Не мога да знам!“.

— Седни, Бен — каза уморено директорът. — Взаимно прикриване. По-точно — всеобщ страх. Един е направил зло и го е страх да си признае. Друг знае кой е направил злото, но се бои да каже, за да не си спечели враг. Така ли е, скъпи петокласници?

Всички навъсено мълчаха. Тогава от първия чия се надигна Андрон Касиянович; отначало дълго трополи с крака, влачейки по паркета тесния за него чин, най-сетне успя да стане — висок, плосък като дъска, с дълъг проточен врат, със слабо, кокалесто лице. С хлътналите си, старчески безцветни очи, гледаше учудено учениците.

— Другари! — възкликна дрезгаво Андрон, като че ли се намираще на тържествена заря (старецът явно се вълнуваше, адамовата му ябълка подскачаше бързо-бързо). — Обяснете ми какво значи това мълчание? Какво е това ваше приятелство, ако вие чисто и просто прикривате онези, които са унищожили парка, тоест посегнали сте на обществената собственост? Аз мога да ви кажа какво значи дружба. През деветнадесета година на гара Канатово белите ни плениха и ни поведоха на разстрел. Опираш ти щика в гърдите и питат: „Ти ли вдигна във въздуха вагона на атамана“, казва! А ние мълчим, защото заедно вдигнахме във въздуха бандитското гнездо. Ония викат: или ще ви направим всичките на кайма, или ще разстреляме само онзи,

когото ни посочите. Ние пак мълчим, защото ако ще мрем — поне заедно да мрем. Тогава пристъпи напред нашият агитпроп Пантюша. Той много хубаво свиреше на балалайка, особено тази — „Свети месечника ясна...“. Та Пантюша пристъпи значи напред, посочи ни с пръст, усмихна се и току им рече — ама дума по дума, както сега ви го разправям: „Пуснете ги тия — им рече, — те са неграмотни селяци, те нямат нищо общо с тая работа. Аз, каза, сам вдигнах вагона във въздуха, по заповед на революционния комитет...“. Ние стоим като вцепенени, а Пантюша го повалиха на един дръвник и пред очите ни със сабята — раз, раз! Посякоха го на парчета... в локва кръв...

Дядото запримига и прокара длан по наболата четина на бузите си.

— Това значи да мълчиш! — каза той, сдържайки с мъка буцата, напяла в гърлото му. — А вие? Вие защо мълчите? За да прикриете негодниците? Аз искам да попитам момчетата, нашите бъдещи воители. Кой от вас би могъл да постъпи като Пантюша, да не се уплаши...

— Аз! — каза Бен. — Аз нямаше да се уплаша! Щом е за другарите...

— Я си сядай на мястото! — кипна неочаквано дядо Андрон, който никога досега не беше възразявал на внука си. — Знам те аз тебе! Страх те е боклука да изнесеш, дядо си навикваш — ти ли ще се пожертваш за някого? Как не!...

Женя се наведе над чина, разтреперана от срам. „Бен! — туптеше в слепоочията ѝ кръвта. — До къде стигна, Бен! В очите го гледаш и лъжеш! Знаеш, че ви видях, всичко видях и пак се правиш на герой!... Ама не, стига, край! Стани!“ — заповяда си тя.

— Петро Максимович! — стана Женя и лицето ѝ, допреди малко пламнало, изведнъж пребледня, а гласът ѝ затрепери, сякаш ей сега щеше да секне. — Петро Максимович, аз зная кой изпочупи туйте. С очите си видях.

Женя замълча и се обърна с лице към класа. Тя разбираше: още една дума и пътят към двора е затворен за нея: Бен вече никога няма да ѝ се притече на помощ („Вадя, не я закачай!“), не, отсега той ще ѝ стане най-заклетият враг. Разбираше, че губи неща, които толкова обича: игрите, тайните, криениците в мазето — но вече не можеше да се сдържи. Тридесет и пет ученика — някои враждебно, а други тревожно — бяха впили в нея очи. Точно така, недей да мълчиш —

кажи истината! Високо — та всички да чуят! Бузите ѝ отново пламнаха.

— Петро Максимович! Аз вярвах, че той сам ще си признае. Аз не исках, но той... той!... — Момчето се задави от вълнение.

— Успокой се, успокой се. Та кого, значи, си видяла там? — попита директорът, въпреки че по „почерка“ отдавна беше разбрал кой е свършил работата.

— Бен! — викна Женя и погледна момчето право в очите, а той седеше и се усмихваше, сякаш не беше чул, или не беше разбрал за кого става дума. (Допреди малко я поглеждаше виновно, умоляващо: „Знам, че си наше момче! Няма да ни продадеш, няма да кажеш“.) Но престорената усмивка бързо угасна, по лицето му мина сянка на тревога и Бен се размърда неспокойно на чина: „Предателка!“.

— Бен го направи! — добави Женя. — Той и неговата банда! Нека разкаже сам!

— Тъй, тъй, тъй... — каза директорът и думите му прокълтяха в напрегнатата тишина като удари на часовниково махало.

Дядо Андрон поглеждаше зашеметен ту към Бен, ту към Петро Максимович и си поемаше въздух като риба на сухо. „Майчице богородичко? — сви му се сърцето. — Къде ми е валидолът! Забравил съм си валидола!“

Зад гърба на Женя някой изсъска тихо:

— Портаджийка!

След малко пак:

— Ти си портаджийка...

Някой ръгна шепнеция в хълбока, момчетата от последния чин засумтяха. Едно от тях каза: „Ами хайде стани и го кажи високо, стига си шепнал!“. Тогава, макар и неохотно, вдигна ръка Костя Панченко. Директорът му кимна да говори. Панченко замърмори навъсено:

— Ама вижте какво... Тя е шпионка. Тя първо играе с нас, пък после отива в къщи, или на училище и... тъй де...

— Я ми кажи — прекъсна го директорът, — Цибулко да не е била случайно с вас на стадиона?

— Не, не беше... Тоест не — беше!... Първо я нямаше, ама после... после дойде и ние всички я навикахме, да не... — закаканиза Костя и съвсем се обърка.

Бен разбра, че този дърдорко може да издаде всички — нали по същество вече потвърди думите на Цибулко — и реши да спасява положението:

— Петро Максимович, аз всичко ще ви разкажа! — Той гледаше директора с искрени, честни очи и заговори, без ни най-малко да се смущава. — Ще ви кажа как беше — честна дума. Отиваме ние на стадиона и какво да видим: дърветата лежат изпосечени. Не, не бяха изсечени, ами... изскубнати. Изглежда, някой преди нас ги беше изсякъл, или по-точно — изкоренил. Ние не сме ги пипали, честна дума, не сме, ние само... ние само вдигнахме дръвчетата от земята и аз казах на момчетата: хайде да си поиграем и... и изобщо...

Бен почна много бодро, но скоро се обърка и също като Костя Панченко взе да повтаря: „въобще“ и „изобщо“. Изглежда, усети студената, враждебна тишина на класа, а после чу как директорът отсече: „Стига!“.

Петро Максимович седеше, закрил лицето си с ръце. Може би се вслушваше в неравните удари на болното си сърце, или му беше срамно и мъчно заради Бен: къде и от кого се беше научило това момче да лъже така?

— Бен! — изрече директорът, малко по-рязко от обикновено. — Вече имах с тебе един разговор за пушенето. Тогава аз те молих: хайде без лъжи и без лицемерие. Сега пак повтарям: нима мислиш, че аз, че Цибулко, че всички ние тук сме толкова прости, толкова наивни, та не можем да разберем, че лъжеш. Та нали на лицето ти е изписано: лъжа е... Виж какво, приятелю... — Директорът беше вече явно сърдит и ядосан. — Не са страшни момчешките лудории и глупости. Не са. Не е чак толкова страшна и отвратителната постъпка, която сте извършили. Знаеш ли кое е страшното, гълъбче? Лъжата! Да, лъжата! Тази малка, невинна лъжа, която води до голямата и разяжда като ръжда все по-дълбоко душата ти. Туите могат пак да се насадят, счупеното стъкло — да се постави. Но съвестта? Нея не можеш да си върнеш! Фалшът разяжда човешката душа и често пъти — безвъзвратно. Тогава нищо не може да спаси пропадналия. Опомни се, Бен. Опомнете се, момчета! Докато не е късно...

Дядо Андрон седеше като зашеметен и бял като тебешир. Още щом чу, че някой от 5-ти „а“ е изкоренил туите, веднага си каза, че тази

работа не е минала без неговия Бен. Но не очакваше, не мислеше, че любимият му внук така ще го засрами, ще го опозори пред целия клас.

— Господи! — шепнеше си Андрон. — Нямам вече сили да се оправям с него. Аз го отгледах, аз го отхраних, сега родителите да го поемат. Те да го възпитават, те да го учат на ум и разум. Моето търпение свърши.

Когато звънецът изби, дядо Андрон се сбогува с директора. Подаде му дългата си жилава ръка и го увери разпалено, че веднага ще бие телеграма, една за Европа и една за Азия, ще викне зетя и дъщерята — веднага да се приберат и да се разправят със сина си. То на какво прилича това — едно дете, и то да расте само при живи баща и майка.

Андрон Касиянович се затътри бавно по коридора, понесъл към къщи мрачните си мисли, а директорът слезе на първия етаж, в учителската стая. Оказа се, че учителят по трудово ще отсъства — имал събрание в завода. Значи, 5-ти „а“ ще има след един урок „прозорец“ — свободен час. Петро Максимович постоя пред програмата, прегледа я внимателно (от главата му не излизаше тази история с Бен) и си каза: „Ще отида още веднъж да ги поразтърся. Тези момчета няма да се отърват така лесно от мене“.

5-ти „а“ притихна учудено, когато след един час при тях отново влезе Петро Максимович. Личеше, че се е поуспокоил, поомекнал е и сега не гледаше толкова навъсено.

— Зная, че сте уморени и че съм ви омръзнал днес — каза директорът, а около очите му се събраха добродушни бръчици, — но въпреки това нахълтах повторно при вас. Не мога да се успокоя. Искам да изясня някои неща — и за себе си, и за вас.

Петро Максимович погледна Бен и каза строго:

— Андрий, я ела тук! По-бързо де, какво се бавиш?

Но Бен дълго и шумно става, дълго си пъха ръцете в джобовете и най-сетне се заклати небрежно и с попревит гръб към дъската. Застана пред класа и наведе глава. Изгледа само изпод вежди Женя с няма закана: ей, внимавай!

— Чуй сега какво искам да разбере аз, старецът. През живота си не съм кършил дървета. Не че съм ангел, но все така се случваше, че

нито едно дърво не ми се изпречваше на пътя. Та бих искал да разбера: ти как чупеше туите? Как? Изскубваше ги из корен? Или ги хващаше за стъблото и ги огъваше? Я покажи! Видях те как измъкваше дръжката на вратата. Правеше го гениално. Беше опрял крака в стената и дърпаше. Но с дърветата? Предполагам, че човек трябва страшно да се ядоса, да се навие, да се разлюти та да сграбчи изведнъж хубавото дръвче и да го изкорени. Я ни покажи как.

Бен направи гримаса, сякаш беше изпил лъжица лимонов сок.

— Говори де! Имай поне капчица мъжество да отговаряш за постъпките си.

— Ама аз!... — измърмори Бен. — Много е просто. Хващаме дървото и ей така... огъвахме го.

— За стъблото?

— Да.

— Панченко и той ли?

— И той.

— Козирката негова ли е?

— Негова е.

— И кой още?

— Родя Зинчук.

— Аха, същият Зинчук, който пред всички заяви, че е лежал три дена от грип и че можем да попитаме майка му? Същият Зинчук, нали?

Бен само въздъхна тежко и наведе по-ниско глава.

— Чудесна компания! — поклати глава Петро Максимович. — Каква солидарност! И тримата искахте да се измъкнете, да излъжете и другарите си, и мене, своя учител. Кого лъжете, момчета?... Нали още щом влязох в клас, щом видях лицата, веднага разбрах коя котка е близнала млякото. Не мене, а себе си лъгахте, момчета. Пак добре, че Бен, макар и със закъснение, но все пак си призна. Седни си, Андрей. А сега с много по-голямо удоволствие ще си поприказвам с Коля Максюшко. — Директорът топло се усмихна: — Стани, Коля. Можеш да отговаряш от мястото си.

Максюшко се надигна смутен, без да разбира защо се обръщат към него. Той изобщо все се червеше и се объркваше пред този клас, защото беше съвсем отскоро в 301-во училище, едва от пролетта, а и по начало си беше стеснителен — каквото и да го попитат — почваше да пристъпва от крак на крак и да мърмори нещо неразбираемо.

Изглежда, момчето се притесняваше от външността си — беше най-високият в класа, червенос, а носът му — като картоф, за което момичетата много го подиграваха. Затова все гледаше да не се набива в очи. Когато го вдигнаха, заставаеше някак странешком към дъската и сякаш се вцепеняваше, та трябваше да му теглят думите с ченгел от устата.

— Разкажи ни, Максюшко — обърна се към него директорът, как садихте с татко ти градина в Березняки.

Момчето помълча, пристъпи от крак на крак и сви рамене: че какво има за разказване.

— Вие знаете, Максюшко не е от бъривите. Затова ще говоря вместо него. — Директорът се изкашля добродушно, отпъди с длан усмивката си. — Та така значи. Таткото на Максюшко е известен неврохирург и тази пролет го преместили в областната болница, в Лукиянивка и му дали там апартамент. Преди те са живели в Березняки, нали знаете къде е — отвъд моста на Патон, на другия бряг на Днепър. Живеели там до самия бряг. А дебелината на пясъка там е пет метра. Нали така, Максюшко?

Момчето измърмори нещо и кимна: ами да!

— Пясъкът е чист, като пресят. На такъв не расте нищо, даже върбалак. И ето, представете си: на брега израства висока сграда, облицована с бял камък. Хубав блок, чудесни апартаменти, лошото е само, че наоколо е голо, само пясъчни дюни. Нито едно храстче. А да можехте да видите какво е там сега — същински рай: сред пясъка — овощна градина, люлякова алея, розариум, море от цветя. Вярно ли е, Максюшко?

— Вярно е — кимна момчето.

— Та аз исках да ни разкажеш как садихте дръвчетата.

Момчето свъси рижите си вежди и се изчерви.

— Е хубаво — усмихна се директорът. — Тогава аз ще ви разкажа. Бащата се прибирал вечер от работа, викал съседа си, и той лекар, взимали Микола и отивали тримата на двора да копаят дупки. Само че в ронливия пясък трябва да се копаят не обикновени дупки, ами цели кладенци, по три метра дълбоки, за да ги напълнят после с пръст. Нали така, Микола? Те носили торф, тиня и чернозем чак от ливадата, от дерето. С кошници, с кофи, с чували — кой както можел. Ти, Микола, по колко кофи тиня носеше?

— Къде? За една дупка ли?

— Да, за една дупка.

— Ами... — Микола заби очи в тавана, размърда устни. — Ами по двеста кофи, че може и по двеста и петдесет.

— Охо! — възкликна едно от момчетата.

— Не ги намалявай, не ги намалявай, Микола! Баща ти казваше — повече от триста. Ръцете ти били целите в мазоли, моето момче, като на ковач. Виж, после си влачил вече по-малко, появили се помагачи — защото скоро цялата кооперация се запалила по това озеленяване, излизали и мало, и голямо. Но отначало сте били само трима. Баща ти казвал: най-добрата агитация е да излезеш и да се заловиш за работа. Отначало никой не ви помагал, нали? Първите ябълки вие сте ги посадили, и първите люлякови храсти. Отначало сами сте ги поливали, окопавали. По колко кофи вода носеше?

— За всяко дърво?

— Да.

— Водата беше по-малко. Десетина кофи. Ама дърветата бяха много, пък и трябва често да се поливат — два-три пъти на седмица.

— Водата я носехте от Днепър, нали? За да не хабите водата за пиене... Ще ви обясня защо — обърна се директорът към класа. — Този квартал е нов. Първата година водата не стигала и за хората. Та Микола и момчетата от техния блок трябвало да носят вода за поливане от реката. Нали така, Микола?

— М-м-хъ — потвърди момчето.

— Е, кажи сега — хвана ли се вашата градина, посадена сред пясъка?

— И как още! Край блока всичко тъне в зеленина — оживи се Максюшко.

— Ти ходиш ли на гости на момчетата?

— Ходя.

— Ами онези ябълки, белфлорките, дават ли вече плод?

— Това лято много са родили. Ей такива ябълки! — Максюшко просия, като че ли държеше в ръце и показваше на целия клас огромна, налята със сок, ароматна ябълка.

— Ами тук, в Лукиянивка, ще садите ли пак нещо пред новия блок?

— А, посадихме вече. Откъм улицата. Песекиня, орехи и люляк. Татко много обича люляка.

— Сами ли ги садихте, или всички съкооператори?

— Пак като в Березняки. Отначало сами, после заедно. Хората чакат някой да почне. Пък татко не го сдържа — той винаги пръв почва...

— Коля, я ми кажи... Ти да си чупил някога фиданка?

Максюшко изпуфтя учудено: хич бива ли да му задават такъв глупав въпрос? Човек, който сади, може ли да кърши?

Ами как би постъпил с хулиган, който пред очите ти се качи на някоя ябълка и почне да чупи клони, да превива стъблото?...

Максюшко намръщи чело, навъси се — мъчеше се навярно да си представи: какъв ли ще е тоя тип, дето ще се гаври с ябълка — с това чудесно дърво, което цъфти, после налива плодовете си със слънце, шумоли от вятъра с плътните си листа и също като човек поскърцва, когато времето е лошо?

— Аз на такъв екземпляр... бих му откъснал главичката — въздъхна Максюшко, уморен от продължителния и труден за него разговор.

— Да му извиеш главата — май ще е прекалено, Коля! Но да го нашариш с пръчка по гърба, хм!... Въпреки че съм категорично против телесните наказания, мисля, че против такова наказание нямаше много-много да протестирам...

Директорът погледна Бен — вече спокойно, с лукава усмивка, затаила някаква изненада. Изведнъж произнесе с официален тон:

— А сега чуйте, другари. Аз обещах в районния отдел на милицията, че ние, тоест 5-ти „а“ клас, ще посадим идната пролет вместо унищожените дървета нова площ с туи и ще я обявим за пионерски парк. Правилно ли постъпих, другари?

Няколко гласа избоботиха неуверено:

— Правилно.

— Не виждам да сте много ентузиазирани. Повтарям още веднъж: ще ги посадим заедно — правилно ли е?

Сега целият клас викна в хор:

— Правилно!

— За бригадир на градинарите назначавам Коля Максюшко. Той е голям специалист. Негов заместник ще е Бен. Чуваш ли, Андрий? —

Директорът кимна на Бен. — Ти садил ли си някога дърво?

— Н-н-не... — измърмори едва чуто Бен.

— Е хубаво, ще опиташ. Ще изпиташ и тази радост. Радостта на човек, свършил със собствените си ръце нещо полезно. И понеже си бил най-големият герой при унищожаването на туите, ще ти дам най-хубавата работа — да копаеш дупките. Ясно ли е? Да, още нещо. Кажете на родителите си (мисля, че те скоро ще се върнат в Киев), кажете им, че посадъчният материал ще бъде купен за тяхна сметка. Това прави, ни повече ни по-малко, точно тридесет рубли. Тези пари трябва да се внесат в касата на „Паркове и украса“. И то незабавно. Това е. Свободни сте.

Краката изтрополиха по паркета и учениците изхвърчаха като изстреляни от чиновете. Викове, шум, тичане. Зад гърба на Бен ехидно гласче (Виолиното):

— Е-е-е, Бенчо. Налудя ли се, миличък! Нашироко си погуля! Цели тридесет рублички! Като си дойде татенцето — хубаво ще ти отупа джинсите!

РАЗГОВОР ПО ВРЕМЕ НА ЗАКУСКА. КЪДЕ Е ПО-ЛЕСНО — НА СЕЛО ИЛИ В ГРАДА

Женя най-много обичаше вечерите, когато в къщи се събираше задружното им семейство — татко, майка и тя, вече голямата дъщеря, висока колкото мама. Седяха в кухнята, за да не разнасят насам-натам чаши и чинии, слагаха пред себе си чайника и спокойно пиеха чай и си приказваха. През панелните стени чак от петия етаж долитаха бурни пасажии, изпълнени на пиано, под тях глухият Жупленко се караше с жена си и за да не ги чуват съседите, включваше с все сила магнетофона; отвън долитаха шумът от автомобилите, а в дома на Цибулко беше тихо и уютно.

Беше им хубаво заедно, не бяха се виждали цял ден и сега пиеха чай с лимон, а Галина Степанивна повеждаше разговора:

— Седя си днес пред машината и си мисля: да можех поне за една седмица да ида при мама на село. Да си поема малко дъх. Ще събера за цял месец здраве.

Бащата въздишаше и той:

— Н-да-а, Манкивка... Какъв въздух! Чист озон! Разхождаш се, дишаш и дробовете ти се прочистват.

— Ами през лятото! Влезеш в градинката и си накъсаш право от лехата: и зеле, и домати, и краставички. Млякото топло, току-що издоено. Мама издои рано-рано кравата и ни го носи право в леглото: пий, Галочка, пий, Женя... Ти Любка виждал ли си я, на съседа Иван щерката? Връстници са с Женя. Ама нашата е тъничка, прозрачна, а Любка, нали си хапва млекце и сметана — бухнала е като козунак. Шестдесет кила тежи!

Майката отпиваше чая на малки глътки — духаше го, свила смешно устните си на фунийка. Чаят я беше стоплил, по бузите ѝ беше избила руменина, бръчиците около очите бяха изчезнали, лицето ѝ беше станало спокойно-мъдро, женски-обаятелно.

— Е-е, да — съгласяваше се бащата. — В Манкивка хората са здрави, силни, пък и печелят не по-малко от нас. Я виж моите

връстници, дето останаха в колхоза: всеки си има хубава къща, гараж и ако не лека кола, то поне мотоциклет. Ами тях ги виж само какви са: бабанки — с трактор не мож ги помести!

Още дълго превъзнасят своята Манкивка, където са родени, където заедно са завършили десетлетката и на абитуриентския бал в колхозния клуб са си признали най-сетне, че се обичат и са решили да избягат тайно в Киев. В този огромен, гъмжащ от хора, шумен град, пълен с ярки светлини и празнично суетене, те двамата ще си пробиват път: тя на курсовете за машинописки, а той — в техникума за приложни изкуства.

— Е, старо? — подхваща вече с друг, много мек тон бащата (когато е в добро настроение той нарича жена си „старо“ и тя не се сърди, защото е още съвсем млада). — Да поразмислим добре и... хайде на село, а?

Женя не разбира колко е сериозно това „хайде на село“. Тя подскача от радост, ушите ѝ пламват, тя възкликва възторжено:

— Хайде! Хайде! При баба Паша! На гости!

Готова е да хукне, да литне веднага и вече вижда пред себе си Манкивка, цялата в градини и слънчогледи, и баба си Паша как стои приведена като малко снопче пред портата и се взира в пътя, чака гостите си от столицата. Вижда и езерцето, пълно с попови лъжички, обраслата с камъш рекичка, колхозния бостан и босоногата команда, която рита топка в ливадата. На село — пълна свобода! Там Женя се вози с каруца и на мотоциклет (чичо Петро винаги я качва на задната седалка), там ходи и в степта, в лятната ферма, където има такива смешни и симпатични теленца. Ами като намериха с момчетата една къртица край брега? Ами като ѝ се впи пиявица в крака! Ами как се покатериха с дебелата Любка на скалата, а там от една пролука се процеждаше дим и те се уплашиха: „Разбойници!“, пък то момчетата се скрили в пещерата и запалили огън. Ами бостанът! Нали с очите си е виждала как цветът връзва плод и как после се наливат и наедряват любениците.

Женя всеки път се връща от село черна като циганка, от плодовете и млякото зъбите ѝ са бели-бели, а косата ѝ е изрусяла от слънцето. Носът ѝ се бели, а в очите ѝ подскачат живи весели пламъчета.

— Ох на мама селянчето! — пляска с ръце Галина Степанивна, когато от самолета към нея се втурва едно почерняло, рошаво и сякаш малко непознато девойче. — Е, казвай? Хубаво ли беше при баба? Не ти ли домъчня за в къщи?

Разбира се, че беше хубаво. Иска ли питане? Да ѝ е домъчняло за в къщи? Какво да каже?... Ако на баща ѝ в Киев му се присънва Манкивка, на Женя в Манкивка ѝ се присънва къщата на улица Стадионна, дворот, котелното, пътят до училище, претъпканите тролейбуси. С една дума, сънуваше само живота в града и градските си приключения. По цял ден тича из селото, вечер едва се довлича до леглото и както казва баба ѝ, заспива, още щом помирише възглавницата. Но тогава при нея идва плувният басейн и я унесè върху топлите си вълни. Друг път сякаш върху тъмен екран се появяват пясъкът наред двора, детските колички, мазето; реве и размахва оръжие армията на Бен и ето вече я хващат нечии яки ръце, връзват я, отвеждат я в плен. (Баба Паша се приближава сънена към леглото на Женя, слага длан на челото ѝ, шепне разтревожена: „Спи, щерко, спи. Що се мяташ так?“.) Случваше се в съня ѝ да дойде и професор Хай-Бичковски (той не идваше, ами изплуваше като сом от своя аквариум) и почваше да обяснява припряно нещо за горите, за пущинаците и настойчиво да повтаря: ставай, ще садим тайга — в двора, на асфалта, по стълбищата, по балконите; зелена гора — само това може да спаси земята от пушека и праха.

С една дума, след като се насладеше седмица-две на свободата си, Женя изведнъж усещаше някаква вътрешна тревога, почваше да тъгува — искаше да си е вече в Киев, при мама. Оттук, от село, още по-мили ѝ ставаха и улица Стадионна, и къщата, и двора с клепоухото Зайче, и тъмните мазета, където беше намерила (или си беше измислила — има ли значение?) своя фъфлещ Синчо.

Да погостува при баба е чудесно. Но да остане там завинаги... Много е тихо и сънено при баба — това спокойствие я потиска, гнети я. Щом се върне в Киев веднага я лъхва в лицето и сякаш я понася мощен вихър: всичко лети и се носи насреща ти — колите префучават стремително край тебе като на спортни състезания: бързо, бързо, не пречи и на другите! Напрежението заразява и тебе, ти се вливаш в общия поток, вървиш, тичаш, бързаш, броиш секундите, разписанията те карат да ускориш крачка (ох, само да не закъснея!), няма време за

дрямане, просто е невъзможно да спреш, за да не изостанеш от другите, и затова — само напред!

Градът не е за отпуснати хора.

Женя усеща: Киев е навил у нея такава пружина, че от всяко тихо място тя ще се стреми с всички сили да се върне тука, в хорския поток, сред градската суета, тука, където животът кипи...

... След като баща ѝ предложи: „Старо, хайде да поразмислим добре, пък да се приберем на село“ — в кухнята изведнъж настъпи тишина. Тримата сякаш се вслушаха в нещо — в музиката или може би в стъпките зад стената. Майката вдигна чашата с чая и застина така, навела очи. Васил Киндратович, опрял гръб в стената, седеше навъсен, потънал в мислите си. Женя погледна учудено родителите си: защо млъкнаха изведнъж?

Забълбука водата в чешмата и пак стана тихо. За да наруши мълчанието, бащата се поизкашля и каза тихо:

— Говоря сериозно, Галя. Хайде да поразмислим. Пари имаме. Ще продадем някои работи, ще купим на село къща и ще се махнем от тези ужасни трамваи и от тези грипове...

Майка ѝ сякаш не чу. Само ъгълчетата на устните ѝ помръднаха.

Баща ѝ подхвана пак:

— Работа в Манкивка ще си намерим. Тебе ще те назначат в колхоза или в селсъвета — машинописките навсякъде са дефицитен кадър. И аз с моята професия...

— За това и не мисля — отвърна бавно майката. — Имаш ли работни ръце...

— Точно така! — зарадва се бащата. — Няма да висиш по опашки, няма да влачиш мрежите от пазара. Ще си имаме градина — ще си отглеждаш в нея каквото ти душа иска.

— Да, ама само няма да порасте — като че се засегна майката. — Зеленчукът знаеш ли колко работа иска! Прекопай, посади, оплеви — ще се завираме до уши в пръстта. Само е за нашите радикулити!...

— Ами водата? Нали знаеш каква вода има в Манкивка? Изворна! Пийнеш — и всички болестки ти минават. Не е като тукашната — хлорирана.

— Вярно, ама кладенецът къде е? Чак във Федончина махала. Като помъкнеш кофите — ще има да си спомняш за Киев. Тука — отвориш крана — и наливай, колкото си щещ. И топла, и студена.

— Ами млякото? Къде ще намериш такова мляко — току-що издоено? Нали сама рече...

— Василе, не ме размивай! Да не искаш и крава да гледаме? Че и едно-две прасенца? Ще ме накараш като баба Гапка по цял ден тора да рия.

Женя слушаше родителите си и вътрешно се смееше. Разбираше защо се спречкаха нейните „старци“. Спомнят си за село, за младите си години. Повъздишат и хайде обратно за Киев.

Ето — баща ѝ запремига смутено:

— Галя, не мога да те разбера. Нали мечтаеше: ох, да можех да отида поне за една седмица на село. А сега... Уплаши се от селската работа, така ли?

— Не съм се уплашила! Крайно време е да разбереш: мен от никаква работа не ме е страх. — Майка ѝ явно се беше обидила, защото лицето ѝ пребледня. — Но и да се връщам назад — не искам. Колко време пестихме за тези мебели, за хладилника, за телевизора. Колко време чакахме да ни дадат апартамент; най-сетне си имаме свой, самостоятелен. Който ни дойде на гости — харесва го: не е апартамент, ами същински музей! Сега да зарежем всичко? Да започваме всичко отначало? И после... на село... Страх ме е за Женя. Тук всичко е наблизко — училището, басейнът, поликлиниката. Нали знаеш колко често хваща ангина. Вдигне температура — веднага викнеш лекар и си спокоен. А там?

— И там живеят хора! — продължаваше, макар и по-неуверено, да възразява бащата. — И не боледуват, здрави са.

Майката вече не го чуваше:

— Децата блъскат километър и половина до училището. Представяш ли си? В дъжд, в сняг, а напролет през калищата.

Последният аргумент изглежда окончателно срази Цибулко. Въпреки че той самият беше изминавал до училището не километър, а цели пет, когато прогимназията беше в съседното село. За децата от Манкивка този път беше истински празник, изпълнен с весели гласове и смях. Но сега, кой знае защо, този километър и половина го уплаши. Той даже се изчерви и разпери ръце:

— Ти май че си права, Галя! Като си помисли човек колко грижи ще имаме там: и дърва да докараш, и печката да запалиш, и сено да накосиш. А тука — изтичаш до магазина и готово.

За Женя това беше весело представление. Тя не изпускаше нито дума и се усмихваше, защото вече знаеше какво ще каже татко и какво ще отговори мама. Накрая не издържа и прихна:

— О, така значи! Вече биете отбой! Хвалихте, хвалихте вашата Манкивка, а сега вече я хулите.

— Не я хулим! — погледна я строго майката. — Не е хубаво да се намесваш в разговора на възрастните.

Прекъсна рязко дъщеря си, но изглежда, веднага разбра, че е прекалила, защото човек, който слуша спора им, наистина може да го досмешее.

И на тримата им стана неловко. Майката взе да раздига масата. Бащата си изтри очилата, намести ги на носа си и обобщи с философски израз резултатите от разговора:

— Н-да... Женя е права, разбира се. Ние наистина живеем някак раздвоено: с всичките си грижи сме в града, а със спомените, с детството си — на село... Нещо повече, Галя, ние приличаме на парашутисти, увиснали на дърво. От село сме се откъснали, но и в града още не сме свикнали напълно. Мърморим срещу града, а да се върнем на село ни е страх: няма ги същите удобства, а и да работим земята вече не ни бива. Ето виж, Женя не познава тази раздвоеност. Тя цялата е тука, и тялом, и духом е в Киев, и се чувства в градския поток като риба във вода. Така ли е, Евгения?

Дъщерята погледна баща си с големите си тъмнокафяви очи и, благодарна, че той я разбира, кимна с глава: да, така е. На нея ѝ е хубаво тук! Тя е просто щастлива, че се е родила в Киев: и Лукиянивка, и парковете, потънали в жълти листа, и Днепър, и историческия музей, където извая с баща си едно гроздово зърно — и още колко много неща тепърва ще види, ще открие в своя град! Едва ли ще ѝ стигне целият живот. И после, тя не иска само да гледа. Трябва тя самата да направи нещо — като баща си например — нещо, с което да бъде полезна и за себе си, и за хората.

Пратиха Женя да си легне (о, приближава десет часът!), но тя се въртеше в леглото, не можеше да заспи — все още под впечатлението на вечерния разговор. В главата ѝ се зароиха нови мисли, мисли на възрастен човек. „Разбира се — мислеше си в полудрямка момичето, — в Манкивка има много хубави неща. Степта, чистата рекичка, ливадата край брега — тичай на воля. Но ако можеше в Манкивка да се

пренесе Киевския асфалт, та колите да не затъват след дъжд в калта, а пък манкивската рекичка с раките да се пренесе в Лукиянивка... ако можеше да се събере едното и другото... та да не е нито село, нито град, ами град-село: ако искаш вземи тролея, ако ли не — тичай боса през ливадата на училище...“

С мисълта, че тя скоро ще порасне и ще измисли такъв съвсем, съвсем нов, хибриден град, Женя най-сетне заспа.

ПРАЗНИКЪТ НА ЛУННАТА НОЩ

По всичко личеше, че приближава Нова година. Въпреки че до празника оставаха още две седмици, по балконите вече се зеленееха елхички, а целият град миришеше на бонбони и на „Киевски“ торти. Навсякъде цареше съвсем особено, предпразнично настроение — делово, малко трескаво, и всичко живо усилено пазаруваше. Хората се суетяха, бързаха, обикаляха магазините и пазарите, запасяваха се с продукти, напитки, с играчки за елхите, а любителите на опашки се редяха от сутрин до вечер за дефицитни стоки. Мъкнеха към къщи пълни чанти, от които стърчаха пакети. При среща познатите си честитяха приближаващия празник.

Професор Хай-Бичковски също се готвеше за Нова година. Той се зарадва на студа и на първия сняг, застлал земята с пухкава гладка покривка. Докато не бяха изчистили снега и не го бяха откарали извън града, професорът бързаше да го използва колкото може по-пълноценно. Всяка вечер пред прозорците на целия блок, само по едни гащета, той разтриваше със сняг гърдите си, гърба, лицето и пръхтеше от удоволствие. Якото му набито тяло пламваше, зачервеното му лице сияеше от радост. Професорът правеше няколко упражнения, после се разтриваше с колосан ленен пешкир и почваше да тича на място. Вдигаше рязко колене и така силно тъпчеше с крака, че наоколо му се вдигаше облак сняг. После Хай-Бичковски преминавате към целенасочено тичане — бягаше в лек тръст до стадиона и обратно. В двора спираше, за секунда хвърляше на гърба си няколко шепи сняг или разтриваше зачервеното си лице и продължаваше нататък. По прозорците се появяваха залепени до стъклата носове и устни — децата и майчиците им наблюдаваха с любопитство и учудване този странен професор. Жените се смееха, викаха мъжете си: „Кузя, Кузя, ела да видиш като прави нашият професор!“. Хората се присмиваха на чудачествата на Хай-Бичковски, но професорът сякаш изобщо не ги забелязваше и тичаше, обвит в бяла пара. После се поливаше с вода,

подскачаше юнашки и поглеждаше с лека насмешка прозорците и долепените за стъклата носове: така трябва! — казваше погледът му.

И тъй, къщата живееше с предновогодишните си грижи. Семейство Цибулко щеше да има двоен празник — тъкмо на тридесети декември (има си хора с късмет!) тяхната майка празнува рождения си ден. В къщи всички се правеха, че изобщо са забравили това — всеки си има грижи, всеки тича и някак му е изхвърчало от ума. Галина Степанивна преписваше най-спокойно нещо бързо за радиото (но скришом вече беше опекла любимите сладки с орехи). Женя и баща ѝ също не се издаваха, но вече си пошепнаха нещо в кухнята и се бяха разбрали: всеки ще приготи за мама своя изненада. Женя не се съмняваше, че баща ѝ ще измисли нещо оригинално и съвсем неочаквано. Веднъж донесе направена от пластилин малка лодка, а в нея фигурките на майката, на бащата и на Женя — много сполучливи и много смешни, друг път беше изрязал от дърво странни животинки, трети път издаде домашен стенвестник. Толкова се смяха! Но какво да измисли тя? Да купи от пазара цветя? Това не е изненада. Да изплете ръкавици, както прави Виола Зайченко? Но Женя не умее и едва ли ще се научи, не ѝ допадат такива занимания. Тогава какво?

Потънала в такива мисли, Женя лежеше увита като пашкул в дебелото одеяло. Навън беше тиха мразовита нощ. На покрива на съседната къща искреше бяла преспа сняг. Пердето не беше спуснато и уличната лампа хвърляше през прозореца жълтата си светлина. Прилична на тази лампа, в небето висеше неподвижна, бледа и студена луна. По нея се очертаваха леките контури на планинските вериги и моретата...

Беше дошло времето на светлите лунни нощи. Може би за пръв път през кратичкия ѝ живот на Женя, кой знае защо, не ѝ се спеше (толкова е красиво навън!), искаше ѝ се да си мисли за нещо хубаво и тревожно, в главата ѝ от само себе си възникваха и се свързваха една с друга красиви думи. Те приличаха на думите, които толкова ѝ харесваха — от поемата на Лермонтов „Мцири“. Женя си ги шепнеше и с радостно учудване усещаше, че възникват римувани редове:

*Стихнаха трамваите, снеговете спят.
Лунна светлина, снежинките летят...*

Навън цареше трепетна снежна тишина. Лунната светлина сякаш не се лееше, а се беше сгъстила в студения въздух. Уличната лампа дремеше до коляно в снега, обвит в жълт пух. А сенките бяха налягали да спят под дънерите на дърветата. Тишина, безмълвие. Сънен покой. Но какво е това? Троп-троп!... Там, навън, по тенекиения перваз нещо бързо изтрополи. Звукът беше такъв, сякаш по желязото удариха тежки капки дъжд. Но какъв дъжд? Всичко е сковано от студ. Женя се послуша: няма ли да изтрополи отново. Но навън пак всичко притихна. И все пак — какво е това? — Сега вече в мамината стая нещо изшумоли, сякаш повя ветрец. После затрака машината. Някой се разходи по клавишите и в стаята зазвънтяха мелодично чукчетата, удрящи по голия валяк. Може наистина да е вятърът? Но не — няма полъх. Навярно ѝ се е счуло: всичко тъне в сънена тишина.

Женя затвори очи, залюля я топла мъгла, още миг и тя щеше дълбоко да заспи. Но ето че пак задрънча тенекиеният перваз. Някой забарабани припряно и силно. Дали искаше да я дразни, или молеше да го пуснат на топло? Сънят отлетя и Женя стана внимателно от леглото — да не изскърца пружината. Скри се зад пердето, надникна с едно око и се разсмя: та това е нейният Синчо! Лудува, пустото дяволче, прави си шеги! Сигурно той е подскачал по клавишите на „Ундервуда“, а сега танцува по перваза. Навел е глава и старателно потропва с копитца, подскача, удря се в гърдите, а опашката му е щръкнала като въпросителна.

— Синчо, какво правиш? — Женя му чукна лекичко по стъклото. — Премръзна ли, та танцуваш на студа?

Като видя Женя, Синчо хич не се смути, напротив — заудря още по-силно с копитцата, заситни, затропа и сивата му сянка заподскача по-бързо на лунната светлина. После се праметна във въздуха, мярна се като катеричка край стъклото, пред носа на Женя и изчезна в сънната тишина, а след малко в стаята изшумоля ветрец — Синчо изскочи от отдушника, който се тъмнееше над прозореца, направи остър вираж и скочи на Жениното рамо. Беше студен като снежинка и целият трепереше.

— Синчо! Премръзна ли ми, миличко?

— Нищо подобно, горещо ми е! Аз се веселя!

— Ами защо ти е толкова весело?

— Как защо?... Ти не знаеш ли?... О-о, ама ти наистина не знаеш! Ние имаме днес голям празник.

— Какъв празник? До Нова година има още три дена?

— Бе каква ти Нова година! Ние си имаме наш празник — карнавал на лунната нощ.

— Ела се постопли и ми разкажи какъв е този празник.

Момичето свали от рамото премръзналото си дяволче и го сложи на коленете си. То веднага се притисна към Женя, сви се на кльбце и премрежи очи.

— Е хайде, разправяй!

Синчо вирна муцунка и със смешно-сериозен израз зафъфли:

— Едно време в тази нощ ние се събирахме в гората, на една голяма поляна; стотина души, че и повече, и всички танцувахме. Ох, какви карнавали ставаха! Какви игри! Цялата гора трепереше! А пък чичо ми Синтюх Безбрадия се качваше на най-високия бор и удряше оттам с копита месечината — като дайре...

— Пак твоите измишльотини! — усмихна се Женя.

Синчо скочи на перваза, а Женя се пхна под одеялото, запазило нейната топлина. Но дяволчето, кой знае защо, изведнъж се натъжи и впери умислено зелените си очета в месечината. Кой знае за какво си спомняше. Може би наистина беше имало голям род, брадати чичовци и дядовци, а в тези светли лунни нощи си бяха правили в гората луди веселби? Кой знае. От спомените очите на Синчо пламнаха още по-силно и засияха с ярки морскозелени искри.

— Слушай, Синчо — обади се Женя, за да насочи другаде мислите му. — Много хубаво стана, че дойде. Искам да ми помогнеш. Вдругиден мама има имен ден. Каква изненада да ѝ приготвя?

Синчо се усмихна, седя известно време безмълвен и само мръщеше хитрата си космата муцунка. После удари с юмруче по перваза и заяви:

— Аз зная какво искаш. Зная!

— Така ли? Хайде, кажи! Ти винаги отгатваш мислите ми.

— Ти искаш такова едно — сама не знаеш какво, ама да бъде — дявол знае що. Така е, нали?

— Е, виж какъв си! Говоря ти най-сериозно, а ти...

— И аз говоря сериозно. Ей сега ще ти го донеса. Почакай!

Изтрополи с копитцата и се изви нагоре като езиче на пламък. Стаята тънеше в млечносиня лунна светлина и в това сияние подир дяволчето заискри тъничка диря, сякаш бяха прелетели блестящи трепкащи снежинки.

Къде е бил и колко време го е нямало — това Женя не можеше да каже, защото вече потъваше в топла дрямка. Но ето, пердето се разлюля и Синчо тупна като топчица студ върху леглото. Изпръхтя, постоя малко да се постопли и пъхна в Женината ръка нещо кораво и студено — като замръзнал картоф.

— Какво си ми донесъл! Не виждам.

— Не виждала, че да не си сляпа! Я погледни! — Дяволчето разпери длани и в ръцете му със студен пламък заблестя въгленче. То осветли студеното клъбце върху Женината длан. А клъбцето се оказа... какво мислите? Луковичка. От нея даже висяха малки коренчета, с полепнали по тях бучици пръст.

— Луковица — измърмори разочаровано Женя. — Какво да я правя?

— Не бързай, не бързай! — каза сърдито Синчо. — Първо я посади в саксия — това едно. Сложи я на прозореца — две. И трето — поливай я с топла вода. Тогава ще видиш...

— Добре. Ще го направя. А ти ми покажи сега въгленчето. Е, какво се намръщи?

— Не бива! — отвърна Синчо и си скри юмручето зад гърба. — Това е моя тайна.

— Покажи ми го! Стига с тия твои тайни!

— Обещаваш ли да мълчиш?

— Как можеш да ме питаш? Нали отдавна сме се разбрали!

— Е-е тогава... Ама никому дума! — Синчо разтвори ръка. — Погледни: това е малко бугало. Огънчето, което ми предаде моят дядо (спомняш ли си — аз вече съм ти разказвал). Ето го...

Женя погледна към Синчовата длан — върху нея лежеше светулка. Жива, опаловосиня. Тя светеше и сияеше като ледено кристалче. Сякаш всеки миг щеше да се стопи върху черните Синчови длани.

— Красиво бугалце! — прошепна Женя.

— Ш-ш-т! Мълчи! Чуй какво ще ти кажа. В това бугалце е моят живот. Скрит е вътре, в средата. Дядо ми каза, че ако го загубя и ако

някой го намери и го стъпче, аз ще умра...

— Какво говориш! Това са измислици!

— Не са измислици и мене ме е страх. Наведи си ухото да чуеш нещо тайно: бях скрил бугалцето в Пушча-Водица, под едно пънче. Но нали вече ти казах — там почнаха да копаят. Обиколих цялата гора — дано намеря друго скривалище, ама на всяка крачка захвърлени вестници, консервни кутии. Затова избягах тука, в града и скрих бугалцето наблизо...

— Къде? — наостри уши момичето.

— А-а, не! Това никому няма да кажа! Аз съм последният Синчо. Ако умра, друг Синчо няма да се роди.

— Не бой се. Докато сме заедно, ти никога, никога няма да умреш. Аз ще те пазя. Съгласен ли си?

Синчо я ръгна лекичко с рогцата, което на неговия език значеше: благодаря.

В това време луната се беше скрила зад комина на съседната къща. Трябва да беше много късно. Женя повъртя в ръце луковичната, замисли се къде да я скрие, и я сложи до себе си на възглавницата.

— И мене ме е страх за един човек — въздъхна тя сънено.

— За кого? За Бен?

— А-а, не! — усмихна се момичето. — Хич не ме интересува този Бен! Ние се скарахме. Завинаги!... От друго ме е страх. Вдругиден мама има рожден ден. Зная, че ще бъде хубаво: гости, ще има музика, смях. Само че татко... Като си пийне, веднага хваща някого за жертва и почва да държи речи!...

— Не бой се! — пошепна съзаклятнически Синчо. — Имам за него един лек. Омайно биле.

— Какво, какво биле?

— Омайно. На прах.

— Не, не! — уплаши се Женя. — Не искам никакви прахове. Кой те знае какво ще измислиш!

— Добре де, да направим тогава друго. Аз ще седна в ъгъла, на бюфета, никой да не ме види и няма да свалям очи от твоя Цибулко. Нали знаеш какъв ми е погледът: гледам ли някого, той седи мирно и тихо като омагьосан и няма никакво желание да държи речи. Разбрахме ли се?

— Добре! — кимна Женя.

Синчо ѝ махна с лапичка за лека нощ. Скочи и се шмугна в отдушника, а подире му полетяха студени сребристи искри.

Женя погледна още веднъж белия сняг на перваза, сънените дървета, лунното сияние, което се лееше иззад покрива на съседната сграда, въздъхна, обърна се на дясната си страна — и дълбоко заспа.

И ето, гостите насядаха край масата. От третия етаж слезе професор Хай-Бичковски и озари стаята с ярката си руменина. Изолда Маркивна се яви, придружена от своя кандидат на науките. (След първото си посещение тя поддържаше приятелски отношения с майката на Женя.) Сега тя се настани до професора, а от другата ѝ страна седна съпругът — навъсен широкоплещест, късо подстриган атлет. До него се извисяваше дебелията, розовобузеста Стела — колежка на майка ѝ, а по-нататък още няколко момичета — машинописки. Имаше и приятели на баща ѝ — солидни реставратори със своите не по-малко солидни съпруги. В центъра на масата — майка ѝ. Толкова щастлива и развълнувана! С бяла бродирана блузка, с медальон на гърдите, леко начервена и напудрена. Ами прическата! Като от журнал — висока и много красива. На Женя ѝ се струваше, че майка ѝ никога не е била толкова празнична и млада. До нея седеше баща ѝ — и той щастлив като именник. Кашляше изтежко и час по час приглаждаше меката си копринена коса или си оправяше очилата.

Най-сетне наляха първата чаша. Професорът държа тържествена реч за жената, за нейната роля в семейния и обществения живот и затова че Марс е мъртва планета само защото не са се сетили да пратят там някои хора от украинското радио (професорът погледна весело машинописките). С една дума — за здравето на домакията!

Пиха.

После Изолда Маркивна помоли да ѝ дадат думата. Тя стана, цялата окичена с украшения от кехлибар; приличаше на марсианка, чието съществуване професорът току-що беше отрекъл. Изолда Маркивна помоли за внимание:

— Скъпа Галя! — обърна тя към домакията извити сини мигли. — Позволи ми да ти подаря този радиограмофон заедно с няколко плочи. Нека под звуците на музиката в кухнята ти да ври вкусен борш и изобщо животът в този дом да бъде весел!

Сред радостни възклицания Изолда Маркивна и нейният съпруг връчиха на Галина Степанивна радиограмофон „Мелодия“.

Беше дошъл часът на изненадите.

Професорът измъкна като фокусник изпод сакото си прозрачна колба: в нея плуваха малки рибки — кардинали. („Браво на нашия Проф! — зарадва се Женя. — Сега вече няма накъде — и ние ще си имаме аквариум!“) Бащата разгърна своя фотомонтаж, който зае половината стена, и гостите първо ахнаха, а после се разсмяха, защото видяха как семейство Цибулко, облечено в мечи кожи, се е разположило живописно на див, необитаем остров. Чудесно!

Ами Женя? (Тя усети как ѝ се сви сърцето.) Стана мълчаливо от масата и се запъти под любопитните погледи на гостите към стаята си. Върна се веднага. Лицето ѝ беше пребледняло и се беше разхубавило от вълнение и смущение. В ръцете си Женя държеше саксия с пръст, от която се подаваше скромно зелено храстче. Две тесни листенца, а върху тънкото извито стебълце — бледосиньо цветче.

— Я вижте! — произнесе някой учудено.
— О! — възкликна и майката. — Та това е кокиче!

Да, това беше истинско горско кокиче, от онези, които никнат в ранна пролет, още щом почне да се топи снегът.

— Но къде го намери? Посред зима?

Галина Степанивна, която най-много от всичко обичаше цветята, сложи кокичето до себе си, миришеше го, искрено се чудеше, радваше му се и не можеше да му се нарадва. А Женья се скри зад гърбовете на машинописките, гледаше майка си, любуваше ѝ се: „Милата ми майчица! Същинско дете!“.

Насядаха отново край масата. „Граждани! — подхвана дълбокомислено професорът. — Къде се е зародил животът на Земята? Във водата, в световния океан! Затова ви съветвам — пийте само минерална вода и никога няма да ви напусне чувството за хумор, доброто настроение и най-важното — здравия разум: Да-да!“ — И Хай-Бичковски пресуши на един дъх цяла чаша минерална вода. Жените подкрепиха весело професора, някои от мъжете бурно запротестираха, с една дума, разговорът край трапезата ставаше все по-оживен, вече всички говореха едновременно и никой никого не слушаше.

А върху бюфета, в най-тъмния ъгъл, седеше невидим за възрастните нашият рошав Синчо. Той се хилеше лукаво, вслушваше се в разговорите, но не откъсваше нито за миг погледа си от Цибулко. Сякаш омагьосваше разпаления оратор със зелените си изпъкнали „светофарчета“. И чудно нещо! Васил Киндратович беше тих и кротък като никога: не се намесваше в спорове, не произнасяше речи за световните катастрофи — седеше до жена си празнично тържествен, поддържаше непринуден разговор и като радушен стопанин подканяше гостите да си хапнат, слагаше на всички от салатата — негов специалитет.

„Е, как се държи твоето татенце? — Синчо смигаше победоносно на Женья и много му се искаше тя да го похвали. — Ясно ли ти е какво мога — само с поглед омагьосвам хората!“

„Ох, миличък Синчо, голям си ми лъжльо!“ — усмихна му се Женья.

В стаята миришеше на пролетни кокичета, тихо звучеше музика, майката седеше щастлива сред най-близките си приятели, а на Женья ѝ беше хубаво, но изпитваше и някакво особено чувство, искаше ѝ се да стане, да отиде някъде далеч-далеч извън града и да каже на някой

съвсем непознат човек: „Здравейте. Как се казвате? Хайде да потанцуваме. Ей тук, в гората!“. Женя изживяваше един от онези редки мигове, когато сърцето прелива от светла радост и от смътни, неясни желания.

СТРАХУВАТЕ ЛИ СЕ ОТ ГРЪМОТЕВИЦА? ДВА ОТГОВОРА ЗА ЕДНА АНКЕТА

Вратата се отвори и в класа се провря огромна яркожълта чанта, с която биха могли да се пренасят даже бойни ракети. Подир чантата в стаята се появи и един енергичен, широко усмихнат, млад другар. Той мина с делова крачка пред учениците и настани своя „цепелин“ върху катедрата. Обгърна с жив поглед класа и заяви:

— Скъпи петокласници, позволете да ви се представя!

Учениците не бяха свикнали с такива церемонии, те избоботиха нещо несвързано, а Бен стана и козирува, сякаш за да позволи на собственика на чантата да се представи.

Олег Артурович Грицюта, старши научен сътрудник в Института по психология — каза скромно, но и с достойнство влезлият и кимна леко надясно и наляво.

Момчетата наведоха смутено очи, приятно изненадани от усмивката и галантността на представителя на науката. Момчетата посрещнаха малко наежено бодрия другар: какво е довялякъл в чантата? Пак някое домашно — за десерт в края на учебната година?

— Другари! — плесна той с длани, както правят в детските градини, когато искат пълна тишина. — Сега ние с вас ще проведеме ан-ке-та — и вдигна успокоително ръка, когато чиновете заскърцаха и учениците развълнувано зашумяха. — Не се учудвайте, ей сега ще ви обясня какво е то и как се яде.

Грицюта обясни, че нищо страшно няма. Той само ще раздаде бланки с въпроси, а учениците ще попълнят анкетата — кой както желае, както си го мисли.

Ученият психолог отвори „цепелина“, измъкна снопче анкети. Тръгна между редовете, раздавайки наляво и надясно сгънатите на две листа. Някои ученици се вълнуваха, към Грицюта се запротяха ръце: „На мене, на мене!“. Но имаше за всички.

После Грицюта подчерта, че анкетата не е класно, нито е диктовка. Бележки не се пишат — нито за съдържание, нито за

правопис. Нещо повече: отговорите ще се пазят в пълна тайна, ученикът може изобщо да не се подписва. Така че — пълна свобода: всеки отговаря каквото си пожелае. Единствената молба е: да пишат искрено, откровено, нищо да не измислят и да не крият.

— Ясно ли е? — попита Грицюта.

— Ясно! — премина като вълна през класа.

И ето, чистите страници на анкетата са вече пред всеки петокласник. Две-три минути тишина, после весел шепот. „С тая работа без милиция не можеш се справи“ обади се иронично Виола, друг вече скърцаше съсредоточено с писалката.

Женя разгърна анкетата и първо погледна края. „Охо! Цели четиридесет и осем въпроса! За сериозен отговор и два дена няма да стигнат.“ Зачете отначало, но още първите въпроси я учудиха и объркаха:

Сериозен човек ли сте?

Какво е настроението ви — весело, мрачно,
променливо?

Лесно ли плачете?

Забравяте ли бързо обидите?

Въпросите изскачаха като автомобили от завой и Женя отначало се слиса. По-трудно е от класно! Граматиката може да се научи, правилата да се назубрят. А тук във всеки въпрос — нещо неочаквано. И нито има учебник — да надникнеш, нито тя самата се беше замисляла над такива неща: дали е сериозен човек, лесно ли плаче и бързо ли забравя обидите? Най-лесно ще отговори за сълзите. Още като дете, когато настояваше да я наричат Стасик, понасяше геройски всеки удар и мълчаливо преглъщаше сълзите си, не хленчеше, дори когато падаше на стълбата или на асфалта и ставаше с разкървавени лакти и колене. Веднъж в магазина ѝ притиснаха пръста с вратата — веднага се вдигна кървава подутина; майка ѝ се втурна уплашена към нея, а Женя стоеше бяла като платно, очите ѝ бяха пълни със сълзи, но тя не ревна. Ужасно я болеше, но още по-страшна беше мисълта, че някое момче от техния двор може да я види разплакана. Само при мисълта, че ще ѝ се смеят, Женя се стягаше, сълзите изсъхваха и дори

болката утихваше, свиваше се в малко парещо клъбце. И тъй, по тази точка е общо взето наясно. Но по-нататък: сериозен човек ли сте? Но какво значи да си сериозен? Да скръстиш ръце и да седиш в клас с каменна физиономия? (Понеже си отличничка?) Да гледаш отстрани, когато целият клас се спуска по перилата и ужасно ти се ще да се попързаяш с всички? Или да си сериозен е нещо друго: да не се хилиш, когато друг го боли, както правят Кадуха и приятелите му, щом някой се нарани?

А какво да отговори на такива главоблъсканици?

Страхувате ли се от буря, от кучета, от тъмно?

Пускайки писмо в пощенската кутия, проверявате ли дали с паднало вътре?

Можете ли да заколите кокошка?

За пощенската кутия е чудесно. Спомни си един случай: беше писала на баба си Паша за Нова година и не само че удари с ръка по кутията, ами и допря ухо да чуе паднало ли е писмото; изведнъж ѝ се стори, че вътре нещо шумоли и даже си помисли: май писмата си шепнат, разказват си написаните в тях тайни.

Момичето прегледа пак цялата анкета; имаше много интересни въпроси (например: бягали ли сте от къщи?), и Женя ту се усмихваше, ту търкаше съсредоточено чело, спомняше си разни истории из своя живот — училището, Манкивка, екскурзиите до Пушча-Водица, а пролетното слънце се вдигаше все по-високо и надничаше в класа. От неговата топлина, от тишината някои ученици дремеха сънливо на чиновете, други поглеждаха с въздишка през прозореца с очи, премрежени от непостижимата мечта: ех, да можеше да изтичат навън, да погнат топката и да забият от воле някой гол! Минутите течаха и енергичният млад другар от института трябваше да плесне още веднъж с длани:

— Скъпи петокласници! Не губете, не губете време! Останаха двадесет минути.

Женя пропъди с ръка сънените микроби, които се рояха и подскачаха пред очите ѝ, хвана писалката и се залови да попълва побързо анкетата със ситен и сбит почерк, та да се събере повечко. Тя се

увлече и не забелязваше, че Бен непрекъснато наднича през рамото ѝ. Видял какво е написала Цибулко, той бързо дращеше нещо в анкетата си. Жения отговаря — Бен след нея. Увлечателна игра: да подиграва с отговорите си (ако трябва и да контраатакува) своя някогашен таен приятел-съперник.

Звънецът би. Жения сложи точка наред думата и занесе на Олег Артурович недописаните листове. След нея стана Бен, козирува на психолога и сложи анкетата си над нейната. Двете анкети-антиподи потеглиха една до друга за Института по психология. Там, късно вечерта, когато научната мисъл е най-продуктивна, другарят Грицюта ги нареди пред себе си и се залови с голям интерес да ги съпоставя:

1. Сериозен човек ли сте?

Бен: Окей!

Жения: И сериозен, и не. Когато чета книга или плувам в басейна, когато се разхождам с татко в гората, тогава съм сериозна. Но в часовете по рисуване сякаш някой ме гъделичка с клечка в носа и ми се киха.

2. Какво е вашето настроение: весело, мрачно, променливо?

Бен: Боево!

Жения: Променливо. По сто пъти на ден съм весела и по двеста — тъжна.

3. Лесно ли плачете?

Бен: Нека плачат враговете ми.

Жения: ако се ударя, може ужасно да ме заболи, може да ми притъмнее пред очите — сълза не проронвам.

Забележка на психолога: Думите на Кушчолоб да се извадят като афоризми.

4. Бързо ли забравяте обидите?

Бен: Никога и никому.

Жения: Никога и никому! Връщам си.

5. Страхувате ли се от буря, от кучета, от тъмно?

Бен: Вместо отговор рисунка нещо средно между куче и котка, която той тегли за опашката.

Жения: От тъмно — не, от кучетата — малко, от буря (тоест от директора) — най-много.

6. Можете ли да заколите кокошка?

Бен: Даже хипопотам!

Женя: Не съм опитвала.

7. Страхувате ли се да оставате в къщи сам?

Бен: Да се страхуват враговете ми.

Женя: Не, не се страхувам.

8. Разстройвате ли се, ако видите кръв?

Бен: Нарисуван е пистолет, стрелящ в череп.

Женя: Според мен — глупав въпрос.

(Бележка на психолога: това момиче е много самонадеяно.)

9. Трудно ли ви е да седите по-дълго време на едно място?

Бен: Пълен напред! Да не съм някаква си там Жабулина, та да кисна по цели дни над задачите?

Женя: Не обичам хора, дето не могат две минути на едно място да се заседят, но не обичам и сънливите баби.

10. Вярвате ли в своите сили и способности?

Бен: Както казва един мой приятел — способностите са хубаво нещо, но да си имаш татко началник, е още по-хубаво.

Женя: Да, вярвам, че един ден ще направя истинска скулптура... не само онова зрънце грозде, а нещо по-голямо, красиво като птица...

(Бележка на психолога: твърде мъгляво и неконкретно.)

11. Каква мъка или нещастие сте изживели?

Бен: Един мой добър приятел (не вписвам данните му според паспорта) ми открадна английски пистолет, който се зарежда със седем куршума. От яд ми излезе херпес на устната.

Женя: Имали сме в къщи нещастни случаи (по-нататък е написано и задраскано, можеха да се прочетат само думите: трибуна... гости... на стълбището...).

12. Случва ли ви се да говорите за неща, които не познавате добре?

Бен: Нивга! Във всяко нещо се ориентирам ве-ли-ко-леп-но.

Женя: Да, случва ми се. Но има ли хора, които не го правят?

13. Бягали ли сте от къщи? Защо?

Бен: Три безуспешни опита. Но четвъртият път ще избягам завинаги. Защо? — военна тайна.

Женя: Понякога ми се иска да избягам някъде. Тайно. Някъде много, много далеч.

(Бележка на психолога: поразително единоподушие!)

14. Обичате ли животните?

Бен: Обичам ги, пущините, ама те бягат от мене.

Женя: Това е моя тайна.

(Забележка. Не става ясно кое е тайна? Това, че тя обича, или че не обича животните?)

15. Когато ви крещят, отговаряте ли със същото?

Бен: Ха-ха-ха!

Женя: Мръщя се и мълча.

16. Застъпвате ли се за несправедливо пострадали ученик?

Бен: Кълна се: всичко, което върша, е справедливо.

Женя: Ако ми се случва да ям бой, то е само защото се застъпвам за другите.

17. Купувате ли си винаги билет, когато пътувате с трамвай, с тролей или с автобус?

Бен: Хи-хи!

Женя: ...

(Забележка на психолога: Какво значи това многоточие?)

18. Когато пускате писмо в пощенската кутия, проверявате ли и т.н.

Бен: Да! Имах такъв случай! Откачих една кутия близо до пощата, донесох я в къщи — исках да я отворя и да проверя. Татко ме напердаши.

Женя: Обичам да чуя как пликът пада на дъното, как писмата нещо си шушнат.

19. Какво най-често ви се присънва?

Бен: Салам. И Фантомас — как му строшавам с един удар челюстта.

Женя: Басейнът или езеро с ужасни пиявици, които ми се впиват в краката.

20. Опитвали ли сте да пишете стихове?

Бен: Само тези: „В самия град Пекин се разхожда хунвейбин“.

Женя: Нощем ми се присънва, че говоря в стихове — хубави като на Лермонтов. Но щом се събудя ги забравям.

21. Често ли мечтаете! За какво?

Бен: За боен танк. Да си имам собствен танк Т-34. (По-нататък нещо е написано и задраскано.)

Женя: Да, имам си една мечта, или може би сън. Искан нашият двор да се пренесе в Манкивка, или по-точно — манкивската рекичка

да потече през нашия двор и пеперуди (тук е сложена точка, изглежда звънецът е избил).

Научният работник Грицюта прикрепи тези две анкети с кламер, сложи им обща резолюция: „Да се проучат. Особено интересен обект за изследване е Кушчолоб. Личи, че е неуравновесен, но дръзновен. Прикрива се зад привидна грубост и момчешка разпасаност. Да проверя впечатленията си“.

Докато психологът Грицюта преглеждаше анкетите на 5-ти „а“ (беше вече доста късно — минаваше единадесет), на улица Стадионна се случи невероятно произшествие. От уста на уста се предаваше тревожната дума: кражба...

Улицата беше тъмна. Пред котелното самотно мъждукаше слаба крушка (както установи по-късно милицията — 30 вата). Огнярят Хурдило седеше в стаичката си пред отворения прозорец и наведен над разгърнатия вестник, замислено хъркаше. Изведнъж над главата му нещо изтрещя, сякаш беше избухнала бризантна граната, и по асфалта се пръсна строшено стъкло.

Хурдило усети внезапен въздушен тласък и трепна. Надникна през прозореца: непрогледен мрак. Край стената на котелното сякаш се мярнаха две прегърбени сенки. Хурдило намести в ухото си слуховия апарат, но не чу нищо освен някакъв глух далечен тропот — като изпод земята.

— Пак тия нехранимайковци! — измърмори Хурдило и изхвърли през прозореца парчетата стъкло, нападали върху вестника. — Щом сложа крушка — веднага я строшават. Такива само съд ще ги оправи!

Ядосан, че са го събудили, Хурдило помърмори, попримига със сънени очи, настани се по-удобно на перваза и пак задряма.

В това време двете сенки се промъкнаха крадешком в мазето.

— Светни! — каза едната задъхано и в гласа се долавяше такова нетърпение и припряност, като че ли ей сега щеше да нахълта някой и да ги хване и двамата за яките.

Вторият — небрежно прегърбен, беше по-спокоен. „Де, де!“ — каза той презрително, плю в тъмното и се послуша. В мазето цареше тежка тишина, миришеше на мухъл и на гнили картофи: не се чуваше даже да шумолят мишки, не бълбукаше и водата в тръбите. „Всичко е

окей!“ — прошепна прегърбеният и запали фенерчето. Тясното снопче светлина заподскача по дървените врати на мазетата.

— Ето го професорският склад за боеприпаси! Действай!

Първият, кръглолик и дългокос, който все даваше зор — по-бързо, по-бързо! — раздрънка ключове. Носеше цяла връзка ключове, малки и големи, плоски и кръгли, но ръцете му трепереха и все не можеше да подбере подходящ ключ, най-сетне намери, но го изкриви в ключалката и сега го дърпаше и нервно сумтеше.

— Глупак! — изруга го ядосано съучастникът му и го блъсна в гърдите. — Дай на мен!

Но вратата изведнъж се отвори (като че ли сама), и в същия миг горе се чу припряното потропване на точетата по асфалта. Двете сенки се залепиха за стената и се ослушаха: дали някой се прибира късно от работа, или някому е хрумнало точно сега да слезе в мазето (посред ноц!) за компот или сладко?

„Не идва насам!“ — прошепна, примрял от страх, рошавият.

Вмъкнаха се бързо в мазето, пълно със сандъци, книги, обувки, рибарски принадлежности.

— Стига си се паникьосвал! — каза прегърбеният. — Дръж! Точно това ни трябваше! — и той повлече от мазето тежък, навит на руло брезент, после измъкна и раница, някакви макари и пръчки.

Двамата приятели наградиха всичко, забравили даже да затворят вратата, хукнаха слепешката навън, като се удряха в стените и си разраняваха лактите; измъкнаха се на двора и спряха за миг под върбата да си поемат дъх (дървото ги скри под кръглата шатра); после повлякоха на къси прибежки товара си към тъмния вход на съседната сграда.

На другата заран Андрон Касиянович, дядото ординарец, както го наричаше Бен, сновеше като обезумял из двора, спираше всички наред и питаше не е ли виждал някой внука му.

Старецът разпитваше с разтреперан глас и едва се държеше на краката си: лицето му беше преbledняло и посърнало, очите му дълбоко хлътнали, а дългнестото му тяло, в което от непрекъснатите тревоги и безсънните ноци не беше останала сякаш нито капка кръв, вече нямаше сили да се влачи по тази земя.

— О-ох, къде се е дянал! Къде ли скита това щуро дете? — питаше грохналият старец и разказваше с отчаяние, че момчето не

вечеряло, не спало в къщи, не се е прибирало и за закуска — сякаш вдън земя е потънало.

След като се оплака на Хурдило от сполетялата го беда, дядото отиде да разпитва майките с количките; те го наобиколиха и още повече го уплашиха: обадете се в милицията, ама веднага, всичко става, не сте ли чували, че крадат деца?

Старецът не обичаше женски приказки, при това много се съмняваше, че някой може да хвърли око на такова съкровище като неговия Бен, но думата „крадат“ беше изречена и червеят на съмнението загложди сърцето му.

Откраднали са го — удавил се е — в болницата е... Главата на дядото, пламнала от тревожни мисли, съвсем се замая, пред очите му падна мъгла, краката му отмаляваха.

Надвил страха и умората, Андрон се повлече при съседите на Вадя Кадуха. Там му казаха: няма ги — нито Бен, нито Вадя. Кадуха вчера си е бил в къщи, ама дявол знае къде е нощувал, нали е безпризорен — къде ли не скитосва!

Тогава Андрон, останал без сили, се обади в милицията. Направо заяви: внукът ми изчезна, моля ви — почнете да го търсите.

А Бен, неговият мил внук, неговото наказание, се намираще в това време достатъчно далече и от улица Стадионна, и от милицията, и от дядовите си тревоги.

ЛЕТНИ МАНЕВРИ. ПЛАНЪТ ЗА ПРЕВЗЕМАНЕТО НА Т-34

И тук, извън Киев, за Днепър нямаше спокойствие: сновяха моторници, по гребените на вълните прелитаха плъзгачи, към устието на Десна се точеха един след друг пътнически катери, натоварени с мравуняци почернели от слънцето пътници по бански костюми. А когато прелитаха като реактивни самолети „Ракетите“, вълните, които вдигаха, стигаха със сърдит шум чак до брега и заливаха, съскайки, пясъка. Бялата пяна ближеше петите на Бен. Тогава той запретваше дългите си крачоли и бранеше с гърди, с лакти, с разперени пръсти направения от мокър пясък танк.

Вълната се оттегляше и Бен почваше да обяснява, вече малко раздражено, на събеседниците си:

— Пак ви повтарям — не е, не е макет. Истински Т-34! В движение и с мотор! Само че е вдигнат на пиедестал. Като ходихме на екскурзия, аз се лепнах за едно войниче, курсантче, и го поразпитах. То най-подробно ми обясни: танкът е в исправност, готов „за действие“. Налей му само бензин, и давай! — За по-голяма убедителност Бен измъкна изпод измачканата фланелка книгата на Яцек Маховски „История на морското пиратство“, а от тази книга, която му беше подсказала великата идея за бягството, извади една групова снимка: върху знаменития танк Т-34 — момчетата и момичетата от 5-ти „а“ клас, а най-високо, до кулата, стои не друг, а самият Бен Кушчолоб, стои гордо като победител, ухилен до ушите.

— Е, сега чат ли сте? Истински ли е танкът, или е от шперплат? — Бен изгледа презрително киселите физиономии на Костя Панченко и Родка Зинчук. — Вие сте мухльовци! С вас човек може само мухи да лови, а не да провежда сериозна акция...

Демонстрирайки пълното си презрение към страха и колебанията, Бен им обърна гръб, хвърли през рамо: „Какво ли съм седнал да говоря с вас!...“ — и се изтегна равнодушно на пясъка. Но

не можа да лежи дълго така, обърна се по корем и почна отново да обяснява:

— Ето, вижте! Тук са окопите. — Бен прокара по влажния пясък права линия. — А тук е селото, където нашите са форсирали Днепър. — Върху пясъка се появи кръгче. — Зад селото, точно до окопите стои нашият танк...

— Нашият! Вече ни е в джоба! — изсмя се ехидно Костя Панченко и се плесна по мокрите плувки.

— Я млъквай бе! Още веднъж ако се обадиш и... друм! — Бен махна изразително към отвъдния бряг на Днепър, което означаваше: никого не държим насила, можеш да се измиташ.

Приковал най-сетне вниманието на всички, Бен се наведе над пясъчната карта и продължи да развива плана си: най-гениалното е, че близо до парка почва същинска гора, гъсталак, а през него, сякаш специално за тях, нападателите, е прокаран хубав път. Значи така: завладяваме танка, правим мълниеносен преход до Пушча-Водица, няколко обиколки из гората (с гръм и трясък), ако ни погнат — зарязваме танка и драсваме право към трамвайната линия, а оттам преспокойно — по домовете...

— Е, какво ще кажете? Според мен планът е великолепен! — каза Бен и погледна въпросително мълчащата компания.

Слушаха го двама — Зинчук и Панченко, а Вадя Кадуха се беше разположил встрани, с гръб към Бен, подчертавайки с това, че изобщо не му се слуша бръщолевенето на Бен.

Кадуха се беше заровил в пясъка до кръста и седеше, опрян напрегнато на лакти, изгорялата кожа се свличаше на парцали от прегърбените му кокалести рамене, той хвърляше от време на време неспокойни погледи към безлюдния бряг, където иззад храстите се подаваше острият връх на чудесна, прилична на ханска шатра, яркооранжева палатка, до която съхнеха на едно въженце неговите панталони. Въпреки че лукиянивските орли си бяха избрали най-затънтено и безлюдно местенце и въпреки че беше делник, когато има малко хора, все пак Вадя, кой знае защо, беше неспокоен и не откъсваше внимателен поглед от крайбрежната ивица.

Бен беше явно докачен, че Вадя не го слуша; „генералът“ изпълзя по корем до Кадуха и заговори по-високо, та онзи да го чуе:

— Ще идем рано, с първия автобус, в седем нула нула, докато наоколо няма никой. Там пази само една жена, дреме в будката. Отиваме при танка, пускаме мотора...

Но сега Вадя не издържа, обърна към Бен остро си, почерняло от слънцето лице и го изгледа така, както трезв и цивилизован човек гледа някой малък фантазьор, някой хапльо идеалист, някой пигмей на мисълта.

— Мотор! Ще го пуснем! — изимитира той Бен и така разкриви мърлявата си немита физиономия, че тя заприлича на печен картоф. — Дрън-дрън, та пляс! За какво ни е това? За да ни изловят като мишки? Ще си седим тук, докато има кльопачка. Пък после ще видим — може да се преместим по-далечко, в гъсталака. Ако ще е курорт — да е курорт — цялото лято! И никакви щуротии, ясно ли е?

Кадуха плю по остра траектория във водата и с това като че сложи точка: „Край! Край на властта на сополанковците! Взимам командването в свои ръце“.

Четиримата мълчаха навъсено, забили носове в пясъка. В лагера явно започваше разкол и един от двамата, Бен или Кадуха, трябваше да си надвие ината, иначе...

— Вие ум имате ли бе? Мухльовци! — измърмори Бен; говореше вече по-спокойно, но в гласа му звучеше яд и досада. — Не чухте ли какво казах? Там има само една бабичка. Докато изкуцука до селото, докато викне някого, ще сме направили с танка един-два кръга (съвсем близо, при окопите) и дим да ни няма. Представяте ли си! С истински боен танк!

Родка Зинчук, тромав и мързелив, безразличен към всичко (на него му дай по цял ден да си лежи на пясъка и да дъвче салам) — сега явно размърда някаква гънка на мозъка си (то да не е лесно, като главата ти се е попукала от туй слънце!), протегна се лениво и заяви, че то, разбира се, хич не е лошо да се поразходиш с танк.

— Ами бензин? — процеди през зъби Кадуха. — Бензина кой ще ви го поднесе? Да не би мильовците?

— Брей, много ме уплаши! — разтърси гривата си Бен. — В наше време бензинът не е проблем. Ще вземем на заем от баща ми. Дъртите заминаха за Карпатите, а ключът от гаража е в къщи на масата. Така че бидонът с бензин ми е ей тук — и Бен се потупа по плувките.

Вадя явно се колебаеше: пред студените му присвити очи все по-ярко се обрисуваше страховитият Т-34, кръглият метален купол с оръдието, коженото командирско кресло, предназначено, разбира се, за него, за Вадя Кадуха.

— Още един въпрос — побърза да уточни Кадуха с увереността на човек, който има право да изисква всичко — цигари, пари и точни отговори. — Ами кой ще кара танка? Да не би случайно пак твоят татко? Това да не ти е инвалидната таратайка като оная, дето я беше свил от сакатия дядка?

Напомнянето за инвалидния автомобил беше много неприятно за Бен. И то пред момчетата, пред Костя и Родка. Те знаеха за тази трагикомична история. Кой ли дявол го беше прихванал тогава? Отиваше на училище, изведнъж гледа: пред магазина за обувки — тая проклета таратайка — вратичката отворена, вижда се лъснатото от ръцете кормило и ключът си стърчи на мястото. „Хайде! На трета скорост!“ — сякаш го побутна някой по рамото. Кръвта на каубой и гангстер кипна в жилите му, сърцето му се разгуптя, главата му се зашемети и Бен вече не помнеше как скочи в кабината (за сина на един собственик на „Волга“ да подкара колата беше най-лесното). Моторът изрева, „консервната кутия“ потегли и изскочи със страшен скок на паважа, за малко не се озова под един автобус, а после... викове, крясъци, свирки, милиция и половин час разкаяно примигване в кабинета на директора...

Но Бен преглътна търпеливо и горчивия хап на инвалидната кола (в името на идеята човек понася и неголеми обиди). Освен това, откровено казано, „генерала“ го беше малко нещо страх от Вадя, от несломимата му вътрешна сила и упоритост.

— Всичко е обмислено! — възкликна разпалено Бен. — Я вижте, братлета!

Той измъкна изпод фланелката още една книга, по-дебела и с много илюстрации. Това беше „Илюстриран военнотехнически речник“ на пет езика — руски, английски, френски, немски и испански. Бен разтвори речника на страницата, отбелязана с кутия цигари „Прима“.

— Ето! Схема и описание на танка! С пълни подробности, като на „пищов“.

Рошавите глави се надвесиха любопитно над книгата, пръстите зашариха по частите на Т-34 — ето го бойният отсек, където седи командирът на екипажа (Кадуха!), ето го отсека за управление, където се разпорежда механикът (Бен веднага заяви най-категорично — аз!). Избухна кратка дискусия по въпроса кой да бъде мерач и кой — пълнач, но се оказа, че на мързеливия Зинчук му е все едно какъв ще бъде, стига да се повози, та него сложиха пълнач. Задачата му беше да седи най-горе в купола (чудесно! няма и пръста си да помръдва!) и да следи уредите.

Като същински съзаклятници момчетата бяха събрали над схемата на танка рошавите си глави и разговаряха делово. Изведнъж Вадя каза тихо, но натъртено:

— Братлета, марш във водата. Иде някой.

Покриха книгата с фланелката и всички заедно — с престорен смях и боричкане — се втурнаха към реката. Само премалелият от жегата Зинчук се тътреше неохотно, като че насила. Но щом се гмурна, и Зинчук се оживи, весело пуфтеше и пускаше с уста високи струи вода; за Бен — да не говорим — той се гмуркаше и се преобръщаше във водата, гонеше Костя Панченко. С една дума, най-личните чада на Лукиянивка се къпеха в Днепър, смееха се, хващаха се един-друг за петите, само Вадя се олюляваше на вълните като шамандура и не откъсваше поглед от чичкото, който се задаваше към тях по пустия пясъчен бряг. Въпреки жегата този едър мъжага носеше гумени ботуши, брезентова куртка и кепе. Лицето му беше почерняло, оцавено от слънцето. Трябва да беше страстен рибар, от онези, дето нощуват в къщи само преди заплата. На гърба си носеше раница и въдици, на кръста му се люлееше консервна кутия, вързана с канап за колана.

Колкото повече се приближаваше рибарят към оранжевата палатка, толкова по-неспокойно се гмуркаше Вадя. А чичкото изведнъж спря, поклати глава, изцъка възхитено и каза кой знае на кого: „Брей! Виж това се казва палатка! Красота!“.

— Ш-шт! — изсъска нервно Вадя на момчетата. От страха мършавото и плоско лице на Кадуха стана още по-дългнесто.

Чичкото постоя, погледна замислено веселата, яркооранжева палатка, надзъртаща кокетно от храстите, изцъка завистливо още веднъж и си продължи по пътя мърморейки: „Брей, да му се не видеше

макар... Отде ли ги намират?!“. Едва когато прегърбената под тежката раница фигура на рибаря изчезна зад една висока дюна, Вадя въздъхна с облекчение.

Междувременно лукиянивските съзаклятници се наплуваха до насита и огладняха. Като по сигнал хукнаха в надпревара към палатката. Даже Родка Зинчук, повлекан и мърморко, този път включи трета скорост.

Нахълтаха заедно в палатката. Беше наистина чудесна двуместна палатка с брезентов под, с прозорче и вратичка, която се затваряше плътно с щипове. При това нова-новеничка, весела и портокалова, тя пропускаше мека, радостна светлина.

В такава палатка, щом се проснеш на пода и веднага ти се доще да се отпуснеш и да речеш: „Ей че е хубаво, момчета!“. После почваш да опипваш якия, пронизан от слънцето брезент и да разглеждаш с възторга на дивак печатите и етикетите със сложни йероглифи и с надписи „Джапан“.

Задъхани, четирите момчета се проснаха, пръхтейки като моржове, на пода; в палатката стана малко тясно, но Вадя си разчисти място в центъра и докопа буркана с кайсиевото сладко. Докато го отваряше, цялата команда лежеше с коремите нагоре и хищно се облизваше.

Щом капакът изхвъркна и издрънча, Бен бръкна мълниеносно в буркана; другите не успяха и да примигнат, а той вече облизваше от разперените си пръсти златистото, лепкаво и толкова вкусно сладко. След него, преглъщайки слюнката си, протегна ръце към буркана и Родка Зинчук.

— Ей, вагабонти! — изревава Кадуха, но не злобно, а с уважение към вълчите апетити на лукиянивската банда. — Ще убия някого! Я да си пазите реда!

За да изтръгне из корен всяка анархия, пръв загреба от златистото сладко и го напъха в устата си. После даде на Панченко. После още веднъж на Бен.

А нещастният Родка Зинчук, който целият трепереше от глад (той беше готов да яде по всяко време на денонощието), седеше и поглъщаше с лаком поглед буркана. Бен се смили над Родка и му подаде снизходително пръстите си да ги оближе, после размаза малко сладко и под носа на Родя. Златните мустаци върху Родкината

физиономия разсмяха съзаклятниците; Кадуха пъкна и той ръка в буркана и сложи с цели пет пръста печат върху кръглите бузи на момчето. Избухна такъв смях, какъвто е кънтял на земята може би само в пещерите на първобитните хора. Родка запримига смаяно и без много да му мисли, цапна със сладкото Костя. А Костя — Бен. Бен вече замахна към Кадуха, но Вадя покри буркана с ръка:

— Бе вие полудяхте ли? Ами какво ще лапате?

Ох, наистина, това за игра ли е? На дъното на буркана беше останало тънко златисто кръгче! Кадуха го довърши сам, облиза старателно ръка и изпоцапан до ушите, изгледа победоносно чедата на Лукиянивка: те притихнаха разочаровано, а по лицата им беше изписано недоумение: че хапнахме ли наистина нещо? Не може да бъде!

В този трагичен момент Бен се втурна изведнъж с неописуем възторг към Родка Зинчук, прегърна го братски и с нежно мъркане взе да му ближе физиономията, изрисувана с кехлибарени ивици сладко.

Тази трогателна сцена можеше да смекчи и най-жестокото, най-равнодушното към човешките страдания сърце.

„Зверове!“ — усмихна се Кадуха и най-сетне се смили:

— От мен да мине! Бен, донеси рибата! Само че без чакалски номера.

Това значеше, че не бива да си измъкват рибата един другиму под носа, нито да си я размазват по физиономииите, защото храната я стигне още за ден-два, и се обявява строга диета.

Отвориха консервите. Сега вече без щуротии се пресягаха съсредоточено и джентълменски, взимаха от кутията по една рибка (то пък една риба — жалка копърка!), бързо я налапваха и я дъвчеха без хляб. Подир всяка ръка по оранжевия брезент, по краката на момчетата, по коремите и брадичките им потичаха мазни ивици олио.

Позалъгаха си глада.

Налягаха на пода. Кадуха съжали високо, че не е взел трофейния магнетофон, купен на битпазара. Такава музика щеше да гръмне в тоя пущинак, че рибата щеше да изскочи и без динамит на брега: взимай и пържи или я суши на слънчице...

Момчетата полежаха, помечтаха, после излязоха на слънце и цялата компания запуши. Думите на директора за почернелите от дима бели дробове не бяха трогнали много Бен и съучениците му: има ли

филм, в който каубоите да не пушат? Всички пушат, мръсниците, и то не „Прима“, ами най-серт тютюн. Пък какви мутри имат, какви мускули? Фрас — и черепът на врага се цепи на две! С една дума, допушиха кутията „Прима“ и Кадуха нареди:

— Бен, организирай охраната на лагера. Внимавайте някой да не ни спипа. Ще идем да половим риба.

Ние — това значеше Кадуха и Бен. Генералитетът. Решиха да се поразходят край брега. На слънцето да се пържат нисшите чиновци — Костя и Родка. Флегматичният Зинчук беше много доволен (само да не се движи), но Костя Панченко си помисли обидено: „Е нищо де! Тъкано ще ви го върна! Виж ги ти — само командват!...“.

Кадуха (хич не го интересуваше кой какво мисли за него) измъкна от палатката спинингите. Огледа ги с възхищение и очите му пламнаха:

— Виж, това се казва спининг! Чудесни! Чие производство?

— Японски — отговори компетентно Бен. — Като палатката. Оня ги е донесъл от Сапоро.

Да, наистина, спинингите бяха чудесни: черни, лакирани, с дълги пръчки — веднага те досърбяват ръцете да метнеш във водата; макарите им малки и леки с приятен небесносин цвят. Ами блесната! Същинска златна рибка, а под нея хитро са монтирани стоманени кукички. Такава блесна и щука ще примаме; а бе то човек, ако види във водата такава златна рибка, и той ще хукне подире ѝ. А по пръчките, по макарите на блесната — чуждестранна емблема: слънце, вълни и непонятни йероглифи...

— Да вървим, Бен, да ги опитаме — каза нетърпеливо Кадуха. — А вие, братлета, пазете. При най-малка опасност — свирките...

Въоръжени със спинингите, Вадя и Бен тръгнаха, затъвайки до глезените в пясъка. Пред палатката останаха оклюмали Панченко и Зинчук. Изпратиха с погледи началството, видяха как Вадя замахна и метна сребрилата нишка надалече във водата. Бен също се опита да хвърли, но не можа — изглежда влакното му се заплете...

Реката боботеше, разтревожена от катерите, високият десен бряг вече хвърляше над водата дълги вечерни сенки. Странно: ако през деня Кадуха все се озърташе тревожно, почнеш ли да се здрачава, ставаше все по-бодър и весел. Мракът, безлюдното, тайното преспиване в глухо, необитаемо място му доставяха истинско удоволствие: мракът е

милосърден, няма да ги издаде. Но на другите синове на Лукиянивка, на Зинчук и на Панченко, съвсем не им харесваше перспективата да пренощуват в този пущинак.

През деня бяха весели като всички. А сега седяха унило пред палатката и дали защото бяха капнали от жегата, или в сърцата им се беше прокраднала тревога (трябва да си вървят!), но Костя и Родя изведнъж млъкнаха, престанаха да се замерят с пясък (не им се приказваше дори) и само поглеждаха крадешком към отсрещния висок бряг на Днепър, където в синкавата вечерна мъгла човек можеше да различи (или да си представи) силуетите на далечния Киев. Там е училището, там сега е шумно, бият звънци: „Къде е Панченко! Къде е Зинчук? — Няма го Зинчук!“. Директорът натиска копчето, дотичва чипоносата куриерка Нюся и към Лукиянивка вече летят телеграмите на директора: една до родителите на Костя, друга — до родителите на Родя, а у тях...

Въпреки че беше почервенял от слънцето, Родя усети как тръпки преминават по тялото му; той изпелтечи високо:

— Ей, Костя... Ами вашите... като разберат?

— О-о-ох! — махна с ръка Костя и наведе очи, изпълнени с тъга и разкаяние. Баща му прощаваше двойките, беше се примирил от немай-къде и с пушенето, но това бягство от къщи, и то през последните, решаващите дни на учебната година... Откога му се заканва: ей, момче, ще ме изкараш от търпение — кожата ще ти одера! Изглежда, този момент беше настъпил. Ще го пребие от бой! И ще му смъкне ако не кожата, панталона сигурно ще му смъкне. Сто на сто!

Костя и Родя се спогледаха и тежко въздъхнаха. Дългата сянка откъм десния бряг на Днепър се проточи през цялата река и допълзя вече съвсем близо; ето, тя покри пясъчната плитчина, раките, оранжевата палатка. Повее хлад и миризмата на вода стана по-рязка, както и миризмата на бензин от моторницата, която се носеше бързо към Киев. Брегът потъна в здрач. Постепенно се възцаряваше вечерна тишина. Беше настъпил часът, когато всички се прибират в къщи. За вечеря, за телевизията.

— Костя, дай да запаля! — изсумтя нервно Родка. — И я им свирни на тия генерали да се връщат по-скоро. Умирам от глад, та чак ме присвива ей тук — и той се удари с юмрук в гърдите.

В централното управление на милицията почти едновременно се обадиха трима души.

Пръв позвъни някакъв старец и каза, че е ветеран от империалистическата война. Говореше дрезгаво, развълнувано и започна с това, че ще се оплаче от милицията, че ще иде чак при министъра: на какво приличало — внукът му трето денонощие го няма; той, тоест ветеранът от войната, се обаждал вече във всички районни управления — в Лукиянивското, в Подолското и в Печерското, питал във всички болници, в моргата, в Киевското бюро за намерени вещи; отвсякъде един и същ отговор: не, няма такъв, такова момче не сме намирали. Как тъй няма! Как така — не били намирали? Това игла ли е, или живо дете! Хем не е, да речеш, някой дребосък, ами му стига на него, на Андрон Касиянович, до гърдите.

— Един момент! — опита се да го прекъсне дежурният милиционер Евген Мстиславович Рябошапка. — Не се тревожете, дядо, хайде, разкажете ми всичко по ред...

Но не беше никак лесно да спреш старческото мърморене на Андрон Касиянович, който не желаше нищо да чуе, възмущаваше се и се заканваше, а в това време зазвъня вторият телефон. Дежурният каза на не млъкващия събеседник: „Една секунда!“ и вдигна втората слушалка.

— Да, моля!

Чу се твърд, енергичен глас:

— Обажда се докторът на биологическите науки, професор Хай-Бичковски. С кого имам честта да говоря?

Милиционерът измърмори учудено нещо, изчерви се до уши и рапортува като на военен:

— Имате честта да разговаряте с младшия сержант от милицията другаря Рябошапка.

— Чудесно! Дълбокоуважаеми сътрудници на криминалната милиция! Правя официално съобщение: в нашия блок, а именно на улица Стадионна номер шест, е извършена кражба. Неизвестни лица се промъкнали вероятно през нощта, в моето мазе, номер тринадесет, и измъкнали двуместна туристическа палатка, два спнинга, надуваема гумена лодка и освен това няколко буркана сладко от кайсии, сварено собственооръчно от мен...

— Един момент! — каза другарят Рябошапка, защото в същото време глухо, но настойчиво заподскача на масата и завънтя и третият телефон. — Да, слушам ви! — втурна се да го умирява Рябошапка.

В слушалката нещо засъска, зазвуча приятна нежна музика; много отдалече, сякаш от онзи свят, някой търсеше санепидстанцията, а през всички шумове и гласове си пробиваше път отчаяната молба на далечен женски глас:

— ... ари милиционери!... мощ! Удрям ги с тоягата, а те напират!... в танка... пазачката...

— Това пък какво е? Каква пазачка? Защо е в танк? — викна сърдито Рябошапка и изтри потта от челото си („Ама че каша!“), в главата му наистина всичко се обърка от тези обаждания.

Едва след като му обясниха втори или трети път, дежурният взе нещо да проумява: обаждат се от околностите на Киев, от гората; някакви хулигани се качили в танка, сложен там след войната върху тухлен пиедестал; качили се и правят вътре нещо, чува се как трака желязо, пазачката удря с тояга по бронята и крещи „излизайте!“, а пък те, хулиганите, са залостили люка и не излизат...

Рябошапка натисна червеното копче и викна по телефона, съединен с всички успоредни, тоест с ветерана от войната, с професора и с пазачката:

— Обявявам тревога! Тръгваме незабавно към всички пунктове! Чакайте!

В Лукиянивка от двор в двор, от вход на вход обикаляше прегърбен старец, бледен като платно, с плувнали в сълзи очи. Спираше непознати хора и мърмореше нещо неразбираемо, а хората внимателно го заобикаляха: полудял е, нещастникът. Някои му съчувстваха: „Нещастие го е сполетяло... Може някой да е умрял...“ — и спираха до него. Тогава старецът започваше припряно и възбудено да разпитва дали не са виждали едно момче — рошаво такова, височко, със сини очи като на майка си... Хората свиваха рамене — какво да му кажат: едно и две ли са в Киев високите синеоки, рошави момчета, дете приличат на майките си? Хората не знаеха с какво да помогнат на обезумелия от мъка старец и си продължаваха по пътя, а той тръгваше накъдето му очи видят, и вече съвсем отчаян повтаряше: „Майчице

богородичке! Какво да правя? Как да кажа на родителите му? Нали ще ме свършат, нали ще ме убият: къде си бил, къде си гледал, дъртако?...“.

Смазан, безутешен в мъката си и виновен пред всички (пред родителите, пред училището, пред хората), старецът заничаше из дворовете, знаеше, че без внука по-добре да не се прибира у дома. Сега искаше само едно — да умре, да умре веднага, тука, наред пътя, до някоя ограда.

Професор Хай-Бичковски също беше в траурно настроение. Беше си взел от университета отпуска в необичайно време; нарочно — за да полови риба в най-подходящото време — началото на лятото. Имаше куп планове — да отиде на река Десна, някъде към Сосница — беше чувал, че там има тихи места и много риба. Беше намерил вече и стръв, беше взел от приятеля си назаем портативен комбайн (газено котлонче и хладилниче). И сега на — ни палатка, ни спнинги, ни гумена лодка. Бяха му отмъкнали даже и сладкото, над което професорът се беше трудил в неделните дни. О-ох, не е важно сега сладкото. Ами какво да прави без палатката, без спнингите, без лодката, които бяха донесени от научната командировка в Япония? Толкова се беше измъчил, беше ги мъкнал цели единадесет хиляди километра, беше си мечтал как ще блаженства през лятото, а сега? Сега му идеше да се обади в университета и да отложи отпуската.

За пръв път от много години Хай-Бичковски не си направи утринната гимнастика и се отказа от кроса.

След напразно блуждаене по дворове и дворчета, вече по здрач, Андрон Касиянович се довлече до дома си. Седна на пейката пред котелното. Умореното му отмаляло тяло, в което се обаждаха с остра болка всяко кокалче и става, молеше за отдих. Старецът се облегна на стената и задряма седнал, стиснал здраво в ръка мрежата с кефира. Събуди го детски глас:

— Карат ги! Карат ги! С милиция!

— Бен! Гледайте, Бен!

— Къде е Бен? Кой Бен? — събуди се Андрон Касиянович.

Запримига сънено със сухи, възпалени клепачи и ръцете му се разтрепериха от страх или от рязкото събуждане — и бутилките

издрънчаха в асфалта.

За миг се вцепени с широко разтворени очи. Бен! Ето го, на двора, жив и здрав. Неговият Бен, по фланелка и шорти, стои и се усмихва на дечурлигата, а по бузите, по челото и по ръцете блестят петна мазут.

— Майчице богородичке! Бен, синко! — втурна се към момчето Андрон Касиянович. — Слава богу, жив е, намери се!

Старецът изтри с юмрук сълзите си, окачи мрежата на ръка и като мърмореше радостно нещо, понечи да се приближи, да прегърне и да разцелува милото детенце.

— Гражданино! — спря го неочаквано строг глас. — Не се приближавайте! Те са арестувани!

Съвсем объркан, старецът замря на място и чак сега забеляза: в двора има милиция! Цели трима милиционери и някаква кола (джипка ГАЗ-69), а до нея стоят и гледат навъсено насъбралите се Бен, Вадя Кадуха и още две момчета — арестувани по гащета. „Бен! Какво се е случило? Защо те води милиция?“ — не проумяваше старецът: той свъси вежди, изгледа въпросително киселите физиономии на Лукиянивските съзаклятници. Свели навъсени погледи, те пристъпваха смутено от крак на крак. Тогава старецът се обърна със същия въпрос в очите към милиционерите. Дватамата — в пълна служебна форма, с фуражки, бяха застанали мирно от двете страни на мърлявата босонога команда. Третият милиционер, дебел сипаничав старшина, измъкваше от колата някакви вещи. Като пуфтеше и дишаше тежко, той измъкна със зор и хвърли на асфалта някакъв яркооранжев брезент (Парашут! Парашут! — развикаха се възторжено децата). После на асфалта се появиха и два чудесни нови спнинга и разни момчешки вещи: кецове, фланелки, кутия с червеи, кибрит, цигари. Старшината сложи всичко накуп. После измъкна от колата още нещо тежко — сгъната и овързана сиво-зелена гумена лодка. („Лодката — не успяха даже да я покарат!“) Бен хвърли през рамото на милиционера тъжен поглед към лодката: ама че идиотщина — хванаха ги с всичко нагребено, не успяха даже да надуют лодката и да поплуват! Кретени!

— Бен, момчето ми! Какво си направил? Къде беше? — изпъшка дядото, в предчувствие на нова беда, и пак се втурна с прострени ръце към Бен.

— Не се приближавайте! Казах вече — арестувани са! — спря го един от милиционерите.

Старшината, който сваляше вещите от колата, се изправи: беше червенокос, луничав и веднага си личеше, че е добър и много изпълнителен.

— Вие кой сте? — попита той спокойно дядото. — Познат? Или роднина на някой от тях?

— Дядо съм му! — изрече дрезгаво Андрон Касиянович. — Аз съм му и за баща, и за майка. Ей на този, на Бен.

— Лош баща и майка — каза флегматично старшината. — Хулиган сте възпитали.

— Какво? Какво говорите? Моят Бен — хулиган?

— Хулиган и крадец. Ето — порадвайте се — и старшината посочи вещите, струпани на асфалта. — Тези неща ги е откраднал заедно с приятелчетата. От човек от вашия блок, от професора.

— Какво? — Старецът отвори широко очи, лицето му стана мъртвешки бледо („Майчице богородичке! Къде ми е валидолът?“). — Какво? Моят Бен да краде?!

Андрон Касиянович залитна и вече в полусвяст пъхна в нечии ръце мрежата с кефира. Добре че зад него стоеше някакво момиче (беше Женя Цибулко), тя бързо приближи пейката и старецът се отпусна върху нея като чувал с брашно, целият разтреперан. Чу как момичето му извика в ухото: „Дядо, да ви дам ли вода? Да донеса ли вода?“.

Старецът заклати глава. Сърцето му биеше учестено и силно, пред очите му се стелеше мъгла, но през нея старецът видя: наоколо му е пълно с народ. Целият двор се беше стекъл да види какво става. Че как не: докараха крадците! Над главата му шепнеха: кражба, милиция, хулигани, в танка се качили, едни деца се навъдиха, леле-мале...

„Какъв срам! Какъв позор за бялата ми коса!“ — простена нечуто старецът и сърцето му се сви и замря, пронизано от студени игли.

Когато Андрон Касиянович дойде на себе си, Бен и милиционерите вече ги нямаше. Край него се трупаха уплашени жени, шепнеха си тревожно: „Не го закачайте!... разкопчайте го!... призля му“. Нечии меки, нежни пръсти се плъзнаха по шията му и разкопчаха яката на военната му рубашка (това беше слабост на Андрон Касиянович — той носеше само военни рубашки).

— Сърцето — измърмори виновно Андрон. — Сърцето се обажда. Прощавайте.

Опита се да стане, но същите нежни ръце го спряха: не бързайте, не бива, поседете малко...

От тази минута и чак до късно през нощта животът на Андрон Касиянович се превърна в ад: отиде някъде, обади се по телефона, за нещо молеше, нещо обясняваше. Движеше се като в мъгла, като замаян, почти в несвяст. Първият страшен удар за стареца беше новината, че неговият скъп Бен заедно с Вадя Кадуха и още двама техни съобщници били отведени в участъка. Вторият удар беше появата на двама милиционери право в апартамента на Кушчолобови. Без излишни приказки, спокойно и делово те измъкнаха изпод канапето някакъв шнорхел, който старецът никога не беше виждал, и ловджийски колан с патрондаш. Оказа се, че тези вещи на професор Хай-Бичковски били откраднати от мазето.

С таблетка валидол под езика старецът се затътри към пощата да прати телеграма в Карпатите, в Яремча. Само три думи: „Случи се нещастие, елате“. След това старецът си овърза главата с мокър пешкир и рухна съсипан в леглото. Но не можеше и да лежи, стана да се обади в летището, да пита кога има самолети от Иваново-Франкивск и от Ужгород.

Докато се обаждаше и се караше с момичето от „Справки“, в стаята нахълта бащата на Бен — як и набит мъжага към тридесет и петте, възнисък, с едра глава и високо чело, с гъста и къдрава черна коса.

Бащата веднага повика от гаража служебната кола и замина за някъде.

Беше късна вечер, по-точно началото на нощта. Андрон Касиянович лежеше до широко разтворената балконска врата (за да влиза чист въздух), гледаше пълната луна и мислеше за смъртта. Мислеше спокойно, някак делово, както хората мислят за преместване в ново жилище. „Та значи така — говореше сам на себе си Андрон. — Пари съм оставил — за погребението и за помена ще стигнат. Дрехи си имам (бяла риза и тъмносин панталон). Свещи съм купил, ще помоля да ги запалят. Вече мога спокойно да умра...“ Както и да го мислеше

— да продължи да живее просто нямаше смисъл. Целия си живот беше вложил в Бен: за него и само за него беше зубрил граматика, беше решавал задачи с дробни и се беше опитвал даже да учи английски. Но най-важното беше, че влагаше в него цялата си душа, всичките си сили, всичко, което знаеше, беше го разказал на внука си: за героични събития, за смели хора. И ето я благодарността — престъпник и крадец. Не, не професора, а него, Андрон, го бяха ограбили, бяха го ограбили подло и докрай. Как да живее сега? Как ще гледа в очите хората от техния двор?

Тъкмо в мига, когато старецът твърдо реши: „Трябва да умра“ — в коридора шумно се отвори вратата и се чуха бързи стъпки. Като сумтеше тежко и заканително, в стаята влезе зетят. Буташе пред себе си Бен.

Сърцето на стареца заби с бързи, тревожни удари.

— Бен! — прошепна Андрон Касиянович и сякаш възкръсна. — Прибра ли се? Ох, слава богу! Всички ли ги пуснаха?

— Не! — отвърна студено бащата (личеше, че е направо бесен). — Не пуснаха всички. Задържаха Кадуха, той ги е подсторил. Ще има следствие. Сигурно ще го пратят в поправителна колония.

— Ами Бен? — размърда се върху възглавниците старецът.

— Лежете! — заповяда късо бащата. — Какво общо има с всичкото това Бен? Бен е теле, на Бен му е още жълто около устата!

Той е просто диване — и бащата така удари сина си по главата, че момчето приклегна, косата му падна над очите и той засумтя обидено. — Бен е наивен, затова се е повлякъл подир Кадуха, подир по-големия, оставил се е да го командват. Виж ги ти, дощяло им се с танк да се поразходят! Ами яз та-а-ака ще те поразходя! — и бащата отново замахна.

Бен се наведе още по-ниско, сви глава и замря, очаквайки напрегнато още един „волейболен“ удар, от долу нагоре.

— Нали му казвах — не бива — захленчи Бен като си бършеше носа, — ама Кадуха, той, той ме подкокороса...

— Млък! — крясна бащата. — На милицията можеш да й хвърляш прах в очите, ама на мене — не. Подвели го! Ами кой те подведе да тършуваш из мазетата, да ходиш посред нощ да крадеш? Кой? Тебе питам!

— Аз нищо не съм казвал, ама той, той ми рече...

— Ей, я да мълчиш! — изсъска със зъби Кушчолоб, още поразярен, че това охранено рошаво диване, неговото синче, се е свило и е настръхнало като мръсно паленце. — Я ставай! Какво си се свил! Бандит такъв!

И Кушчолоб за пръв път през живота си удари сина си по лицето. Момчето пребледня, от страх и от изненада бузите му станаха мъртвешко сини. Главата му се блъсна в стената и той ревна, та се чу навярно у съседите.

— Какво правиш? Защо биеш детето? — изстена Андрон Касиянович и с пешкира на главата се опита да стане.

— Я си лежете! Лежете и си мълчете! — Кушчолоб извърна към дядото разкривеното си от гняв лице и го изгледа унищожавашо. — Вие сте виновен! Вие така го възпитахте! Разглезихте го! Вие навлякохте такъв позор на семейството ни!

Набитият широкоплещест мъж беше почервенял от гняв и сега изля върху стареца цял поток убийствено зловни, жестоки думи. В слепия си гняв не забелязваше даже, че клетият старец е притиснал глава във възглавницата, напълно смазан и едва диша, че очите му са станали стъклени, а на лицето му е застина израз на скръбно учудване: това ли ви е благодарността? Какъв грях съм сторил?...

СРЕД ВЕЧЕРНИТЕ СВЕТЛИНИ

Женя завърши пети клас. Това не е ли събитие? Не само го завърши, но и премина в шести клас (чувате ли — в шести!) с похвална грамота. Не ще и дума — в къщи събитието бе ознаменувано с „Киевска“ торта, а докато вечеряха, почнаха да правят планове за ваканцията, за Манкивка, че ще отидат може би в Крим или в Кавказ. „Искам в Кавказ! В Кавказ! — заподскача Женя. — Където е живял Лермонтов.“

Към края на вечерята Галина Степанивна каза:

— Хайде, Женя, иди се поразходи.

Човек трябваше да чуе как беше казано това „Иди се поразходи“. Спокойно, сдържано, като нещо съвсем обикновено. „Поразходи се!“ Така се говори само с възрастен, напълно самостоятелен човек, комуто е дадена пълна свобода на действие.

Чудесно! Такава вечер е само за разходки.

Женя се повъртя пред огледалото и съжали, че скоро пак се беше подстригала късо. Не, спортната прическа не ѝ отива. Съученичките ѝ са на същото мнение. Трябва да си пусне плитка. Вярно, ушите ѝ са закръглени, и все пак по-добре е да ги поприкрие. С късата коса и шията изглежда още по-тъничка, а лицето ѝ — тясно и слабичко; на такава лице големите ѝ, широко отворени очи изглеждат — ех, не опулени, но сякаш вечно учудени. Виж, ако носеше плитки... Женя си представи как би изглеждала с бяла панделка на дългата плитка, със светла блузка и черна пола с коланче, с бели обувки. Красиво! Може да метне през ръка жилетката — вечер става хладно. И да му викне: „Ей, стига си се цупил. Хайде да се поразходим...“.

За миг си представи: топла вечер, алея с кестени и те вървят двамата... с „генерала“. Прихна, прикри уста. Не, ужасно е смешно — двойка! Глупости!

А засега... Женя хвърли още един поглед към момичето в огледалото — щръкнали уши, с кафява ученическа рокля и си каза: „Няма значение! За днес може и така“.

Взе си жилетката, махна с ръка на родителите: „Чао!“. Родителите ѝ стояха развълнувани на прага и гледаха с радостно учудване дъщерята: „Вече е голямо момиче! Божичко, че кога порасна толкова нашето дете?“.

А детето смигна на татко и мама и затропа с токчета по стълбата.

Беше краят на май, чудесно време, когато навън е топло и зелено и когато целият вечерен град, от белокосите напудрени старици до младите феи и студентите — всички излизат навън. Младите вървят на тълпи, на весели компании, хванати за ръце — тротоарите са им тесни. Отвсякъде — смях и звън на китари. Да вървиш сама в тази шумна тълпа, встрани от хората, от разговорите, смеховете и шегите... Не, наистина става ти някак криво, сърцето ти се изпълва с тъга и вече ти се струва, че си съвсем сам в този весел, искрящ свят и ти се иска до тебе да има някой — свой, близък и да можеш да си приказваш с него до насита или просто да вървиш до него и да мълчиш...

Женя спря в двора: детската площадка и върбите тънат в мек прозрачно зелен здрач. Погледна към съседния блок, към балкона, на който висеше преди яркожълтата японска рогозка. Тъмно. „Къде ли е той сега? — помисли си с тревога. — Крие ли се? Страх го е да се покаже пред момчетата? Чудак! Сам си е виновен за всичко, а сега и мене избягва...“ Стана ѝ горчиво и досадно: толкова е глупаво! Все се надяваше, че скоро ще се сдобрят, че той ще ѝ каже: „Въпреки всичко ти си наше момче, Женя, хайде да бъдем приятели!“. Тя хем се боеше от тези думи, хем ги очакваше. Пък то какво стана: най-напред дръвчетата, после кражбата в мазето и сега вече са ужасно скарани и се гледат като куче и котка...

Божичко, колко глупаво!

Погледна още веднъж към тъмния балкон. Дали да го извика? Сигурно си е в къщи, сам. Гладен. В празния апартамент. Дядо му е в болницата, а родителите му, както винаги ги няма.

Направи крачка към блока на Бен и спря. Сърцето ѝ се сви, усети тръпки по гърба. Кой знае защо изведнъж ѝ се стори, че през спуснатите пердета на всички прозорци я гледат и си шепнат: виждате ли сегашните ученички — отиде да вика момче, оня Бен...

Завъртя се ядосано на токчетата и пред прозорците на целия блок закрочи решително към улицата... Тъкмо беше завила към входа и чу зад себе си ситни, забързани крачки:

— Какичко, може ли да дойда с вас?

Ха сега де! Трябваше да излезе по-бързо от двора. Пак я спипа този дългоух Мотя. Сега няма отърване.

Ускори крачка, престори се, че не забелязва Мотя.

Момчето я настигна вече на улицата — разтревожено — бе извънредно смешно с дългото си сако и голямото сиво кепе. Запримига жалостиво, протегна ръка:

— Како Женя, нека и аз...

Бузите на „каката“ пламнаха, беше ѝ ужасно неудобно от минувачите, а после изведнъж... погледът ѝ спря на отвъдния тротоар. Какво е това? Дали ѝ се стори, дали ѝ се привидя, или наистина? Там, покрай старата къща като че ли се мярна рошаво момче с джинси, погледна я и бързо се шумугна в храстите... Не, зад храстите няма никой, там е тъмно. Сигурно ѝ се е сторило.

Женя се наведе към Мотя, оправи му кепето и с тона на по-възрастен човек загрижено и нежно му каза:

— Не бива, Мотя. Късно е вече. Утре ще се поразходим заедно.

Женя избяга от Мотя, но цялата потрепери от жалост, защото видя как очите на малкия плувнаха в сълзи. Нещастното — сви се и застина на място — не очакваше Женя така грубо да го отпъди.

Но скоро тя забрави Мотя, той отстъпи на заден план и това, което поглъщаше сега мислите ѝ, което я веселеше и тревожеше, беше сянката, мярнала се като на филм... Бързият, напрегнат поглед и познатата фигура, която изчезна в храстите... „Нима е той?“ — мислеше Женя и загадъчна усмивка трептеше на устните ѝ.

Още миг и това видение също изчезна, стопи се. Тя излезе на улица Артъом, гмурна се в тълпата, в шума, в потока ослепителна светлина.

На улица Артъом работеха и нощем.

Светеха ярки прожектори. Зад високата дървена ограда, където доскоро се издигаше кино „Комунар“, сега боботеха и се тресяха булдозери, загребващи купища пясък, въртеше се кулокран и си подвикваха работници.

Момичето спря и се послуша учудено.

Божичко, какво става! Съборили са техния „Комунар“! Малък, олющен, уютен, където бяха гледали безброй филми — от първите

детски „мулти“ до забранените за деца под шестнадесет „Братя Карамазови“ и „Ана Каренина“.

Съборили са по...

Вчера баща ѝ разправяше, че „Комунар“ е едно от най-старите кина в Киев, строено още преди революцията, и тогава се казвало „Лукс“. През войната го улучила немска бомба, но не избухнала, а само пробила покрива. А сега, каза татко ѝ, на неговото място ще има ново кино с четири зали — най-голямото в Украйна.

При този разговор Женя си спомни изведнъж Вадя Кадуха: дали ще има собствена лежа и в новото кино? Разказа на баща си как Вадя се качваше по пожарникарската стълба на тавана и гледаше оттам всички филми. После млъкна смутено: горкият Вадя — изпратиха го в трудова колония — а тя се смее.

Но Васил Киндратович каза, че за Кадуха така ще е може би по-добре. Там ще стане човек. Ще го карат да учи, ще му дадат занаят. Тук кой го знае до къде щеше да стигне — в милицията се разбра, че влизал не само в мазето на професора, ами тършувал и в съседски апартаменти. Трупал опит...

Булдозерът боботеше, къртеше камъни от основите на „Комунар“, а Женя стоеше и си спомняше за Кадуха, и за глупавите им детски спречквания на двора. Изведнъж в тълпата отново се мярна познатата сянка — лек, прокрадващ се силует. Джинси, рошава коса. И очите — погледнаха към Женя и се скриха.

От вълнение момичето прехапа устни: „Това е той!“. Можеше да се закълне, че онзи, който все ѝ се подиграваше, онзи, който беше преживял танковата катастрофа, сега я придружаваше тайно — притичваше от дърво до дърво, криеше се зад стволите на кестените, зад гърбовете на хората. Сигурно му е скучно в къщи сам. Или иска да се сдобрят? Исква да се приближи, но... се бои?

„Чудак!“ — каза си Женя и се надигна на пръсти: къде е, къде изчезна?... Стана ѝ смешно, но и приятно, че тя, толкова строгата Цибулко, си има телохранител. Таен!

Ето го, пак се мярна!

Тази игра беше по-интересна от „жмичка“. Женя се понаведе, засмя се весело и се гмурна в тълпата. Онзи, дългокракият, вече префуча на другия тротоар и сянката му се притаи зад едно дърво, зад

стената от минувачи. Женя изтича до кръстопътя и сви ядосано юмруци — не й провървя: червено!

Тропна крак, като да подканваше колите: „Хайде, минавайте побързо!“. Пред нея се мяркаха светлини, ярки отблясъци върху волгите и жигулите. Но ето че вълната от автомобили се понесе напред.

Женя притича през платното и се озърна — познатата фигура беше изчезнала. На зеления от светлините тротоар — весела младежка тълпа.

„Той е там! — помисли си Женя и погледна към градинката, откъдето долиташе музика. — Ей сега ще го хванем!“ Момичето се наведе и с тайнствен израз на лицето тръгна напред.

Като ловец, поел по едва забележима диря, тя се приближи тихо и незабелязано към градинката. Качи се по гранитните стъпала и тръгна по широката алея, същата, където една есен Беновите момчета бяха вдигнали висока крепост от кленови листа и бяха атакували Женя с градушка от кестени.

— Колко е красиво! — прошепна възторжено момичето, забравило, че е тръгнало да лови някого.

Спря, сякаш за пръв път виждаше тези лампи. Високи, прилични на широко разтворени цветове, те пръскаха наситена яркоалена светлина, която пронизваше и обагряше причудливо короните на дърветата. На тази светлина кленовете бяха като излети от чугун: тежките червени листа пламтяха като жарава, сякаш бяха току-що извадени от нажежено горнило. И стволите бяха като излети от разтопен метал. Тук, а и по-навътре, в дълбочината на градината, се извисяваха все такива тънещи в ярка светлина огромни дървета.

Тъмноалените отблясъци върху цветните лехи и лицата на минувачите създаваха радостно, но и малко тревожно чувство: като че влизаш право в огъня, в лумнало зарево.

— Колко е хубаво! — повтори Женя. — Никога не съм идвала тука вечер.

Сега и тя беше цялата червена — веднага пламна и засия. Ами дланите й и пръстите — колко са смешни! „Виж, Синчо! — завъртя под носа на дяволчето прозрачна на светлината длан и пръстите, сякаш слепени от топлината. — Ръката ми сякаш гори, нали?“

— Не ме пипай! — извърна се Синчо. — Ще ме опариш!

Синчо изсумтя и се пъкна под жилетката ѝ. Беше обиден от такова невнимание към него. Женя отдавна му беше обещала да го вземе някоя вечер на разходка. Когато в града започне карнавалът на светлините — тогава те пламтят на гирлянди по покривите и по фасадите на къщите, осветяват цялото небе и сякаш танцуват по вълните на Днепър. Отдавна му беше обещала: ще отидем. И наистина, днеска тръгнаха, но се оказа, че Цибулко има безброй приятели — първо се лепна Мотя, сега пък тоя дангалак Бен (въобразява си, че не са го видели). Промъква се отстрани, крие се в храстите, а Женя хукна подире му и на Синчо — нула внимание. Нека си седи нещастният Синчо под жилетката, нека се задъхва там — няма кой да си спомни за него.

— Не ми се сърди! — каза Женя. — Искам само да разбера къде изчезна нашият телохранител.

— Глупости — телохранител! — измърмори Синчо. — Ами ти ще видиш, ще го оправя аз твоя Бен!...

Но Женя вече не го слушаше.

По широката алея, право през светлините, тя се запъти към летния павилион, където звучеше музика и се тълпеше младежта. О, има сладолед. А където има сладолед, там непременно ще намерят и „генерала“. Умира за сладолед.

Женя застана на опашката и се заозърта: не е ли тук?

Купи си ягодов сладолед във фунийка. После спря до една масичка, където беше застанал самотно възрастен чичко, който приличаше на директора на училището. Той загребваше бавно с лъжичката разтопения сладолед, вперил неподвижен поглед някъде над Женината глава. „Сигурно е учен — помисли си Женя. — Стои и решава задачи.“

Тъкмо се залови за сладоледа — иззад гърба на чичкото бързо надникна някой. Бен! Женя протегна врат: наистина ли е той? Но видя само как столовете се залюляха, някъде издрънча бутилка, мярна се нечий гръб, а един глас измърмори подире му: „Брей какви хора! Разля ми водата!“.

Женя заби поглед във фунийката. Застина, неприятно поразена от такова дивашко поведение. Играта си е игра... но взе да ѝ омръзва. Глупави хлапашки номера. Изглежда, сам не знае какво иска — да се сдобрят? Да, ама никой да не види, да не му се присмее, нали? Да не

загуби пред бандата генералската си чест? Не е ли по-смешно, че пред хората ѝ се присмива, а когато са сами, пристъпва виновно, примигва или като сега, тича скришом подире ѝ, страх го е да се приближи и открито да каже: „Не ми се сърди! Дето ти виках Жабулка и шпионка — това са глупости. Ти си наше момче и си честна! Добре направи, че разказа всичко за туйте и за лъжите ми. Честна дума — не ти се сърдя, ама хич!“.

И да ѝ подаде ръка — мъжествено, като истински генерал.

А не да се крие под масите...

Женя потъна в мислите си и сега вече чичкото я поглеждаше крадешком и се чудеше: какви ли трудни задачи решава това сериозно момиче с щръкнали уши?

Женя хрускаше навъсено и бавно сладката вафла. Погледът ѝ блуждаеше някъде далече и тя даже не забеляза как под носа ѝ се мярна космата лапичка, гребна си от сладоледа и се мушна под жилетката.

Веждите на чичкото се вдигнаха учудено. Той спря да яде разтопения си сладолед и се опули учудено срещу момичето. Ето на, пак! Лапичката се подаде, протегна се към вафлата, но...

Женя се опомни от мислите си и със сдържан смях плесна леко лапичката. „Ей, я го виж ти, хулиганчето!“ — зашепна тя строго и притисна Синчо с лакът. Ама и Синчо веднага ще я послуша — как не! Той мляскаше под жилетката, пуфтеше доволен и се облизваше: „Дай още, че сам ще си взема!“. Трябва да му беше харесал сладоледът, защото лапичката се протегна възискателно изпод жилетката.

Чичото запримига смаяно. Женя се извърна (уж да се изкашля) и каза на Синчо: „Отвори си устата!“. Дяволчето веднага зяпна. Момичето му даде голяма порция ягодов сладолед, той в миг го глътна и зелените очета засвяткаха. „Леле, колко си лаком! На кого си се метнал такъв?“ — усмихна се Женя.

После кимна любезно на чичкото и се отдалечи, оставяйки човека в пълно недоумение: „Изглежда, много съм остарял, вече и от сладоледа ми се привиждат дяволчета!“.

Женя реши, че Бен сигурно се е прибрал: след кражбата баща му го натупа яката и най-строго му заповяда: „Ще седиш тука заключен! Да не си посмял да излизаш, да ни срамиш пред хората!“. Бен седеше

по цели дни арестуван; вечер се промъкваше все пак навън — поне за малко. Но бързаше да се прибере.

Женя тъкмо помисли за него и видя Бен в алеята с червените светлини. Стоеше доста далеч, пъхнал спокойно ръце в джобовете. Залят от алените огньове и някак тревожен на тази светлина, той поглеждаше с очакване към Женя. Щом се убеди, че го е забелязала, направи някакво странно движение, нещо като джентълменски поклон, но после решително се обърна и пое с войнишка стъпка към улица Стадионна.

— Е? — подаде глава Синчо и засумтя сърдито. — Ти още дълго ли ще зяпаш подире му? Или ще идем най-сетне в града?

— Да вървим — каза Женя.

Съжаляваше, че Бен си тръгна за вкъщи, но и някак ѝ поолекна: все пак играта е непрекъснато напрежение — току-виж пак ти изиграла някой момчешки номер. Сега можеше да се поотпусне. Можеше да подскача, да потича, ако иска, даже още тук, под кленовете.

— Къде да идем? — спря се нерешително Женя. — На Крещчатик или на Владимирския хълм?

— На Владимирския хълм! — измърмори Синчо. (Още беше сърдит.)

От градинката излязоха на широката магистрала. По нея плуваше празнична тълпа, беше шумно от стъпките на десетки крака. Като че ли днес имаше всенароден празник, манифестация, а си беше най-обикновена пролетна вечер, осветена от последните бяло-розови свещи на кестените.

Тротоарът сякаш се олюляваше от тропота на стотици крака, а какво ставаше на платното! Под зеления тунел, сплетен от могъщите клони на кестените, като искрящ поток се носеха автомобили. Горе край шосето — два реда матовобели лампи се губеха там в тънка светлинна нишка. Меко и приглушено светеха мигачите, а на Женя ѝ се струваше, че се извиват и преплитат лентите на серпентини — жълти, зелени, червени. Къщите, тротоарите, минувачите бяха залети от фантастичната, призрачна светлина на луминесцентните лампи и неоновите реклами, напомнящи фосфоресциращо морско дъно или лунно сияние. А над всичко — разкошните свещи на кестените.

— Нали е красив Киев? — каза Женя, очарована от сиянието на толкова светлини.

— Чудо голямо! — измърмори Синчо. — В гората е по-хубаво! Какви карнавали сме правили, с какви огньове, особено край някое благо, в тъмна нощ...

— Край благо! Що ли не си мълчиш! Днеска си зъл и мърмориш като някой дядка. Да му се отпче на човек да се разхожда с теб.

И двамата се нацупиха обидено.

Вървяха мълчаливо. Женя сякаш плуваше, понесена от тълпата, с веселите, празнично облечени хора, а Синчо седеше намусен, подал изпод жилетката недоволната си муцунка.

— Е, стига де — обади се той след малко. — Не ми се сърди. Доядя ме, че си хукнала подир оня дангалак. (Женя не издържа и се засмя.) Искрено казано, и аз обичам твоя град. Погледни, погледни. — Синчо посочи с пръстче една слабо осветена глуха уличка.

Там беше тихо и безлюдно. Сред тази тишина едно момче описваше безкрайни кръгове с колелото си. Не, не бяха обикновени кръгове, а най-висока майсторска класа: момчето летеше със затворени очи и широко разперени ръце, без изобщо да докосва кормилото. Ето — направи кръг, после втори, трети и Женя отначало не разбра: защо кръжи така упорито на едно място? Но малко по-късно забеляза: на един слабо осветен балкон стоят момичета, гледат надолу и си шепнат. Аха! Значи той пред тях демонстрира „полет слепешката“, изписва със затворени очи върху кръгчето асфалт отчетливи „нули“ и „осмици“.

— Браво на него! — заподскача Синчо и отбеляза, че само дядо му Синтюх Еднозъбия умее да изписва такива кръгове. — Може ли да скоча на багажника му да се повозя? — попита той Женя.

— Недей! Хайде да си тръгваме.

— Всички сте еднакви! — пак се нацупи Синчо. — Само ви дай да командвате!

„Глупавичък си ми! — усмихна се Женя и си спомни как Бен се промъкваше подире ѝ. — Не бива да им пречим. Те си имат своя игра.“

Продължиха по пресечката. Ставаше все по-безлюдно и тихо. Тук-таме в дворчетата още подскачаха момиченца, доиграваха си игрите на дама, тук-таме подпираха стените момчета с китари, а под олюляващите се на тел крушки седяха пенсионери и заобиколени от нощния мрак, играеха на „магаре“.

Женя сви в следващата пресечка. На фона на вечерното небе изникна ясно очертаният силует на горната станция на зъбчатата

железница. Зад нея — нещо бездънно, осветено отдолу... От там лъхаше хлад.

Бяха се изкачили на Владимирския хълм. Когато стигнаха до желязната ограда, Синчо ахна.

Тука наистина беше красиво.

Хълм, а под него — Подол, цял огромен град долу в равнината. Целият в светлини, в множество огньовете; ту пръснати като бисери, ту източени в една линия или висящи като гирлянди. Осеян от светлини, градът сякаш плуваше в пролетната нощ, някъде отвъд Днепър, към забулените в мъгла простори, откъдето долиташе речна прохлада, носеше се мирис на гора и ливади.

Но в този миг...

Синчо подскочи, изплъзна се от Женините ръце и се отърколи през глава по склона. Женя — подире му. Добре че не облече празничната рокля, а старата блузка; двамата се търкаляха по стръмния скат, пищяха и ритяха като същински дяволчета, и на двамата еднакво им блестяха очите — от възторг и детинска радост.

Хълмът сякаш леко се огъваше под тежестта на многотонното, гранитно, потънало в огньовете човешко чудо — Градът.

Като се насмяха до насита, Женя и Синчо забързаха към къщи.

Женя никога не беше го виждала толкова наплашен. Той трепереше, изпънал напрегнато шийка, и почти плачейки шепнеше: „Моето бугалце, моето бугалце!...“.

Стана съвсем неочаквано. Бяха стигнали до улица Стадионна и изведнъж спряха като заковани — в тихото им дворче ставаше нещо необичайно. Горяха мощни прожектори, тълпяха се хора, звучаха силни мъжки гласове — човек можеше да си помисли, че снимат филм. Но не, Женя веднага разбра: събаряха старата къща на Кадуха, която отдавна стърчеше осиротяло между новите красиви сгради.

Булдозерът изпъзвяваше назад, набираше инерция и удряше потъмнените стени. Изгнилата дървена къщурка се събаряше с трясък, вдигайки стълбове сив прах. Падна и оградата, и портата, пред която Кадуха обичаше да стои в знаменитата си вратарска поза. („Какво съвпадение! — учуди се Женя. — Разрушиха стария «Комунар» и почти едновременно — това последно Вадкино убежище.“)

Момичето гледаше като омагьосано това весело рушене: булдозерът наgrabваше гнилите дъски и натрошените тухли, изтръгваше със скърцане почернелите, забити дълбоко стълбове. „Погледни, погледни!“ — понечи да каже Женя, защото видя как покривът взе да се свлича встрани. Но не успя, защото тъкмо в този миг Синчо се разтрепери, изтръгна се от ръцете ѝ, прошепна глухо: „Моето бугало! Моето бугало! То е там!“. Синчо се изтръгна с неочаквана сила от ръцете на Женя и закуцука като ранен през улицата към двора, в който събаряха къщата. Женя си спомни: „Нали ѝ беше казал, че крие огънчето си някъде наблизо, а в огънчето е цялата му сила, и ако някой стъпче буталото, Синчо ще умре...“.

Разтревожена, и Женя тръгна към двора на Кадуха, но не се реши да влезе: той беше целият ограден с „Внимание! Опасно за живота!“, а вътре се разпореждаха огромни яки чичковци в брезентови комбинезони. А Синчо... Синчо не се виждаше никъде: може би се е покатерил на развалините и търси там своето огънче, може и да го е намерил вече и да е изтичал в къщи.

„Как е могъл да измисли такова нещо — да крие огънчето тъкмо у Вадя Кадуха!“ — помисли си Женя — това ѝ се видя странно и не твърде разумно и предвидливо. Стоеше и надничаше през опънатото въже, но изведнъж се сепна: „Ох, късно е вече, а мама сигурно не спи, чака ме!“.

Синчо не се виждаше никъде и докато да влезе в техния вход, Женя все се оглеждаше.

БЕН: ИЗМЯНА И САМОТА КОЙ ЗНАЕ ОТКЪДЕ ЩЕ ДОЙДЕ ПОМОЩТА?

Два момента от своя живот Бен искаше да забрави завинаги, да ги изхвърли от паметта си и никога да не си ги спомня.

Първият — когато се вмъкнаха в танка Т-34 и пазачката заудря с пръчка по бронята, а Бен за свое учудване и ужас разбра, че онова нещастно курсантче го беше излъгало. В танка нямаше мотор!

Бен още не беше се опомнил от първия удар, когато Кадуха го свали с рязък боксьорски удар в нокдаун, с глава забита в бойния отсек на танка. „Идиот! — изсъска Вадя. — Върви, че си имай работа с такива!“

Да, да изхвърли това от паметта си, да го забрави и никога да не си го спомня.

Второто, което не му даваше спокойствие, беше сцената в милицията.

Когато ги докараха — топли-топли, целите в ръжда и мазут, с бързата джипка в милицията, в сивата казармена сграда, и ги строиха в една редица (както си бяха, по фланелки и гащета) с лице срещу масата, до която седеше сержант Рябошапка, и когато сержантът изсумтя навъсено, а после измърмори изпод козирката: „Е, хайде, гълъбчета, разказвайте“ (а отстрани — двама милиционери с нагани в кобурите) и случи се нещо невероятно. Усети как го сковава страх. Веднага си представи как ще ги натикат ей така, голи-голенички, в мазето... Панченко и Зинчук се извърнаха, захлипаха, бършеха с юмруци сълзите си и размазваха по лицата си черни вадички и мазут. Бен отначало се държеше, но горчивото хълцане на момчетата му поддейства ужасно потискащо, от циментения под го лъхна вледеняващ студ, и той се намръщи, лицето му се разкриви, в очите му блеснаха сълзи. Тримата в един глас замърмориха, че те не искали, не са и помисляли, че повече няма да се повтори и т.н., и т.н. Кадуха се дръпна

от тях и като гледаше злобно разциврилите се приятелчета, изсъска: „Пъзльовци!“ . С една дума, някак от само себе си излезе така, че уж те, тримата ученици, не са искали, ама Кадуха ги е подлъгал.

„Пъзльовци!“

Това да можеше да забрави и никога да не си го спомня!

Имаше още един неприятен момент. Когато пристигна „Бърза помощ“ и отнесоха на носилка дядо му Андрон. Изнесоха го трима души, а той лежеше, дълъг, мъртвешки блед, със сини, изпънати над чаршафа ръце. На площадката беше пълно с народ, от всички апартаменти бяха наизлезли съседите и някаква жена измърмори: „Хулиган! Нали ви казвах: ще прати дядо си на оня свят“. Бащата на Бен целият потрепери от тези думи. Изпрати носилката до долу, а като се прибраха, пак сдруса яката Бен: „Чу ли какво говорят за тебе? Хулиган и крадец!“ . После заяви, че след малко заминава за Карпатите да прибере майка му, а той, Бен да си седи в къщи и да не е посмял да си подава носа на улицата, а като се върнат...

И ето, Бен е вече осми ден под домашен арест: дядо му е в болницата, а родителите, въпреки че всички летища са отворени, все още се бавят в Карпатите.

Бен се бе изтегнал на канапето — ризата му с пагони, на главата му — авиаторски шлем; преметнал крак върху крак, той размишляваше, че най-ужасното нещо на този свят е предателството.

Бен остана генерал без армия.

Когато, нарушавайки бащината забрана, слизаше скришом в двора, верните му съратници се изпокриваха като мишки — във входовете, в храстите, зад къщата. Ако някой се заяпваше или се решаваше да отиде при Бен, от някой балкон тутакси долиташе мелодично и напевно: „Ко-о-ля! И-и-гор-чо! Хайде, прибирай се!“ . Коля или пък Игорчо минава навел очи някак странешком покрай Бен и изчезва. С една дума, след танковата катастрофа и разгрома на летния лагер всички страняха от Бен като от чумав.

Беше му останала само една радост — по тъмно да се измъкне навън и да гледа тайно иззад храстите към онзи прозорец. Е на оная де... На Цибулко (тя поне не е вирнала нос като неговите приятели-предатели). Когато можеше, той я следваше крадешком, но непрекъснато се озърташе да не го види някой (особено пък тя!),

защото той живее сега така — като нелегален. „Да не си посмял да си подадеш носа!“ — беше заповядал баща му.

Бен лежеше на канапето, потънал в мрачни мисли. Напипа с крак „Спидолата“ и я включи. Гръмна музика. Но и веселата мелодия не можа да заглуши гладния марш в корема му. Откакто откараха дядото, Бен вече цяла седмица гладуваше. Всеки ден пред него се изправяше неумолимият въпрос: какво ще яде?

Беше чел във вестника, че в една гемия четирима души изяли чифт войнишки ботуши. Но добре лъснати хромови и дори юфтени ботуши бяха същински портокал в сравнение с онова, което ядеше Бен. В една кошница намери малко картофи и цвекло — унищожи ги сурови. Магданоза и фасула, купени от дядото за борш, също се озоваха несварени и непосолени в стомаха му. Но това беше същинско пиршество. Истинските мъки бяха занаят. На третия ден откри горчицата и лимонтузито. Но какво може да се направи от тях? Сандвич? Но за сандвич трябва да има поне хляб. Тогава момчето си спомни: има половин пакет брашно! Досега той нахлуваше в кухнята между две сражения или два похода, грабваше парче салам и бързаше запъхтян обратно. Разбира се, и през ум не му минаваше (това момчешка работа ли е?) да гледа как готви дядо Андрон и какво прави от брашното. Знаеше само, че от брашното пекат нещо. Н-да, пекат. Но как?

Бен се почеса по тила и реши: ако ще пече, да пече — бързо и без излишни усложнения! Изсипа брашното в тигана, наля вода, разбърка кашата и я сложи на печката. След малко пред очите на Бен в тигана взеха да стават невиджани чудеса. Като на опитите по химия. Най-напред бурна реакция: гъстата бяла течност завря, весело затанцуваха мехури, пропукваха се и изригваха вулканчета, после кипящата магма утихна, но в кухнята подозрително замириса на изгоряло. Сигурно е готово — реши Бен. Бръкна с пръст — отгоре сурово, а отдолу пуши и мирише на изгоряло.

Изключи газта.

Когато се опита да отлепи с нож своето тестено произведение, за пръв път, откакто се помнеше, усети пълното си нищожество. Брашното беше станало на пихтия, върху чинията се плъсна нещо отвратително: отгоре сурово и лепкаво, отдолу — твърдо и овъглено.

Кой да предположи, че печенето на хляб е толкова сложно нещо!

Бен откъсна парче от кулинарния изрод, намаза го обилно с горчица, наръси го с лимонена киселина, но щом отхапа от него, сълзите потекоха като град от очите му. Бен си помисли, че е редно да иде при дядо си в болницата, че старецът може да предаде богу дух, преди някой да го е споходил. Нали всъщност освен тирана и крадец Бен старецът други роднини нямаше.

С брашното всички хранителни припаси в къщата свършиха.

Още два дена изкара на телевизионни предавания и чиста водица. Главата му се пълнеше с мрачни мисли: не беше ли по-добре да отиде с Вадя в колонията. Първо, там поне му е гарантирана дажбата и второ, това проклето „пъзльовци!“ нямаше да го тормози.

На петия ден призори му се присъни страшен и безсмислен сън: пустиня, Бен лежи затрупан с горещ пясък; той умира, а пред него, под носа му, само да протегне ръка! — минава на колелца топла питка с препечена кора, а на кормилото седи пак тя — Женя Цибулко. Бен викна „Женя!“, събуди се и разбра — трябваше веднага да намери нещо за ядене.

С мъка се надигна и като залиташе от шум в ушите, се повлече към кухнята. Пребърка още веднъж бюфета. В горното чекмедже, където дядото държеше пресния хляб, кифлите, франзелите и симидите — сега лежеше само постланият вестник. Измъкна го и го изтърси, после обърна над масата и чекмеджето. Паднаха точно седем трошици, сухи и твърди като цимент. Веднага ги налага. Но те само му одраскаха гърлото и се усети още по-гладен.

Бен коленичи и запълзя с пъшкане из кухнята — надникна под масата, под хладилника, под умивалника, под парното. Търсенията му не се оказаха напразни: изпод печката измъкна три шишета от кефир. Три шишета са цял капитал! Четиридесет и пет копейки!

Е да, но за да ги получи в натура, трябва да се довлече до млекарницата. Нещо повече — трябва да измие мухлясалите бутилки. Помириса едното шише и го лъхна такава кисела миризма, че Бен даже се разкиха. „Не, това е глупаво — реши той. — Да хабя толкова бездарно последните си сили! Дано успея да ги пробутам и така!“

Сложи мръсните бутилки в мрежата и надвивайки слабостта, се затътри към магазина. Още не си представяше какви ругатни ще изсипе връз него продавачката, преди да приеме тези жалки три бутилки.

От магазина Бен изскочи като опарен и даже не погледна какво му бяха тикнали вместо шишетата. Чак в къщи, когато изля полученото мляко в чаша, установи, че това е някаква прозрачна синкава течност и на повърхността ѝ плува бяла микроскопична флора — нещо като инфузории или чехълчета. „Мошеничка! — изруга Бен. — Дала ми е киселото мляко.“

Но гладът не пита и Бен нямаше избор. И все пак — с какво да я изпие тази блудкава течност? Претърси още веднъж бюфета и в най-крайния ъгъл намери два макарона. Погледна ги на светлината — прозрачни. Сдъвка ги, поддържа ги в уста — странно — нито е солено, нито е сладко, и даже не мирише на тесто. Същинска пластмаса.

Представи си как седи сега до масата Женя Цибулко, бузите ѝ с розови трапчинки, нослето ѝ лъщи, седи, заобиколена от грижите на родителите си и яде ли, яде... кюфтета или борш с пирожки.

Горчива сирашка мъка сви сърцето му. Къде са родителите му? Какво правят още в Карпатите? Те син имат ли, или нямат? Ами съвест имат ли? Дъвчеше макароните с вкус на стъкло, отпиваше от тази отвратителна вода с инфузории и даже не подозираше, че само след пет минути ще се мята като ранен тигър из стаята, ще стене и ще се превива от болки в корема, а после чак до вечерта няма да може даже да надникне от балкона.

Късно вечерта, седнал в здрача на канапето, Бен ще си спомня какви сандвичи е раздавал в двора на подмазвачите. Да, да, само си представете: дядо му режеше тънки филийки хляб, после ги мажеше, пак тъничко, с масло, над което слагаше кръгчета салам, после още едно парче хляб и пак салам или холандско сирене. Представяте ли си? Да полудее човек! И тези деликатеси Бен ги раздаваше. На кого? На Панченко и на Родя Зинчук. Със собствения си хляб, тъй да се каже, беше отхранил изменници. Разбира се, че са изменници! Сега, след разрухата на Беновата армия, те бързо се прехвърлиха при заклетия му враг, при атамана от съседния двор — китариста Шурик, същия Шурик, с когото Бен водеше непрекъснати войни. Да ти изядат един тон сандвичи, да ти се подмазват, да те гледат право в очите, а после да те предадат — не, на такова нещо са способни само духовните пигмеи. „Пъзльовци!“ — каза презрително Бен, забравил, че този етикет Кадуха беше лепнал и на него. По такъв лесен начин Бен се отърва от позорното клеймо и жигоса с него приятелчетата си.

Предадоха го...

Бен умираше в горда самота и ясно си представяше картината, с която ще потресе не само техния двор, но и цял Киев. Посред бял ден, когато пред къщата се събере повечко народ, залитайки от глада и страданията, Бен ще излезе през главния вход, ще се облегне на стената, ще притвори очи и ще насочи дулото на автомата право в гърдите си. Хората ще се вцепенят, ще изстинат. Няма да успеят дори да изохкат... А Бен спокойно (но така, че да го чуят всички) ще каже:

— Нека предателите знаят как умират героите!

И ще стреля в гърдите си. Викове, шум, тълпа от хора, погребалната процесия отива към Байковото гробище, Цибулко върви и размазва сълзите си по бузите и всички, които някога са навиквали, осъждали или одумвали Бен, нека си хапят сега лактите и нека изгарят от срам.

По три пъти на ден Бен се самоубиваше по този начин. Когато навън ставаше съвсем тъмно, излизаше самотен навън, спотайваше се в най-прикътаното ъгълче на двора, където имаше малки пейчици (за децата) и тъмнееше разровената от дечурлигата купчина пясък. Там, невидим за света, Бен седеше на някой пън, заслушан в тътена на големия град, и размишляваше за необятността на света, населен с лисици, тигри, ягуари и индианци; в този чудесен свят, през тундри, пустини и савани, си проправят път полудиви племена и толкова им е нужен истински вожд, пълководец, а той седи тук, на детската площадка, забравен и изоставен от всички и навярно скоро ще умре.

Тъкмо в такъв критичен момент на него налетя Женя Цибулко. Бен седеше самотен в тъмното, отслабнал, прегърбен, и над тъжно приведената му глава бръмчаха комари.

— Бен — каза Женя, — хайде да те водя у дома. Мама те вика.

— Защо?

— Не зная. Прати ме да те намеря.

Женя знаеше защо майка ѝ вика Бен, но премълча и изобщо мъчеше се да говори колкото може по-спокойно и равнодушно. Един вид — пратиха ме, викам те — и толкоз.

Бен въздъхна тежко, сякаш искаше да каже: „Мотаят се тук разни! Човек не може и да умре спокойно“. Но стана, озърна се (дали няма наблизо някой, понеже не е много приятно да вървиш конвоиран от момиче) и се затътри подир Женя.

След малко в кухнята на Цибулко можеше да се наблюдава такава сцена: Бен довършваше втората чиния гореща супа, лицето му се беше зачервило, косата му беше паднала над очите, прилепнала към мокрите слепоочия. Зад гърба на момчето стоеше Галина Степановна. Гледаше жалостиво и почти с ужас Бен, рошавата му влажна коса, тъмните петна мръсотия по лицето, измачканите генералски пагони, прикрепени с тел за фланелката. Майката непрекъснато му доливаше по-гъстичка супа, подаваше му хляб и поглеждаше към мъжа си: „Божичко, какви са тези родители! Да оставят детето на произвола на съдбата и да заминат — сърцето ми би се скъсало!“. Васил Киндратович стоеше, опрял рамо о вратата, мръщеше се и си наместваше нервно очилата: той разбираше възмущението на жена си. Но какво да се прави? Момчето можеш да го нахраниш със супа, но как да се въздейства на родителите?...

Женя си имаше свои съображения: колко време може да се забавлява човек с всички тези пагони, саби и пистолети? Играчки! Време е да се залови за нещо по-сериозно — вече е в шести клас! Виж, тя да имаше по-голям брат... та да идат през лятото заедно в Пушча-Водица... Женя запримига бързо, развълнувана от тайната си мисъл и погледна към Бен: защо да не отидат с него, с Бен, на езерото в Пушча-Водица?

Бен и не подозираше какви мисли се преплитаха над невчесаната му глава. Не виждаше нищо освен чинията с гореща, димяща супа и краешника дъхав хляб.

Вече насила дояждаше супата.

Все по-бавно се движеше лъжицата, пред очите му падна сива мъгла, главата му клюмна, цялото му тяло натежа, омекна. И ето, лъжицата издрънча о масата, Бен сложи глава на лакът и в кухнята се чу равномерно тихо сумтене.

— Божичко! — каза тихо Галина Степановна. — Заспа. Измъчило се е, горкичкото.

Двамата с бащата хванаха внимателно Бен под мишниците (той беше доста тежичък, сякаш изобщо не беше отслабвал) и го занесоха в стаята, сложиха го на канапето. Майката пъхна под главата му мека възглавница.

Бен замляска с устни, обърна се към стената. Смачка с рамене генералските еполети и сладко заспа.

Женя постоя още малко над спящия генерал и си помисли: колко интересно: хората се карат — в клас, на двора, къде ли не, но случи ли се беда — всичко се забравя...

САМОЛЕТЕН БИЛЕТ ЗА МАНКИВКА

Някак внезапно, без телеграма, без предупреждение, си дойдоха Кушчолобови и прибраха Бен. Не, не го отведоха със себе си, ами си го взеха от Цибулкови и го пратиха в пионерски лагер.

Жалко. Вече се канеха да отидат двамата на езерото. Като същински телепат, майката бе отгатнала мислите на дъщерята (даже не мисли, а още неясни и смътни желаня). „Защо не идете двамата в Пушча-Водица? — попита Галина Степанивна, докато закусваха, поглеждайки ту Женя, ту Бен. — Във ваканция сте! Топло е! Ще вземете там лодка, ще се поразходите. Страх ме е да пускам Женя сама.“

Бен, който седеше намусен, забил тежък поглед в пода, при думата „страх“ изправи рамене и погледна решително Галина Степанивна в очите: „С мене може и в джунглата да отиде. Никой няма с пръст да я докосне!“. (Бен седеше, измит и вчесан, с изпрана фланелка, явно притеснен, че е толкова издокаран.)

Всичко се нареждаше толкова просто и лесно: „Ще идем!“. Но в същия миг нахълтаха Кушчолобови. Не можеха ли да останат още някой и друг ден в Карпатите.

Отведоха Бен. Жалко. Цибулкови се събраха на семеен съвет и решиха: не се знае кога родителите ще излязат в отпуска, нека Женя замине засега на село при баба си, да остане там месец — месец и половина.

Значи — на село. Утре в десет и петнадесет.

Билетът за самолета лежеше на нощното шкафче пред огледалото и Женя час по час го разгръщаше и развълнувано проверяваше: наистина ли е за утре и точно за десет и петнадесет?

Прокуден в пионерския лагер извън града, Бен седеше сега скрит в люляковите храсти и през една пролука на оградата гледаше тъжно безлюдния път през гората, неподвижните борове и пустото, застинало небе. Мислено виждаше съвсем друга картина, пълна с движение и живот: езерото, моторница с крила, скорост — триста метра в секунда

— никоя акула не може да те стигне; по езерото летят те двамата — Бен и малко уплашената Цибулко. Бен ѝ казва: „Бомба е, нали? Дръж се здраво!“ — и прави над водата остър завой.

С една дума, след седмица Бен избяга от лагера и се върна тайно в Киев (къде пеш, къде в кабината на един булдозер — понеже нямаше в джоба си нито копейка). Очакваше го тъжна изненада: закъснял е! Женя заминала на село! То на човек като не му върви — в нищо не му върви.

Конвоиран от дядото, Бен се върна в лагера...

Да знаеше, че ще стане така, Женя нямаше да замине за Манкивка. Но тя не подозираше нищо и се стягаше за път.

На пода стоеше вече затворено светлосиво куфарче. Но всяка минута се налагаше да го отваря и пак да го затваря. От кухнята час по час влизаше загрижена и объркана майка ѝ, носеше още един подарък.

— За малко да забравя — шамия за баба ти Паша. Тя обича на къра бели кърпи да носи — добре пазят от слънцето.

Връщаше се в кухнята и отново влизаше с пълни ръце:

— Това е дафинов лист, това е чер пипер, ето пакетче какао. На село всичко ще влезе в работа.

А в това време Бен къртеше дъска от оградата — за да може в подходящ момент, когато лагерът заспи, пак да избяга в Киев.

Майката на Женя внесе тоя път доста голям пакет:

— Това е за Вовка, за племенника. Твоят анцуг. Почти не си го носила, беше ти малък още като го купихме.

— Ох, и за Клава трябва да измисля нещо, за братовчедката. Хайде, занес ѝ тези обеци. Тя мило и драго дава да се заглеждат по нея, с удоволствие ще ги носи.

Куфарчето се изду и не можеше вече нищо да побере. Майка ѝ взе да пълни една мрежа, а Женя мърмореше — как ще се замъкне с толкова багаж до село.

(Бен си одраска ръката с ръждив пирон и сега ругаеше и ближеше кръвта от раничката.)

Най-сетне всичко е готово. Галина Степанивна бърза да се върне на работа — помолила е да я пуснат за един час да стегне дъщерята за път — а сега Женя ще остане в къщи сама.

Сама в целия апартамент. Може би дори в цялата къща. През лятото градът се пренася отвъд Днепър. Беновата армия също се е

пръснала — кой в лагер, кой на село при роднини.

В стаята е тихо.

Женя сяда до масичката си. Прозорецът към улицата е отворен, слънцето ѝ напича гърба, врабците почукват с човки по железния корниз. Утре в десет и петнадесет — право в космоса. Тоест в Манкивка. Сбогом, масичке. И ти, скърцащо легло, и ти, сериозно тумбесто нощно шкафче — сбогом! За месец, а може би и повече. Стискам ви лапите. А сега мълчете, оставете стопанката си на мира. Женя е уморена. Нали знаете какво значи да се стягаш за път: вземи това, предай онова, не забравяй да кажеш еди-що си — половината Манкивка — роднини. (Освен това на Женя ѝ е някак тревожно. Може би защото близък човек си е наранил ръката и въпреки голямото разстояние и вие усещате парещата болка.) С една дума, днес Женя наистина е капнала. Главата ѝ е като замаяна. Искра да поседи така, със затворени очи, и да усети с цялото си тяло как припича слънчицето. Топло е, сънено, тишината приспива. И не забелязваш как кракът ти сам се протяга към пода, към топлия паркет. Още през пролетта професор Хай-Бичковски ѝ казваше: „Ходете боса, Евгения! Поне в къщи. Всеки ден! Искрено ви съветвам“. Сега Женя точно тъй прави — като я няма майка ѝ — гледа и на двора да излезе боса.

Сега седи блажено отпусната и до слуха ѝ долита лекото шумолене на листата под прозореца, далечното подрънкване на трамвая. Босият крак на пода също се вслушва в нещо. О! Усети ли? Нещо я гъделичка май по петата. Не, не я гъделичка, а лекичко я боде. Като в гората, щом стъпи на студената пръст. През бетонените подове, през първия етаж и мазето и през двуметровите основи до нея стигат подземни тласъци, сякаш тайни сигнали. Като че нещо мъничко, но упорито си проправя път, отмества тухлите, бетона, паркета и ето — вече докосва босия крак, гъделичка го и го боде. Нима... нима е кокичето? Като в Пушча-Водица — през леда?

Момичето замря — цялото слух. Не, наистина! Вече долавяше мириса на ранна пролет, на топящи се снегове, нежния хладен аромат на кокичета?!

Най-странното беше, че ароматът нахлуваше през прозореца, откъм нажежената от слънцето улица. Както ѝ се беше случило вече веднъж насън, Женя изведнъж остро и ясно почувства, че в целия свят

— в трамваите, в метрото, в подземните преходи — цари този неповторим аромат — на бор, на дъжд и кокичета, на свежа зеленина.

Отвори очи и се втурна към шкафчето. „От земята иде силата ти! — спомни си загадъчния надпис в апартамента на професора. — Усецаш ли как от дълбините израства кокичето?“ Момичето явно беше замислило нещо. Отвори шкафчето. Върху пода нападаха старите ѝ детски кубчета. Откога не беше си играла с тях. И сега щеше да я досрамее, но нали е сама — огледа се предпазливо — и после, кой е казал, че ще си играе?

„Другари! — каза високо Жения (изглежда у нея се беше събудил таткото оратор). — Погледнете — посочи тя кубчетата, — това са кварталите. Те са много и сякаш струпани един върху друг. — Но зад тях почва Пушча-Водица и гората стига чак до града. Какво предлагам? — Жения се извисяваше като Гъливер над своя град, говореше високо и увлечено: — Предлагам следното...“

Тя отмести скупчените квартали и по улиците и площадите пусна гората, която чакаше съвсем наблизко нейния сигнал. Боровете и брезите, а след тях и тромавите дъбове, тръгнаха един след друг към града, изпълвайки дворове и дворчета. До преди малко тук като плътна мозайка пъстрееха покривите на къщи, а сега се простираше горски масив с поляни и просеки, сред които се гушеха потънали в зеленина блокове. Ами какъв е този пуцинак посред града? А, това е дерето и купищата тухли зад стадиона! Какво безредие! Тук ще докараме вода, ще направим езеро; казват, че в езеро, на чието дъно има отпадъци от строежи, чудесно се въди риба. Представяте ли си: професор Хай-Бичковски направо от балкона лови шарани! Бен и неговата команда провежда върху салове морски сражения!

(В това време Бен замаскира с клони новата дупка в оградата и се затътри към посипаната с чакъл площадка, където се строяваше неговият отряд.)

Жения местеше кубчетата и пред нея се оформяше, прав като стрела, булевардът на Кестените, където под всяко дърво продаваха сладолед.

— А-а, зная какво правиш — чу изведнъж зад себе си насмешлив глас и трепна от изненада. Но веднага се успокои.

Синчо! Отде се взе? Май че се е измъкнал от леглото — търка с юмручета сънените си очи. Постепенно в очите му пламна лукаво

любопитство.

— Зная, зная — похвали се повторно все още съненият Синчо.
— Строиш хибриден град.

— Точно така — отговори Женя. — Нали виждаш — аз ако не се заема — нищо няма да стане.

— Ако не се намеся и аз — добави уверено Синчо. Огледа подредените кубчета, изсумтя одобрително: „Добре, много добре!“, после изведнъж попита: — Слушай, ами на мен поне едно мъничко блато не ми ли остави?

— Блато? В града? — Златистите, светлокафяви очи на Женя се засмяха и тя шляпна лекичко Синчо. — А, не, миличък, ще прощаваш. Не мога да допусна в нашия град да има блато. Но знаеш ли какво ще направя? Ще замина утре и ще докарам тука Манкивка. Ето, виж, зад стадиона има свободно място. Там ще преселим Манкивка. С езерото, и скалата, и рекичката, всичко ще пренесем. Само че ще асфалтираме, разбира се, пътя и ще вдигнем училище на двадесетина етажа. Ще ходим с тебе на училище покрай езерото. Пък ако чак толкова ти се ще, все ще си намериш там мъничко блато, колкото да си изпоцапаш муцунката.

Синчо огледа още веднъж със зелените си очи кубчетата и остана, изглежда, доволен от проекта. Особено му харесва, че зеленината растеше буйно по балконите, виеше се по стените на къщите, висеше на гирлянди от телеграфните стълбове. „Чудесно!“ — каза Синчо. После погледна към един от централните булеварди и се намръщи.

— Не, това тука не е добре. — Прилекна с пъшкане и поправи кубчетата. — Не ща милиционерски будки. Хората ще ходят на работа по горските пътечки, колите ще летят по просеките, а милиционерите знаеш ли къде ще ги настаним? В хралупите на вековните дъбове! Точно така! Оттам да регулират движението на автобусите, на дивите кози, на учениците, катеричките и на горските трамваи. Съгласна ли си?

Синчо изглежда Женя с поглед, не приемащ никакви възражения.

— Единодушно се приема! — Женя вдигна със смях и двете си ръце. Замисли се и изведнъж веселото ѝ настроение изчезна, помрачено от тревога. — Слушай — обърна се тя сериозно към Синчо. — Ами къде ти е бугалцето? Ти тогава така се уплаши...

— Как да не се уплаша. Втурнах се аз в двора, а от къщата на Кадуха — прах и пепел. Върху развалините се разхожда булдозер. Пък аз си бях скрил огънчето в една стена. Никой дявол не можеше да го намери — та ако ще денем със свещ да го търси. Да, ама булдозерът беше намерил моето бугалце и го беше загребал с коша. Щом го понесе, и веднага усетих — фрас — едно кокалче ми изскочи от петата и сега вечно ще куцам — погледни!

Синчо вдигна краче и показа на Женя малката си червена пета, лъсната до блясък. (Женя намръщи учудено нос — какво кокалче му е изпаднало, откъде — нищо не личеше.) Синчо се поразходи пред нея, за да покаже как накуцва с десния крак. Куцукаше и пъшкаше, но беше трудно да се каже дали наистина му е изпаднало кокалче или той, хитрият артист, баламосва момичето.

Все пак Женя го пожали и го погали по топлото космато гръбче.

Синчо примижа и замърмори като старче. Каза, че сега вече знае къде да си крие бугалцето. В стари къщи — в никакъв случай! Вехтото не е сигурно. Синчо е поумнял: кое в Лукиянивка ще стои вечно, сто, че може и двеста години? Това, което е ново и здраво. Та той е намерил наблизко небостъргач (цели 24 етажа!), съвсем новичък, току-що построен, и така е скрил там бугалцето си, че сега никой, никога, за нищо на света...

После двамата се заловиха заедно за кубчетата, защото в техния град трябваше да се решат още много проблеми: как да

подлагат под облаците огромни улеи, по които дъждовната вода да се стича в подземни езерца-резервоари, а после навсякъде да избликват водоскоци — в дворовете, по улиците, сред лехите с цветя; какъв парник да се построи, та в него да растат бели гъби (за Синчо) и кокичета (за Женья), как в двора на училището да се направи басейн и през междучасията да се провеждат състезания по водна топка и плуване...

Увлечени в работата, те строиха цял час своя хибриден град, в който трябваше да се пренесат Пушча-Водица, Манкивка, Днепър, високите сгради, старите дървета с милиционерите в хралупите и езерото, на което ще се провеждат морските сражения. Пълзяха и двамата по паркета, съветваха се кратко и делово и всеки местеше кубчетата посвоему.

Слънцето топлеше нежно гърбовете им, врабците почукваха с човчици по тенекиения корниз на прозореца.

На нощното шкафче под огледалото лежеше разтвореният билет като доказателство, че почва ваканцията и че според израза на един велик географ животът е прекрасен още и поради това, че човек може да пътешества.

ПЕНКА КЪНЕВА ЗА АВТОРА

Виктор Семьонович Близнец е роден на 10 април 1933 год. в с. Володимиривци, Кировоградска област. Завършил е журналистика в Киевския университет. Работил е във вестник „Комсомольское знамя“, в списанията „Пионерия“, „Малятко“, бил е заместник главен редактор на издателство „Молодь“.

В Украйна и в много други страни е известен с повестите и разказите си за деца и юноши. Творбите му създават своеобразен топъл, нежен и красив свят на мечти, на човешки отношения; върху фона на детайлно, точно и поетично изваяната украинска природа се раждат приятелства, грейва човешка обич и привързаност. Такава е атмосферата на цялото му творчество от първите публикации през 1959 година, от първия сборник разкази за деца „Ойойковото гнездо“ излязъл от печат през 1963 год., през „Платна над степта“ (1965 г.); „Земланка“ (1966 г.), „Звън на паяжинка“ (1970 г.), „Женя и Синчо“ (1974 г.), „Мълчаливецът“ (1972 г.), до най-последните му разкази като „Човек сред снеговете“, „Братята Бугаенко“, в които се обръща към младежката тематика, третира проблемите за неспокойното дирене на младия човек, за копнежа му по романтика, по нравствена чистота, за миграцията от селото.

Виктор Близнец се занимаваше задълбочено и със света и проблемите на старата и по-новата история на украинския народ. На историята е посветена романтично обагрената му повест за юноши „Древляни“, издадена през 1968 год. и рисуваща живота на старо славянско племе на днешната украинска територия, неговото свободолюбие, богат духовен свят, стремеж към разбирателство с другите племена. На гражданската война в Украйна през 1918 год. и на борбата против фашизма е посветил повестите си „Взривът“ и „През онази студена зима, или птицата на мъстта Симург“, също за юноши.

Дълги години от живота си Виктор Близнец посвети на работата си върху старата хроника от времето на Киевска Рус — „Повест

временных лет“, която преведе и издаде на съвременен украински език.

Талантливият писател, приятел на децата и младежта Виктор Близнак почина внезапно на 2 април 1981 година.

Пенка Кънева

Издание:

Автор: Виктор Близнец

Заглавие: Звън на паяжинка

Преводач: Лиляна Минкова

Година на превод: 1983

Език, от който е преведено: Украински

Издател: Държавно издателство „Отечество“

Град на издателя: София

Година на издаване: 1983

Тип: Повести

Националност: Украинска

Печатница: ДП „Георги Димитров“, София

Излязла от печат: март 1983

Редактор: Пенка Кънева

Редактор на издателството: Добринка Савова-Габровска

Художествен редактор: Йова Чолакова

Технически редактор: Методи Андреев

Художник: Людмил Асенов

Коректор: Мина Петрова

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/1906>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.